

TÁBORSKÝ ARCHIV

SBORNÍK STÁTNÍHO OKRESNÍHO ARCHIVU
V TÁBOŘE

5

1993

ISSN 0862 – 2892

Vyšlo za přispění HISTORICKÉHO KLUBU – SDRUŽENÍ ČESKÝCH,
MORAVSKÝCH A SLEZSKÝCH HISTORIKŮ

O B S A H

František Šmahel – Rudolf Tecl – Zdeněk Uhlíř Příspěvky archivní (Ke 130. výročí nálezů souboru středověkých rukopisů prof. Martinem Kolářem v Táboře)	5
Miloslav Polívka Dva prameny z norimberských archivů k českým dějinám první třetiny 15. století	20
Rostislav Nový Prameny k dějinám Táborska 1424 – 1425 (Fontes historiam districtus Tábor Bohemiae annorum 1424 – 1425 illustrantes) – III.	33
Jiří Jánský Protiměstské opovědnické družiny v jižních a jihozápadních Čechách v letech 1514 – 1534	63
(Příloha)	
Milena Běličová Pražské protokoly z výsledků opovědníků a zemských škůdců 11. ledna 1521 popravených	136
Jiří Kořalka Počátky dělnických organizací v Táboře a okolí	147
Květa Kořalková Příchod kongregace Těšitelů Božského srdce na Klokoty	166
Alena Fraňková Výsledky práce ve státních okresních archivech Jihočeského kraje v roce 1992	175
Fotopříloha	179

PŘÍSPĚVKY ARCHIVNÍ

(Ke 130. výročí nálezu souboru středověkých rukopisů
prof. Martinem Kolářem v Táboře)

František Šmahel – Rudolf Tecl – Zdeněk Uhlíř

I.

Možno říci, že vzápětí po svém nástupu na tehdy nově zřízené tábořské reálné gymnázium, tj. od přelomu září a října roku 1862, započal jeden z nejmladších členů profesorského sboru Martin Kolář rozsáhlé a intenzivní bádání k záchraně i soustředění písemných památek k dějinám města Tábořa.¹⁾ Široce koncipovaný výzkum zaměřil i do oblasti kodikologické, konkrétně pak na zjištění možnosti dochování středověkých kodexů, resp. zbytků starých knihoven v Táboře, včetně problematiky jejich původní proveniencí ap.

Z těchto důvodů snad ještě během konce roku 1862 prostudoval zdejší děkanskou knihovnu, kde však našel pouze „*latinský rukopis písma svatého nového zákona, jenž dle zkrácenin do XIV. století patří*“. Kolář v jeho několika kapitolách objevil i staročeský meziřádkový překlad. Všeobecně známým se stal uvedený tábořský (latinský) Nový zákon díky několika perokresbám na předním předeští, kde vedle symbolu čtyř evangelistů a kralujícího Krista se v jeho spodní části dochovalo dnes již proslulé posměšné vyobrazení „*tábořského bratra*“. Stručnou informaci o nález, popis manuskriptu (včetně oněch kreseb) a otisk ukázky českého meziřádkového překladu uveřejnil Kolář již v létě roku 1863.²⁾ Nikoliv bezdůvodně soudil, že památka pochází z nějakého husity vyplněného jihočeského kláštera, dle něj snad z dominikánského v Sezimově Ústí či premonstrátského ze vzdálenějšího Milevska. Byl patrně dlouho ukryt, až se měl posléze dostat do knihovny tábořského konventu bosých augustiniánů, jehož počátky spadají do roku 1640. Kolářova hypotéza je o to přijatelnější, víme-li, že se v nedávné době podařilo Stanislavu Petrovi identifikovat ve fondech Státní vědecké knihovny v Plzni jiný rukopis, tentokrát českého překladu Nového zákona z 1. poloviny 15. století, dle vlastnické poznámky též původně patřící, a to poměrně dlouhou dobu, tábořským augustiniánům.³⁾ Je tedy značně pravděpodobné, že místní konvent měl ve své knihovně patrně i nezanedbatelnou kolekci středověkých kodexů, pozdějším jeho zánikem zcela rozptýlenou.⁴⁾

Všechny uvedené kresby otiskl pak (v kopii K. Lyera) August Sedláček v sedmém díle svého monumentálního díla Hrady, zámky a tvrze Království českého⁵⁾ a následně reprodukcí, pouze již jen „*tábořského bratra*“, přinesl v roce 1902 i časopis Český lid.⁶⁾ Poté se rukopis na řadu desetiletí ztratil. Ještě roku 1952 po jeho existenci a možném uložení pátrala tehdejší Jihočeská společnost pro zachování husitských památek v Táboře.⁷⁾ Až při soupisu archiválií na farním úřadu v Dražicích (okr. Tábor) počátkem dubna roku 1960, prováděném vedoucím Okresního archivu v Táboře Karlem Poustkou, byl v bedně na půdě mezi starými knihami a časopisy náš rukopis znovu objeven. Dnes se na-

cháží v tábořském Státním okresním archivu ve sbírce Rukopisy pod číslem 195.⁸⁾

Další Kolářův náález, či asi přesněji nálezy tábořských rukopisů jsou podstatně nejasnější, zvláště co se týče jejich počtu, ale i obsahu. S velkou pravděpodobností někdy během roku 1863 objevil jmenovaný údajně ve sklepení zdejší radnice pod haldou spisů a patentů z 18. století „20 rukopisů latinských obsahu náboženského... U některých jest letopočet zaznamenán např. r. 1384, r. 1400, r. 1432 a dle vyznání jsou katolické. Jen dvě taboritické byly nalezeny...“, jak na jaře roku 1864 referoval místní tisk.⁹⁾ Již odtud začíná však řada nepřesností v literatuře, což bohužel přetrvává až do současnosti. Celou problematiku se sice snažil kriticky rozebrat a zhodnotit v rámci širše koncipované studie z roku 1961 Bohuslav Souček, ale i on opomenul jednu zásadní skutečnost.¹⁰⁾

Byl to opět místní týdeník Tábor, který ve zprávě z 3. února 1866 informoval, že: „Staré spisy v bývalé radnici zdejší prohlíželi tyto dni p. Stárek, městský rada, řed. Křížek a prof. Kolář; našli jeden výklad proroků menších starého zákona v latině a od Tabority sepsaný, kostelní počtu od roku 1562 až na naše doby, příruční knihy rady městské ze XVII. stol. a odhady městského jmění z XVIII. stol.“¹¹⁾ Přesně měsíc poté vychází zde další doplněk k okolnostem nálezu – „Nález. Pověděli jsme již v těchto listech, že p. prof. Martin Kolář našel rukopis taboritský, prohledávaje posléze staré spisy v sklepení staré radnice. Rukopis tento stal se velmi vzácným nikoliv ale pro obsah svůj, nýbrž proto, že tam nalezeno bylo 17 proužků pergamenových, které podkladky nití byly, na kterýchžto proužkách objevilo se 105 veršů staročeských, jichžto obsah táhne se k hospodaření a živobytí našich předků. Manželka manželovi, který se k ženě znáti nechce, vyčítá, do jakého bohatého statku ho uvedla, co všechno proň učinila, aby mu blahobyť zjedнала atd. atd. Báseň jest osmislabičná, rýmovaná a dle úsudku výtečného znatele jazyka českého p. archiváře pražského Erbena někdy r. 1330 sepsána byla; formy jazykové zvláštností svou mezi podobnými písněmi vynikají.“¹²⁾ Shrňme-li všechny dosažitelné informace, lze říci, že Martin Kolář při svém bádání v Táboře našel:

- 1) Na přelomu (?) let 1862 – 1863 v děkanské knihovně rukopis latinského Nového zákona.
- 2) Patrně někdy během roku 1863 údajně v radničním sklepení 20 – 22 latinských (resp. latinsko-českých) rukopisů vesměs teologického charakteru. K tomuto rozsáhlému souboru posléze přibyl:
- 3) V únoru roku 1866 1 latinský rukopis (část Starého zákona), opět snad nalezený v sklepení radnice (?).

V jeho vazbě Kolář zjistil a vzápětí i vyňal 17 pergamenových proužků s fragmentem patrně rozsáhlého českého veršovaného díla, které s ohledem na místo i zachování nálezu se všeobecně uvádí pod názvem „Zlomky tábořské“.¹³⁾ Edici pořídil, včetně základního popisu příslušného kodexu, před skoro 120 lety Antonín Jaroslav Vrtátka.¹⁴⁾

Již řadu let předtím upozornil M. Kolář na volnou listovou vložku, jež se nacházela v husitském sborníku (též dle husitologa Františka Michálka Bartoše známý jako Jakoubkovský sborník tábořský).¹⁵⁾ Obsah zde zaznamenaného textu („kánonu“) zhodnotil a česky parafrázoval v příspěvku „Řemesla i obcho-

dové, kteří starým Tábořům dovoleni i nedovoleni byli“, publikovaném v roce 1865.¹⁶⁾

Není naším úkolem na tomto místě řešit celou plejádu otázek a problémů, vztahujících se k nalezenému souboru rukopisů. Z důležitějších lze jen nadhodit následující. Zda některé z tábořských rukopisů neměl v ruce již v roce 1844 při návštěvě Táboře Karel Jaromír Erben a následně, někdy během roku 1847, vlastenecký, tehdy českobudějovický kaplan, kněz Antonín Krejčí, který toho roku v dopise Erbenovi slibuje jeden z tábořských rukopisů získat pro tehdejší České muzeum.¹⁷⁾

Začátkem května 1869 však tábořská městská rada všechny rukopisy nalezené na radnici (snad až na jediný zmíněný již husitský sborník) skutečně pražskému Muzeu darovala. V oficiální zprávě jednatele na valné hromadě Společnosti Muzea Království českého konané dne 26. května 1869 se výslovně uvádí, že pro muzejní bibliotéku „... hojný dar došel z města Táboře, jehož slavná rada k návrhu ředitele tamního reálného gymnasia p. Václ. Křížka 16 foliantův a 7 kvartantův rukopisů latinských na pap., z věku 14. a 15ho, většinou obsahu náboženského, Museu zaslati povolila, vyslovujíc při tom přání, aby ústav náš některými duplikáty kněh aneb předmětů přírodnických vědecké sbírky gymnasia tábořského obmyslil, kteréžto spravedlivé žádosti se vši ochotou bude vyhověno“.¹⁸⁾ Celkem tedy měl dar obsahovat 23 rukopisných svazků. V počtu je však patrně zahrnut i jeden (srov. výše), jež posléze zůstal (či snad byl vrácen?) trvale v Táboře.¹⁹⁾

Na druhé straně zůstává stálým problémem jasná identifikace kodexu, z něhož byly vyňaty zmíněné již „Zlomky tábořské“, byť víme, že i on se měl dostat do pražské muzejní knihovny.²⁰⁾

Kardinální je však otázka původní proveniencie souboru tábořských rukopisů, či přesněji jeho jádra. Zda se skutečně jedná o zbytky někdejší knihovny dominikánského konventu v Sezimově Ústí, zaniklé v únoru roku 1420, jak uvažuje např. F. M. Bartoš, či torzo Biskupcovy (či „biskupské“) knihovny tábořské z 1. poloviny 15. století dle např. mínění B. Součka.²¹⁾ Možných hypotéz se nabízí celá řada. Od kombinace obou názorů po předpoklad, že se jednalo o část knihovny jiného, husity vyvráceného jihočeského kláštera (či klášterů? – např. Louňovic pod Bláníkem, Milevska, Bechyně aj.) až po domněnku, zda soubor nemá nějaký (zatím nám blíže nejasný) vztah ke knihovně již zmíněných tábořských augustiniánů.²²⁾ Snad se většinu vyjmenovaných „záhad“ podaří objasnit novou kritickou revizí dané problematiky, kterou předběžně přislíbil Stanislav Petr.²³⁾

II.

Martin Kolář záhy zjistil, že vedle vlastního zisku kodikologického přinášejí některé nalezené kodexy i nezanedbatelné poznatky z hlediska diplomatického.

Písemnosti (celé nebo jejich fragmenty) přilepené na příděstích rukopisů, tvořících jejich předsádky či proužky z nich ke zpevnění vazby (hřbetu), znamenají mnohdy nejen cenné doplnění či upřesnění našich dosavadních znalostí, ale jejich výpověď v nejednom případě může zásadním způsobem změnit nebo

otevřít nový názor na danou problematiku, událost, osobnost ap.²⁴⁾ Ovšem na druhé straně víme, že v mnohých našich archivech i vybraných knihovnách se nalézá množství rozličných zlomků (některé byly i vydány tiskem), které zatím, buď právě pro přílišnou fragmentárnost obsahovou, či celkovou ojedinělost, nedovedeme obsahově a zvláště pak chronologicky zařadit a vytěžit.²⁵⁾ Třebaže v tábořském případě se jistě nejedná o prvou zmíněnou možnost, nelze jejich pramennou hodnotu zcela bagatelizovat.

Nálezce, tedy M. Kolář, bohužel mnohdy kuse a neúplně, již při svých základních popisech rukopisů na tyto dokumenty upozornil, skoro všechny z nich vyňal a záhy poté většinu vydal in extenso. I zde však nalézáme řadu chyb a nepřesností, některé pak značné závažnosti. Stalo se tak hlavně ve dvou kratších materiálových příspěvcích, vydávaných v letech 1866 – 1868 a 1868 – 1869, z nichž druhý nesl název *Příspěvky archivní*; je tedy programově totožný s označením námi předkládané statě.²⁶⁾

Největší „žeň“ vydal kodex, obsahující třetí část Postily zderazské („Tercia pars postille Zderaziensis“) Johlna z Vodňan, kde M. Kolář shledal celkem „na deskách ... čtyři psaní z počátku XV. století, 2 česká, 1 německé, 1 latinské ...“²⁷⁾

V dalším latinském rukopisu „Sermones“ (výklady perikop) našel fragment české pergamenové listiny Jindřich (II.) z Rožmberka, tvořící (i dnes) část jeho přední předsádky.

Konečně, tentokrát na zadním přídeští manuskriptu „Sermones reportati a Jacobello per circulum anni“ (Mistra Jakoubka ze Stříbra řeči) se původně nacházely dva nalepené listy, jejichž kritický rozbor spolu s edicí provedl na stránkách tohoto sborníku v roce 1987 František Šmahel.²⁸⁾

O nejasných okolnostech nálezu tzv. Zlomků tábořských jsme se podrobně zmínili výše.²⁹⁾

Přehled, tj. chronologické zařazení (= a), český regest (= b), základní vnější znaky (= c), jiná forma zpřístupnění, rozumí se edice (= d), původní příslušnost ke kodexu (= e) i dnešní uložení (= f), by v případě původních (rozuměj Kolářem shromážděných) tábořských fragmentů vyhlížel následovně (srov. níže): Samostatně (pod č. 6) je připojeno komplexní zhodnocení a edice nedávného nálezu z roku 1987. Další dílčí postřehy přináší i příslušný kritický aparát.

1.

- (Cca) ante 1388, prosinec 12.;
- List rektora jistebnické školy Petra ze (Sezimova) Ústí svému strakonickému (blíže nejmenovanému) kolegovi s dotazem, zda by se za něj přimluvil v případě uprázdnění místa tamnějšího školmistra. Připojena negativní odpověď rektora strakonické školy;
- Latinsky, část poslední věty česky; papír;
- Edici listu pořídil Martin Kolář, Petr z Ústí. PAM 7, 1866 – 1868, Praha 1868, sloupec 312 – 313; přetisk in: Sborník historických prací, s. 247 – 248;

- Přídeští (které?) rukopisu – dnes KNM v Praze, sign. XII D 8; F. M. Bartoš, Soupis, č. 3203, s. 226;
- Originál listu (vyňatého z kodexu) je dnes uložen ve Státním okresním archivu v Táboře, fond Archiv města Jistebnice, sign. III A 1, inv. č. 210;³⁰⁾

2.

- 1394 či 1404;
- Listina Jindřicha (I.) z Rožmberka, kterou přijímá do své služby Vojtěcha z Kraselova, Buška (Buzka) ze Sedla a třetího (jehož jméno se nedochovalo) a slibuje, že v případě jakékoliv škody jim bude poskytnuta náhrada;
- Česky; fragment (levé strany) pergamenové listiny;
- Regest s nemožnou datací do let 1384 (!), kdy ještě žil Oldřich (I.) z Rožmberka či (správněji) 1394 otiskl M. Kolář, *Příspěvky archivní*. PAM 8, 1868 – 1869, Praha 1870, sl. 626, č. 2; přetisk in: Sborník historických prací, s. 202 – 203. Ještě kratší regest (spíše upozornění) s opodstatněnou datací uvádí F. M. Bartoš, č. 3427, s. 290; Edice – (protože je možné, že písemnost vznikla před rokem 1400, používáme paleografickou transkripci, pouze s důsledným rozdělováním slov):
*My Gyndrzych z Rozsemberga wyznawam ...
 neb cztucze uslysye, ze su nam w sluzbu przygy ...
 To my gym slybugem za wsyczky skody z do ...
 A czoby ktere skody wzyely w nassy sluzbye y (?) ...
 z Krassyelowa, Buzek Sedla (!) a trzyety z gych ...
 ty kazy za sluzby y za zkody uczynyty. To my ...
 drzewerzeczeneho, toczys Woytyecha a nebo Bu[z] ...
swrchpsany magy sobye z nasych by (?)
[s]luzby a to sme slybyly y sly
[cz]eth k tomuto lystu kaza
ye tu nedyety po s[w]
rteho.*
- Přední předsádka (její horní část) rukopisu – dnes KNM v Praze, sign. XIV B 6; F. M. Bartoš, Soupis, č. 3427, s. 290;
- = e);³¹⁾

3.

- (Cca) 1406 – 1408;
- Václav, farář v Dýšině (na Plzeňsku) a pokladník (*thesaurarius*) pražského arcibiskupství, prosí děkana v Krumlově, aby se u pána (snad Jindřicha II. z Rožmberka?) přimluvil za jeho bratra a žádá pro něj milost;
- Česky, adresa a podpis latinsky; papír;
- Edici (paleografickou) pořídil M. Kolář, *Příspěvky archivní*. PAM 8, sl. 626, č. 1; Editor nesprávně v podpisu přepsal název lokality jako „in Dissma“ místo správného „in Dissina“. Zcela nesprávná je pak jeho datace listu, který klade do devadesátých let 14. století, přesněji do let 1390 – 1392 (!).

- Václav se sice stal plebánem ve zdejší obci dne 9. prosince 1390,³²⁾ ale pro časové zařazení je důležité uvedení jeho funkce pokladníka (dvora) pražského arcibiskupství. Tu zastával, pokud známo z dostupné literatury a některých dochovaných pramenů, právě v letech 1406 – 1408;
- e) Přídeští (které?) rukopisu – dnes KNM v Praze, sign. XII D 8; F. M. Bartoš, Soupis, č. 3203, s. 226;
- f) Originál listu (vyňatého z kodexu) je dnes uložen ve Státním okresním archivu v Táboře, fond Archiv města Tábora, sign. E III – z Rožmberka č. 1/a;³³⁾

4.

- a) 1408;
- b) List jakéhosi Ondřeje Stubinera (Stubmera?) (snad krumlovského měšťana?) zpravuje děkana krumlovského o částce 86 grošů, kterou mu řadu let dluží farář v Dolní Vltavici a důrazně žádá o pomoc při jejím vymáhání. Dále uvědomuje adresáta, že mu posílá sto pergamenů, jež stály 4 kopy a 40 grošů;
- c) Německy; papír;
- d) Edice:

*Dem ersamen vnd weysen herrn Techant zu Chrumpnaw
Mein vndertanig dinst wist zu aller, liber herr. Ich lass euch wissen, das mir der pfarrer von Wultach schuldig ist yezund wol VI iar LXXXVI gross vnd ich ims nye chund an gewinnen. Vn pett ich ewer gnad, das ir im befemed, das er mir das geld geb. Wan ich im verscriben han, ich schull ewchs gelten. Vnd was euch dar auf ze potenlon get, das wil ich ew geben. Vnd schikch euch ein hundert pergamen, das chost IIII libras XL denarios, vnd han dem poten einen gross gelichen. Genadiger herr, ich wirt churzlich einen poten sennten zu meinem herr vmb mein gelt, das er mir schuldig ist, dem beholfen dar yn, das er myrs geb. Anno octavo.*

Andre Stubiner (Stubmer?)

(Překlad:)

*Poctivému a moudrému panu děkanovi v Krumlově
Vzdávám vám poníženou službu, milý pane. Uvědomuji vás, že mi farář z Dolní Vltavice dluží nyní již šest let 86 grošů a já je od něj nemohu dostat zpět. Proším proto vaši milost, abyste mu vyčinil, aby mi ty peníze dal. Jak jsem mu psal, mám vám zaplatit. A pokud jde o odměnu poslovi, to vám chci dát. A posílám vám sto pergamenů, které stály 4 kopy 40 grošů a s poslem jsem se srovnal jedním grošem. Milostivý pane, vbrzku vypravím posla ke svému pánu kvůli penězům, které mi dluží (tj. farář z Dolní Vltavice), aby mu přikázal, aby mi je vrátil. Roku [tisícého čtyřstého] osmého.*

Ondřej Stubiner (Stubmer?)

- e) Přídeští (které?) rukopisu – dnes KNM v Praze, sign. XII D 8; F. M. Bartoš, Soupis, č. 3203, s. 226;
- f) Originál listu (vyňatého z kodexu) je dnes uložen ve Státním okresním archivu v Táboře, fond Archiv města Tábora, sign. E III – z Rožmberka č. 2;³⁴⁾

5.

- a) (Cca) 1407 – 1414;
- b) Společný list Jindřicha (z Vyhnanic) a Smrčky (z Mnichu), purkrabích na Příběnicích a Příběničkách, Hostislavovi, faráři krumlovskému, týkající se finančních záležitostí, konkrétně obtíží při vybírání platů a dluhů;
- c) Česky, adresa a podpisy latinsky; papír;
- d) Edici (paleografickou) pořídil M. Kolář, Příspěvky archivní. PAM 8, sl. 629, č. 3; přetisk in: Sborník historických prací, s. 203, č. 3. Vydavatel se však dopustil několika závažných chyb. V podpisě například přehlédl latinskou spojku et, takže místo správného Henricus et Smrczka (tedy dvou rozdílných osob a dvou purkrabích), vytvořil jednu osobu „Henric. Smrczka“, takže dále uvádí Jindřicha Smrčku z Mnichu (!) jako purkrabího na Malých Příběnicích v roce 1412. V adrese místo konfúzního „plebano in Krs“ (!) by mělo nepochybně správně stát „plebano in Kr[um]low“. Dalších nesrovnalostí a nepřesností nacházíme v edici ještě několik;
- e) Přídeští (které?) rukopisu – dnes KNM v Praze, sign. XII D 8; F. M. Bartoš, Soupis, č. 3203, s. 226;
- f) Originál listu (vyňatého z kodexu) je dnes uložen ve Státním okresním archivu v Táboře, fond Archiv města Tábora, sign. E III – z Rožmberka č. 1/b;³⁵⁾

6.

Již několikrát jsme zde uváděli rukopis, který jako jediný z celého názvu zůstal (či dodatečně byl vrácen ?) v Táboře. Tento „Jakoubkovský sborník tábořský“ je dnes uložen v knihovně zdejšího Husitského muzea v Táboře pod sign. H – A – 5855.³⁶⁾ V letech 1987 – 1988 byl při celkové konzervaci opatřen i jednoduchou lepenkovou a pergamenovou vazbou krémové barvy. Při převazbě se překvapivě našlo několik papírových proužků, jež sice nepřinesly nějaké zásadně nové poznatky, nicméně pro starší regionální dějiny mívají, jak již řečeno, význam i drobná pramenná nova. Dílna Státního oblastního archivu v Třeboni se s náročným úkolem chvályhodně vyrovnala a pečlivým postupem při konzervaci zachránila celkem 7 papírových proužků se zlomky účtů z neznámého hradu nebo menšího opevněného sídla.

Všechny proužky byly vlepeny mezi dva archy japonského papíru o celkovém rozměru 215 x 300 mm. Šířka a výška víceméně odpovídají původnímu rozměru listu, z něhož přeložením podél vertikální osy vznikne dvoulist dosti běžného rejstříkového formátu.³⁷⁾ Zejména u tří proužků, které budu dále označovat písmenem A,³⁸⁾ jsou v jejich středu zřetelné malé otvory upomínající na původní sešitovou vazbu. Snadnějším zápisu účetních údajů měly napomoci předem narýsované jemné čáry ohraničující sloupce o průměrné šíři 65 mm. Právě návaznost těchto svislých čar umožňuje posoudit, do jaké míry konzervátoři sestavili proužky do náležitého sledu. Jestliže v případě trojice proužků skupiny A a dvojice proužků skupiny B³⁹⁾ není pochyb jak o jejich vzájemné spojitosti, tak o jejich příslušnosti ke stejnému dvojlistu, neplatí to o poslední

dvojici proužků označených písmenem C.⁴⁰⁾ Oba proužky nesporně patří k sobě, není však jisté, zda původně byly částí stejného dvoulistu jako skupiny proužků A a B. Také obsah jejich záznamů má jen dílčí spojitost s oběma předchozími skupinami, takže i jejich chronologické zařazení připouští více možností. Přesto je velmi pravděpodobné, že všechny proužky původně byly součástí jednoho a téhož rejstříku.

Skupiny proužků A i B na sebe sice navazují, na druhé straně však nebyly od sebe příliš časově vzdáleny. Přesně datovat lze pouze zápisy na proužcích skupiny A, a to shodou okolností na jejich obou stranách. Zatímco intervaly zápisů na přední straně z roku 1416 jsou poměrně krátké, tj. čtyři až 23 dní, dva datované zápisy na zadní straně jsou od sebe vzdáleny zhruba 10 měsíců. Dosti oprávněně lze mít za to, že oboustranné zápisy na proužcích skupiny B, které jsou datovány pouze dnem ve vztahu k udané neděli, na sebe časově navazují. Hůře je tomu z výše uvedených důvodů s mřežovanými zápisy na dvou proužcích skupiny C, které bylo možné jen hypoteticky zařadit do let 1416, 1418 nebo 1420, pokud připustíme, že rejstřík nezahrnoval zápisy před rokem 1415 a po roce 1421.

Zlomky účtů z neznámého hradu nebo jiného opevněného sídla byly, jak lze hypoteticky usuzovat, součástí nepříliš rozsáhlého příručního rejstříku. Přestože se ve zlomcích vyskytuje více osobních jmen (dominus Johannes, domina Jirenská, starší rytíř Klučovský se synem Václavem, alias Vaňkem a jistý Adam), nepodařilo se zatím sídlo lokalizovat.⁴¹⁾ Odkaz na Registrum iusticie by mohl nasvědčovat, že šlo o místo spjaté s popravčím právem. Jeden ze zápisů je mřežován, z čehož však nelze nic vyvodit. Vcelku mají všechny tyto zlomky nepatrný význam, byť jejich údaje bude možné začlenit do cenových a mzdových řad.

Zdánlivě nahodilý soubor slov na VI. zlomku C/2 je pozoruhodnou drobností kulturně historické povahy. Zloměk téměř jistě tvořil součást první nebo poslední strany rejstříku, na níž si písař pro osvěžení paměti zapisoval české ekvivalenty latinských slovíček. Podobných slovních sbírek, tzv. vokabul, se dochovalo značné množství, jen Václav Flajšhans jich evidoval na pět desítek.⁴²⁾ Až na dva případy (biretum – čepice, ligamen – obvasek) překlady zhruba odpovídají významovým dvojicím ve slovnících Klareta a jeho družiny. Alespoň některý z nich měl náš písař po ruce, pokud mu české významy nesdělil nějaký pokročilejší latiník, než byl on sám. Prvnímu předpokladu by nasvědčovalo jinak vzácné slovo „rodlík“, jež se vyskytuje v tzv. Vokabuláři grammatickém jako staročeský novotvar pro latinský termín „genitivus“ vytvořený mylným odvozením od slova genus – rod. V každém případě je zjevné, že pro písaře na českých hradech a tvrzích byla latina do roku 1420 stále ještě potřebným jazykem.

I. Zlomek A/1: účty z roku 1416

*Anno domini millesimo quadringentesimo XVI°
Cluczowsky miles antiquus facta racione
feria tertia post dominicam Dicit Dominus^{a)} vel post*

*Katherine omnibus insimul computando (?)
tenetur pro expensis, pabulo et cer[e]visia
xx sex. xxviii gr. Super quo
dedit eodem die x sex. gr., cuius habet
cedulam. Restat x sex. xxviii gr.*

*Item facta racione feria quinta post dominicam Gau-
dete^{b)} iuvenis Clucz[owsky] tenetur pro expensis
xxi gr., pro pabulo xix gr. pro vino et
cerevisia iiii gr. Summa xliiii gr.*

Item facta racione feria secunda post dominicam Memento^{c)}

- a) 24. 11. 1416
- b) 17. 12. 1416
- c) 21. 12. 1416

II. Zlomek B/1: účty z roku 1417 (?)

*Item facta racione feria sexta post Omnis terra^{a)} tenetur
antiquus cum filio suo Wenczeslao
pro expensis i sex. xx gr. pro avena. Cum
filio suo Wenczeslao tenetur vii gr. pro feno.
Sabbato post dominicam Adorate secundum^{b)}
tenetur pro expensis xxi gr. Item tenetur pro avena
et feno xix gr. Item pro cerevisia et
vino iiii gr. Summa xliiii gr.*

- a) 23. 1. 1417 (?)
- b) 31. 1. 1417 (?)

III. Zlomek B/1: účty z let 1418 – 1419

*Item tenetur ex parte domine Gyrenske xxv gr.
pro iusticia ut patet in Registro iusticie.*

*Item tenetur ex parte domini Vukonis ij sex
xi gr. Summa finalis vij sex.
xiiij gr. Dedit super illo v sex. gr.
in vigilia Ascensionis Domini.^{a)} Restat
adhuc ij sex xiiij gr.*

*Anno Domini M^o CCCC^o XIX°
Item facta racione feria tertia post dominicam Oculi^{b)}
antiquus dominus solus tenetur pro expensis
ij. sex. minus iii gr. Pro avena et feno
i sex. xviii gr., pro cerevisia xiii gr.*

- a) 4. 5. 1418 (?)
b) 21. 3. 1419

IV. Zlomek B/2: účty z roku 1419 (?)

.....
gr. *Summa quidem iiii sex. iii gr.*

*Item facta ratione cum Wancone filio suo
feria secunda post Benedicta [sit]^{a)} tenetur pro expensis*

.....V gr.
*Super quo dedit viii sex. gr. dominus
Johannes solus.*

*Item facta ratione dominica Dominus fortitudo^{b)}
cum Wancone filio suo tenetur*

- a) 12. 6. 1419 (?)
b) 23. 7. 1419 (?)

V. Zlomek C/1: účty z roku 1420 (?)

feria^{)} secunda post In excelso^{a)} tenetur pro expensis
ii sex. minus xi gr., propter ab ilo (?) lvi gr.
Pro cerevisia xx gr. iii den. Item concessio
per Adam v gr. Item pro capari (?) tenet
i gr. Summa iii sex. x gr. iii den.*

*Item facta ratione feria secunda post (!) tenetur
pro expensis, pabulo, cerevisia et (!) iii
gr. Familie pro recessionalibus
iii gr. I gr. summa cuius (?)*

*) celý zápis je mřížován

- a) 8. 1. 1420 (?)

VI. Zlomek C/2: Latinsko-české vokabulum

*genitivus
libere
biretum
liga
ligamen
marsubium*

*rodlík^{a)}
swobodně
čepice^{b)}
stuha^{c)}
obvasek^{d)}
opasek^{e)}*

*celarium
radix
poluvrum*

*piwniece^{f)}
kořen^{g)}
měděnicě^{h)}*

- a) „rodlyk genitivus” – Klaret, Vokabulář grammatický, ed. V. Flajšhans, Klaret a jeho družina 1, Praha 1926, s. 9. v. 44.
b) „czepicze tiara” – Klaret, Glossář, ed. Flajšhans, Klaret 1, s. 175, v. 1912.
c) „liga sit vstuha” – Klaret, Bohemář, ed. Flajšhans, Klaret 1, s. 59, v. 567.
d) „podwazek esse ligamen” – Klaret, Bohemář, ed. Flajšhans, Klaret 1, s. 59, v. 567. Dále srov. „sagia fiet obvazek”, ib. s. 68, v. 834.
e) „sed marsupium dic opasek” – Klaret, Glossář, ed. Flajšhans, Klaret 1, s. 189, v. 2035.
f) „celarium pywncze” – Klaret, Glossář, ed. Flajšhans, Klaret 1, s. 178, v. 1977.
g) „korzen radix” – Klaret, Glossář, ed. V. Flajšhans, Klaret 1, s. 128, v. 608.
h) Viz Lactifer Jana Vodňanského, vyd. Mikuláš Bakalář, Plzeň 1511, fol. 128a. Dále srov. „pelvis medenicze” – Klaret, Glossář, ed. Flajšhans, Klaret 1, s. 181, v. 2063.

Poznámky

¹⁾ Naposledy podal krátký, leč zevrubný biografický medailón Martina Koláře v rámci své šffe koncipované monografie Jiří Kořalka, Vznik táborského muzea roku 1878. Tábor 11/2. (MěstNV) Tábor 1978, zvláště s. 22 – 24 a pozn. 54) – 63) na s. 98 a 99, kde i základní (výběrový) přehled literatury (i pramenů) k této táborské osobnosti.

²⁾ Srov. Martin Kolář, Něco staročeského z Tábora. Otavan I, č. 10, Písek 5. července 1863, s. 76; přetisk in: Sborník historických prací prof. Martina Koláře o dějinách Tábora. (Uspořádal Jan Kolář), Tábor 1924, s. 23 – 24.

³⁾ Srov. Stanislav Petr, Český Nový zákon z knihovny augustiniánského kláštera ve Lnářích. Studie o rukopisech 26. 1987 – 1988, s. 73 – 81, k vlastnictví táborského augustiniánského konventu srov. zvláště s. 76 a pozn. 14) – 16) na s. 79 – 80. Zde i upozornění (v pozn. 16) na další rukopis ve fondech Státní vědecké knihovny v Plzni, tentokrát úředního charakteru (táborské cechovní záležitosti) z druhé poloviny 18. století, jenž se sem možná dostal opět z knihovny táborských bosáků.

⁴⁾ Zdůrazňujeme, že se jedná o předpoklad. Víme, že knihovna táborského konventu existovala, a to již od jeho počátku. Zdá se též, že počtem svazků nebyla zcela zanedbatelná. Karel Poustka, Okresní archiv v Táboře. Průvodce po fondech a sbírkách, Tábor 1958, s. 94 se odhadem zmiňuje o 200 knihách v knihovně táborského archivu „z pozůstalosti někdejší bohaté klášterní knihovny”. Výhradně se jedná o staré tisky z nejrůznějších oborů (od historie po geografii a teologii), s jejichž kritickým soupisem a příslušným zhodnocením počítá Státní okresní archiv v Táboře v nejbližší možné době.

Některé knihy se však po zrušení konventu zatoulaly i jinam, např. do některých pražských knihoven, jak svědčí upozornění Antonína Podlahy, Catalogus incunabulorum, quae in Bibliotheca Capituli metropolitani Pragenses assevantur. Editiones archivi et bibliothecae etc., Opus XX, Praeae 1926, s. 31 – C 80, Hieronymus de Villa Vitis, panis quotidianus ... (fol. 1^{a)}) „Est con. S. Mariane Nativi Fra. Discal. Ord. S. Aug. Thaborii 1644”.

⁵⁾ Srov. August Sedláček, Hrdy, zámky a tvrze Království českého. Díl 7, Praha 1890, s. 68 – 69.

⁶⁾ Srov. Český lid 11, 1902, s. 293 (vlastní vyobrazení) a s. 300 (naše vyobrazení s velmi stručným komentářem).

⁷⁾ Srov. Jihočeská společnost pro zachování husitských památek konala v Táboře 9. března 1952 výroční členskou schůzi ... Jihočeský sborník historický (dále JSH) 21, 1952, s. 73.

⁸⁾ Faktem zůstává, že zmíněnému rukopisu nebyla dosud (kromě krátké nálezkové informace Kolářovy) věnována žádná speciální studie, ani učiněn pokus o jeho zařazení do širších (chronolo-

gických i tématických) souvislostí. V poslední době některé monografie přinesly pouze další reprodukce karikatury „táborského bratra“. Srov. např. kolektiv, Přehled dějin Československa. I/1 (do roku 1526), Praha 1980, fotopříloha mezi s. 448 – 449 (pouhý výřez) či kolektiv, Dějiny zemí Koruny české. I. (od příchodu Slovanů do roku 1740), Praha 1992, s. 173 – 174 se zcela chybouno popisou, jež uvádí, že se jedná o „nástěnnou malbu z Tábora“ z počátku 16. století (!).

Významný tábořský husitolog a bibliista Bohuslav Souček se v soukromých rozhovorech domníval, že výjev vlevo od „táborského bratra“ – holý, strmý kopec, zpoza něhož jako by vyjíždělo husitské jízdní vojsko a vpredu, při úpatí, hořící sakrální stavba (kostelík) je snad zobrazením vrchu Blaníku a pod ním husity vypáleného louňovického kláštera premonstrátského ženského řádu. Předpokládal tedy louňovickou provenienci našeho kodexu, který před zkázou drancujících táboritů snad zachránil zdejší probošt Jan, o němž máme konkrétní zprávu, že ještě v roce 1436 žije na Soběslavsku, patrně v Nedvědicích – k tomu srov. A. Sedláček, Paměti kláštera v Louňovicích. Výroční zpráva císař. krále. Vyššího reálného gymnasia v Táboře za školní rok 1891, Tábor 1891, s. 19 – 20, č. 42. Pokud je nám však známo, svou hypotézu B. Souček nikde nezveřejnil.

⁹⁾ Srov. – o – (= M. Kolář), Nalezené rukopisy. (Týdeník) Tábor I, č. 1, (Tábor) 30. dubna 1864, s. 2.

¹⁰⁾ Srov. Bohuslav Souček, Veritas super omnia. Z biblických studií a odkazu Mikuláše Biskupce z Pelhřimova, Theologická příloha Křesťanské revue 28, 1961, seš. 3, příloha k č. 6., s. 73 – 90, k naší problematice zvláště s. 80 – 85 a pozn. 38) – 44) na s. 87 – 88. Zásadní důležitost má pak připojená příloha I – Seznam rukopisů tábořských, darovaných Muzeu Království českého počátkem května 1869, srov. s. 88 – 89.

¹¹⁾ Srov. Staré spisy v bývalé radnici zdejší ... (Týdeník) Tábor II, č. 40, (Tábor) 3. února 1866, s. 4. B. Souček ve své studii cit. v poznámce 9) tuto zprávu vůbec neregistruje. Byl to však právě on, kdo přesvědčivě dokázal, že hlavní Kolářův rukopisný nálezk pochází s velkou pravděpodobností již z roku 1863 – srov. Veritas super omnia s. 80 – 81. Naproti tomu novější literatura akceptovala právě zprávu z roku 1866, takže se nezasvěcenému jevílo, jako by celý Kolářův objev spadl do onoho roku – což bohužel platí i pro zcela poslední odbornou produkci – srov. např. Jiří Kořalka – Rudolf Tecl, Historické osudy tábořské městské knihy z druhé poloviny 15. století. Husitský Tábor I, 1978, s. 45 – 77, zvláště s. 52.

¹²⁾ Srov. Nález. (Týdeník) Tábor II, č. 44, (Tábor) 3. března 1866, s. 5

¹³⁾ Srov. (M. Kolář ?), Staročeské manželské kázáněčko. Památky archaeologické a místopisné (dále PAM) 7, 1866 – 1868, Praha 1868, sloupec 326 – 327 (nálezkové okolnosti a obsáhlá ukázka v prozaické formě); přetisk in: Sborník historických prací prof. M. Koláře, s. 24.

¹⁴⁾ Srov. A. J. Vrtátka, Zlomky tábořské. Časopis Musea Království českého 48, 1874, s. 110 – 124. Z literárně historického hlediska srov. Josef Hrabák, Zlomky tábořské a klementinské. Studie ze starší české literatury, Praha 1956, s. 151 – 160. O „Zlomcích“ se též zmiňuje B. Souček, Veritas super omnia, s. 83 a pozn. 41) na s. 87 – 88, ale i on rezignoval na identifikaci rukopisu dnešní Knihovny Národního muzea v Praze, z něhož byly vyňaty.

¹⁵⁾ Srov. F. M. Bartoš, Jakoubkovský sborník tábořský. Časopis Musea Království českého 93, 1919, s. 59 – 62.

¹⁶⁾ Srov. M. Kolář, Řemesla i obchodové, kteří starým Táborům dovození i nedovození byli. PAM 6, 1864 – 1865, Praha 1865, s. 151 – 152; přetisk in: Sborník historických prací prof. M. Koláře ..., s. 210 – 213. K rukopisu srov. studií F. M. Bartoše cit. v pozn. 15). K popisu sborníku připojil cenné doplňky B. Souček, Veritas super omnia, s. 83 – 84, který navíc v příloze II. na s. 89 – 90 otiskl poprvé kriticky latinský text zmiňované listové složky.

¹⁷⁾ Srov. Bohumír Janoušek, Korespondence P. Antonína Krejčího z let 1835 – 1848. JSH 32, 1963, s. 163 – 176, zvláště viz dopis č. 7 (z konce října 1847) adresovaný Karlu Jaromíru Erbenovi, s. 173. Blíže se tímto zajímavým údajem zabývá (byť v poloze spíše spekulativní) citovaná již studie J. Kořalky a R. Tecla, Historické osudy tábořské městské knihy, s. 73 a pozn. 95) a 96) na této straně.

¹⁸⁾ Srov. Přednesení jednatele ve valném shromáždění Společnosti Musea Království českého dne 26. května 1869. Časopis Musea Království českého 43, 1869, s. 188 – 189.

¹⁹⁾ Dle prvé Kolářovy zprávy nálezk patrně z roku 1863 obsahoval celkem 20 rukopisů, k tomu srov. pozn. 9). K nim roku 1866 přibyl další 1 kodex – srov. pozn. 11). Dále k této problematice srov. informativní stať M. Koláře, Sbírký reálného gymnasia v Táboře. PAM 7, sloupec 238 – 240; přetisk in: Sborník historických prací prof. M. Koláře, s. 189 – 192, kde autor vypočítává celkem 18 rukopisů „toliko obsahu katolického“ (!). Výslovně se však zde uvádí, že manuskript pod č.

8 (PAM sl. 239; Sborník, s. 190) – Liber omeliarum Caesarii, byl tábořskému reál. gymnáziu darován místním hodinářem p. Vostrým. Pocházelo tedy ze sklepení radnice 17 těchto rukopisů. Vedle nich však již dříve M. Kolář speciálně popsal nalezené rukopisy, tentokrát utrakvistického obsahu. Bohužel se mu to zdařilo jen v případě dvou děl (resp. rukopisů). Stalo se tak v několika vycházejícím časopise Krok – (Listy vědecké, vydavatelé J. Dastich, ěd. Novotný a Fr. J. Zoubek), v jehož dvou vyšších ročnících nacházíme i materiálový (kodikologický) příspěvek M. Koláře, Hlídká rukopisů tábořských. V Kroku I, 1865, s. 221 – 226 je popsána „Jakoubkova postila“ (= Sermones reportati a Jacobello per circulum anni); v Kroku II, 1866, s. 237 – 243 pak již několikrát zmiňovaný „Jakoubkovský sborník husitský“; souhrnný přetisk srov. in: Sborník historických prací prof. M. Koláře, s. 193 – 202. Důležitý je však úvod s vylíčením okolností nálezu – romantická atmosféra hledání v radničním sklepení – včetně dalšího uvedení počtu objevených kodexů; srov. Krok I, 1865, s. 221; Sborník, s. 193. Zde autor, oproti původně uváděným 20, jasně píše „i našli 22 rukopisů latinských v deskách koží potažených“. Z nich řadí 16 ke katolickým, zbývajících 6 pak k „táboritkým“. Připočtem-li k těmto 22 další, nalezený Kolářem roku 1866 a 1 věnovaný hodinářem p. Vostrým, docházíme k patrně konečnému a správnému počtu 24 kodexů.

Uvážíme-li, že jeden z nich zůstal trvale v Táboře, pak suma 23 rukopisů, věnovaná pražskému Muzeu Království českého, zcela odpovídá zprávě jednatele z května 1869 – srov. pozn. 18).

Naopak B. Souček, Veritas super omnia, příloha I, s. 88 – 89, eviduje pouze 21 titulů, z nichž ovšem jeden obsahuje 3 díly. Celkem bychom zde mohli tedy nalézt 23 rukopisů, z nichž však jeden zůstává v Táboře. Znamená to, že Součkův jinak velmi kritický soupis s velkou pravděpodobností nezachycuje jeden rukopis. (O tom ještě níže).

²⁰⁾ Srov. k němu pozn. 14). A. J. Vrtátka, Zlomky tábořské, v pozn. na s. 110 píše (při jeho popise), že je to „rukopis kvartový papírový, nacházel se vedle mnoha jiných starých rukopisů ve sklepení radnice města Tábora. Jež latinský“. Zde však autor nemá zcela pravdu, protože jak shora zdůrazněno, byl kodex nalezen až v roce 1866, a to soliterně – srov. pozn. 12) a 13). Důležitá je však poslední Vrtátkova věta, zcela bezpečně dokládající, že „rukopis tento chová se nyní v bibliothéce národního Musea, byv s 23 jinými od slavného zastupitelstva města Tábora tam odevzdán“.

²¹⁾ Srov. F. M. Bartoš, Rukopisy dominikánského kláštera v Sezimově Ústí. JSH 8, 1935, s. 69 – 70; B. Souček, Veritas super omnia, zvláště s. 80 a 85.

²²⁾ K tomu srov. pozn. 3) a 4).

²³⁾ Srov. F. M. Bartoš, Soupis rukopisů Národního muzea v Praze. Sv. 2, Praha 1927, kde autor identifikuje celkem 21 svazků (!) označených jako: „Z Tábořských“. Uprěsnění přináší i B. Souček, Veritas super omnia, konkrétně v příloze I, s. 88 – 89. Ten eviduje celkem 21 titulů (č. 1 – 21), protože však např. č. 19 je třídílné, jednalo by se o 23 svazků. Rukopis č. 21 (Jakoubkovský sborník) byl však ponechán v Táboře (či byl vrácen ?) a dále se nepodařilo určit ani Bartošovi, ani Součkovu rukopis pod č. 7.

Nicméně dobré základy pro budoucí revizi celé problematiky oba jmenovaní položili. Pozornost si vedle rukopisného souboru v KNM opětovně zaslouží i rukopis sign. XIV D 14, uložený v dnešní Národní knihovně v Praze, jež dle historické zprávy z roku 1682 byl věnován tábořskou městskou radou děkanovi B. M. Zelenkovi při jeho odchodu z Tábora a má pocházet (dle citov. záznamu ze 17. stol.) z někdejšího dominikánského konventu v Sezimově Ústí. Srov. Josef Truhlář, Catalogus codicum manu scriptorum latinorum, qui in c. r. bibliotheca publica atque universitatis Pragensis asservantur. Pars 2, Pragae 1906, č. 2522, s. 301.

Záhadou v těchto souvislostech je bezesporu rukopis KNM v Praze, sign. II C 9 (F. M. Bartoš, Soupis, sv. 1, č. 366, s. 74) z 15. století – (Kniha magdeburských distinkcí). F. M. Bartoš v provenienci poznámce výslovně uvádí, že kodex byl získán „výměnou s obcí tábořskou“. Bohužel se zde nepíše, kdy se tak stalo a za jakých okolností. Je možné, že rukopisné dílo by v Táboře tvořilo součást pozdějšího Kolářova nálezu v radnici nebo se jedná o zcela samostatnou památku nemající s ostatními tábořskými rukopisy (uloženými dnes v KNM) žádný bližší vztah?

Proponová revize se bude muset opět zaměřit na podrobný rozbor vnějších znaků rukopisů, tj. na původnost a údajnou jednotnost vazby a štítků na signatury, dále na otázku případných (uniklých) vlastnických přípisů, paleografické otázky ap. (Radu dílčích sond zde již vykonal mnohokrát zmíněný B. Souček).

Podstatným indikátorem místa vzniku (či spíše původního uložení) kodexů mohou být i trosky dochovaných diplomatických písemností (tj. listů, listiny a účtů) v některých z nich. Všechny mají (provenienci) úzký vztah k jižním Čechám, většina z nich pak přímo k rožmberské doméne. Tře-

baže většina listů je adresována krumlovskému faráři a doudlebskému děkanovi, není bez zajímavosti, že jejich nezanedbatelné procento bylo napsáno přímo na Tábořsku (Přiběnice a Jistebnice).

²⁴⁾ K této problematice srov. v obecné rovině zvláště I. Hlaváček, Úvod do latinské kodikologie. Praha 1978, s. 82 – 83 a pozn. 76) – 80) na s. 98 a dále týž, Kodikologie. In: Vademecum pomocných věd historických, Praha 1988, zvláště s. 288.

²⁶⁾ Za mnohé z oblasti literárních památek tu stačí uvést staročeské zlomky legend, které zpřístupnila Emma Urbánková, Klementinské zlomky nejstarších legend. Praha 1959. Z písemností diplomatické povahy jsou to, možno říci, sta a sta zlomků listin a listů, přes fragmenty rozličných finančních písemností až po církevně-správní záležitosti. Jen zcela výjimečně existuje skutečná evidence (či zpracování) takovýchto středověkých a raně novověkých „dokumentů“ v našich archívech. Srov. např. Jaroslav Eršl a Jiří Pražák, Archiv pražské metropolitní kapituly. 1 a 2, Praha 1956 a 1986. Náběhy k soupisu obdobného materiálu lze vidět i u některých našich velkých knihoven; srov. Karel Beránek, Soupis archivních rukopisů v Praze. Sborník archivních prací (dále SAP) 21, 1971, s. 185 – 234, zvláště s. 201, 205 a 216. Podobně i Vladimír Spáčil, Soupis archivních rukopisů, pozůstalostí a jednotlivých archiválií ve sbírce rukopisů Státní vědecké knihovny v Olomouci. SAP 24, 1974, s. 83 – 108, zvláště srov. s. 90 – 91.

²⁶⁾ Srov. M. Kolář, Petr z Ústí. PAM 7, sloupec 312 – 313; přetisk in: Sborník historických prací prof. M. Koláře, s. 247 – 248; týž, Příspěvky archivní. PAM 8, sl. 626; přetisk in: Sborník historických prací, s. 202 – 203.

²⁷⁾ Srov. M. Kolář, Sbírky reálného gymnasia v Táboře. PAM 7, sl. 239 – 240, č. 17; přetisk in: Sborník historických prací, s. 191, č. 17.

²⁸⁾ Srov. František Šmahel, Dva formulářové kusy z husitského Tábora. Tábořský archiv 1, 1987, s. 57 – 60. K vlastním rukopisům, odkud vyňaty, srov. M. Kolář, Hlídky rukopisů tábořských, Krok I, 1865, s. 222 – 226; přetisk in: Sborník historických prací, zvláště srov. s. 197.

²⁹⁾ K této problematice srov. 13), 14) a 20).

³⁰⁾ K dataci listu srov. Fr. Šmahel, Nižší školy na Podblanicku a Vltavsku do roku 1526. Sborník vlastivědných prací z Podblanicka 18, 1978, pozn. 138) na s. 166 – 167. Dále i týž a kol. Dějiny Tábora. I/1, (Do roku 1421), České Budějovice 1988, s. 162 a pozn. 60) na s. 189. Zde je i zdůrazněna unikátnost dochované písemné památky z tohoto prostředí, přesahující významem regionální rámec.

³¹⁾ Pokud je nám známo, Vojtěch z Kraselova zastával v letech 1393 (od 25. ledna t.r.) až 1403 (listopad 25.) funkci rožmberského purkrabího na hradě Dívčí kámen (Menštejn). K tomu srov. B. Kopiczková, Regesta Bohemiae et Moraviae aetatis Venceslai IV. Tomus 3, Praha 1977, s. 120 – 121, č. 277. Poslední doklad (k roku 1403) pak srov. Valentin Schmidt a Alois Picha, Urkundenbuch der Stadt Krummau in Böhmen. 1. Band (1253 – 1419). Prag 1908, s. 147, č. 529. Protože se ale jméno dalšího purkrabího (Matěje Višně) v písemných pramenech uvádí až 14. srpna 1412 – srov. Archiv český 6, Praha 1872, s. 27, č. 20 – je možné, že Vojtěch mohl na Dívčím kameni purkrabovat jistou dobu i po roce 1403 (tedy i během roku 1404).

Naproti tomu o Buzkovi (či Buškovi) ze Sedla (či Sedlce?) nemáme dosud žádný konkrétní doklad o jeho dalším (i předchozím) pobytu v rožmberských službách. Nicméně datace listiny do roku 1394 nebo 1404 je nesporná.

³²⁾ Srov. Fr. Ant. Tingl, Libri quinti confirmationum ad beneficia ecclesiastica per archidioecesisin ... Annus 1391 et 1392, Praha 1865, s. 69.

³³⁾ Srov. Václav Vladivoj Tomek, Dějepis města Prahy. Díl 5, Praha 1881, s. 104, který však Václava, faráře v Dýšíně, jako pokladníka arcibiskupova dvora zná pouze pro rok 1407. Ovšem Ferdinand Tadra, Soudní akta konsistoře pražské. Část 5, Praha 1899, s. 26, č. 117 uvádí Václava pokladníka již 6. února 1406. Že se zde bezpečně jedná o faráře z Dýšiny, dokládá další zápis Tadvovy edice, tentokrát ze 6. září 1406 – „Wenceslaus thesaurarius d. archiepiscopi Prag. et rector ecclesie parochialis in Dyssyna ...“, srov. s. 211 – 212, č. 853. Poslední doklad o Václavově funkci, pokud je nám známo, pochází pak z 20. března 1408, srov. F. Tadra, Soudní akta konsistoře pražské. Část 6, Praha 1900, s. 190, č. 112.

³⁴⁾ Osoba Onřeje Stubinera (či Stubmera?), patrně Němce, je sice jinak nám blíže neznámá, ale jeho rod bezpochyby pochází z (Českého) Krumlova či jeho okolí. Oporou pro takovýto závěr je svědectví nekrologia krumlovského minoritského konventu, kde v měsíci listopadu (II. Id. Nov.) je zapsáno: „Obiit Petrus dictus Stubner“ (!) a v další části (z doby po polovině 14. století) se vyskytuje i jakási „Item Elizabeth, filia Stuberii“ (!). Srov. Joh. Matthäus Klimesch, Urkunden – und Re-

gestenbuch des ehemaligen Klarissinnen – Klosters in Krummau. Prag 1904, s. 28 a 30. Snad příliš nebudeme chybovat, označíme-li (dle obsahu našeho listu) Ondřeje za kupce nebo kramáře.

³⁵⁾ K dataci srov. – Jindřich z Vyhnanic se připomíná ve funkci purkrabího rožmberského hradu Přiběničky pravděpodobně již od roku 1394 – viz František Mareš. Popravčí kniha pánův z Rožmberka. Praha 1878, s. 5. Bezpečně pak je v onom postavení uveden 6. prosince 1397 – srov. Božena Kopiczková, RBM – aetatis Venceslai IV., 3, s. 160, č. 381. Jan řečený Smrčka pak je poprvé uveden ve funkci purkrabího protilehlého hradu Přiběnice dne 13. listopadu 1407 – srov. Ferdinand Tadra, Soudní akta konsistoře pražské. Část 6, Praha 1900, s. 130 – 131, č. 511. Následuje řada písemností, které dokládají, že oba jmenovaní vykonávali své funkce souběžně. Naposledy jsou tak zmiňováni 3. března 1413 „Johanni et Henrico in Przibenicz“ – srov. RBM – aetatis Venceslai IV., 3, s. 280, č. 707.

Jména nových přiběnických purkrabích se však uvádějí až od poloviny roku 1416, resp. 1417. Je tedy možné, že Jan (Smrčka) i Jindřich (z Vyhnanic) své úřady zastávali minimálně ještě během roku 1414.

List byl adresován nepochybně Hostislavovi, v letech 1369 – 1414 faráři krumlovskému, od roku 1374 i děkanovi doudlebskému. K osobě srov. naposledy Josef Hejnic, Václava Březana Posloupanost krumlovských farářů. Archivum Trebonense 73, s. 219 a zvláště s. 231 (komentář).

Ze shrnutých dat všech tří osob lze s velkou pravděpodobností tvrdit, že list pochází z let 1407 – 1414.

³⁶⁾ Starší označení rukopisů (ještě knihovny Muzea husitského revolučního hnutí v Táboře) bylo – sign. 2262 a vůbec původní (tehdy Městského muzea v Táboře, z přelomu 19. a 20. století) – sign. A. k. 42.

³⁷⁾ Rozměry nejstarší tábořské knihy trhové z let 1432 – 1450 (dnes uložené ve Státním okresním archivu v Táboře, fond Archiv města Tábora, kniha č. 126), která má rovněž podobu rejstříku, činí 297 x 110 mm, mladší urbariální rejstříky z přelomu 15. a 16. století mají na výšku zhruba 330 a na šířku 110 mm. Srov. k tomu František Šmahel, Tábořská vesnice na Podblanicku v letech 1420 – 1547. Sborník vlastivědných prací z Podblanicka 22, 1981, zvláště s. 174 – 175.

³⁸⁾ Se značnou pravděpodobností tyto tři na sebe navazující proužky tvořily horní okraj listu, neboť na prvním z nich nejsou patrné zbytky písma předcházejícího zápisu. Velikost těchto i dalších proužků se různí, šířka se pohybuje od 203 do 215 mm a výška od 24 do 34 mm.

³⁹⁾ Tato dvojice proužků původně tvořila střed dvoulistu, přičemž proužky navazující z obou stran se nedochovaly.

⁴⁰⁾ Také tato dvojice byla vyřiznuta ze středu dvoulistu, jejich zápisy však vzájemně netvoří líc a rub, jak je tomu u skupin A a B.

⁴¹⁾ Bez úspěchu skončila též probírka rozsáhlou lístkovou kartotékou z pozůstalosti Augusta Sedláčka, uloženou v Historickém ústavu AV ČR v Praze – Emauzích.

⁴²⁾ Srov. Václav Flajšhans, Klaret a jeho družina. 1, Praha 1926, s. XIX – XX.

DVA PRAMĚNY Z NORIMBERSKÝCH ARCHIVŮ K ČESKÝM DEJINÁM PRVNÍ TŘETINY 15. STOLETÍ

I. K DRŽBĚ HRADŮ V PŘEDHUSITSKÉ A HUSITSKÉ DOBĚ II. ZPRÁVA O FINANCOVÁNÍ BOJŮ S HUSITÝ V DOBĚ OBLÉHÁNÍ HRADU BECHYNĚ V ROCE 1428

Miloslav Polívka

Bohatství norimberských archivů¹⁾ pro české dějiny si byla vědoma už starší badatelská generace, avšak systematictější průzkum pro období husitské v nich nechal provést pouze František Palacký, který pro Museum Království českého obstaral řadu opisů listin a listů z tzv. Norimberských missivů, neboli z „*Briefbücher des inneren Rates der Reichsstadt Nürnberg*“.²⁾ Tyto opisy jsou jednak uloženy v tzv. „*Musejním diplomatáři*“, jednak vydány zejména v Palackým pořázené edici „*Urkundliche Beiträge zur Geschichte des Hussitenkrieges 1419–1436*“, která je nesmírně cennou prací, jíž se dodnes nepodařilo nahradit dílem důkladnějším.³⁾ F. Palacký věnoval ovšem pozornost hlavně jednomu pramenu a navíc ještě pouze těm kusům z něj, které měly pro studium politických dějin husitského období větší důležitost, zatímco jednotliviny menšího významu ponechával většinou stranou. Avšak i takového zdánlivě okrajové nebo odlehle prameny mají svůj význam a vřazeny do širších souvislostí mohou dokreslit dosavadní poznatky studia jak národních, tak i regionálních dějin.

Táborský archiv umožňuje vydávání pramenů i tohoto typu a proto do něj patří také edice dvou písemností, které se váží k první polovině 15. století, dotýkají se táborského, respektive v širším smyslu celého jihočeského regionu, a jsou dnes uloženy ve dvou archívech v Norimberku. První písemnost registruje jeden pohled do majetkové držby v této i v jiných částech českých zemí, druhá pak okolnosti související s finanční podporou protihusitských sil v roce 1428.

I.

První, obsáhlejší písemností je notářské ověření celkem pěti listin, kterými byly v letech 1406 až 1424 stvrzovány majetkové přesuny zejména v jižních i západních Čechách a na Moravě. Originál, pergamen s přivěšenou notářovou pečeti, je uložen v Archiv des Germanischen Nationalmuseums v Norimberku pod signaturou Or. Perg. 1424 (nach Januar 8.). Text je na několika místech velmi špatně čitelný, zejména tam, kde je pergamen přeložen. Fotokopii tohoto notářského ověření, s nímž jsem při přípravě edice pracoval, poskytla uvedená norimberská instituce prostřednictvím Archivní správy MV ČR Státnímu okresnímu archívu v Táboře.⁴⁾

Dobu vzniku této písemnosti lze určit pouze přibližně z notářova záznamu vpravo dole pod textem, v němž notář Friedrich Alberger, klerik řezenské diecéze, potvrzuje, že ověření zmíněných pěti písemností pořídil na pokyn Prokopa z Rabštejna, kancléře Království českého. Bližší datum není notářem uvede-

no. Protože kancléřství Prokopa z Rabštejna trvalo mezi léty 1453 až 1468 (Prokop ale zemřel až 11. dubna 1472)⁵⁾, spadá vznik tohoto notářského ověření do uvedené doby. K jakému účelu bylo pořizeno, to není v textu zcela zřejmé a konečně není ani známo, za jakých okolností a kdy se písemnost do Norimberku dostala. Bližším osvětlením této otázky by se musela zabývat samostatná studie, ovšem už v jiném rámci, než jaký poskytuje tato drobná edice.

Je přitom dost pravděpodobné, že notářské ověření vzniklo v souvislosti se snahami o obnovu právního řádu v pohusitských Čechách – a možná stálo blízko k pokusům Jiříka z Poděbrad a českých pánů uspořádat majetkové poměry i nesrovnalosti v důsledku revolučních změn. To naznačuje též fakt, že některé písemnosti jsou evidovány v „*Registrech zápisův královských i obecných r. 1453 a 1454 sepsaných*“, které vydal F. Palacký.⁶⁾

Listy se v různých variantách týkají postupných změn v zástavách zeměpanských hradů a měst Přimdy, Mostu a Hluboké, na Moravě pak Šumperku a Nového Hradu. Cílem této edice je rozšířit pramennou základnu o nová fakta, zařazení těchto pramenů do širšího kontextu historického bude možno jen v souhrnnějším příspěvku, který by se zabýval biografickými nebo regionálně majetkovými záležitostmi. Přitom by nejspíše větší úlohu sehrály zájmy rodu Lobkoviců, který zmíněné lokality v tuto dobu v osobě pana Mikuláše občasné držel a spravoval.

Notář Alberger výslovně zmiňuje, že všechny listiny přepsal z originálních předloh, přičemž pořídil přepis v plném znění textu, ovšem bez kancelářských poznámek. Listiny jsou opsány v bezprostřední návaznosti na sebe, není mezi nimi v přepsaném textu mezera a přepis pořídila jediná písařská ruka, dle výslovné zmínky notáře Albergera jeho vlastní. Uvedené listiny jsou vydány níže v pořadí příloha č. I – 1 až 5, číslem I – 6 je označen text sepsaný pod samotným přepisem notářem Friedrichem Albergerem. K edici jsem zvolil paleografický přepis, úvodem k textu každé opsané písemnosti předřazuji krátký regist.

II.

Druhou písemností, vydanou v příloze č. II, je potvrzení kurfiřta Friedricha Hohenzollernského, jenž byl markrabětem braniborským a současně i titulárním purkrabím norimberským, o souhlasu s vyplacením výdajů, jež byly použity na vedení války s husity v roce 1428. Tato písemnost uvádí kromě jiného také výdaje spojené se zásobováním obránců Bechyně před jejím husitským obklíčením v roce 1428 a celou řadu dalších drobných informací. List, opatřený na zadní straně zbytky červené, prtištěné sekretní Friedrichovy pečeti, je psán na papíře formátu přibližně A3, je uchovávan ve Staatsarchiv Nürnberg, pod signaturou Rep. 2a, Urkunden der 35 neue Laden, Nr. 2599.⁷⁾

Tato písemnost rozšiřuje jinak dosti sporadické pramenné zprávy o obléhání Bechyně v roce 1428. Nevěnuje se sice politickému ani vojenskému aspektu obléhání města, přináší zato ale zajímavý důkaz o pokusech posílit obránce bechyňského hradu ze zahraničí. Mimo to uvádí list další cenné zmínky o podpoře protihusitského odboje.

Kurfiršt Friedrich Hohenzollernský byl pověřen vedením protihusitského odboje v říši a spolu s tzv. „norimberskou šestkou“ rozhodoval o finanční podpoře českých i říšských odpůrců husitství. Aby tedy mohl Friedrich vyplatit peníze, sbírané na boj s českými kacíři, potřeboval k tomu souhlas norimberského komtura řádu německých rytířů (v tuto dobu jím byl Sebastian z Laber) a pěti předních norimberských měšťanů, kteří jsou v listu jmenováni. A naopak tato „šestka“ potřebovala k použití nasbíraných peněz k výplatě souhlas Friedrichův. Právě tímto listem kurfiršt potvrzuje svůj souhlas k proplacení peněžní odměny těm, kdo se v zápase proti husitům nebo na jeho organizaci podíleli.⁸⁾

Z textu písemnosti je zřejmé, že peněžní odměny přijímali lidé různých sociálních vrstev za služby všeho druhu. Vedle částek vyplacených posílům, kteří vprostřed léta (tedy 24. srpna) 1428 obcházeli dvory říšské šlechty a městské rady ohledně vybírání „*hussen gelt*“, bylo zapláceno posílům nosícím dopisy a zprávy týkající se organizace bojů s husity za cesty k různým osobám do německých zemí, ale i do Vídně, Salcburku a do Uher. Samozřejmě přicházejí i zprávy o výplatě žoldu houfcům vedeným do Čech německými hejtmany Zurechem ze Steten a Albrechtem Freudenbergem.

Je patrné, že kurfiršt Friedrich měl sám s organizováním protihusitských tažení vysoké výdaje a hodně starostí, avšak částky, jež si pro sebe nechal vyplatit v tomto případě v celkové výši 3000 zlatých, naznačují, že zjevně nepřišel zkrátka. Ostatně oceněna byla náležitě i činnost maršálka trevírského arcibiskupa Dětricha ze Staffeln a Mikuláše Ammana, kteří vyrazili do Vídně – v listopadu 1428 – vyjednávat o válce s husity.⁹⁾

Níže sociálně postavení lidé, kteří se jako poslové či žoldněři a služebníci v organizování odporu proti husitům účastnili a jejichž jména tato (svým způsobem) kvitance reflektuje, obdrželi zpravidla podstatně nižší odměnu. Blíže pojednat o působení výše jmenovaných německých žoldněřů a jejich družin ve válkách s husity bude úkolem až příštího bádání, pokud dokáže roztržité a zasuté údaje shromáždit a zpracovat.¹⁰⁾ K nim patrně bude patřit i Betsch Beyer, kterého se mi nepodařilo blíže identifikovat a mohu jen předpokládat, že byl hejtmánem či spížřem německé, ne-li přímo norimberské posádky na hradě Bechyni.

Jména některých zmíněných osob z Čech ale ukazují, že tato „výplatní listina“ zahrnuje širší okruh lidí, kteří z měšťanského i šlechtického okruhu přímo do boje nebo jeho organizace s husity zasahovali. Tak například plzeňští měšťané Janík a Prokop Fogelové měli pro podporu Plzně převzít 1200 zlatých půjčky na pomoc městu v boji s husity.¹¹⁾ Jména pánů Haška a Zajíce (Hasen) pak naznačují, že se za zásluhy ve válce s husity nechali odměnit i pan Hašek z [Valdštejna ?] a pan [Vilém] Zajíz [z Hazmburka ?]. Ale zmíněno je taktéž několik jmen sluhů českých pánů, což dokládá, že také páni Hynek Krušina ze Švamberku, Menhart z Hradce i zmíněný Hašek z Valdštejna udržovali těsnější vazby k říšskému prostředí a zejména k centru, jež řídilo a organizovalo boje s husity¹²⁾

Několik zpráv se v této písemnosti váže prokazatelně k přípravám na obranu Bechyně, a to nejspíše těsně před jejím obležením, k němuž došlo patrně kolem 8. července 1428 a které trvalo do podzimu roku 1428.¹³⁾ Hynek z Lažan, který

tehdy Bechyni držel, se angažoval na katolické straně a podle jedné z posledních zmínek před obležením, ještě 9. června 1428 byl v kontaktech s českými katolickými pány a kurfiršem Friedrichem při přípravě jednání o bojích s husity.¹⁴⁾ Jistěmu *Betschi Beyerovi*, stojícímu patrně v norimberských službách, bylo na zajištění stravy na hradě Bechyni, konkrétně za dovoz tresek zapláceno třicet dva zlatých, dalších téměř sto třicet zlatých stálo zásobení hradu sanytrem a sírou, aby si bechyňská posádka mohla připravit zásobu střelného prachu. Obě suroviny přivezli do Bechyně z franckého Sulzbachu, lze však předpokládat, že zásilka byla vypravena do Salzbachu ze samotného Norimberku, který se prodejem a distribucí těchto surovin zabýval i v jiných případech.¹⁵⁾ Betsch Beyer ovšem obdržel vedle toho i odměnu 16 kop grošů za vyplacení jedné pušky a za dovoz medu na hrad Bechyni, jak „norimberská šestka“ rozhodla. Bechyňská posádka ale přesto husitské obležení nevydržela a musela se kolem poloviny října 1428 jejich vojskům vzdát.

Tento pramen dokládá několik dílčích, ale svým způsobem zajímavých a důležitých okolností. Odráží zejména skutečnost, že dění v husitských Čechách bylo v říši pozorně sledováno, že vyvolávalo odezvu v jejím politickém životě a že se významné říšské osobnosti organizováním boje proti českým kacířům musely zabývat. Současně list upozorňuje na propojení české katolické strany se zahraničním prostředím, když se – vedle dominujícího teritoria německého – potvrzují také kontakty k Rakousku i Uhrám.

Zajímavé jsou též náklady spojené s bojem proti husitům, jak je jen tento jednotlivý dokument zachycuje, i když ve skutečnosti musely být v rámci říše i českých zemí pouze pro toto období, tedy pro rok 1428 mnohem vyšší. Součtem uvedených částek jsem dospěl k tomu, že bylo v tomto případě „šestkou“ vyplaceno celkem

6 024 rýnských zlatých

10 uherských zlatých

16 kop 48 gr. (snad českých)

Tato částka nebyla v soudobých finančních relacích nízká a jen dovoluje naznačit prostředky, které musely být během husitských válek na boj s „českými kacíři“ vynakládány.

Z á v ě r e m:

Oba prameny dotvrzují, že výzkum v archivech sousedních zemí poskytuje dobré možnosti rozšíření pramenné základny pro studium našich dějin, a to nejen v jejich celkové, nýbrž i regionální rovině. Tento výzkum by bylo záhodno provádět systematicky a koordinovaně, jeho výsledky je nutno – pokud lze – obratem publikovat. Tím se nepochybně pozvolna rozšíří natolik už zdánlivě vyčerpaná pramenná základna ke studiu dějin husitského období, že se vytvoří podmínky pro jeho zkoumání z jiných, dosud často odvrácených nebo nereflaktovaných aspektů. Husitství tak bude možno poznat nejen z českého pohledu, ale i lépe vřadit do kontextu evropského a říšského politického, vojenského a hospodářského vývoje.

Poznámky

¹⁾ V Norimberku jsou pro starší české dějiny důležité tři instituce uchovávající bohaté prameny: Staatsarchiv Nürnberg, Stadtarchiv Nürnberg a Archiv des Germanischen Nationalmuseums.

²⁾ K tomu M. Polívka, „Briefbücher des Rates der Reichsstadt Nürnberg“ jako pramen k českým dějinám a česko-německým vztahům doby Václava IV. Historia docet. Sborník prací k počtě šedesátých narozenin I. Hlaváčka, uspořádal M. Polívka a M. Svatoš, Praha 1992, s. 417–435; týž, Nürnberg und die böhmischen Städte in der Hussitenzeit, Mediaevalia Historica Bohemica 2, 1993, s. 101–12.

³⁾ „Musejní diplomatář“ je uchováván v Archivu Národního muzea v Praze. F. Palacký, Urkundliche Beiträge zur Geschichte des Hussitenkrieges 1419–1436. Díl I–II, Praha 1873.

⁴⁾ O příležitostné vydání této písemnosti mne požádal dr. R. Tecl, jemuž děkuji za zapůjčení potřebné kopie. Děk patří na tomto místě i ředitelce Archiv des Germanischen Nationalmuseums, paní dr. von Andrian-Werburg, za laskavou pomoc při vyhotovení mikrofilmu a dr. O Sládkovi z Archivní správy MV ČR za jeho sprostředkování.

⁵⁾ Srov. v soupise úředníků, Dílo Františka Palackého 1, vydal J. Charvát, Praha 1945, s. 358.

⁶⁾ Archiv český I, Praha 1840; s. 493–546; o případném vydání zde pojednáváných písemností srov. poznámky k nim.

⁷⁾ Zde patří mé poděkování nadaci Alexander v. Humboldt-Stiftung, Bonn, jež podporovala můj výzkum v norimberských archivech, i pracovníkům Staatsarchiv Nürnberg, kteří mně vycházeli velmi vstřícně při mém výzkumu.

⁸⁾ K organizování boje s husity a o roli kurfiřta Friedricha, markraběte braniborského zejména F. von Bezold, König Sigmund und die Reichskriege gegen die Husiten. I–III, München 1872–1877, zvl. díl II., s. 123–154, hlavně s. 137 a násl. Politické souvislosti boje proti husitům v říši nověji Ch. Mathies, Kurfürstenbund und Königtum in der Zeit der Hussitenkriege, Die kurfürstliche Reichspolitik gegen Sigmund im Kraftzentrum Mittelrhein. Mainz 1978. Zikmundovo potvrzení volby kurfiřta Friedricha jako nejvyššího hejtmana pro tažení proti husitům na setkání kurfiřtů ve Frankfurtu a. M. z 22. března 1428 vydal F. Palacký, UB I, s. 597–601 a 615–616.

⁹⁾ K výdajům Friedricha srov. práci Bezoldovu, jiný konkrétní příklad jeho organizování válek s husity u M. Polívka, Nachrichten zur böhmischen Geschichte als Beispiel für die Auswertung eines brandenburgisch-markgräflichen Rechnungsbestandes aus der Zeit der Hussitenkriege. Jahrbuch für fränkische Landesforschung 52, 1992, s. 223–230.

¹⁰⁾ Vzorem by tu mohla být práce W. Rautenberga, Böhmische Söldner im Ordensland Preußen. Ein Beitrag zur Söldnergeschichte des 15. Jahrhunderts, vornehmlich des 13-jährigen Krieges 1454–1466, Dis. Hamburg 1953. K otázce žoldnéřů v husitské době srov. Jos. Petráň, Skladba pohusitské aristokracie v Čechách. Proměny feudální třídy v Čechách v pozdním feudalismu. Acta Universitatis Carolinae, Philosophica et historica 1, Studia historica XIV, Praha 1976, s. 9–81, k žoldněřům a jejich vyplácení zvláště s. 46–47.

¹¹⁾ Jako příklad, jak jednotliviny pomohou jít o krůček dále, lze uvést právě zmínku o převzetí peněz bratry Fogelovými. M. Bělohávek a kol., Dějiny Plzně I, Plzeň 1965, tuto skutečnost neuvádějí, podobně není zmíněna ani v práci J. Hejnic – M. Polívka, Plzeň v husitské revoluci. Hilaria Litoměřického „Historie města Plzně“, její edice a historický rozbor, Praha 1987, srov. zvl. části o hospodaření města a jeho podpoře s. 283–288 a 292–294, kde se ovšem výklad soustředil na počátek třicátých let 15. století a obležení Plzně 1433–1434.

Jana a Prokopa Fogela v Dějinách Plzně. I nenajdeme, podle zpráv v edici J. Strnada, Listář a listinář královského města Plzně a druhy poddaných osad. I, Plzeň 1891 jsou zmíněni několi-krát příslušníci rodiny Fogelů, např. k 1. září 1400 (s. 214) je zmíněn Johannes Fogel jako konšel (k tomu i V. Vojtíšek, Z nejstarších právních dějin města Plzně. Výbor rozprav a studií V. Vojtíška, Praha 1953, s. 188). A poté uvádí J. Strnad, Listář s. 400 až Prokopa Fogela k 10. říjnu 1443, kdy jako zástupce měst spolu se zástupci katolické šlechty vyjednával ve Vídni, pramen vydán F. Palackým, AČ I, s. 280.

K žádosti Plzeňských o tisíc zlatých na válku s husity v květnu 1428 a k obtížným jednáním o ní F. Palacký, UB I, s. 623–625 a 632–633.

Právě v příloze vydané potvrzení kurfiřta Friedricha ze 16. listopadu 1428 o vyplacení částek různým institucím a osobám za boj či obranu proti husitům potvrzuje, že Plzeňští podporu získali, a dokonce o dvě stě zlatých vyšší, než původně žádali.

¹²⁾ F. von Bezold, König Sigmund und die Reichskriege II, s. 154–168 a III, s. 3–6.

¹³⁾ Údaje pramenů a literaturu k obláhání Bechyně v roce 1428 stručně naposledy shrnul Fr. Šmahel, Dějiny Tábora. (1422–1452), I/2, České Budějovice 1990, s. 408–410 a R. Tecl, Dipomatitko-právní příspěvky k určení významu a charakteru lokalit na Tábořsku do roku 1420. Husitský Tábor 10, 1991, zvl. s. 213. Bohatou faktografií srov. A. Sedláček, Hrady, zámky a tvrze Království českého 7, Praha 1890, s. 22–25.

¹⁴⁾ Srov. odkaz u F. Palackého, UB I, s. 614–615.

¹⁵⁾ K tomu s odkazy na prameny a literaturu J. Hejnic – M. Polívka, Plzeň v husitské revoluci, s. 293, passim; M. Polívka, Prager Waffenhandwerke des 14. und 15. Jahrhunderts. Zum Stand und zu den Veränderungen in der Hussitenzeit, in: Das andere Wahrnehmen. August Nitschke zum 65. Geburtstag, hrsg. von M. Kintzinger, W. Stürner und J. Zahlten, Köln–Weimar–Wien 1991, s. 309–322, s jednotlivými zmínkami z pramenů.

Příloha – edice č. I. a II.

I. Notářské ověření Friedricha Albergera

1. opis listu ze:

1406, Jul. 19, Žebrák

Římský a český král Václav IV. zastavuje za 4000 grošů bratřím Boršům z Rýzmburku hrad a panství Přimdu se všemi užitky. Pokud by zemřeli, má hrad i panství přejít na Borše, řečeného Hrabě. V případě, že by i on zemřel, může Přimdu zdědit ten, kdo se v Čechách narodil a je tu usedlý. Po vyplacení zástavy má hrad s panstvím připadnout znovu králi nebo jeho dědicům.¹⁾

Wir Wenzlaw, von gotes gnaden romischer konig, zu allen czeiten merer des reichs und konig zu Behem, bekennen und tun kunt offentlich mit disem brive allen den, die in sehen oder horen lesen, das wir mit wolbedachtem mute, gutem rate unser fursten, edeln und getrewen den edel Borssen und Borssen von Risenburg, gebrüder gesessen zu Petschau, etwen des edeln Borssen von Risenburg des jungen, weisen und kinder und iren erben unsern liben getrewen, unser sloss Pfreinberg mit allen und iglichen mannen, manscheften, lehen, lehenscheften, geistlichen und wertlichen dorffern, gericht, mit allen czinsen, renten, nutzen, walden, wesen, puschen, eckern, wesen, wismaten, wassern, fischereien, teichen, [...], weyden, geyegden, vogel weiden und sust allen andern zugehorungen, die yczunt hat nictes usgenemen wie man die mit besundern worten benennen mage fur ein genant sume geldis mitnamen virtausend schock grossen eingeben verschriben und bevolhen haben eingeben verschriben und bevelhen in das in craft dicz brives und kuniglicher macht zu Behem. Also das die egenanten Borssen und Borss gebrudere und ire erben das egenante sloss Pfreinberg mit allen und iglichen seinen zugehorungen nictes usgenomen als vor geschriben stet von uns und der Cronen zu Behem in pfandesweis fur die egenante summe gelts viertausent schock grossen ynhaben, halden besitzen, geniessen und gebrauchen sollen und mogen von uns und allermeiniglich ungehindert und wollen in auch darein nicht greiffen in dheimerweis als lange, bis wir unser erben und unser nachkomen kunige zu Beheim das egenante unser sloss mit irer zugehorung von in mit der egenanten sume gelts virtausend schock grossen widerlosen, wenn ouch und uff weliche czeit wir unser erben und unser nachkomen kunige zu Beheim das egenante unser slosse mit seinen zugehorungen von den egenanten brudern und iren erbern widerhaben und losen wollen. So sollen sie uns das an alle scheden uff [...] alles geltes fur die egenanten virtausend schock grossen zu losen geben und uns das widerein antworten al alles geverde und argelist, als balde wir sie der egenanten virtausend schock grossen gericht und bezalet haben. Ouch so sal das egenante unser sloss uns offen slosse sein, also das wir uns darauff und darein und unser amptlute von unser wegen als offte uns das note sein wider allenmeniglich nyman des ausgenomen behelfen sollen und mogen doch wegen schaden und weres sachen, das die egenanten brudere an erben von gotes gnaden vorhengniswegen stirben und abgingen. So sal der egenante Borss, genant Hrabie, und seine erben das egenante unser sloss mit wer zugehorunge nictes usgenommen

furbasmere ynhaben, haben und besitzen in aller mosse und weisse, als das ytzund die egenanten brudere von Risenburg ynhaben, halden und besitzen unschedlichen doch uns unsern erben und unseren nachkomen kunigen zu Beheim an der losung des egenanten sloss als vorgeschriben stet der sie uns gunen sollen an alles widersprechen als palde sie des von uns und unsern erben und unsern nachkomen kunigen zu Beheim ermonet werdet werden. Were auch sache, das die egenanten brudere von Risenburg und der egenante Borss, genant Hrabie, beide an erben sturben und abgingen, wer denn diesen unsern brieff von der egenanten bruder ader wen erben eder des egenanten Borssen, genant Hrabie, und seinen erben [guten ?] willen ynhaben wirdet der in dem kunigreich zu Beheim begorn und darynn sesshaft were des sal des egenanten unser sloss in allen und iglichen seinen zugehorungen in sulcher masse und weise ynhaben halden und besitzen, als das ytzund die egenanten brudere von Risenburg ynhaben und besitzen und nicht anders von uns allermeinlich ungehindert, unschedlich doch uns und unseren erben und unseren nachkomen kunigen zu Beheim an der losung des egenanten unsers slosses die wir uns daran behalden als vorgeschriben stet. Mit urkunt dicz brives versigelt mit unser kuniglichen maiestat insigel. Geben zum Betelern nach crists gepurd vizehenehundert jar und danach in dem sechsten jare des montages vor sand Marie Magdalene tag unser reiche des behemischen virundvirzygisten und des romischen in dem einunddreissigsten jaren.

2. opis listu ze:

1413, Juni, 7., Praha

Římský a český král Václav IV. potvrzuje Erhartu z Kunštátu, seděním na Bechyni, že má právo držet Nový Hrad a město Šumperk (obojí na Moravě), které mu za 3000 kop gr. pr. zastavil markrabě moravský Jošt, a stanovuje nové podmínky pro vyplacení této zástavy.²⁾

Wir Wenclaw, von gotes gnaden romischer kunig, zu allen zeiten merer des reichs und kunig zu Beheim, bekennen und tun kunt offenlichen mit disem brive allen, die in sehen oder horen lesen, das fur uns kumen ist der edel Erhart von der Cunstat gesessen zu Bechin, unser lieber getrewer, unt hat uns mit briven und ouch sust unt anderer guter redlicher kuntschafft vollkommlich underweist, wie das im ettwenn der hochgeborne Jobst, marggraff zu Brandenburg und zu Merhern, unser lieber vetter und furste, d[re]y tausent schock grossen Prager muncze rechter und redlicher schuld schuldigen beliben sey und doworten, das der selbe Erhart von sulcher geltschuld wegen schadlos beleybe. So haben wir angesehen gneime nuzze und trewe dinste, die er dem egenanten unserm vettern marggraff Josten offte und dike getan hat und vormerken tut und furbas tun sol und mage in kunftigen czeiten und haben im dorumb mit wolbedachten mute, gutem rate unserer furstlichen herren, edeln und getrewen die egenanten drey tausent schock grossen Prager muncze uff unserm slosse dem Newenhouse, genant Furchtenberg, und der stat Schonberg, die im der egenanter unser vetter marggraff Jost mit iren zugehorungen eingeben hat und die er yczund ynheldet und besitzt gnedlich verschriben gegeben und vermachtet, verschriben geben und geben und vermachen im die dorauff in craft dicz brives und kuniglicher macht zu Beheim und als ein marggraf zu Merhen. Also das er sein erben und nachkomen das egenante Newnhawse, genant Furchtenberg und die stat Schonberg mit der vogtey und dem kirchlehen doselbist in der stat herschefften, mannen, manschefften, lehen und lehenschaffen, geistlichen und weltlichen gerichtten, czolen, czinsen, renten, nutzen, gesellen, errungen vormerken und nemlichen den nachgeschriben dorffen Thymenicze, Bodikow, Koppkrzywnow, Hynczitze, Richarticze, Lossyn, Ripoty, Petrowice, Wyg [...] switze, Forberg, Nadesseie, Franckstat, Hrabissina, Nowa Weska, Lybyny und Bartosow, ekkern, gearn und wisen, wismaten, [wunen], weyden, wassern, wasserlufften, bechen teichen, seen, fischereyen, mulen, hemern, slichten talen, welden, holczern, streuchen, puschen, glashutten, geyegden, vogelweyden und suß allen andern zugehorungen, wie die genant sind und wie man die mit sunderlichenworten genennen mage, nichts usgenommen als [...] alles ytzunt ynhat und bey des egenanten unsers vettern marggraf Josten czeiten yngehabt hat ynhalten, halden, besitzen der geniessen und geprauchen sollen und mogen so lang bis das wir und unser nachkomen kunige zu Beheim in die egenanten drey tausent schock grosschen Prager muncze geneczlich und gare gericht und bezalt haben von uns, unsern nachkomen kunigen zu Beheim und marggraffen zu Merhern und sust

allemeinlich ungehindert, und weres sach, die wir bey unseren lebtagen das egen Newnhawse, genant Furchtenberg, die stat Schonberg mit den dorffern und andern iren zugehorungen vorgeschriben von dem egenanten Erhartten und seinen erben und nachkomen wider haben wolten, so sollen wir in anderthalbtausent schock grosschen Prager muncze zuvoran mit bereytem gelt geben czelen und bezcalen, und die andern anderthalb tausent schock grosschen Prager muncze in derselben jarfrist ouch geneczlich und gare richten und bezcalen, und wenne das geschehen ist, so sollen sie uns das egenante Neuhouse, die stat Schonberg und die vorgeschriben dorffern mit allen und iglichen iren zugehorungen, als oben geschriben stet, von dem egenanten Erhartten, seinen erben und nachkomennit losten, so sollen unser nachkomen, kunige zu Beheim, die von in mit virdhalbtausent schock grosschen Prager muncze an sich widerlosen und brengen, wenne sie wellen in sulcher masse und weise, als vorgeschriben stet. Wer auch disen drive mit des egenanten Erhartten, seinen erben und nachkomen guten willen ynhaben wirdet, der sol in den obgeschriben sachen sulche recht haben, als sieselber von uns und unsern nachkomen kunigen zu Beheim und sust allemeinlich ungehindert. Mit urkund dicz brives versigelt mit unserer maiestat insigel. Geben zu Prage nach crists geburt vizehenehundert jar und darnach in dem dreizehenden jare des nechsten mitwochs vor pfingsten, unser reiche des behemischen in dem funfzigisten und des romischen in dem sybenunddreissigsten jaren.

3. opis listu ze:

1420, April, 17, Svídnice

Římský, český aťd. král Zikmund potvrzuje, že převedl všechna práva, která měl Mikuláš z Lobkovic na Přimď, Mostě a na Novém Hradě na Moravě na hrad Hlubokou, kterou Mikulášovi zastavil. Mikuláš má platit z výnosu panství Janovi Odrancovi 200 kop gr.³⁾

My Zigmund, zbozie mylosty rzimsky kral, powssie czasy rozmnozytel rzyssie a uhresky, czesky, dalmaczsky a charwasky etc. kral, wyznawame tyemto lystem wssem, ktoz gyeey uzrzy neb cztycz uslyssy, ze gsme Slowutneho Mykulasse z Lobkowicz, naywyssiho pysarze desk zemskych kralowstwyte czeskeho zapysy a prawa, ktera gest na Przymdie, na Moste a na Nowem Hradye w Morawie gmyel a nebo ma na nass hrad Hluboku przewedly a przewodyme moczy tohoto lystu takowu myeru, aby swrchupsany Mykulass [...] geha a buduczy, aneb ktoz by tento lyst s geha dobru woly gmyel ten gysty hrad Hluboku se wssemy platy, uroky, pozytky, rybnyky lessy a gynym przyslussenstwiyem y uzytky nycznewygyomagycz s plynym panstwym swobodnie a pokognye tyem prawem drzaly a tak toho pozywily, iakoz gest teny gysty Mikulass Przymdu, Most a Nowyhrad drzal a gych pozywal a yakozto lystowe nasseho bratra dobre pamyeti krale Waczlawu [...] ukazogy a swyedczye a z tych pozytkow aby slowutnemu Janowy Odrancowoy, wiememu nassemu mylemu, dwye styte kop do nassye wuole polowyczy na swateho Waczlawu a polowyczy na swateho Gyrzye na kazdy rok wydawal, a take chczem, aby swrchupsany Mykulass, geha erbowe a buduczy, ktoz by tento list s gych dobru woli gmyel, toho hradu Hluboke se wssyem panstwiyem a prawem nassyem erbom a buduczym nepostupili any postupyty magy tak dluho, dokudz by gemu a geha erbom a buduczym, yakoz drzywe psano stogy podle gych listow praw a zapysow nebylo dosty uczerieno. A toho naswydomye swuoy maistat gsme kazali przywesyty k tomutu listu. Dan w Swydnyczy leta od narozenyne syna bozyeho tyssycz cztyrysta dwacateho roku, strzedu prwny po prowodye, leta kralowstwie nassich uherskeho etc. w tryzyczatem a czwtrem a rzymkeho w desatem letye.

4. opis listu ze:

1421, Nov. 29, Kutná Hora

Římský, český aťd. král Zikmund potvrzuje, že od Mikuláše z Lobkovic převzal hrady Přimď, Most, Nový Hrad a město Šumperk, které Mikuláš vykoupil od těch, jimž byly zastaveny. Ti však mohou uvedené hrady držet až do úplného vy-

placení všech zástav. Mikulášovi zapsal Zikmund vyplacené zástavní sumy na hrad Hlubokou a potvrdil mu platnost všech listin vydaných v této záležitosti dříve jak Václavem IV., tak i Zikmundem.⁴⁾

Sigismundus, dei gracia Romanorum Rex, semper Augustus ac Hungarie, Bohemie, Dalmacie, Croacie etc. Rex. Ad perpetuam rei memoriam innate maiestatis nostre pia benignitas nedum subiectorum omnium commodis intendere solita ad salutarem eorum profectum procurandum plurimum inclinatur. Verum etiam ad singularium personarum exaltanda preconia quadam naturali inclinacione deducitur qui pollentes moribus strennuitate vigentes ad augendam regnorum nostrorum pacem non dutelerunt neque deferunt parcere impensis pariter et personis sane strennui Nicolai de Lobkowicz, tabularum terre regni Bohemie protonotharii per manus nostra [...] sancti Wenczeslai ense publico verbere milicie cingulo tempore coronacionis nostre in regem Boemie supra altari insigniti, fidelis nostri dilecti suolores et labores, quibus ipse circa regnum Boemie contra depopulatores eiusdem, tempore serenissimi principis domini Wenczeslai regis, fratres nostri carissimi dive memorie diucius insudavit qui quasi recentes nec ab hominum nisi libenter inducimur, que sui status honoris et profectus prospiciunt incrementum. Incirco prefatus Nicolaus de Lobcowicz castrum Przimdam, de quo [...] spolia tunc temporis commitebantur, a nobilibus Borsonibus de Risenburg castrum Pontem ab Henrico de Lazan in Boemia et novum Castrum cum civitate Schonburg in Moravia pro certis suis propriis pecuniarum summas redemerit prout hoc ipse littere fratris nostri desuper date clarius attestantur illis personis, a quibus ipse eadem castra redemit que tam per se quam per successores ipsorum debeant possideri usque ad exsolutionem pecuniarum totalem. Et quia nos ardua nostra necessitate poscente dicta castra videlicet Przimdam, Pontem et novum Castrum cum ipsorum pertinenciis de manibus dicti Nicolai recipimus et sibi ipsas summas super castro nostro Froburg cum pertinenciis suis habendum et tenendum proscriptimus prout ipsum hoc alie nostre littere ante coronacionem nostram date clarius attestantur et quia idem Nicolaus nobis cum debita reverencia supplicavit, quatenus sibi et huismodi heredibus ac successoribus suis nostram proscricptionem super predicto castro Froburg datam et factam ac etiam litteras dicti fratris nostri innovare, roborare et confirmare graciosius dignemur idcirco non per errorem aut inprovidie sed animo deliberato et de certa nostra sciencia prefato Nicolao heredibus et successoribus suis prefatum castrum Froburg cum vilis, hominibus, censibus, usufructibus, proventibus, pratis, pascuis, piscinis, pascibus, silvis, rubetis iure patronatus et alias pertinenenciis quibuscumque designentur nichil prorsus excepto ipsis per nos ut premititur proscriptum prout eisdem condescendimus et sicut ea in possessione tenet pro dictis pecuniarum summis iuxta continenciam litterarum nostrarum et etiam litteras dicti fratris nostri ac si de verbo ad verbum essent presentibus inserte innovamus, approbamus etm, auctoritate regia Boemie confirmamus habendum tenendum possidendum utfruendum et gubernandum. Ita videlicet quos si nos vel successores nostri reges Boemie dictum castrum Froburg cum pertinenciis suis rehabere voluerimus extunc dicto Nicolao, heredibus et successoribus suis ante omnia huiusmodi summas peceniarum quas in dictis castris Przimdam, Ponte et Novo castro habent proscriptas iuxta fratris nostri continencias litterarum ante omnia solvere debeamus nostris et successorum nostrorum regum Boemie impedimentis dolo et fraude quibuslibet proculmotis. Presencium sub nostre maiestatis sigillo testimonio litterarum. Datum in Montibus Chutnis anno domini milesimo quadringentesimo vigesimo primo penultima novembris die regnorum nostrorum anno Hungarie etc. trigesimoquarto romanorum undecimo et Bohemie primo.

5. opis listu ze:

1424, Jan. 8, Buda

Římský, český král atd. král Zikmund potvrzuje, že při svém pobytu v Lounech zrušil své rozhodnutí, aby Mikuláš z Lobkovic platil 200 zlatých ze svého panství Hluboká na údržbu hradu Zvíkova a odmítá nárok, které na placení uvedené částky vznáší [Jan ?] Hájek [z Hodětína ?].⁵⁾

Sigismundus, dei gracia Romanorum Rex semper augustus ac Hungarie, Bohemie, Dalmacie, Croacie etc. rex, Notum facimus tenore presencium universis quemad modum nobis alias in Bohemia

agentibus factaque castrorum nostrorum dirigentibus strennuo Nicolao de Lobcowicz, fideli nostro dilecto, commisimus Odranczoni ducentas sexagenas grossorum pro sustentatione castru Zwickow de nobis in Hluboká singulis annis porigendas. Sic recolimus, quod prefato Nicolao nobis existentibus in Luna easdem ducentas sexagenas grossorum indulsimus ymo ipsum extunc absolvimus, quod easdem ducentas sexatenas nulli peramplius porrigere seu persolvere teneretur licet Hayko protendat sibi predictum Nicolaum de eisdem ducentis sexagenis pro sustentacione predicti castru responderi nos vero per presentes recognoscimus nunquam nec esse nostre intencionis quod predictas ducentas sexagenas predictus Nicolaus Haykoni supradicto pro sustentacione predicti castru Zwickow deberet porrigere seu aliquo modo assignare. Ideo animo deliberato et de certa nostra sciencia prout [alias] in Luna civitate predicta sic exnunc prout extunc et extunc prout exnunc et predictum Nicolaum de predictis decentis sexagenas grossorum quoad predictum castrum solvendis absolvimus penitus et liberum reddimus et absolvimus. Presencium sub nostri sigilli appensione testimonio litterarum. Datum Bude, anno domini milesimo quadringentesimo vicesimoquarto, sabbato die post Epyphaniam domini regnorum nostrorum anno Hungarie etc. tricesimoseptimo, romanorum quartodecimo et Bohemie quarto.

6. záznam notáře:

Et ego, Fridericus Alberger, clericus Ratisponensis diocesis publicus sacra apostolica et imperiali auctoritate notarius ex mandato magnifici domini domini Procopii de Rabenstein, cancellarii incliti regni Boemie supradictas scriptas litteras manu mea propria scriptas ex ipsarum supradictarum litterarum veris originalibus scripsi auscultavi, collationavi neque subscripsi supradictique domini Procopii sigilli appensione communitas reddidi in fidem et testimonium omnium et singulorum rogatus et requisitus.

Poznámky k edici I.

¹⁾ K tomu srov. A. Sedláček, Hrady, zámky a tvrže Království českého 13, Praha 1937, bez udání o uložení a ev. vydání této písemnosti. A. Sedláček pojednává nejobširněji změny v majetkové držbě Přimdy a dalších lokalit.

²⁾ K lokalitě Nový Hrad – Neuhaus – Furchtenberg u Šumperku srov. L. Hosák, Historický místopis země moravskoslezské. Praha 1938, s. 578.

³⁾ Srov. výše pozn. 1); dále stručný zápis v AČ I, s. 537–538; W. Altmann (ed.), Regesta Imperii XI. Die Urkunden Kaiser Sigmunds I, Innsbruck 1896, s. 286, č. 4110. V Soupisu česky psaných listin a listů do roku 1526. I/1, Praha 1974 tato písemnost není evidována.

Dále srov. A. Sedláček, Hrady 7, s. 134, který bez odkazu na pramen obsah listiny uvádí. Racek Odranec z Drahonice byl purkrabím na Hluboké a Zvíkově.

⁴⁾ Srov. AČ I, s. 538–539; RI XI, s. 330, bez čísla a s. 307, č. 4339 kde zmatena datace. Srov. A. Sedláček, Hrady 7, s. 130–131, kde též ozejmeno užívání označení Froburg pro Hlubokou.

⁵⁾ Tuto písemnost jsem nenalezl evidovanou ani v AČ I, ani v RI XI, s. 405 ani u A. Sedláčka, Zbytky register králů římských a českých z let 1361–1480, Praha 1914. Za pomoc při přepisu latinských textů děkuji dr. J. Zachové.

II. Potvrzení kurfiřta Friedricha, markraběte braniborského a purkrabího norimberského o vyplacení výdajů na vedení války s husity

1428, Nov. 16, Nürnberg

Friedrich, markrabě braniborský, potvrzuje, že z peněz vybraných v říši na boj proti husitům vyplatil se souhlasem tzv. norimberské šestky jmenovaným osobám částky, určené na zaplacení žoldu, stravy, zbraní a střeliva, služného poslům, za podporu a služby v boji s husity a za výdaje spojené s opevnováním Bechyně v roce 1428¹⁾.

Wir Fridrich von gotes gnaden margrave zu Brandenburg, des heiligen römischen reichs erczkammerer und Burggrave zu Nuremberg, und wir die andern die von unserm gnedigen herrn den kurfürsten und auch den steten zu dem obgenanten unserm gnedigen herrn margraven beschieden sein, bekennen öffentlich mit disem brief gen allermeiniglich. Als die ersamen und weisen bruder Sebastian von Laber an der zeit hauskumtnewer zu Nuremberg, Hanns Tetzl, Hans Teufel, Ulrich Ortlieb, Fricz Hoczschuher und Herman Brawn, burger des rats zu Nurnberg,²⁾ daczu geordnet und entscheiden sein, sulch gelt so in darin von der cristenheit wider die ungläubigen in Beheim ein gegeben und geantwort wirdet wider auß zugeben mit unsern wissen und heissen, und an die stete do es dann noturfig sein wirdet etc. haben die obgenanten sechs von unsers geheiß und bevelhnsse wegen ausgeben, als dann hernachgeschriben stet fünficzig guldein Reinischer in botenlon als man botschaft tete zu den fürsten und steten von des hussen gelts wegen, an sand Bartholomes abend³⁾ Item hundert und zwelf guldein Zürichen von Steten auf siben pferd zwei monet soldes, Item vierundachtzig guldein Albrechten von Freudenberg anderthalb monet soldes Item tausent guldein uns marggraff Fridrichen für zerung Item zwelfhundert guldein Janiko und Prokopio Vogel, burgern zu Pilsen, von der stat wegen da selbst⁴⁾ Item zehen guldein zu botenlon einem boten von der kurfürsten briefen zutragen Item zwen und dreissig grosch einem boten der czu herrn Hasen und herrn Hasko liefe gen Osterreich⁵⁾ Item zwen und dreissig guldein für stockfische dem Betsch Beyer zu speisung gen Bechin auf das sloß Item hundert und sechsundzweinczig guldein und eylf grosch hat man geben für acht zentner und on ein halbes newnczig pfunt salpeters und für drey zentner und achezig pfunt swefels auch gen Bechin auf das sloß Item zwen gulden und zehen grosch zu furlon von dem egeschriben salpeter gen Sulczpach Item sechzehen schock groschen dem Betsch Beyer, davon solt er ein püchsen lösen und umb das uberig honig kauffen zu notdurft und zu speisung auf das egenanten sloß Bechin Item sechsund funfczig guldein Albrechten Freudenberger zu solde Item funfczig guldein hat man gesant herrn Hasen gen Passawe zu zerung Item zehen guldein ungerisch Niclasen Meißner, einem boten der zu zweyen malen der fursten botschaft nachlief gen Ungern Item dreyundfunfczig guldein Reinisch für ein pferd und zu zerung dem Gotfrid von Colne, der von unsers herrn des konigs und kurfürsten wegen gen Sahsen⁶⁾ und in ander lande mit briven geriten ist Item sechsundvirczig guldein Reinisch für ein pferd und zu zerung dem Johannes Wyndelt von Aurach, der mit unsers herrn des kunigs und der kurfürsten briefen auf den Rein geriten ist Item zweinczig guldein zu zerung dem diener Johannes Hertwig, der auch mit sulchen briefen alsdann oben berürt ist gen Salczburg und gen Osterreich geriten ist Item zwen guldein Hansen Schonseer, des von Swanberg⁷⁾ diener Item zweytausent guldein uns marggraff Fridrichen an der zerung, die wir von der cristenheit wegen getan haben Item hundert und dreissig guldein Zürichen von Steten für newn wochen und vier tag zu solde Item virczehen guldein dem Albrecht Freudenberger auch von soldes wegen Item fünfundzweinczig guldein unsern schreibern von solicher brief wegen, die sie von den hussen gelts wegen geschriben haben Item tausent guldein reinisch Dytrichen von Staffel, unsers herrn von Trier marschalck und dem Niclas Amman, als sie gen Wyen reiten wolten am dintag vor Martini Item zwelff guldein und fünf grosch herrn Haskoes und des von Newenhouse dienern⁸⁾ für die zerung, die sie von Wyen herauff und hie getan haben am mitwochen vor Martini⁹⁾ sulicher obgeschriben summe guldein und groschen sagen wir sie mit craft dies gegenwertigen briefs quitt ledig und lose on alles geverde und des zu bekentnisse haben wir marggrave Fridrich unser insigel von unser aller wegen auf disen brief tun drücken. Der geben ist zu Nuremberg am dinstag nach sand Merteins tag nach cristi unsers herrn gepurt vierczehenhundert jar und darnach im achtundzweinczigsten.

Poznámky k edici II.

- 1) Údaje o uchování listu v II. části úvodního textu, pramen je uložen v Staatsarchiv Nürnberg, Rep. 2a, Urkunden der 35 neue Laden, Nr. 2599.
- 2) Srov. text úvodu a pozn. 8) k úvodní části.
- 3) Den sv. Bartoloměje připadá na 24. srpen 1428.
- 4) K tomu výklad v úvodní části a zevrubněji v pozn. č. 11.
- 5) Tu jde nepochybně o pana Haška z Valdštejna a Viléma Zajíce z Hazmburku, srov. výklad v úvodu.
- 6) Míněno je Sasko (Sachsen).
- 7) Jde nejspíše o Hynka Krušinu ze Švamberka.
- 8) Jedná se zjevně o služebníky pana Haška z Valdštejna a Menharta z Hradce.
- 9) Datum připadá ke dni 10. listopadu 1428.

ZWEI QUELLEN AUS DEN NÜRNBERGER ARCHIVEN ZUR BÖHMISCHEN GESCHICHTE DES ERSTEN DRITTELS DES 15. JAHRHUNDERTS

1. ZUM BESITZ DER BURGEN IN DER VOR- UND HUSSITISCHEN ZEIT
2. EIN QUITTUNGSBRIEF MARKGRAF FRIEDRICH'S ÜBER DIE FINANZIERUNG DER KÄMPFE MIT DEN HUSSITEN IN DER ZEIT DER BELAGERUNG VON BECHIN 1428

Miloslav Polívka

Die Nürnberger Archive bewahren eine Reihe von Quellen auf, die die böhmische Geschichte des Spätmittelalters, der Hussitenzeit und selbst der Taborer Region betreffen. Dieser Beitrag liefert die Edition zweier derartiger Quellen. Die erste Urkunde ist eine Notarbestätigung von fünf Einzelurkunden, mit denen die Könige Wenzel IV. und Sigismund die Verpfändungen, die sich auf die Burgen und Städte Přimda (Pfraumberg), Most (Brüx), Hluboká (Frauenberg), Nový Hrad (Neuhaus) bei Šumperk (Schonberg) und Šumperk (beide genannten Lokalitäten liegen in Mähren) selbst beziehen und die in dieser Zeit von der Niederadelfamilie der Lobkowitz verwalten wurden. Diese Notarbestätigung, die teilweise nicht bekannte Briefe zur Kenntnis bringt, dürfte zwischen den Jahren 1453 und 1468 entstanden sein, die näheren Umstände ihrer Niederschrift sind jedoch nicht bekannt.

Die andere Quelle stellt eine Abschrift des Briefes dar, in dem Kurfürst Friedrich, Markgraf von Brandenburg, bestätigt, er habe mehrere Personen im Reich und in Böhmen quittiert, die an der Organisation des Krieges gegen die Hussiten im Jahre 1428, und u. a. an der Belagerung der südböhmischen Burg Bechyně (Bechin) teilnahmen. Der Autor versucht auf die Kontakte Friedrichs, die den Kampf gegen die Hussiten im Reich und Böhmen koordiniert haben wollen, hinzuweisen und die in der Quittung erwähnten Geldsummen zusammenzufassen.

Rostislav Nový

Po krátké přestávce pokračuje redakce TA ve vydávání pramenů k hospodářským a sociálním dějinám širšího tábořského okolí, navazujíc tak na druhý a třetí ročník sborníku. Protože jde o ediční kontinuitu, je zachováno průběžné číslování jednotlivých dokumentů. Podrženy jsou i ediční zásady, uplatňované ve shodě s obecnou normou již dříve, jmenovitě systém závorek, které vyznačují škrty v originálu (kulaté závorky), pozdější doplňky (rozštípené závorky) a ediční emendace (hranaté závorky). Jistou inovací je použití dnes běžného označení přední (retro) a zadní (verso) stránky jednotlivých folií.

Účelem ediční řady hospodářských dokumentů, která by měla postihnout období od roku 1412 do roku 1441, je podat pramennou základnu k vyjasnění každodenního života venkovských obyvatel, kteří svými prostými, opakovanými aktivitami „malých dějin“ spoluvytvářeli ony „dějiny velké“. Jmenovitě pak v tak pozoruhodné oblasti, kterou historicky i přítomně Tábořsko nesporně bylo a je. Sluší se též poznamenat, že se tak realizuje i připravovaný kdysi projekt dnes již zesnulého Dr. Josefa Pelikána (+1956), někdejšího pracovníka Čsl. státního historického ústavu vydavatelského, později Historického ústavu ČSAV v Praze.

IX.

Úroční svatohavelský rejstřík třeboňského panství
1424 – 5.

SOA Třeboň, fond Vs Třeboň, sign. I A 6 G beta 11, ff. 20, papír, bez desek; lat., foliace moderní, velikost 110 x 320 mm.

- f. 1^r – 2^v: Zápis výběru svatohavelského úroku z původního panství Třeboň (12 vsí).
- f. 3^r: Poznámky o placení dávek ze vsí Ledenice, Štěpánovice, Zaliny r. 1424.
- f. 3^v–5^r: Katastr dávek třeboňského panství (sumář); výtah z dílčího urbáře.
- f. 5^v: prázdné
- f. 6^{r,v}: Sumář peněžního svatohavelského úroku z pantství Příběnice, dopraveného do Třeboně; náhrady ztracených koní a zbroje.
- f. 7^r–11^v: Zápis výběru svatohavelského úroku 1424 z okrsků Bukovsko, Zálší.
- f. 10^v a 11^r: Mezi folia je vložen dvoudílný fragment kuchyňského účtu, vedeného v první polovině r. 1424 v Třeboni; na volných

- místech odvozy skotu a bravu ze vsí okrsku Bukovsko, Zálší do třeboňské kuchyně. (V edici zařazen za f.11^r).
- f.12^r–12^v: Sumář ovesných ospů příběnického panství, dopravených z Bechyně do Třeboně.
- f.13–16: vyříznuta
- f.17^r–19^v: Ovesné ospy ze vsí okrsku Bukovsko, Zálší.
- f.19^v–20^r: Zápisy o dávkách obilí z letněného Bošileckého rybníka.
- f.20^r: Zápisy o dodávkách ovsa z Bechyně a Velešína, dopravovaných do Třeboně.
- f.20^v: prázdné
- f.21: vyříznuto
- f.22^r: prázdné
- f.22^v–25^r: Církevní desátky ze vsí okrsku Bukovsko (převážně farnost Bošilec).
- f.25^v: Účetní poznámky notáře Petra.

Úroční rejstřík třeboňského panství z roku 1424 až 1425 patří právem mezi nejpozoruhodnější účetní prameny starších českých hospodářských a sociálních dějin. Jeho mimořádný význam lze nejlépe docenit v komparativním kontextu ostatních blízkých i vzdálenějších písemností obdobného typu rožmberské provenience. Nejde tu totiž o prostý purkrabský účet Zrůbkova či Matějova typu,¹⁾ ale převážně jen o příjmový rejstřík, zaznamenávající výdaje jen občas a zcela mimochodem. Proto je tedy nutné předpokládat existenci speciálního výdajového počtu jakožto zvláštní účetní pomůcky jednoduchého správního účetnictví. V jisté míře tento předpoklad potvrzuje též – zřejmě náhodné – dochování vloženého dvoudílného fragmentu zvláštního kuchyňského účtu, vloženého dnes mezi fol.10^v–11^r (obě části jsou níže vydány s označením A, B).

Graficky je rejstřík dílem jednoho písaře – notáře Petra, jenž sebe na několika místech takto jmenuje. Podle několika mimoděčných bohemismů i způsobu skloňování zapisovaných osobních jmen lze usuzovat, že byl českého původu; psaní, čtení, základům matematiky a latině se zřejmě naučil na některé městské partikulární škole v jižních Čechách a účetní vzdělání získal pak zřejmě praxí v rožmberských službách. Prvně se s Petrem setkáváme jako notářem na příběnickém hradě,²⁾ odkud záhy odešel s celou rožmberskou administrativou na Choustník, aby znovu putoval na hrad v Bechyni, kam byla v prvních březnových dnech roku 1423 přenesena správa severnějších rožmberských panství. Tam působil vedle notáře Matěje a s jeho písařskou rukou se setkáváme na fol.6^r svatojiřského úročního rejstříku ještě v červnu 1423.³⁾ Notář Petr však na Bechyni dlouho nepobyl, nejspíše již ve druhé polovině téhož roku odešel do Třeboně. V těchto souvislostech je třeba jen připomenout, že nejspíše tehdy došlo k reorganizaci celé administrativy a správní struktury severních rožmberských panství tak, že okrsek Zálší a Bukovsko byly správně podřízeny bližší Třeboni. Vzdálenější, severněji položené vsi byly rozčleněny do čtyř okrsků (Příběnice, Příběničky, Jistebnice, Sepekov), které v hospodářskosprávním ohledu hleděly k Bechyni. Jejich administrátorem se pak stal někdejší les-

ník Řivín⁴⁾ jako výběrčí peněžních úroků a naturálních dávek. Vrchnostensko-správně však i tyto severní okrsky příslušely k Třeboni.

Po příchodu do Třeboně byl Petr zřejmě ustanoven nejprve notářem kuchyně. Alespoň by proto svědčily několikrát připomenuté fragmenty kuchyňského účtu, psané bezpečně jeho rukou. Ale ještě před polovinou roku se jeho agenda přenesla na evidenci důchodů celého reorganisovaného třeboňského panství. Tím se ovšem stal Řivín v Bechyni vlastně Petrovým podřízeným a detašovaným správcem, povinným vést a skládat účty z ekonomické správy statků, ležících v blízkém okolí Tábora. Tuto skutečnost ostatně dokládá celkem zřetelně rejstřík záznamy na fol. 6 a 25^v. První Petrovou povinností byla ovšem evidence výběru úroků ze samotného rozšířeného třeboňského panství. Protože výběr svatohavelského úroku začínal již nejméně v poslední srpnové dekádě roku 1424,⁵⁾ bylo třeba rejstřík připravit již v létě v podobě předem sestaveného katastru⁶⁾ jmen a předem předepsaných peněžních sum, resp. výměr pozemkových údělů jednotlivých držitelů (poddaných), které by pak bylo možno rychle doplňovat příslušnou poznámkou o plnění (*dedit, totum*), či neplnění (*tenetur*) povinností a ovšem i závěrečným součtem v každé vsi vybraných dávek. K úvodnímu soupisu třeboňského (užšího) panství na fol. 1^r–2^v považoval notář Petr za potřebné sestavit si i jakýsi informační korektiv v podobě sumárního výpisu z dílčího urbáře panství na fol. 3^v–5^r. Ten měl zřejmě evidovat zejména „zbytkové“ úroční povinnosti ve vsích v děleném či neúplném rožmberském vlastnictví,⁷⁾ jakož i sumáře všech peněžních úročních povinností v ostatních vesnicích. K této základní informační bázi se pak přidružoval, v podstatě na stejném principu, i úroční katastr okrsků Zálší a Bukovsko⁸⁾ a soupis plátců ovesných ospů ze stejných vsí.⁹⁾

Předem byl také připraven seznam plátců farních desátek z bošilecké farnosti a několika dalších vsí,¹⁰⁾ k jejichž jménům pak notář Petr jen připojoval číselné údaje o zaplacení alikvotního počtu džberů či věrtelů ze stanovené normy 1 džberu žita a 1 džberu ovsa z lánové výměry usedlosti. Na volné stránky předem připraveného, v pevné rubriky děleného rejstříku, pak písař zaznamenával zvláštní příjmové položky. Mezi takové patří i svým způsobem peněžní úrok z příběnického panství na fol. 6^r, resp. z jeho nyní čtyř okrsků,¹¹⁾ včetně platů, určených jistebnickému faráři M. Šimonu z Tišnova,^{11a)} faráři Štefanovi ze Sepekova a faráři Mikulášovi z Malšic.¹²⁾ Fol. 6^v pak nese vyúčtování náhrad za zahynulé či ztracené koně a zbroj z časů válečných konfliktů na širším Tábořsku v letech 1423 až 1424.

Doplňkem soupisu peněžních platů z Příběnicka na fol. 6^r je pak další účet na fol. 12^v, shrnující dodávky ovesných ospů z téže oblasti, resp. z Bechyně do Třeboně. Na transferu se podíleli svými potahy i povozy – jak ze záznamů plyne – především poddaní z okolí Bukovska. Zda se tak dělo formou potažních robot či za úplatu, z rejstříku samého neplyne. Protože však nemáme k dispozici výdajový rejstřík, je nutno tuto otázku nechat otevřenu. Stejně akcidentální povahu mají pak záznamy o odvozu ovsa, ječmene, luštěnin a konopí z letněného rybníka v Bošilci, na jehož osevu se zřejmě podíleli z poloviny poddaní a z poloviny vrchnost,¹³⁾ jakož i zápisy o dodávkách krmného ovsa do Třeboně v letech 1424 až 1425. Poslední strana rejstříku (fol. 25^v), ač silně oťelá a nesnad-

no čitelná, sloužila notáři Petrovi k zaznamenávání poznámek, z nich některé sice korespondují s údaji v textu rejstříku (např. transfer úroků z Bechyně do Třeboně na fol. 6^r), jiné pak – ač zcela marginální – mají unikátní význam. Prokazují totiž, že v roce 1424 řada příběnických vsí (Obora, Maršov, Bečice, Malšice, Čenkov, Lom, Radimovice, Libějice, Slapy, Dobřejovice, Zběšice, Sepekovo a nejspíše i Zhoř) odevzdávala vždy „pro communitate“ na doplnění peněžního úroku též hovězí dobytek (krávy).¹⁴⁾ Že tu nešlo o zcela vyjímečný případ, prokazuje pak také záznam na fol. A^v, B^v fragmentu kuchyňského účtu, zmiňujícího obdobná naturální plnění se zcela adresným určením „ke kuchyni“ ze vsí okrsků Zálší a Bukovsko.¹⁵⁾ Příjemcem byl, jako v případě všech dalších naturálních dávek, třeboňský „spízný“ (*pabularius*) Martin Pilunk.¹⁶⁾

O mechanismu placení či výběru dávek svatohavelského termínu 1424 informuje rejstřík částečně přímo, většinou však nepřímě, hodnocením paleografického vrstvení jednotlivých zápisů. Sub specie obou těchto zřetelů lze konstatovat, že ze vsí tradičního třeboňského panství dopravovali na místě vybraný úrok vesničtí rychtáři, lesníci nebo i mlynáři přímo do Třeboně. Osobní notářovu přítomnost zřejmě vyžadoval výběr ve vesnicích, které byl dělen v majetko-právním slova smyslu. Výběr v okrsku Zálší a Bukovsko zřejmě vyžadoval osobní Petrovu přítomnost, a tudíž i presenční zaznamenávání plateb od jednotlivých poplatníků, mnohdy i v několika po sobě jdoucích intervalech. Výběr hovězího dobytka ze vsí příběnického panství se pak zřejmě neobešel bez branné asistence, v jejímž čele stánu třeboňský hejtman Jan z Kozího.

Třeboňský svatohavelský úroční rejstřík tudíž představuje velmi koncisní diplomatický útvar, který je vnitřně komplementární co do své skladby. Podává ve svém hlavním rubrikovaném textu, ale i v řadě marginálních poznámek, soustavný přehled o všech druhých poddanských závazků vůči vrchnosti, a to ve všech jejich rozmatinostech i zvláštích.

Ač byl tento pramen předmětem soustředěné pozornosti,¹⁷⁾ jejíž celkové výsledky zůstávají v podstatě nezměněny, bylo přece jen možné dospět při diplomatické analýze dokumentu k jistým historickým rektifikacím a numerickým zpřesněním. K těmto otázkám jen velmi stručně:

- 1) Srovnání výnosu peněžní renty z okrsků Příběnice, Příběničky, Jistebnice, Sepekovo v časovém rozmezí ca 1380–1424 (prameny: RU; rejstřík svatohavelského termínu 1421 panství Příběnice, Příběničky, viz TA 2, s. 88nn; rejstřík svatojiřského termínu 1423 okrsku Příběnice, Příběničky, Zálší, Bukovsko, viz TA 2, s. 88nn; rejstřík svatojiřského termínu 1423 okrsku Příběnice, Příběničky, Zálší, Bukovsko, viz TA 2, s. 98nn a rejstřík svatohavelského termínu 1424, viz edice).
- 2) Osepní dávka ovsa (*avena censualis*) v jižních Čechách: Ačkoliv v RU se projevila obecně tendence převádět většinu naturálních i robotních povinností na peněžní ekvivalent, došlo zřejmě už na přelomu 14. a 15. století k volnému střídání té či oné úroční povinnosti podle okamžité potřeby v naturálních nebo v penězích, tj. poměrná část naturálií byla v obvyklém kursu přepočtena na peníze a částka pak z peněžní renty srážena. U ovesných ospů lze postihnout praxi v okrscích Zálší a Bukovsko velmi exaktně, a to jak ve svatohavelském termínu 1424, tak i v osepním rejstříku 1430 (SOA Třeboň,

Okrsek	ca 1380		1421		1423		1424	
	1.	2.	1.	2.	1.	2.	1.	2.
Příběnice	35	17684 g. 3 1/2 d.	15	1684 g. 1 d.	27	9872 g. 4 d.		
Příběničky	32	8413 g. 3 1/2 d.	6	605 g.	11	4449 g. 3 1/2 d.		
Jistebnice			4	828 g.	21	4121 g. 5 d.		
Sepekovo			5	984 g.	7	4961 g. 4 1/2 d.		
reliuce robot						350 g.		
Celkem	67	26098 g.	30	4101 g. 1 d.	66	23754 g. 3 d.	?	19285 g.
Zálší					8	3481 g. 4 d.	8	3507 g.
Bukovsko					8	6245 g.	8	3906 g. 6 d.
Suma					82	33480 g.	16?	26698 g. 6 d.

(Vysvětlivky: 1. – počet vsí v okrsku; 2. – jednotermínový úrok v groších /g./ a denárech /d./)

sign. I A 6 R 89). Z lánu se ovesní ospy určovaly v této oblasti v množství 6 a 8 džberů, a to v kursu pro vrchnost výhodném, totiž 1 džber = 1 gr. s adekvátní redukcí podle velikosti údělu. Osep se vesměs platil jednorázově, přičemž peněžní odpočet z renty byl rozložen parciálně do obou termínů hospodářského roku, což znamenalo další zálohování vrchnostenského hospodaření.¹⁸⁾ Je třeba při této příležitosti poznamenat, že důležitou roli v odvádění ovesných ospů – alespoň v roce 1424 – sehrávala vzdálenost, neboť mezi zápisy svatohavelského úroku roku 1424¹⁹⁾ a údaji o placení ospů jsou prostorové difference. Ty je možné vysvětlovat tím, že některé vzdálenější vsi tohoto distriktu platily předepsanou plnou peněžní rentu,²⁰⁾ kde k odečtu pochopitelně nedocházelo. Zdá se, že při stejné praxi, uplatňované v okrsku Zálší–Bukovsko na straně jedné a severnějšími okrsky, na straně druhé, platila i stejná pravidla, ačkoliv je exaktně doložit nemůžeme.

Okrsek	1423 počet džberů	1424 počet džberů
Příběnice	438	
Příběničky	290 1/2	
Jistebnice	124	
Sepekovo	389...	
Celkem	1241 1/2	746
Zálší	460 1/2	439
Bukovsko	718	782
souhrn	2420	1967
v %	100	81,28

- 3) Farní desátek v jižních Čechách, zvl. na Tábořsku: Konkrétní informace o placení farního desátku v jednotlivých distriktech rožmberského jihočeského dominia je dlouhodobě spornou záležitostí,²¹⁾ neboť metodicky ne zcela jednoznačnou. Texty „Soupisu farních desátků příběnického panství 1421–22“²²⁾ jsem svého času interpretoval nesprávně.²³⁾ Údaje o výši farského desátku z let 1421 a 1422 precizně zjistitelné nejsou, neboť chybějí zprávy o pozemkových údělech konkrétních plátců. Rejstřík 1424 však jistým způsobem rektifikuje možné omyly²⁴⁾ tím, že poskytuje bezpečné korekce, a to i vzhledem ke zprávám starším. Ukazuje totiž velmi zřetelně, že v prostoru

přiběnického, ale i bukovského panství stará tradice dvoudruhového obilního placení desátku skutečně existovala, a to v množství 1 džberu ovsu a 1 džberu žita z lánu. Záznam v rejstříku z roku 1424 pak dále umožňuje konstatovat, že platební morálka nebyla – na rozdíl od vrchnostenských dávek – ani zdaleka konstantní, neboť více jak třetina osedlých desátek neplatila vůbec (ca 36,5%).

fol. 1'
16.X.

Census sancti Galli anni etc. XXIIIⁱ ad Trziebon spectantis collacionis perpetue etc.

Hlyna²⁵⁾

<totum> Viten de molendino dedit 30 gr.
Idem de flumine dedit 26 gr.
Jacub molendinator de molendino dedit 30 gr.
Zenysssek dedit de flumine dedit 26 gr.
<totum> Jan dedit 22 gr.; Iterum dedit 30 gr.
<totum> Suchan dedit 33 gr.
Ondrassek dedit 41 gr. <Nota eidem domino inde sit per litteram 41 gr.>^{a)}
<totum> Syman dedit 2 sex.; Idem 42 gr. 5 den.
Symek de Suchdol dedit 26 gr.
Kressynk dedit 6 gr.
Lewczowa dedit 52 gr.
Jan Krzyzik dedit 25 gr.
Weprzek
Kywal

Miletin parvum²⁶⁾ per 20 gr.

Swik: laneus, dedit 20 gr.
Fildan: 1/2 laneus, 10 gr.
Hoch: laneus, dedit 20 gr.
Wileta: laneus, dedit 20 gr.
Matiei: laneus, dedit 20 gr.
Jan Strinistie: 1/2 laneus, dedit 10 gr.
Fenczl: laneus, dedit 20 gr.
Lorencz: laneus, dedit 19 gr.
Mikess Hotowecz: 1/2 laneus, 10 gr.
2 sex. 19 gr.

Branna villa²⁷⁾

Johannes forestarius Czep dedit dominica post Assumpcionem 2 1/2 sex. 4 gr.; Idem dedit 23 gr.
2 sex. 56 gr.

20.VIII.
1424

fol. 1'

Lutowa villa²⁸⁾

Alzbieta subses 3 gr.
Peha subses 3 gr.
Matiass subses 3 gr.
Wellek, quartale, 8 gr.
Kubecz Hronek 10 gr.
Petr Bohusse 10 gr.
Kopito, 1 census, 22 gr.
Wala 8 gr.
Snyezkowa 13 1/2 gr.

Jacobow subses 3 gr.
Martinecz 10 gr.
Krzyzkowa vidua 7 1/2 gr.
Stiepanowa 7 1/2 gr.
Kozowa 11 gr.

<Dedit totam hanc summam> 2 sex. (55 1/2 gr.) 1/2 gr. <iudex Barton.> Barton.

<Dedit totum>^{a)} Chlum villa²⁹⁾

Jacub molendinator 25 gr.
Martin 4 1/2 gr.
Krzyz 7 1/2 gr.
Marwan 15 gr.
Hanzlik 15 gr.
Jenyk 12 1/2 gr.
Mica piscator 19 gr.
Ryssek piscator 21 gr.

<Dedit totum.> Summa 2 sex. 4 1/2 gr.

<Ibidem iudex recepit in curia hospitalis 20 gr.>

Barton iudex de supra notata villa de pratis et agris debet dare in s. Galli

16.X.

Duchon de Chlum 2 gr. Marwan 2 gr.
Klem 1 gr. Vidua 5 gr.
Strnysstie 1 gr. Petr de Lutowa 7 gr.
Ryssak (2 1/2) 3 gr. Hronek 2 1/2 gr.
Matiass 4 gr. debet Zicze Matici 4°.
Micu Lichwa 12 gr. Burda 8 gr.
Naczek iudex 7 gr./ 9 gr. de Strziebrcze.
Krzyvatko 4 gr.; de Mnysska filius Golikonis 1 gr.
Jan Twaroh 7 gr.
(Twaroh 7 gr.) (Summa 62 gr., fecit unam)
Slepiczka 3 gr. (Jaczka 4 gr.); de Lutowa Petr 7 gr.
Kubecz 2 1/2 gr.; Matiass 4 gr.; Symon Korcziorz Zaoraly 11 gr. 5 den.; Kopito 1 gr.
<Totum datum est.> Summa (103 gr.) 101 gr. 5 den.

Dedit 54 gr. (1 den.) Idem dedit 10 gr.; idem 10 gr.

Koyakowicze³⁰⁾ <Summa 8 sex. 12 gr.>^{b)}

Dedit Diwiss feria V^a ante Symonis et Jude 4 sex. 5 gr. Idem dedit 3 1/2 sex. 5 gr.
Tenetur Welisslaw 20 gr., Nedassonis 20 gr. et quidam 100 gr.
De ista villa debent pro feno dary.(!)

fol. 2r
26.X.

Kramolin³¹⁾ et Gyłowicze³²⁾

Dedit Jan iudex 2 sex. 26 gr. Idem dedit 80 gr.;
Idem dedit 20 gr.

Summa 4 sex. 6 gr.

Gyłowicze³³⁾

Powrazek dedit 3 1/2 gr., Marussek 13 gr. 6 den., Waczlaw 4 1/2 gr., faber Petr dedit 10 gr. 3 den., Wanyek dedit retentis censibus 1/2 sex., Marena 2 gr.

(32 gr. 2 den.)

64 gr. 2 den.

Zalynye³³⁾

Dedit Bohuslaw 2 1/2 sex. 2 gr.

Idem Bohuslaw dedit pro pascuis curie domini in Ledenicz dedit 50 gr. et tenetur 10 gr.
Hammicze tenetur 48 gr. et 9 gr. dat.^{c)}

fol. 2'

Sukdol³⁴⁾

Matiei iudex ibidem dedit de parvo Sukdol dominica ante s. Galli 80 gr., Crux filius Witnonis dedit 12 1/2 gr., Symek ins [titor] dedit 10 gr., Frlesso 26 gr. 5 den., Waczlaw piscator dedit 40 gr., Hogeck 6 gr., Lyssek 10 gr., Barton 10 gr.
3 sex. 15 gr.

15. X.

Ledenicz³⁵)

Summa de agris 1 sex. 56 1/2 gr., item de maccello 4 gr., tabernales 15 gr. (tenetur iste circa 8 gr.). Item de pratis 88 gr. Dedit iudex Hanzl 104 gr. 1 den. Idem dedit 7 gr. Idem tenetur 1 sex. 13 gr.

1 sex. 51 gr.

Sukna molendinator sub Ledenicz pro fundo agri 1 1/2 iugeris, quia piscina destruxerit, dedit pro hoc 30 gr. in jus emphiteutonicum, de quo solvet super annuatim 2 gr.

Strzbiebrze³⁶) holdowany de laneo 19 gr. 2 den.

Jan filius Michaelis 3 quartalia, dedit 14 gr.

Vitowa quartale, dedit 5 gr. minus hal.

Krzyzalko 1 1/2 quartale, dedit 7 gr.

Jan vidue 2 1/2 quartalia, dedit 7 gr.

Jan Nowak 1/2 laneum, dedit 9 gr. 4 den.

Gilek 1/2 laneum, dedit 9 gr. 4 1/2 den.

Waczlaw quartale, dedit 5 gr. minus hal.

Kulyzek 1/2 laneum, dedit 9 gr. 4 1/2 den.

Waczlaw Gilkow 1/2 laneum, dedit 9 gr.

Pawel 1/2 laneum, dedit 9 gr. 4 1/2 den.

Blahut quartale, dedit 5 gr. minus hal.

Lesstyna vidua, Jan dedit 18 gr.

Ssallek Blahut tenetur de quartali.

108 gr. 2 den.

fol. 3^r Stiepanow³⁷) solvit Tozicz³⁸) exclusis istis iugeribus^d). Item Johannes iudex de iugeribus et pratis dedit census s. Galli 19 gr. 4 den., sed tenetur de desertis pro graminibus. Hic dedit pro vitulo de mandato Johannis de Kozie 36 gr.

19.XII. Petrus carnifex de Ledenicz iam in Stiepanow datus sensu Johannis de Kozie capitanei in Trzebon³⁹) feria 3^a ante s. Thome apostoli anno etc. XXIII° assumpsit 1/2 laneum agri deserti ibidem quondam Nicolai Czikani tali condicione sub Lhota, quod prius debebit et debet census solve- re de ipso 1/2 laneo domino et non Toziczi in s. Galli incipiendo sub anno domini M^oCCCC^oVI^o.

28.IX. Circa s. Wenczelai Bohuslaw de Zelynie dedit pro pascuis in domini curia Ledenicz, quia convenerunt homines 50 gr., tenentur 10 gr.

Kus Nos de Zelinie et Ssram de Petrowicz capti circa furtum per silvanos. Kus Nos, firmatus coleat, et Ssram terminantur sub 5 sex., se debent statuere.^e)

fol. 3^r Registrum bonorum Trzebon quantum summatim solvit qualibet villa cum deperienciis.

In Hlyn a²⁵) piscatores et molendina:

Jan piscator (52 gr.) 26 gr.

Jacob 26 gr. in denariis.

Symon 52 gr.

Idem 39 gr.

Idem de campo 4 1/2 den.

Petr Zemuth 26 gr.

Ondrassek 78 gr.

Petras Witen 26 gr.

Jan Suchan 33 gr.

Kressynk 6 gr.

Symek de Suchdol 26 gr.

Lewczowa piscatrix 52 gr.

Summa piscatorum 6 1/2 sex.

Item de campo 1 gr. 3 hal.

Molendina ibidem:

Jacobus molendinator 30 gr.

Petrus Viten 30 gr.

Jan supra Hlynam 3^a molendina

Krzyziconis 25 gr.

Item molendinum in Zwanowecz

<Zemek> Weprzek et Kywal 20 gr.

Symon in Michaelis molendino solvit 10 1/2 gr.

Jan (molendinator) piscator in Sobieslaus de eodem molendino solvit 10 1/2 gr. et in eodem nec census deperiunt.

Summa 2 sex. 6 gr.

Suchdol³⁴) villa pro termino

s. Jeorii solvit et deperienciis et obstaculis. Summa de laneis 6 sex. 5 gr.

Ibidem de pratis 6 gr.

Item de obstaculis 6 gr.

Item a piscatoribus 80 gr.

Item de tabernis^f) 30 gr. vel minus.

Item a hamerniconibus 20 gr.

Suchdol parvum

Summa 1 1/2 sex. 7 gr. 1 den.

Summa tocius 10 sex. 10 gr. 1 den.; deperiencie 110 gr. 6 1/2 den.

Kramolin³¹)

Summa de laneis 3 sex. 44 gr.

Ibidem de pratis Maczek 10 gr.

Sudek 5 gr. Jacub 2 gr.

Wach 2 1/2 gr. Jessek 4 1/2 gr.

Ibidem a subsidibus 8 gr.

Ibidem de passeka 5 gr.

Ibidem de pratis novis Czelak 2 gr.

Item Hodek cum sociis 2 1/2 gr.

Item Pastaconis filius 1 1/2 gr.

Summa de pratis 37 1/2 gr.

Summa tocius 4 sex. 21 1/2 gr.

Gyłowicze³²)

Summa de laneis 7 sex. 48 gr.

Item parvum Gilowicz 1 sex. 2 gr.

Ibidem a subsidibus 12 gr.

(Wany)

Branna²⁷)

Summa 4 sex. (23 gr. 3 den.) 42 gr.

Chlum²⁹) et Luthowa²⁸)

Summa de laneis (et a piscatoribus) 4 sex. 8 gr.

Ibidem a piscatoribus 40 gr.

Item in s. Galli accrescit in prato 6 gr. et in subsidibus 10 gr.

Ssalmánowicze⁴⁰) de pratis 7 gr.

Item Matiei Czipin 1 1/2 gr.

Item Lyda 9 den.

Item Mykess Zwonecz 1/2 gr.

Summa 10 gr. 2 den.

fol. 4^r
23.IV.

fol. 4^r

16. X.

Nota de istis suprascriptis villis omnia, ut prescribitur exceptis istis pro termino s. Galli 4^{or} sex. 51 gr. 3 den. in Branna debent solvi.
Item in Lutowa a Kopcione Johanne de prato 6 gr. accrescunt.
Item in Chlum 50 gr. accrescunt.
Item in Gyłowicz de peccuniis robotariorum in agris obsessis 70 gr. accrescunt.

fol. 5^r

Ledenicz post Toziczconem³⁸⁾
Census est 1 sex. 56 1/2 gr. Item de maccello 4 gr. Item de taberna 15 gr. Item de pratis 84 gr.

Summa 3 1/2 sex. 4 1/2 gr.

Koyakowicze³⁰⁾
Summa de laneis 11 1/2 sex.

Zalyn³³⁾
Summa 3 1/2 sex.

Myletin²⁶⁾
Summa 2 1/2 sex.

Strzebrcze holdonowy³⁶⁾
Summa 1 sex. 15 gr. 4 den.

Molendinators holdowny:

Symek 8 gr.
Wawra 8 gr.
Martin 10 gr.
Hawel 8 gr.

fol. 5v
vacuum
fol. 6r

Census s. Galli anni etc. XXIII^a a Przybenicz collectus per Rzywinum in Bechyna⁴¹⁾ et tunc missus et aportatus in Trziebon ad Petrum notarium summatim.

11.IX. Feria secunda post Nativitatis s. Marie Palczek a Riwino dedit Petro notario 25 1/2 sex.
3.X. Feria 3^a post s. Wenczelai Zelezny a Rzywino dedit 15 sex.
13.X. Feria 6^a ante s. Galli solus Rzywin aportavit et dedit 209 sex. 7 gr.
23.X. Feria secunda post undecim millia virginum solus Rzywin de Bechina aportat 43 sex. 6 gr. 3 den.
24.XI. Feria 6^a ante s. Katharinam dominus Nicolaus capitaneus a Rzywino portavit 40 sex. inclusive plebanorum censibus: domini magistri de Gistebnicz⁴²⁾ 2 sex. 13 gr.; domini Steffani de Sepekow⁴³⁾ 3 1/2 sex.; domini Nicolai plebani de Malssicz⁴⁴⁾ 5 1/2 sex. 5 1/2 gr.

fol. 6^r Equorum dampna, qui depereuntur in presenciam domini Nicolai capitanei⁴⁵⁾ anno etc. XXIII°.

Parciffaloni sub Zwiokow unus equus obiit pro 10 sex.
Item unus equus in conflictu circa Przibenicz⁴⁶⁾ pro 5 1/2 sex.
Item circa Lompnicz⁴⁷⁾ unum equum deperdebat pro 9 sex.
Item eidem obiit in Trziebon dictus Kaczurz pro 14 sex.
Item unum equum dedit ad curiam, quem habet Rzywin cum famulo pro 4 sex.
Item (lepdda) balistario circa Przibenicz pro 1 sex.

24.XI. Note feria 6^a ante s. Katarine dominus Nicolaus capitaneus dedit Wrabskemu in dampnis ipsis equum pro 14 sex.

14.VIII. Kobyan deperdidit in conflictu circa Trziebon⁴⁸⁾ in vigilia Assumpcionis 1 equum pro 8 sex.
Item idem pro 3^{bus} balistis 3 sex.
Item pro lebka, pro gladio, pro sella 1 sex.

Swatomyr dedit eidem Cunczer equum in 4 1/2 sex., debet sibi solvi et nondum quia emit equum, recepit Sitko in suo servicio in 4 sex.

Mladote equus deperit, loco illius dominus Nicolaus capitaneus debet sibi suum equum pro 4 sex.; dominus debet solvere.

Item dominus Nicolaus alium equum domino dedit, quem dominus dedit Kostkoni pro 3 sex.

Census sancti Galli anni etc. XXIIIⁱ de villis spectantibus Bukowsk et Dynyn et Zalssie collectus in Trziebon per Petrum notarium et Rzywinum.

fol. 7^r

Neplachow⁴⁹⁾ solvit laneus per 45 gr. 2 1/2 den.
Pro avena deperiit per 4 gr.⁸⁾

<totum> Srna Petr: 3 quartalia, 31 gr.
<totum> Czikan Myca: 1/2 laneus, dedit 15 gr. 5 den. 23 gr.
<totum> Ondrass Crucis: laneus, dedit 41 gr. 2 1/2 den.
<totum> Czenyek: laneus, dedit 28 gr.; Idem 10 gr.; Idem 3 gr.
<totum> Chotek: laneus, dedit 41 gr. 2 den.
<totum> Sobol: 3 quartalia, dedit 15 gr.; Item idem 17 gr.
<totum> Oness: laneus, dedit 30 gr.; Idem 11 gr.
<totum> Kuness: laneus, dedit 10 gr.; Idem 8 gr.; Idem 15 gr.
<totum> Pesslinus Dywiss: laneus, dedit 25 gr.; Idem 13 gr. habet, sed pauper plus non.
Hana: 1 1/2 quartalis, dedit 5 gr.
<totum> Orlik: 2 1/2 quartalia, dedit 16 gr.; Idem 8 gr.
<totum> Mateika: laneus, dedit 28 gr.; Idem 13 gr. 2 1/2 den.
<totum> Marssowa vidua: laneus, dedit 41 gr.
<totum> Sytko Maress: 1 1/2 laneus, dedit 19 gr. Martinus
<totum> Pessik: laneus, dedit 41 gr.
<totum> Bessed: laneus, dedit 11 gr.; Idem 30 gr.
<totum> Cztibor: 1/2 laneus, dedit 20 gr. 4 den.
<totum> Sudek: 1/2 laneus, dedit 20 gr. 4 den.
<totum> Jacub Braniss: laneus, dedit 16 gr.; Idem 22 gr. 2 1/2 den.
<totum> Girdan Waczlaw: laneus, dedit 12 gr. 2 den.
<totum> Martin Braniss: 1/2 laneus, dedit 20 gr.
<totum> Marssik: 1/2 laneus, dedit 20 gr. 4 1/2 den.
<totum> Pyssarzik: 1/2 laneus, dedit 19 gr. 5 den.
<totum> Oharek: 1/2 laneus, dedit 20 gr.
Wawra currifex: 1/2 laneus
Swatek: laneus
<totum> Jan Dodlik: 1/2 laneus, dedit 20 gr. 3 den.
Michalek: 1/2 laneus
Jechota: 3 quartalia
Gyrzik: laneus, dedit 26 gr.; Idem 5 gr.
<totum> Pessl Nowak: 1/2 laneus, dedit 16 gr.; Idem 4 gr.
<totum> Mica Dodlik: 1/2 laneus, dedit 18 gr.; Idem 2 gr.
Duchaczek: 1/2 quartalis
Isti in Trziebon presbyteris solvunt:
Cztibor: 1/2 laneus
<totum> Faber: 1/2 laneus, dedit 22 gr. 5 den.
Nahlk: laneus, dedit 29 gr.
Petr Woittech: laneus
<totum> Sobol: 1/2 laneus, dedit 22 gr., 5 den. tenetur. Idem debet 2 1/2 gr., sed non dedit.
Jan Kos: 1 1/2 laneus
Wacha: laneus, 33 gr. 2 1/2 den.
Duchaczek: 1/2 quartalis

12 sex. 13 gr. 4 den.

D i n y n⁵⁰) solvit 40 gr. 4 den.; <pro avena de laneo per 4 gr.>^{b)}

<totum> Krziha Parkos: laneus, dedit 29 gr.; Idem 7 gr.
 <totum> Rohan Jan: laneus, dedit 21 gr. 3 den.; Idem 15 gr.
 <totum> Oczelka: 3 quartalia, dedit 27 gr. 4 den.
 <totum> Wrs Ondrzej: laneus, dedit 37 1/2 gr.
 <totum> Powrzieszlo: laneus, dedit 18 gr.; Idem 18 gr.
 <totum> Hanussek: laneus, dedit 18 gr.; Idem 18 gr.
 <totum> Mikulass: laneus, dedit 20 gr.; Idem 16 gr.
 <totum> Pusskarz Waczlaw: 2 tercie lanei, dedit 14 gr.; Idem 9 gr.
 <totum> Marziczek: laneus, dedit 18 gr.; Idem 18 gr. 4 den.
 <totum> Mach: laneus, 34 gr.; Idem 2 gr.
 <totum> Blahut Kukliss: (lan.) 5 quartalia, dedit 45 gr.
 <totum> Blazek: 3 quartalia, dedit 13 gr.; Idem 14 gr.
 <totum> Marzik Smyl: laneus, dedit 10 gr.; Idem 8 gr.; Idem 18 [gr.]
 <totum> Chyna: 1/2 laneus, dedit 9 gr.; per filium 6 gr.; Idem 3 gr.
 <totum> Dralek: laneus, dedit 36 gr. 4 den.
 Zagiecz Witek: 1/2 laneus, dedit 16 gr.
 <totum> Petr Warka: 1/2 laneus, dedit 18 gr.
 <totum> Laut: 1/2 laneus, dedit 8 gr.; Idem 10 gr.
 <totum> Koleczko: 1/2 laneus, dedit 12 gr.; Idem 6 gr.
 <totum> Blaha filius: 1/2 laneus, dedit 18 gr.
 <totum> Sskrzemyk: 5 quartalia, dedit 19 gr.; Idem 16 gr. 5 den.
 <totum> Symek: laneus, dedit 8 gr.; Idem 10 gr.; Idem 18 gr.
 <totum> Koblassa: 1/2 laneus, dedit 9 gr.; Idem 9 gr.
 <totum> Nyemczek Pessl: 1/2 laneus, dedit 18 gr.
 <totum> Michalek: 3 quartalia, dedit 27 gr. 3 den
 <totum> Hawel: 1/2 laneus, dedit 18 gr. 2 den.; et deperitur 2 gr.
 <totum> Andrlík: 5 quartalia, dedit 14 gr.; Idem 31 gr.
 <totum> Massek: 1/2 laneus, dedit 9 gr.; Idem 9 gr. 2 den.
 <totum> Hronek: 3 quartalia, dedit 27 gr. 3 den.
 <totum> Michalecz: laneus, dedit 18 gr.; Idem 18 gr. 2 den
 <totum> Jan sutor: 1/2 laneus et tercia lanei, 13 gr.; Idem 16 gr.
 <totum> Hospodarzik: laneus, dedit 20 gr.; Idem 16 gr.
 <totum> Wandrowa: 3 quartalia, dedit 27 gr.
 <totum> Krzisstán: laneus, dedit 14 gr.; Idem 22 gr.
 <totum> Pessl: laneus, dedit 6 gr.; Item 30 gr.
 Jan subses dedit 5 1/2 gr. et tenetur 1 gr.
 Elzka subses

17 sex. 23 gr. 3 den.

B o z u l e c z⁵¹) solvit per 40 et per 41 gr.; <pro avena per 4 gr.>^{b)}

<totum> Sokol: 1/2 laneus, dedit 19 gr.; Idem 6 gr.
 <totum> Kubynek: 3 quartalia, dedit (9 gr.); Idem 20 gr.; item 8 gr.
 <totum> Oldrich: 1/2 laneus, dedit 9 gr.; Idem 10 gr.
 <totum> Prdka Waczlaw: 1/2 laneus, dedit 19 [gr.]
 <totum> Hawel: laneus liber et 1/2 laneus solvit, dedit 19 gr.
 Mikulass subses
 (Hawel Hofrecht: 1/2 laneus)
 Biczek: laneus
 <totum> Gyrek: 1/2 laneus et 1 1/2 quartale, dedit 30 gr., tenetur 3 gr.
 <totum> faber Wacha: 1/2 laneus, 19 gr.
 <totum> Petr: laneus, dedit 10 gr.; Idem 26 gr.
 <totum> Krzyzek Lwik: 1 1/2 quartale, pro istis Blczek (?) dedit de sepibus prati 15 gr.
 <totum> Babka: 3 quartalia, dedit 28 gr.
 <totum> Blahutek (1/2 laneus) dedit (10 1/2 gr. et 10 gr dat capellano) quartale, dedit 9 gr.
 Ondrass filius: 3 quartalia, dedit 10 1/2 gr.; Idem 18 gr.

<totum> Manyk Jess: 1/2 laneus, dedit 21 gr.
 <totum> Hryzman: 1/2 laneus, dedit 10 gr.; Idem 9 gr.
 Sazzly subses
 <totum> Valentin de prato 13 1/2 den.

L h o t a s a r t o n u m solvit per 40 et minus.

<totum> Syrzen Petr: laneus, 35 gr.; Idem 5 gr.
 <totum> Kozel Myka: laneus, dedit 11 gr.; Idem dedit 29 gr.
 Waczlaw: laneus, dat plebano in Bukowsk.
 <totum> Vitek: 5 quartalia, dedit 21 gr.; Item 24 gr.
 <totum> Slama Ondrass: 1/2 laneus, dedit 17 1/2 gr.
 <totum> Nesskova: laneus, dedit 19 gr.; Eadem 19 gr.
 <totum> Slawek: laneus, dedit 28 gr.; Idem 12 gr.
 Markl: laneus
 <totum> Rzehorz: laneus, dedit 31 gr.; Item idem 9 gr.
 Communitas quartale, dedit 5 1/2 gr.; eadem 1 gr. 1 1/2 den. solvit.
 Petr Lissca: 1 1/2 laneus et 9 agrorum jugera.
 <Nota Rzehorz super censum s. Jeorii futuri dedit 3 tinas canapi graminis per 6 gr.>^{b)}
 9 sex. 26 gr.

P o n y e d r a z e k⁵³) laneus per 24 gr.

<totum> Messkal: laneus, dedit 24 gr.
 (Biczek subses) Wanderwecz subses
 <totum> Kuba: 3 quartalia, dedit (18 gr.)
 <totum> Ondrasssek: laneus, dedit 24 gr.
 <totum> Czabalka subses, dedit 4 gr.
 <totum> Teska: 3 quartalia, dedit 18 gr.
 Petr Wach: laneus
 <totum> Krzyzek: laneus, dedit 24 gr.
 <totum> Petr: 1/2 laneus, 12 gr.
 Jan frater ipsius: 1/2 laneus, dedit 11 gr.
 Wandrowecz: 1/2 laneus
 <totum> Mica sutor, subses, dedit 4 gr.
 <totum> Wyt: 1/2 laneus, dedit 12 gr.
 (Fenczlik)
 <totum> Kuleba Mykess: 1/2 laneus, 12 gr.
 Vitek Nowak: 3 quartalia, dedit 12 gr.
 Petr Lorenczow: 3 quartalia, dedit 17 gr., tenetur 1 gr.
 fabri vidua, subses, dedit 4 gr.
 <totum> Sspat Ondrass: laneus, dedit 15 gr.; Idem 9 gr.
 <totum> Fenczalik: 1/2 laneus, dedit 12 gr.
 <totum> Buzek molendinator dedit 40 gr.
 <totum> Okruhlik molendinator dedit 40 gr.

S k r b k o w⁵⁴) per 24 gr. de laneo.

<totum> Toman subses dedit 5 gr.
 Zorz: 1/2 laneus
 <totum> Duchaczek: laneus, dedit 10 gr.; Idem 14 gr.
 <totum> Pezla: 1/2 laneus, dedit 5 gr.; Idem 7 gr.
 <totum> Sstiech: 1/2 laneus, dedit 6 gr.; Idem 6 gr.
 Mikulka: laneus, dedit 20 gr.
 Krzyzek: quartale
 <totum> Mikess Myzera: 1/2 laneus, dedit 6 gr.; Idem 6 gr.
 <totum> Dyekan: 4 quartalia, dedit 16 gr.; Idem 2 gr.
 Balik subses
 6 sex. 29 gr.

Stoyczin⁵⁵) per 41 gr.
 <totum> Mikulass: laneus, dedit 9 gr.; Idem 3 gr.; Idem 20 gr.; 8 gr.
 <totum> Witek: 3 quartalia, dedit 20 gr.; Idem 8 gr.
 <totum> Ondrassek: 1 1/2 laneus, dedit 50 gr.; Idem 1 1/2 gr.
 Ryness: 5 quartalia, dedit 20 gr.
 <totum> Wawra: quartale, 9 gr. 5 den.
 <totum> Stricz: laneus, dedit 23 gr. et residuum hospitali.
 <totum> Krzisstan: 3 quartalia, dedit 23 gr.; Idem 6 1/2 gr.
 2 sex. 51 gr. 4 den.

Bukowsko⁵⁶) solvit laneus 40 gr.; <pro avena deperiit per 4 gr.>
 <totum> Stanyk: laneus, dedit 30 gr.; Idem 10 gr.
 Idem juger pro avena deperiit 4 gr.
 <totum> Jacob Plwacz: laneus, dedit 22 gr.; Idem 14 gr.
 <totum> Idem juger 2 1/2 gr.
 <totum> Wrana: 3 lanei, dedit 2 sex.; Idem 48 gr.
 Idem juger 4 gr.
 Wetula juger
 <totum> Ondrassek: 1/2 laneus, dedit (12 gr.; Idem dedit 11 gr.) 18 gr.
 <totum> Idem 6 jugera et subses, dedit 5 gr.
 <totum> Zypata Petr: 1/2 laneus et juger, dedit 13 gr.; Idem 6 gr.
 <totum> Przibik: laneus, dedit 19 gr.; Idem 18 gr.
 Welisskowa: 1/2 laneus
 <totum> Otworzil: 1/2 laneus, dedit 18 gr.
 Wawra: 5 quartalia, dedit 34 gr.
 <totum> Petranyek: 3 quartalia, dedit 27 gr.
 Holba Waniek, juger
 <totum> Matiei silvanus: 2 1/2 quartalia, dedit 12 1/2 gr.
 Hlahol: 1 1/2 quartalis
 Idem juger
 <totum> Blazek judex: 2 1/2 lanei, dedit 88 gr.; Idem 2 jugera; Idem 13 gr.
 <totum> Messkal: 2 lanei, dedit 50 gr.; Idem 30 gr.
 <totum> Ssych: 3 quartalia, dedit 27 gr.; Idem 2 jugera.
 <totum> Hanussek: 1 1/2 laneus, dedit 36 gr.; Idem 18 gr. Idem 3 1/2 jugera, 2 gr.
 Marwan subses
 <totum> Ondrassek plebani: 1/2 laneus, dedit 18 gr.
 <totum> Marzik: 1/2 laneus, dedit 12 gr.; Idem 7 gr.
 Ledra subses
 Hassek: (1/2 quartalis et juger) 2 jugera
 Zeydl: 1 1/2 laneus, dedit 20 gr.; Idem 16 gr.
 <totum> Syczek: 1/2 laneus, dedit 9 gr.; Idem 9 gr.
 <totum> Pastl Ondrzej: 1/2 laneus, dedit 18 gr.
 <totum> Kuta: laneus, dedit 26 gr.; Idem 10 gr.
 Petr Hanuss: laneus, dedit 25 gr.
 <totum> Metan: 1/2 laneus, dedit 10 gr., 8 gr.
 <totum> Petr sutor: 3 quartalia, dedit 19 gr.; Idem 8 gr.
 Ludwerk: laneus. Idem 3 jugera.
 <totum> Johlinus: quartale, dedit 9 gr.
 <totum> Fenczl kraiczik: quartale, dedit 9 gr.
 <totum> Tuczen: 3 jugera et subses, dedit 2 gr.
 <totum> Symak: laneus, dedit (40 gr.) 36 gr.; Idem juger 5 gr.
 <totum> Komar: laneus, dedit (40 gr.) 36 gr., 1/2 quartalis juger, 4 gr. 2 1/2 den.;
 Idem 11 jugera, 7 gr. hallensibus
 <totum> Kostelnikowa: laneus, dedit (9. gr.) idem 36 gr., idem juger, 4 gr.
 16 sex. 42 gr. 3 den.

<totum> Mantoss: 3 quartalia, <14; 9> [gr.]; <item Mantess pro 4 1/2 gr. 1 den., 26 gr.>
 <totum> Swynkowa: laneus, dedit porcum pro 18 gr.;⁵⁷) 36 gr.
 <totum> Petr Czankl: 3 quartalia, dedit 27 gr.
 <totum> Jan subses, dedit 1 gr.

Sedlikowicze⁵⁷) solvit per 40 gr.; pro avena deperiit per 3 gr.⁵⁸)
 <totum> Bartuss: laneus, dedit 37 gr.
 <totum> Jacub: laneus, dedit (40 gr.) 37 gr.
 <totum> Martin: laneus, dedit (41 gr.) 37 gr.
 <totum> Witek: laneus. dedit (15 gr.) 37 gr.
 <totum> Michal Roth: laneus, dedit 37 gr. et pro avena 3 gr.
 <totum> Waczlaw Zak: laneus, 37 gr.
 Ondrassek: 1/2 laneus, dedit 12 gr.
 <totum> Matiey: laneus, dedit 37 gr. et pro avena 3 gr.
 <totum> Hanzl: 3 quartalia, dedit 27 1/2 gr.
 <totum> Hroch: 3 quartalia, dedit 27 1/2 gr.

Drahoticssicze⁵⁸) per 40 gr.; pro avena per 3 gr.⁵⁹)
 <totum> Mica: 1 1/2 quartale, dedit (8 gr.) 10 gr.
 <totum> Mical: 3 quartalia, 27 gr.
 Sikora filius eius: 1 1/2 quartale
 <totum> Mikess Kerl: laneus, dedit 22 1/2 gr.; Idem 4 gr. et 4 gr.
 <totum> Teml: laneus, dedit 37 gr.
 <totum> Hanzl Faustner: 3 quartalia, dedit 27 gr.
 <totum> Toma filius eius: (quartale) 1/2 laneus 18 gr.
 9 sex. 53 gr.

Zalsie⁵⁹) solvit 53 gr.; <pro avena deperiit de laneo 4 gr.>⁶⁰)
 <totum> Hradecz: 3 quartalia, dedit 36 gr.
 <totum> Boha: 5 quartalia et juger, dedit 63 gr. 4 1/2 den. et dedit prout pro avena 6 gr.
 <totum> Petr Czink: laneus, dedit 51 gr. deperiit avena 4 gr.
 <totum> Hana: 5 quartalia, dedit 61 gr. et deperiit pro avena 5 gr.
 <totum> Andriik: quartale, dedit 12 gr. 2 den.
 <totum> Wlassak: 1/2 laneus, dedit 19 gr.; Idem 6 1/2 gr.
 <totum> Klebor Wacha: 1/2 laneus, dedit 16 gr., 7 gr.; Idem 3 gr.
 <totum> Dyetra: 3 quartalia, dedit 36 gr. 5 den. et deperiit 3 gr.
 <totum> Fenczlik: quartale, dedit 12 gr.
 <totum> Hudecz Jacub: 1/2 laneus, dedit 24 1/2 gr. et pro avena 2 gr.
 <totum> Matiey: 1/2 laneus, dedit 24 1/2 gr., pro avena 2 gr.
 <totum> Koczurek: laneus, dedit 21 gr.; Idem 18 gr.; Idem 9 gr.
 <totum> Jessik: laneus, dedit 51 gr., pro avena 4 gr.
 <totum> Hron Hrzib: 1/2 laneus, 14 gr.
 <totum> Macha Slawkow: laneus, dedit 51 gr.
 <totum> Fenczl: laneus, dedit 51 gr. et pro avena 4 gr.
 <totum> Krzyzek: laneus, dedit 51 gr.
 Communitas ibidem de prato dicto Hrakussal dederunt 30 gr. et dum eque mensura-
 batur eis, tunc solverent census. Idem de eodem debent retenti 4 gr. in communitate.
 Gira et Lynhart de quartale
 <totum> Kleczaty 1 1/2 laneus in Blato dederunt istum census 48 gr.

Swini maius⁶⁰) solvit 51 gr. 1 den.
 <totum> Maress Pytrak: laneus, dedit (30 gr., idem 18 gr.) 48.
 <totum> Hawel: 1/2 laneus, dedit 22 gr. 4 den.
 <totum> Jessik: 1/2 laneus, dedit 12 gr.; Idem 11 gr. 4 den.
 <totum> Berany: 2 lanei, dedit 86 gr., tenetur 7 gr.
 <totum> Stiepan Lysecz: laneus, dedit 25 gr., 22 gr.
 Oness: 1 1/2 quartale

<totum> Hana: 1 1/2 quaetale, dedit 15 gr.. Est pauper.
 <totum> Domy: 1 1/2 quartale, dedit 28 gr. 1 den.
 <totum> Sweykerz: 2 1/2 quartalia, dedit 29 gr.
 <totum> Toma Krabecz: laneus, dedit 34 gr.; Idem 13 gr.
 <totum> Gira: lanus, dedit 26 gr.; Idem 21 gr.
 <totum> Wytal: 1/2 laneus, dedit 18 gr.; Idem 5 gr. 4 [den.]
 <totum> Stiepan: 1/2 laneus, dedit 23 gr.
 <totum> Lynhart: 1/2 laneus, dedit 8 gr.; Idem 10 gr. 2 den.
 <totum> Ssilhawecz: 1/2 laneus, dedit 6 gr.; Idem 6 gr.; Idem 11 gr.
 <totum> Petr Walek: laneus, dedit 51 gr.
 <totum> Bozek: laneus, dedit 30 gr. 4 den.
 <totum> Petr Czrny: laneus, dedit 47 gr.
 <totum> Wacha Krabecz: laneus, dedit 34 gr. 1 den.; dedit 13 gr.
 19 sex. 53 gr. 4 den.

fol. 11'

<totum> Witek: laneus, dedit 26 gr.; Idem 21 gr.
 <totum> Blashlaw: laneus, dedit 25 gr.; Idem 22 gr.
 <totum> Pessek: 5 quartalia, dedit 30 gr.; Idem 20 gr.; Idem 8 gr.
 <totum> Wanyk: 1/2 laneus, dedit 23 gr.
 <totum> Walentin: 1 1/2 laneus, dedit 30 gr.; Idem 40 gr. 5 den.
 Helm seu Hown subses
 Barta subses
 Oness
 Pettr subses
 Manye vidua subses
 <totum> Gircherz 2 subsides, dedit 10 gr.
 Symek

Borkowicze⁶¹) solvit 41 gr.; pro avena de lanco 4 gr.

<totum> Duchon: laneus, dedit 20 gr.; Idem 17 gr.
 <totum> Mikulass: laneus, dedit 19 gr.; Idem 17 gr.
 <totum> Krzyz Marzik: laneus, dedit 20 gr.; Idem 17 gr.; Idem juger 9 den.
 <totum> Rzehorz: laneus et juger, dedit 37 gr.; Idem de jugere 3 gr. 3 den.
 <totum> Domy: 1/2 laneus, dedit 10 gr.; Idem 8 gr.; 4 1/2 gr.
 <totum> Michal: 1/2 laneus, dedit 10 gr.; Idem 8 gr.
 <totum> Jan Brum: 1/2 laneus, dedit 8 gr.; Idem 10 1/2 gr.; Idem 1 den.
 <totum> Ssebk: laneus, dedit 17 gr.; Idem 18 gr.; Idem 2 gr.
 <totum> Marek: 1/2 laneus, dedit 10 gr.; Idem 9 gr. 1 den.
 <totum> Pessek: 1/2 laneus, dedit 10 gr.; Idem 8 1/2 gr.
 <totum> Mikulass Petr: 3 quartalia, dedit 15 gr.; Idem 12 gr. 5 den.
 <totum> Petr Matie: 3 quartalia, dedit 15 gr.; Idem 12 gr. 5 den.
 <totum> Stiepan: 3 quartalia, dedit 15 gr.; Idem 12 gr. 5 den.
 Gyrdan: laneus
 <totum> Communitas laneum in Blato,⁶²) dederunt 32 gr.. Item de jugere, 2 jugera, dedit 9 den.,
 dedit Crux et Petr.

Chrystow⁶³) desertum est. De Borkowicz communitas pro feno et pascuis de eadem deserta dedit 2 1/2 sex. 7 gr. et Girdan tenetur 7 gr.

Swinki minus⁶⁴) solvit 44 gr. hal.

<totum> Petr Ssiska: 1/2 laneus, dedit (19 gr.) 20 gr.
 <totum> Jacub: laneus, dedit 40 gr.
 <totum> Jan Rulyz: 1/2 laneus, dedit 20 gr.
 <totum> Massek: laneus, dedit 40 gr.
 <totum> Gindra: laneus, dedit 40 gr.
 <totum> Wanyk: 1/2 laneus, dedit 20 gr.
 <totum> Matiey: laneus, dedit 35 gr.; Idem 5 gr.

<totum> Martin: 1/2 laneus, dedit 20 gr.
 <totum> Symek: laneus, dedit 25 gr.; Idem 15 gr.
 Rzehorz: 1/2 laneus
 <totum> Maress: 1/2 laneus, dedit 20 gr.
 18 sex. 42 gr. 4 1/2 den.

<pro ziedle Ondrassek surdus pro (20) 14. gr.> <Coquine distributa.⁶⁵>
 Feria 5^a ante kathedram s. Petri pro quatuor bobus ad coquinam 5 sex. 45 gr.
 Item pro tribus vitulis 13 gr.
 Dominica ante s. Petri katedram.
 Item pro pullis 9 gr.
 Item pro caseis et ouis 18 gr.
 pro oleo jeiunis diebus pro 9 libris dedit 11 gr. 4 den.
 Item de ----

---- 6 (?) vitulos dedit 1 sex. 6 gr.
 Feria 5^a in vigilia sancti Matie pro piscibus 40 gr. (Item pro oleo)
 Feria 6^a in crastino pro piscibus 17 1/2 gr.
 Sabbato pro caseis et ouis 13 gr. 1 den.
 Dominica carnisprivii pro vitulo 6 gr.
 Item pro pipere et cariofolis 9 gr.
 Feria 6^a ante carnisprivium pro piscibus 17 gr.
 Item pro pullis 5 gr.
 Item pro farre familie 1 gr.
 Dominica carnisprivii pro 3 1/2 vitulo carnificibus 14 gr.
 (Feria 6^a)
 Feria 4^a in capite jejunii pro piscibus carponum pro 15 dedit 10 gr. 5 den.
 Feria 5^a sequenti pro oleo papaveris pro ----- dedit 2 1/2 sex.
 Item pro altero vasculo olei dedit 100 gr.
 Feria 6^a pro albis piscibus 6 gr. 2 den.
 Sabbato ante Invocavit pro albis piscibus et luciis 16 gr. 2 den.
 Item pro ollis ad coquinam 2 gr.

Feria 6^a, prima in Quadragesima, Mantossovi de Bukowsko pro 1 1/2 sex. carponum dedit 1 1/2
 sex. gr. et 5 gr.
 Feria 3^a post Invocavit pro tina pisorum 10 gr.
 In dominica ante Urbani debent dare peccora de
 villis ad coquinam:
 Lhota communitas dabit 1 peccus
 Bozulecz 2 peccora feria 3^a unum et post -----
 Buko[ws]ko 2 peccora

Dynyn 2 peccora
 Neplachow dabunt 4 peccora
 A s. Bartholomei in presencia Johannis Kozi dederunt peccora
 ad coquinam:
 de Buk[owsko] 1 vaccam
 de Didin⁶⁶) (!) taurum parvum
 de Lhota⁶⁷) vaccam parvam
 de Koyakowicz 1 vaccam parvam
 de Sedlikowicz 1 jalowicze
 de Stoiczin 2 skopcze
 de Zalssie 1 vacca
 de Borkowicz 1 vacca
 de Swin maiori 1 vacca pro 50 gr.
 Neplachow
 Bozulecz

Ponyedraz

Drahotiessicz 2 oues dederunt.

Swinki et Wlastiborz dederunt 40 gr. super vaccam, Pilunk habet.

- 11.IV. Feria 3^a post Judica per villanos in foro pro ovis et caseis 9 dedit 20 gr.
12.IV. Feria 4^a sequenti in Swin Hanakoni super ovis et caseis (50 gr.) emit pro 32 gr.
18.IV. Feria 3^a post Palmarum in foro pro ovis et caseis 24 gr.
Item pro (4^{or}) 6 vitulis 28 gr.
Gyndan iudex emit ova et caseos 24 gr.
Item pro hircello 2 gr.

fol. 11^v

Wlastiborz⁶⁸) solvit 48 gr.; <pro avena 4 gr. de laneo.>

- <totum> Petr Piliik: 1 1/2 laneus, dedit 20 gr.; Idem 46 gr.
<totum> Pecha silvanus: 3 quartalia, dedit 8 gr.; Idem 4 gr.
<totum> Matiei Pusspan: 1/2 laneus, dedit 18 gr.; Idem 4 gr.
<totum> Stiepan: 3 1/2 quartalia, juger, dedit 20 gr.; Idem 13 1/2 gr.
<totum> Hawel Klepacz: 1/2 laneus, dedit 12 gr.; Idem 11 gr.
<totum> Sowa Myca: 2 1/2 quartalia, dedit 27 1/2 gr.
Jacub: 3 quartalia, dedit 17 gr.; Idem 12 gr.
<totum> Massek: 1/2 laneus, dedit 22 gr.
<totum> Mica Pawlow: 1 1/2 laneus, dedit 34 gr.; Idem 1/2 sex. 3 [gr.]
<totum> Dorota vidua: laneus, dedit 24 gr.; Idem dedit 20 gr.

Mazicze⁶⁹) solvit 50 gr. de laneo.

- <totum> Kubecz: 1/2 laneus 3 1/2 jugera, dedit 25 gr.
<totum> Hodik: 1/2 laneus 5 jugera, dedit 28 gr.
<totum> Petr Hyyak: laneus, dedit 50 gr.
<totum> Ondrzej Paduch: 1/2 laneus, dedit 25 gr.
<totum> Janek: 1/2 laneus, dedit 25 gr.
<totum> Rachacz: laneus et 2 jugera, 51 gr. 2 den.
<totum> Jacub Skubal: quartale, dedit 8 gr.
<totum> Rachacz subses, 3 gr.
<totum> Kubecz subses, dedit 5 gr. 2 den. et debet 3 1/2 gr.
<totum> Smolik 2 subsides, dedit 6 gr.
<totum> Orziessek subses, dedit 3 gr.
<totum> Hrabie subses, dedit 3 gr.
<totum> Ludweich subses, dedit 3 gr.
<totum> Wawra Plt subses, 3 gr.
<totum> Mareta Rzesetkowa dedit 4 gr. 4 den. <pertinet ad Jaccobi Skubal quartale.>
<totum> Nyklas: 1 juger, 4 1/2 gr.
<totum> Petr et Gyra et Linhart: quartale, dederunt 12 gr. 4 den.
9 sex. 58 gr. 5 den.

fol. 12^r

Avena percepta de Bechina⁴¹), adducta per Pylunk pabularium.

- 6.XII. Circa sancti Nicolai inquerendo Sswehla de Bukowsko aduxit (!) 14 tinas avene.
10.XII. Dominica ante s. Lucie Mantoss et Sswehla adduxerunt 40 tinas avene.
21.XII. Feria 5^a die s. Thome Mantoss et Sswehla de Bukowsko adduxerunt 41 tinam avene.
26.XII. Feria 3^a die s. Stefani de Bozulecz⁵¹) in tribus curribus 38 tinas avene.
Item de ibidem adduxerunt 14 tinas.
Sedlikowicze⁵⁷) Mantoss pro eis adduxit 29 tinas avene.
30.XII. Sabbato ante novum annum Symek de Bukowsko adduxit de Bechina avenam, 29 tinas avene.
Filius Siczkonis de ibidem similiter adduxit de Bechina 20 tinas avene.
Neplachow:⁴⁸) Cztibor, Oness, Kunees, Oulik, Sudek, Martin, Marssik, Petr, Mikulass, Duchacz adduxerunt 70 tinas avene.

Feria 3^a post novum annum Mantoss, Symak et Sswehla et filius Siczkonis adduxerunt de Bechina 96 tinas avene.
Sabbato die s. Matie Mantoss de Bukowsk adduxit 25 tinas avene de Bechina.

2. I.
1425

Symak de Bukowsko adduxit 32 tinas avene de Bechina.

fol. 12^r
24.II.
1425

Feria 6^a ante Judica Symak et Mantoss et Siczkon adduxerunt 95 tinas avene de Bechina, avene censualis.

23.III.

Dominica Judica Mantoss de Bukowsk et Siczek de Bechina adduxerunt 47 tinas avene.

25.III.
1425

Summa de Bechina adducta in Trziebon avene

anno etc. (XXIII) (anno) XXIII° quam

dederunt de villis a Przibenicz

605 tinas avene.

Nota: preter hoc in Bechina consumps'erunt
avenam Rzywin 141 tinam.

Avena censualis de laneis circa Nativitatem s.

Marie anno etc. XXIII° circa Bukowsko:

fol. 13^r-16^r
vacant

fol. 17^r
8.IX.

Sedlikowicze per 6 tinas.

Bartuss: laneus, dedit 6 tinas avene.

Jacub: laneus, dedit 6 tinas avene.

Martin: laneus, dedit 6 tinas avene.

Vitek: laneus, dedit 6 tinas.

Michal Roth: laneus, dedit 6 tinas.

Waczlaw Zak: laneus, dedit 6 tinas

Ondrassek: 1/2 laneus, dedit 3 tinas.

Matiei: laneus, dedit 6 tinas.

Hanzl: 3 quartalia, 4 1/2 tinam.

Hroch: 3 quartalia, 4 1/2 tinam.

Summa 54 tinas.

Bukowsko per 8 tinas de laneo.

Stanyek: laneus, dedit 8 tinas avene.

Jacub: laneus, dedit 8 tinas,

Wrana: 3 lanei, dedit 24 tinas avene.

Ondrassek: 1/2 laneus, dedit 4 tinas.

Zipota Petr: 1/2 laneus, 4 tinas.

Przibik: laneus, dedit 8 tinas.

Velisskonis: 1/2 laneus

Otworzil: 1/2 laneus, dedit 4 tinas.

Wawra: 5 quartalia, dedit 9 tinas avene.

Petranyek: 3 quartalia, dedit 6 tinas avene.

Matiei silvanus: 2 1/2 quartalia, dedit 5 tinas avene.

Hlahol: 1 1/2 quartale

Blazek iudex: 2 1/2 laneum, non dat.

Messkal: 2 lanei, tenetur 12 (gr.) tinas.

Ssich: 3 quartalia

Hanussek: 1 1/2 laneus, dedit 9 tinas.

Ondrassek: 1/2 laneus, dedit 4 tinas.

Marzik: 1/2 laneus, dedit 4 tinas.

Zeydl: 1 1/2 laneus

Syczek: 1/2 laneus, dedit 4 tinas.

Pastl Andrei: 1/2 laneus, dedit 4 tinas.

Kuta: laneus, dedit 8 tinas avene.

Petr Hanussek: laneus, dedit 4 tinas.

Metan: 1/2 laneus, dedit 4 (gr.) tinas.
Petr sutor: 3 quartalia, dedit 6 tinas.
Ludweik: laneus
Johlinus: quartale, dedit 2 tinas.
Fenczl kraicz: quartale, dedit 2 tinas avene.
Symak: laneus, dedit 8 tinas avene.
Komar: laneus, dedit 8 tinas.
Kostelnicowa: laneus, dedit 8 tinas avene.
Mantoss: 3 quartalia, 6 tinas.
Swynkowa: laneus
Petr Czankl: 3 quartalia, dedit 6 tinas.
178 tinas.

fol. 17^r

Bozulecz per 8 tinas avene.
Sokol: 1/2 laneus, dedit 4 tinas avene.
Kubynek: 3 quartalia, dedit 6 tinas avene.
Oldrzych: 1/2 laneus, dedit 4 tinas avene.
Prdka Waczlaw: 1/2 laneus, dedit 4 tinas avene.
Hawel: laneus
Hofrecht: 1/2 laneus, dedit 4 tinas.
Biczek: laneus
Gyrek: 3 1/2 quartalia, dedit 4 tinas.
Wacha faber: 1/2 laneus
Petr: laneus, dedit 8 tinas avene.
Krzyzek Lwik: 1 1/2 quartale
Babka: 3 quartalia, dedit 6 tinas avene.
Blahutek: 1/2 laneus, dedit 4 tinas.
(Ondrassek: 3 quartalia) non dant.
Manyk Jessek: 1/2 laneus, dedit 4 tinas avene.
Hrzyman: 1/2 laneus, dedit 4 tinas.
Wierka: dedit 4 tinas avene.
Kralik: dedit 4 tinas avene.
Faber: 1/2 laneus, dedit 4 tinas.
Blahut Maslo: laneus, 8 tinas.
Summa 72 tinas.

Dynyn

Parkos Krziha: laneus, 8 tinas.
Rohan Jan: laneus, 8 tinas.
Oczelka: 3 quartalia
Ondrzej Wrs: laneus, 8 tinas.
Powrziesla: laneus, dedit 8 tinas.
Hanussek: laneus, dedit 8 tinas.
Mikulass: laneus, dedit 8 tinas.
Pusskarz: 2 tercialia, 6 tinas.
Marziczek: laneus, dedit 8 tinas avene.
Mach: laneus, 8 tinas.
Blahut Kukliss: 5 quartalia, dedit 10 tinas avene.
Blazek: 3 quartalia, dedit 6 tinas avene.
Marzik Smilonis: laneus, dedit 8 tinas avene.
Chyna: 1/2 laneus, dedit 4 tinas avene.
Dralek: laneus, 8 tinas.
Zagiecz Vitek: 1/2 laneus, 4 tinas.
Petr Wyerka: 1/2 laneus, 4 tinas.
Lunt: 1/2 laneus, dedit 4 tinas.
Koleczko: 1/2 laneus, dedit 4 tinas.
Blaha filius: 1/2 laneus, dedit 4 tinas.

Sskremyk: 5 quartalia, dedit 10 tinas avene.
Symek: laneus, dedit 8 tinas avene.
Koblassa: 1/2 laneus, dedit 4 tinas.
Nyemczek Pessl: 1/2 laneus, dedit 4 tinas.
Michalek: 3 quartalia, dedit 6 tinas.
Hawel: 1/2 laneus, dedit 4 tinas avene.
Andrlik: 5 quartalia, dedit 10 tinas avene.
Massek: 1/2 laneus, dedit 4 tinas avene.
Hronek: 3 quartalia, dedit 6 gr. (!)
Michalecz: laneus, dedit 8 tinas avene.
Jan sutor: 1/2 laneus et tercialia, dedit 7 tinas.
Hospodarzik: laneus, 8 tinas.
Wandrowa: 3 quartalia, 6 tinas.
Krzisstan: laneus, dedit 8 tinas.
Pessl: laneus, dedit 8 tinas.
Summa 227 tinas avene.

Neplachow

Srna Petr: 3 quartalia, dedit 6 tinas avene.
Czikan Myca: 1/2 laneus
Ondrassek Crucis: laneus, dedit 8 tinas avene.
Czenyek: laneus, dedit 8 tinas.
Chotek: laneus, dedit 8 tinas.
Sokol: 3 quartalia, dedit 6 tinas.
Oness: laneus, dedit 8 tinas.
Kuness: laneus, dedit 8 tinas avene.
Pesslinus Diwiss: laneus, 8 tinas.
Hana: 1 1/2 quartale, dedit 3 tinas.
Oulik: 2 1/2 quartalia (4 tinas) 5 tinas.
Maticika: laneus, dedit 8 tinas.
Marssowa vidua: laneus, dedit 8 tinas avene.
Sitko Maress: 1 1/2 laneus, dedit 12 tinas.
Pessik: laneus, dedit 8 tinas avene.
Bessed: laneus, dedit 8 tinas.
Cztibor: 1/2 laneus, dedit 4 tinas avene.
Sudek: 1/2 laneus, dedit 4 tinas avene.
Jacub Braniss: laneus, dedit 8 tinas.
Girdan Waczlaw: laneus, dedit 8 tinas.
Martin Braniss: 1/2 laneus, dedit 4 tinas.
Marssik: 1/2 laneus, dedit 4 tinas avene.
Pissarzik: 1/2 laneus, dedit 4 tinas avene.
Oharek: 1/2 laneus, dedit 4 tinas.
Wawra currifex: 1/2 laneus
Swatek: laneus
Jan Dodlik: 1/2 laneus, dedit 4 tinas.
Michalek: 1/2 laneus, 4 tinas.
Jechota: 3 quartalia, 6 tinas.
Gyrzik: laneus, dedit 8 tinas.
Pessl Nowak: 1/2 laneus, 4 tinas.
Mica Dodlik: 1/2 laneus, 4 tinas.
(Duchaczek: 1/2 quartale)
Cztibor: 1/2 laneus, 4 tinas.
<dedit>Faber: 1/2 laneus, dedit 4 tinas. +
<dedit>Nahlik: laneus, dedit 8 tinas. +
<dedit>Petr Woitich: laneus, 8 tinas. +
<dedit>Sobol: 1/2 laneus, 4 tinas.
Waclaw Parkos: 1/2 laneus

fol. 18^r

Wacha tabernator: laneus, 8 tinas.
Duchaczek: (1/2 quartale) quartale, dedit 2 tinas.
Nota hiis, qui censuant presbyteris, solvunt pro 1 tina
1 gr. Jani fabro et Nahlico dedit 12 gr.

(De piscina Bozulecz provenit, quid Zarz seminavit, 14 tinas avene; perceptit Pylunk.)
Summa 220 tinas.

fol. 18^r

Zalssie

Hradecz: 3 quartalia, dedit 6 tinas.
Boha: 5 quartalia, dedit 10 tinas avene.
Petr Czink: laneus, dedit 8 tinas avene.
Hana: 5 quartalia, dedit 10 tinas avene.
Andriik: quartale, dedit 2 tinas.
Wlassak: 1/2 laneus, dedit 4 tinas.
Klebor Vacha: 1/2 laneus
Dryetra: 3 quartalia, dedit 6 tinas.
Fenczlik: quartale, dedit 2 tinas.
Hudecz Jacob: 1/2 laneus, dedit 4 tinas.
Matiei: 1/2 laneus, 4 tinas.
Koczurek. laneus, dedit 8 tinas.
Jessik: laneus, dedit 8 tinas.
Hron Hrzib: 1/2 laneus, (dedit 14 gr.)
Macha Slawkow: laneus, dedit 8 tinas.
Fenczl: laneus, dedit 8 tinas.
Krzyzek: laneus, dedit 8 tinas.
Summa 90 tinas.

Drahotiessicze

Mica Sykora dedit 6 tinas avene.
Toman dedit 4 tinas.
Mikess Kerl dedit 6 1/2 tinas avene.
Tomel dedit 5 1/2 tinas.
Hanzl Faustner 6 tinas.
Mica Litera dedit 3 tinas.
Summa 31 tina.

Borkowicze

Duchon: laneus, dedit 8 tinas.
Mikulass: laneus, dedit 8 tinas.
Krzyz Marzik: laneus, 8 tinas.
Rzehorz: laneus, dedit 8 tinas.
Domyn: 1/2 laneus, 4 tinas.
Michal: 1/2 laneus, 4 tinas.
Jan Brum: 1/2 laneus, 4 tinas.
Ssebik. laneus, dedit 8 tinas.
Marek: 1/2 laneus, dedit 4 tinas.
Pessek: 1/2 laneus, dedit 4 tinas.
Mikulass Petri: 3 quartalia, dedit 6 tinas.
Petr Matieyow: 3 quartalia, dedit 6 tinas.
Stiepan: 3 quartalia, dedit 6 tinas avene.
Girdan: laneus
Summa 78 tinas.

fol. 19^r

Wlastiborz

Petr Pilik: 1 1/2 laneus, dedit 12 tinas avene.
Pecha silvanus: (1/2) 3 quartalia (dedit 6 tinas) <silvanus non dat.>¹⁾

Matiei: 1/2 laneus, 4 tinas.
Stiepan: 3 1/2 quartalia, dedit 7 tinas.
Hawel Klepacz: 1/2 laneus, 4 tinas.
Sowa Myca: 2 1/2 quartalia, 5 tinas avene.
Jacob: 3 quartalia, 6 tinas.
Massek: 1/2 laneus, 4 tinas.
Mica Pauli: 1 1/2 laneus, 12 tinas.
Dorota vidua: laneus, dedit 8 tinas.
Summa 62 tinae

Swinky

Petr Ssisska: 1/2 laneus. dedit 4 tinas avene.
Jacob: laneus, 8 tinas.
Jan Kulyz: 1/2 laneus, dedit 4 tinas.
Massek: laneus, dedit 8 tinas.
Gindra: laneus, dedit 8 tinas avene.
Wanyk: 1/2 laneus, 4 tinas.
Matiei: laneus, dedit 8 tinas.
Martin: 1/2 laneus, dedit 4 tinas.
Symek: laneus, dedit 8 tinas avene.
Rzehorz: 1/2 laneus, dedit 4 tinas.
Maress: 1/2 laneus, dedit 4 tinas.
Summa 64 tinae

Swyny maius

Maress Pitrak: laneus, 8 tinas.
Hawek (!) 1/2 laneus
Jessek: 1/2 laneus, 4 tinas.
Beranczi: 2 lanei, dedit 16 tinas avene.
Stiepan Lysecz: laneus, 8 tinas.
Oness: 1 1/2 quartale, non habet, sed census plent.
Hana: 1 1/2 quartale, 3 tinas.
Domyn: 1 1/2 quartale
Sweikerz: 2 1/2 quartalia
Toma Krabecz: laneus, 8 tinas.
Gyra: laneus, dedit 8 tinas avene.
Wital: 1/2 laneus, 4 tinas.
Stiepan: 1/2 laneus, 4 tinas.
Lynhart: 1/2 laneus, dedit 4 tinas avene.
Ssilhawecz: 1/2 laneus, 4 tinas.
Petr Walkow: laneus, 8 tinas.
Bozek: laneus, 8 tinas.
Petr Czmy: laneus, 8 tinas.
Wacha Krabecz: laneus, * tinas.
Vitek: laneus, 8 tinas.
Blaslaw: laneus, 8 tinas.
Pessek: 5 quartalia, dedit 10 tinas.
Wanyk: 1/2 laneus, 4 tinas.
Walentin: 1 1/2 laneus, 12 tinas.
Summa 137 tinae <Item 8 tinae>

Siliginem perceptit Pylunk, quia de Welessin⁷⁰⁾ adduxerunt in Trziebon circa Carnisprivium anno etc. XXV° 97 tinas siliginas.
Avene eo tempore de Welessin adduxerunt, Pylunk perceptit 190 tinas avene.

Avene de piscina Bozulecz provenit, quia
seminaverunt per medium, Pylunk perceptit.

fol. 19^r

21.II
1425

28.XII. Zorzek de Bozulecz adduxit 14 tinas avene.
1424 Feria 5^a die Innocentum Biczek cum allis adduxit 28 tinas avene.
30.XII. Sabbato ante novum annum iterum de piscina provenerunt 17 tinae avene.
1.I. Feria secunda in nova anno iterum de piscina 4 1/2 tinae avene.
1425 Johan et Laurencius de Lhota adduxerunt de piscina, provenerunt 13 tinae avene.
Eo die Waczlaw et Petr filius adduxerunt de piscina 13 tinas avene.
Item quid Pezla seminavit, provenit domino 11 tinae avene.
fol. 20^r Ruoth Herton de Horussicz⁷¹) adduxit a se, quid provenit de piscina: 34 tinas avene.
Siczkowa vidua de Bukowsko dedit 5 tinas avene pro tabernaculis, Pylunk percepit.
Summa 144 1/2 tina

Ordeum de piscina Bozulecz provenit anno etc. XXIII°
Sokol dedit 14 tinas; per medium seminavit.
Idem dedit 15 tinas. Datum est ad brazium.
Item a Zorz 3 tinas ordei.
Pezla quid seminavit in piscina, provenit domino 1 tina pisorum.
Item gramina canapi de piscina, provenerunt 7 tinae.

Notandum quantum avenae in Trzibon ad pabulum in universo usque sancti Galli
anni etc. XXV¹ apportate presente domino Nicolao.
Primo empti pro pecunia parata 3383 tinas avenae; 1 tina; petimus 60 tinas.
Item avenae censuales de villis de laneis, pro qualibet tina 1 gr. in censibus defalcando, 1221 tinam.
(Item de Bechina in Trzibon a Przibenicz adduxerunt 541 tinam.)
Item de Vellssin dedit dominus in Trzibon adduxerunt 190 tinas.
Item de piscina Bozulecz provenit anno etc. XXIII° 145 tinae.
Nota de villis a Przibenicz in Bechina reposuerunt, quia Rzywin ordinavit, 746 tinas, pro qualibet
tina in censu per 1 gr. et debent in Trzibon; adduxerunt tantum 605 tinas avenae et residuum in Be-
china consumpserunt, videlicet 141 tinam.
Item de communitate Stiepanow 216 tinae.
Nota decimarum ecclesiae Bozulecz et Bukowsko avenae 91 tinae.
Pylunk.
Summa huius 544 tinae avenae.

fol. 20^r
vacuum
fol. 21
excisum
fol. 22^r
vacuum

fol. 22^r

In Trzibon anno etc. XXIII. 8)
Dynyn decime

Parkos
Rohan 1 tina siliginis
Oczyelka
Ondrzej 1 tina siliginis, 1 tina avenae.
Powrzeslo 1 tina siliginis, 1 tina avenae.
Hanussek 1 tina siliginis, 1 tina avenae.
Mikulass dedit 1 tinam siliginis.
Pusskary
Marziczek dedit 1 tinam avenae et 1 tinam siliginis.
Mach 1 tina siliginis, 1 tina avenae.
Blahut Kukliss dedit 1 tinam siliginis, 1 tinam avenae.
Blazek dedit 3 quartalia siliginis et 3 quartalia avenae.
Marzik dedit 1 tinam siliginis, 1 tinam avenae.
Chyna 1/2 tina siliginis, 1/2 tina avenae.

Dalek 1 tina siliginis, 1 tina avenae.
Zagiecz Vitek
Petr Wierka
Laut
Koleczko dedit 1/2 tinam siliginis, 1/2 tinam avenae.
Blaha filius eius dedit 1/2 tinam siliginis, 1/2 tinam avenae.
Sskryemik 5 quartalia siliginis, 5 quartalia avenae.
Symek dedit 1 tinam siliginis, 1 tinam avenae.
Koblassa 1/2 tina siliginis, 1/2 tina avenae.
Nyemczek Pessl 1/2 tina siliginis, 1/2 tina avenae.
Michalek dedit 3 quartalia siliginis, 3 quartalia avenae.
Hawel dedit 1/2 tinam siliginis, 1/2 tinam avenae.
Andrlik 5 quartalia siliginis et 5 quartalia avenae.
Massek 1/2 tina siliginis, 1/2 tina avenae.
Hronek 3 quartalia avenae.
Michalecz dedit 1 tinam siliginis, 1 tinam avenae.
Jan sutor dedit 1/2 tinam et tritici et avenae tantum.
Hospodarzik 1 tina siliginis, 1 tina avenae.
Wandrowa 3 quartalia siliginis, 3 quartalia avenae.
Krzystan
Pessl dedit 1 tinam siliginis, 1 tinam avenae.

Lhota sartorum
Waczlaw dedit 1 tinam siliginis, 1 tinam avenae.
Rzchorz
Markl
Slawek
Nesskowa
Slama
Kozel Mykess
Petr Syren
Vitek dedit 5 quartalia siliginis, 5 quartalia avenae.

Sedlikowicze^{mb})

Decime a (Bukowsk de villis) anno etc. XXIII.
Jacob 1 tina siliginis et 1 tina avenae.
Martin 1 tina siliginis, 1 tina avenae.
Michal Roth 1 tina siliginis, 1 tina avenae.
Ondrassek 1/2 tina siliginis, 1/2 tina avenae.
Matiei 1 tina siliginis, 1 tina avenae.
Hanzl 3 quartalia siliginis, 3 quartalia avenae.
Hroch 3 quartalia siliginis, 3 quartalia avenae.
Bartuss 1 tina siliginis, 1 tina avenae.
Waczlaw Zak 1 tina siliginis, 1 tina avenae.
Vitek 1 tina siliginis, 1 tina avenae.
Jan Crucis 1 tina siliginis, 1 tina avenae.

Bozulecz

Sokol dedit 1/2 tinam siliginis, 1/2 tinam avenae.
Kubynek dedit 3 quartalia siliginis et 3 quartalia avenae.
Oldrzych dedit 1/2 tinam siliginis, 1/2 tinam avenae.
Waczlaw Prdka 1/2 tinam siliginis, 1/2 tinam avenae.
Hawl Hofrecht
Biczek
Mudry dedit 2 tinas siliginis, 2 tinas avenae.
Pellech dedit 5 1/2 quartalia [siliginis] et 5 1/2 quartalia avenae.
Martin Chlup dedit 1 1/2 quartale siliginis et 1 1/2 quartale avenae.

fol. 23^r

Ondrassek dedit 1 tinam siliginis et 1 tinam avene.
Hanek dedit 1 tinam siliginis, 1 tinam avene.
Martinek dedit 1 tinam siliginis, 1 tinam avene.
Jessek Hawlicze dedit 1 tinam siliginis et 1 tinam avene.
Gylek 3 1/2 quartalia siliginis et 3 1/2 quartalia avene.
Kral dedit 1/2 tinam siliginis, 1/2 tinam avene.
Wyerka 1/2 tinam siliginis, 1/2 tinam avene.
Maslo 1 tina siliginis, 1 tina avene.
Wacha faber
Petr Mudri 1 tina siliginis, 1 tina avene.
Krzyzek Lwik 1 1/2 quartale siliginis, 1 1/2 quartale avene.
Babka dedit 1/2 tinam siliginis, 1/2 tinam avene.
Blahutek dedit 5 quartalia siliginis, 5 quartalia avene.
Ondrzej filius Blahutconis
Jessek Manyk dedit 1/2 tinam siliginis, 1/2 tinam avene.
Hryzman dedit 1/2 tinam siliginis, 1/2 tinam avene.
Petro Wecz

19. XI.
1424

<Dominica die s. Elizabet adduxerunt de Borkowicz vectores de Bechina in Trziebon ospu de vil-
lis a Gistebnicz⁴²) 36 tinas siliginis; Martin Polunk perceptit et preter ad braseatorium Gregorii de-
derunt 18 tinas tritici et 17 tinas ordei. Item iterum de Bechina adduxerunt 14 tinas de Padarzew⁷²)
ordei, avene.

Pilunk perceptit.>

(fol. 24')
falso
fol. 23'

Neplachow decime anni XXIII.

Petr Srna dedit 3 quartalia avene.
Czican Myca
Ondrassek Crucis dedit 1 tinam avene, 1 tinam siliginis.
Czenyek 1 tinam avene.
Chotek 1 tina siliginis et 1 tina avene.
Sobol 1 tina siliginis, 1 tina avene.
Oness dedit 1 tinam siliginis, 1 tinam avene.
Kuness
Petr Drywissii
Hana
Oulik
Maticika
Marssowa dedit 1 tinam siliginis, 1 tinam avene.
Sitko dedit 1 1/2 tinam avene.
Pessik dedit 1 tinam siliginis, 1 tinam avene.
(Sitko) Bessedo
Cztibor
Sudek dedit 1/2 tinam siliginis, 1/2 tinam avene.
Jacub Branissii 1 tina avene, 1 tina siliginis.
Girdan Waczlaw dedit 1 tinam siliginis, 1 tinam avene.
Martin Branussii 1/2 tina avene.
Marssik dedit 1/2 tinam siliginis, 1/2 tinam avene.
Pissarik dedit 1/2 tinam avene.
Oharek
Wawra currifex
Swatek
Jan Dodlik dedit 1/2 tinam siliginis, 1/2 tinam avene.
Michalek
Jechota
Gyrzik 1 tina siliginis
Pesslin Nowak

Mica Dodlik
Duchaczek
Faber 1/2 tina siliginis, 1/2 tina avene.
Nahlik 1 tina siliginis, 1 tina avene.
Petr Woitiech
Waczlaw Parkos
Wacha tabernator

Zalsie

Petr Czink 1 tina avene.
Brzyzek 1 tina avene, 1 tina siliginis.
Fenczl 1 tina avene.
Hana 1 tina avene.
Koczur 1 tina avene.
Jessik 1 tina avene.
Macha 1 tina avene.
Fenczlik 1 quartale avene.

fol. 24'
falso fol.
25r

Ponyedraz

Tota communitas ibidem dederunt decimarum 11 tinas avene.

Swini decime

Stiepan Lissiecz dedit 1 tinam avene.
Jessik 1/2 tina avene.
Valentin 1 1/2 tina avene.

fol. 24'
falso fol.
25v

Census de Malssicz ab hominibus plebani s. Galli anni XXIII¹ presente solo
domino N. plebano.

<totum> Welek de laneo dedit 20 gr.; Idem 12 gr.
Kaderzawek 1/2 laneus, dedit 10 gr.; Item 5 gr., tenetur 1 gr.
Ondrassek 1/2 laneus, dedit 8 gr.; Idem dedit 6 gr., tenetur 2 gr.
Tatik: 1/2 laneus, (dedit) tenetur 16 gr.
Pecha Hartl: laneus, dedit 15 gr.; Idem dedit 5 gr.
Ryness: laneus, dedit 12 gr.; Idem 7 gr. et tenetur 13 gr.
Byczek Petr Rissca: 1/2 laneus, dedit 8 gr.; Idem 5 gr., tenetur (13) 3 gr.
Hudek: laneus, dedit 20 gr.; Idem 7 gr., tenetur 5 gr.
Myxa: 1/2 laneus
Rek: 2 lanei
Zak: laneus, dedit 12 gr., tenetur 20 gr.
Wanyek: 2 subsides
Jawor: 2 subsides
Kuba molendinator, subses.

fol. 25'
falso fol.
26r

Rzywin census excipiendo in Bechin, census s. Galli anni etc. XXIII¹, misit per Paleczconem
in Trziebon feria 2a post Nativitatem s. Marie 25 1/2 sex.. Petrus notarius perceptit. Feria 3a post s.
Wenczeslai Zelezny apportavit de Bechina a Rzywino 16 sex. gr.
Summa 40 sex. 30 gr.

fol. 25'
falso fol.
26v

Solus Rzywin feria 6^a ante s. Galli apportavit ad Petrum notarium in Trziebon 200 sex. et (1 1/2
sex.) grossorum magnorum et 4 sex. grossorum. Item parvorum denariorum 28 sex.
Summa 232 sex.

11.IX.
1424
3.X.

Deperiet, quia a Myliczyn⁷³), ut dissolvam 31 sex. 53 gr., et sic summa erit a Rzywino 200 sex.
7 gr.

13.X.
1424

Sbiessicze⁷⁴) dederunt 37 gr. pro vac[ca] empta a pellifice. Sepekow⁷⁵) dederunt 37 gr. super vac-
cas et pro hiis emptum est.
Impendia Johannis de Kozy capitanei, subsidium pro censu de villis; vacce a Przibenicz:⁷⁶) Obora
1 vaccam, (Marssow 1 vaccam) Barssow 1 vaccam, Malssicz 2 vaccas, Czrnkow 1 vaccam, Lom
1 vaccam, Radymowicze 1 vaccam, Lybieyowicze 1 vaccam, Slap 1 vaccam, Dobrzyowicze
1 vaccam, Beczicze 1 vaccam, Zhorz

Emende

Hanzl de Drahotiessicz 20 gr. pro 4 pa -----
Hanussek de Bukowsko 4 gr. pro piris interveni.
Messkal ibi 4 gr. similiter.
filius Kostelnikow in Hradistie
Dedi super lacticias in Pacz Johanni de K -----
2 sex. sabbato ante s. -----
----- 4 sex.

Textové poznámky

- Připojeno s delším časovým odstupem.
- Psáno těsně při horním okraji stránky.
- Nadepsáno při horním okraji stránky. Horní tahy neznatelné.
- Nadepsáno nad řádkou předcházejícího textu.
- Psáno rukou notáře Petra. Nelze však přesně datovat do r. 1424.
- Slovo je podškrtnuto.
- Nadepsáno nad záhlavím.
- Nadepsáno v horní části stránky nad záhlavím.
- Dopsáno při vlastním výběru svatohavelského úroku 1424.
- Nadepsáno dodatečně při horním okraji stránky.
- Nad řádkou uvedeno „26 gr.“ Písař údaj neměřeval omylem a pokračoval vepsáním konečné částky, tj. 36 gr.
- Psáno současně se sumářem.
- Nadepsáno dvakrát.

Poznámky

- Srv. J. Šusta, Purkrabské účty panství novohradského z let 1390–1391. Praha 1909; R. Nový, TA 2, 1989, s. 88–92.
- Srv. AČ XXXVI, č. 42, s. 361; B. Rynešová, Listář I, č. 119, s. 80.
- Srv. TA 2, 1989, s. 103n.
- L.c., s. 104. K roku 1423 uváděn jako „silvanus“. Ke správní reorganizaci severnějších rožmberských panství srv. F. Šmahel, Dějiny Tábora I-2, Č. Budějovice 1990, s. 345nn.
- Edice, fol. 1^r: 20. srpna 1424.
- Ib., fol. 1^r – 2^v.
- Stará Hlína, Miletín, Chlum u Třeboně, Šalmanovice, Ledenice, Zaliny, Štěpánovice.
- Edice, fol. 7^r – 11^v.
- Ib., fol. 17^r – 19^v: Avena censualis de laneis...
- Ib., fol. 22^v – 25^f, bez výrazné rubrikace v úvodu.
- Census sancti Galli anni etc. Przybenicz collectus per Rzywinum in Bechyna...
- Srv. O. Odložilík, Z počátků husitství na Moravě. Šimov z Tišnova a Jan Vavřincův z Račic. (Zvl. ot. ČMM 49), Brno 1925, s. 147, pozn. 2); F. Šmahel, Dvanáct pramenných sond k sociálním poměrům na Táborsku od pol. 14. století do konce 15. století. HT 9, 1986–7, s. 307.
- K němu se vztahuje i soupis úroků záduší v Malšicích, edice, fol. 25^f.
- Edice, fol. 19^v – 20^f.
- Ib., fol. 25^v: subsidium pro censu de villis...
- In dominica ante Urbani debent dare peccora de villis ad coquinam.
- Edice, fol. 12^f.

¹⁷)Srv. F. Šmahel, HT 9, 1986–7, s. 227–322.

¹⁸)Doklady viz TA 2, s. 96–97 (1423) a edice, fol. 17^r – 19^v.

¹⁹)Ib., fol. 7^r – 11^v.

²⁰)Viz Lhota Něm., Ponědražka, Stojicín, Mažice. Neuváděna ves Chrustov, která byla již 1423 pustá.

²¹)Srv. A. L. Krejčík, Urbář, s. VII, IX n.

²²)TA 2, s. 92–96

²³)SbH 9, 1962, s. 168–171; srv. F. Šmahel, HT 9, s. 310.

²⁴)Edice, fol. 22^v – 25^f.

²⁵)St. Hlína, dn. o. Jindřichův Hradec. Vesnice nenáležela jako celek Rožmberkům.

²⁶)Miletín Hor. a Dol., dn. o. Č. Budějovice. Vesnice darována 1382 třeboňskému klášteru.

²⁷)Branná, dn. o. Jindřichův Hradec; RU č. 472, panství Třeboň.

²⁸)Lutová, dn. o. Jindřichův Hradec.

²⁹)Chlum u Třeboně, dn. o. Jindřichův Hradec. Vesnice prodána r. 1399 třeboňskému klášteru.

³⁰)Kojákovice, dn. o. Č. Budějovice; RU č. 475, panství Třeboň; srv. T. Antl, J. Pekař, Kojáko-
vice, Materiály k dějinám české vesnice. ČČH 7, 1901, s. 163nn.

³¹)Kramolín, dn. o. Č. Budějovice; RU č. 473, panství Třeboň.

³²)Jilovice, dn. o. Č. Budějovice; RU č. 476, panství Třeboň.

³³)Zaliny, dn. o. Č. Budějovice. Od r. 1419 měl ve vsi jisté platy Jan Tožice z Vidova, srv. RBM
Venc. III, nr. 825; A. Sedláček, Hradý 3, s. 190n.

³⁴)Suchdol n. Luž., dn. o. Jindřichův Hradec; RU č. 467, panství Třeboň.

³⁵)Ledenice, dn. o. Č. Budějovice. Ve vsi měl jisté platy Jan Tožice z Vidova. Rožmberkové tu
drželi dvůr, zmiňovaný do r. 1447, kdy jej Oldřich z Rožmberka prodal, srv. A. Sedláček, Hradý 3,
s. 190n.

³⁶)Stříbřec, dn. o. Jindřichův Hradec.

³⁷)Štěpánovice, dn. o. Č. Budějovice. Ve vsi držel jisté platy Jan Tožice z Vidova, srv. pozn.
33).

³⁸)Míněn Jan Tožice z Vidova. Ani zápis na fol. 3^f nedovoluje usuzovat na rozsah Tožicovy
držby ve vsi.

³⁹)Jan z Kozího (1408–1457), vladka, držitel hrádka Kozího na Táborsku, srv. A. Sedláček,
Hradý 4, s. 145–148. O jeho služebním vztahu k Rožmberkům ib., s. 148 bez přesného časového
určení.

⁴⁰)Šalmanovice, dn. o. Č. Budějovice; RU č. 468, panství Třeboň, Od r. 1382 příslušel k tře-
boňskému klášteru, srv. A. L. Krejčík, Urbář, s. 9n.

⁴¹)Bechyně, dn. o. Tábor. Srv. A. Sedláček, Hradý 7, s. 23nn.

⁴²)Jistebnice, dn. o. Tábor; RU č. 392, panství Příběňky.

⁴³)Sepekow, dn. o. Písek; RU č. 119, panství Příběňky.

⁴⁴)Malšice, dn. o. Tábor; RU č. 96, panství Příběňky.

⁴⁵)Je jím zřejmě míněn Mikuláš z Krchleb, jehož A. Sedláček, Hradý 3, s. 129n uvádí jako
hejtmana na Třeboní od r. 1426, srv. též TA 3, 1991, s. 32, pozn. 25).

⁴⁶)Příběňky, dn. o. Tábor.

⁴⁷)Lomnice n. Lužnicí, dn. o. Jindřichův Hradec.

⁴⁸)Patrně ohlas napadení Třeboně tábořským vojskem v roce 1423, srv. A. Sedláček, Hradý 3, s.
127n.

⁴⁹)Neplachov, dn. o. Č. Budějovice; RU č. 362, panství Bukovsko. Platy z Neplachova, Svin,
Stojicína a ze Stropničky příslušely k třeboňskému špitálu, srv. A. Sedláček, Hradý 3, s. 127, a to
již od jeho založení 28. září 1384.

⁵⁰)Dymín, dn. o. Č. Budějovice; RU č. 363, panství Bukovsko.

⁵¹)Bošilec, dn. o. Č. Budějovice; RU č. 364, panství Bukovsko. Ve vsi byl též svobodný ze-
manský statek.

⁵²)Lhota Německá, zaniklá osada v dn. o. Tábor; RU č. 369, panství Bukovsko.

⁵³)Ponědražka, dn. o. Jindřichův Hradec; RU č. 365, panství Bukovsko.

⁵⁴)Skrbkov, zaniklá osada v dn. o. Tábor. Poblíž Klečat.

⁵⁵)Stojicín, zaniklá osada v dn. o. Jindřichův Hradec. Novějším pozůstatkem byl hospodářský
dvůr Švamberk. RU č. 366, panství Bukovsko.

⁵⁶)Bukovsko Dolní, dn. o. Č. Budějovice; RU č. 360, panství Bukovsko.

⁵⁷)Sedlčkovice, dn. o. Č. Budějovice RU č. 367, panství Bukovsko.

- ⁵⁸)Drahotěšice, dn. o. Č. Budějovice,; RU č. 361, panství Bukovsko.
⁵⁹)Zálší, dn. o. Tábor; RU č. 371, panství Bukovsko, později samostatný správní okrsek.
⁶⁰)Svíny, dn. o. Tábor; RU č. 373, panství Bukovsko, později k Zálší.
⁶¹)Borkovice, dn. o. Tábor; RU č. 374, panství Bukovsko, později k Zálší.
⁶²)Blato, zaniklá osada u Borkovic, dn. o. Tábor.
⁶³)Chrustov, Chroustov, již 1423 zaniklá osada (sz. od Veselí n. L.), dn. o. Tábor; RU č. 377, panství Bukovsko, později k Zálší.
⁶⁴)Svinky, dn. o. Tábor; RU č. 376, panství Bukovsko, později k Zálší.
⁶⁵)Mezi fol. 10^a a 11^a vloženy dva fragmenty kuchyňského účtu, srv. úvodní komentář.
⁶⁶)Písařská koruptela, jde o lokalitu Dynín, viz pozn. 50) shora.
⁶⁷)Lhota Česká, dn. o. Tábor; RU č. 370, panství Bukovsko.
⁶⁸)Vlastiboř, dn. o. Tábor; RU č. 375, panství Bukovsko.
⁶⁹)Mažice, dn. o. Tábor. Původně v držení pánů z Hradce, 1354 prodány Kateřině z Rožmberka.
⁷⁰)Velešín, dn. o. Č. Krumlov. Rožmberkové získali hrad i panství r. 1387 koupí od Jana z Michalovic.
⁷¹)Horusice, dn. o. Tábor.
⁷²)Padařov, dn. o. Tábor.
⁷³)Miličín, dn. o. Benešov; RU č. 424, panství Miličín.
⁷⁴)Zběšice, dn. o. Písek; RU č. 122, panství Příběnice.
⁷⁵)Sepekov, dn. o. Písek; RU č. 119, panství Příběnice.
⁷⁶)Lokalita: Obora, Maršov, Malšice, Čenkov, Lom, Radimovice, Libějice, Slapy, Dobřejice, Bečice, Zhoř patřily k příběnickému okrsku a všechny dnes leží v o. Tábor. Uvedení Baršova je zřejmě mylnou kontaminací s Maršovem. Osada Baršov (m. o. Bolechy), dn. o. Č. Krumlov (u Vyšího Brodu).

Seznam zkratk

AČ	- Archiv český
HT	- Husitský Tábor
A. L. Krejčík, Urbář	- Urbář z roku 1378 a účty kláštera třeboňského z let 1367–1407. Praha 1949
RBM Venc. III	- Regesta Bohemiae et Moraviae aetatis Venceslai IV., Tomus III.
B. Rynešová, Listář I, RU	- Fontes Archiví publici Trebonensis, ed. B. Kopiczková, Praha 1977
	- Listář a listinář Oldřicha z Rožmberka, I, Praha 1929
	- Urbář zboží rožmberského z roku 1379, ed. J. Truhlář, Pojednání KČSN VI–10, Praha 1880
A. Sedláček, Hradý TA	- Hradý, zámky a trzve Království českého I – XV, Praha 1882–1927
	- Tábořský archiv

PROTIMĚSTSKÉ OPOVĚDNICKÉ DRUŽINY V JIŽNÍCH A JIHOZÁPADNÍCH ČECHÁCH V LETECH 1514 – 1534

Jiří Jánský

Geneze opovědnických družin na Klatovsku, Sušicku, Vodňansku a Tábořsku

Příznačným průvodním jevem stavovských rozbrojí v druhém období jagellonské vlády v Čechách (1500–1526) byla existence loupežných družin citelně ochromujících městský obchodní tranzit a ohrožujících různými způsoby životy, zdraví a majetek měšťanů královských měst, případně jejich poddaných. Vedle silničního loupežení bylo nejzávažnějším projevem škůdcovské aktivity těchto teroristických skupin vypalování královských měst a jim příslušejících sídelních aglomerací. Nejdrastičtějším příkladem tohoto paličství byly nepochybně čtyři požáry Plzně v létě r. 1507, kdy převážná většina obyvatel, pokud vůbec zachránila holý život, zůstala bez střechy nad hlavou.¹⁾

V čele takového škůdcovského společenství stál obvykle příslušník nižší šlechty, snažící se legalizovat své počínání stále přežívajícím zvykovým právem soukromé války („záští“), která však byla Vladislavským zemským zřízením a z něho vycházejícími legislativními akty pod nejvyššími hrdelními a majetkovými sankcemi zakázána.²⁾ Jedním z dokladů mimořádné anarchie jagellonského období byla však skutečnost, že šlechtici, a po jejich vzoru i měšťané, a nakonec i prostí poddaní vypovídali královským městům soukromou válku opovědným listem, což samo o sobě – i bez naplnění skutkové podstaty činu – mělo být trestáno rovněž nejvyššími sankcemi. Dá se říci, že téměř každé královské město mělo v jagellonské době „svého“ opovědníka, který kolem sebe shromáždil deklasované živly a pod různými záminkami uvedenými v opovědním listě se pokoušel vést proti měšťanům soukromou válku.

Tradice ozbrojené právní svépomoci byla přes četné zákazy tak silná, že i „obyčejné“ lapkovské družiny, stojící zjevně mimo šlechticko-měšťanský konflikt, se zaštiťovaly nějakým „opovědníkem“ ze svého středu. Můžeme tedy převážnou většinu škůdcovských družin jagellonského období, bez ohledu na jejich zaměření v stavovských rozbrojích, označit jako opovědnické.

Nejvýznamnějšími precedenčními opovědníckými družinami v sledované době byly skupiny Jana Bavůrka ze Švamberka, který opověděl záští Plzni v r. 1506, a Jiříka Kopidlanského, vedoucího soukromou válku nejprve proti Starému Městu pražskému a pak i dalším královským městům. Působení obou těchto opovědníků je z kronik a historiografie vcelku dobře známé.³⁾ Zatímco Bavůrek byl už na počátku r. 1507 dopaden na své tvrzi v Chřínově a v Plzni popraven, byl Kopidlanský přes veškerá svá vraždění, loupení a paličství nakonec králem omilostněn a „opatřen na cti“. Pražané naproti tomu byli odsouzeni k vysoké finanční náhradě za škody, které způsobili rodině Kopidlanských odvetným trestným tažením.

Nebudeme se na tomto místě zabývat otázkou, proč k takovému otřesnému znevážení právního řádu došlo, ale je zřejmé, že právě Kopidlanský byl velkým

motivujícím příkladem pro své méně či více úspěšné epigony, kteří začali hrozit královským městům, že budou „činiti jako Kopidlanský“.⁴⁾ Přesto, že mnozí opovědníci skončili svou dráhu na městských popravištích, nedařilo se do konce jagellonské vlády ani centrální, ani regionální státní moci nijak podstatně omezit řádění opovědnických družin. Dokonce ani velký politický a ekonomický kompromis mezi šlechtou a královskými městy v r. 1517, známý jako Smlouva svatováclavská, neznamenal zásadní ústup protiměstsky zaměřených opovědnických družin. Naopak po uzavření Svatováclavské smlouvy škůdcovská aktivita těchto družin vrcholila, čehož je dokladem velké trestné tažení královských měst pod vedením Prahy v říjnu a listopadu r. 1520, při kterém bylo dobyté, vypáleno a rozbořeno nejméně sedm opevněných šlechtických sídel, z kterých byly organizovány a podporovány loupežné a paličské akce.

Zemské škůdcovství opovědnických družin by jistě nedosáhlo tak hroživé intenzity, nebýt četných a mocných „fedrovníků“, tajných podporovatelů a patronů rytířsko-lapkovských tovaryštev. „Fedrovníci“ byli nejčastěji příslušníci šlechtického stavu, kteří se sice otevřeného záští proti královským městům oficiálně neúčastnili, ale při navenek proklamované nutnosti upevnění zemské bezpečnosti a nejpřísnějšího postihu opovědníků a zemských škůdců tajně poskytovali opovědnickým družinám útočiště, zbraně, koně, peníze, potravu, rady a informace a dokonce je přímo k nelegálním kořistnickým a škůdcovským akcím proti královským městům vybízeli. Do jakých míst centrální a regionální správy jagellonského státu „fedrování“ opovědnických družin zasahovalo bude ještě na svém místě ukázáno.

V ostře nepřátelském kursu proti městskému stavu stála především početná skupina české aristokracie sdružující se kolem nejvyššího pražského purkrabího Zdeňka Lva z Rožmitálu. Z benevolence a tajné podpory této mocenské skupiny se zformovala rozsahem působnosti a početností největší opovědnická družina, činná především v jižních a jihozápadních Čechách (Táborsko, Sušicko, Klatovsko). Ústředními osobnostmi tohoto loupežného společenství byli rytíři Petr Suda z Řeneč, Dobeš Vojř z Čejkov a Zdeněk Malovec z Chýnova. Zatímco první z nich představuje hlavního „fedrovníka“ škůdcovského uskupení, další dva figurují jako „zjevné opovědníci“ královských měst, tedy jakési oficiální autority. Tenkými, leč četnými nitkami bylo Sudovo a Malovcovo společenství spjato s rožmitálskou oligarchickou skupinou a nebylo jistě náhodné, že hlavní sídla samotného Zdeňka Lva – Blatná, Velhartice a Rožmitál – byla situována přímo ve středu oblasti vymezené na západě Střibrem a Domažlicemi a na východě Tábořem a Českými Budějovicemi. V tomto rozsáhlém prostoru měla Sudova a Malovcova družina nejen svá sídla a útočiště, ale nacházela zde i hlavní pole své neblahé působnosti.

Autorita nejvyššího purkrabího měla ve zmíněné oblasti na jedné straně povzbuzující vliv na sebevědomí a protiměstskou agresivitu drobné šlechty, na druhé straně – jak právě ukázalo trestné tažení proti loupežným tvrzím v r. 1520 – retardační účinek na obranné akce královských měst.

Mezi lupičskými hnízdy na Klatovsku měla nepochybně dominantní postavení tvrz v Janovicích nad Úhlavou, jejímž majitelem byl zmíněný Petr Suda, označovaný současně jako „kníže loupežníků“.⁵⁾ Janovická tvrz, na jejímž

místě je dnes jakoby symbolicky hřbitov, měla v jagellonské době, stejně jako její držitelé, velice dramatické osudy. Od svého vzniku až do r. 1512, kdy ji získal Petr Suda, náležela rytířskému rodu Janovských z Janovic. Pro chronické ignorování zemského úřadu, panovníkových nařízení a nakonec i pro otevřenou zášť proti celé zemi byla proti držiteli Janovic podniknuta pod vedením samotného Zdeňka Lva trestná výprava, která na sklonku r. 1511 oblehla opovědníkovu tvrz. Heřman Janovský „obávajíc se věcí horších“ uprchl do Bavorska, zanechávajíc na tvrzi manželku s dětmi. V únoru r. 1512 byly Janovice znovu nejvyšším purkrabím obleženy a dobyté. Nedoloženým právním aktem, nejspíše královskou donací, bylo konfiskované panství předáno Petrovi Sudovi z Řeneč, nepřilíživě zámožnému zemanovi s početným potomstvem. Za jaké zásluhy Suda janovické panství obdržel nelze říci, ale jeho přestěhování ze stísněných Řeneč na výstavnější Janovice svědčí proto, že mu jeho příznivci velice pomohli. Z doby před přesídlením na Janovice toho o Sudovi příliš nevíme, také nevíme, kdy se stal členem klientely bechyňsko-zelenohorských Šternberků, z nichž Ladislav byl od r. 1510 nejvyšším kancléřem a jeho bratr Albrecht známý válečník a kondotiér, který se nechával najímat do žoldnéřských služeb sousedních německých knížat, aby proti nim zase po skončení války bojoval kvůli nevyplacenému žoldu. K těmto mužům měl Suda, zdá se, blízko, jinak řečeno byl spíše šlechtic meče než pera. Politicky byl Suda předním exponentem rožmitálské strany na Klatovsku a jeho dosazení na janovické panství znamenalo závažnější narušení mocenské rovnováhy v této oblasti, než by se na první pohled zdálo. Místo Janovského, spojence městského stavu a – což je při drsné vojácké povaze tohoto chronického opovědníka dost paradoxní – příznivce Jednoty bratrské, nastoupil katolík, ale především zapřísáhlý nepřítel královských měst Petr Suda. Tuto změnu pocítovaly nejvíce nedaleko položené Klatovy, s kterými byl Janovský ve velmi dobrých vztazích.

Závažnost změny majetkových poměrů na Janovicích byla podmíněna především specifikou Klatovska a Domažlicka, oblastí, které byly jevištěm častých pohraničních záští s bavorskou a hornofalckou feudalitou. Dá se říci, že v období od husitských válek až do doby jagellonské byla hranice s Bavorskem a Horní Falcí nejneklidnější pohraniční oblastí Čech. Nalezneme tu ze strany sousedních německých knížectví ovládaných dynastiemi Wittelsbachů četné diversní vpády do českého pohraničí, při kterých byly dobývány fortifikace, devastovány a vypalovány sídelní aglomerace, takže některá místa na Klatovsku a Domažlicku zůstávala dlouho pustá. Stále nebezpečí bavorských a falckých vpádů oslabovalo v zmíněném regionu tradiční rozpory mezi šlechtou a královskými městy a nebylo vůbec náhodné, že právě zde na přelomu 15. a 16. století vznikly dva rytířsko-měšťanské spolky, nejprve tzv. rýzmberský landfrýd a na něj navazující spolek Jana Klenovského.⁶⁾ Obě integrační seskupení byla v době, kdy se rychle vyhrocovaly rozpory mezi šlechtou a městským stavem, vcelku ojedinělá a nemající pravděpodobně jinde v Čechách obdoby. V těchto integračních tendencích, ke kterým se většina českého panstva stavěla velice nedůvěřivě, měl nemalou úlohu právě Heřman Janovský, který se postupně stal hlavní autoritou těchto vojensko-politických tendencí na českém jihozápadě.

Lze samozřejmě namítnout, že aktivita Heřmana Janovského v tomto směru

byla oportunní, kolísavá a zatížená značným avanturismem, nicméně i tak byla pro královská města dosti cenná. Vedle toho zřejmě městské rady přijímaly s povděkem, že Janovský pro své četné válečné podniky verboval v městech a zbavoval je tak nejnebezpečnějších sociálních elementů. Nijak vynikající majetkovou situaci vyvažoval Janovský svými válečnickými schopnostmi a byl u sousedních německých knížat jedním z nejžádanějších českých kondotierů.⁷⁾ Při větší ukázněnosti a politické prozíravosti by měl Janovský velké předpoklady k úloze, kterou nakonec v sledovaném období sehrál kníže Bartoloměj Minstrberský. Předurčovaly by ho k tomu i tradice rodu šachovaného břevna na červeném štítě – rytířů z Janovic a z Klenové – z nichž Heřmanův otec Oldřich a Racek Janovský ve spojení s královskými městy Klatovy a Domažlicemi prosluli vítězstvím nad silným bavorským vojskem u Nýrska v r. 1469.⁸⁾

Zdá se, že Janovský, sdružující kolem sebe na Klatovsku drobnou šlechtu, která byla relativně v dobrých vztazích se sousedními královskými městy, byl trnem v oku Zdeňkovi Lvovi z Rožmitálu, zejména když Rožmitálovo velhartické panství svou poměrnou blízkostí vzájemnou animozitu jen zvyšovalo. Je zajímavé, že Rožmitál použil své represivní moci proti opovědníkům jen ve dvou případech. Poprvé proti Zdeňkovi Dobrohostovi z Ronšperka, který se paktoval proti Horní Falci s Domažlicemi, a po druhé proti Janovskému. Na druhé straně celá plejáda opovědníků královských měst se těšila velké benevolenci nejvyššího purkrabího a to včetně těch, jejichž sídla ležela v těsném sousedství Rožmitálových panství.

Po útěku Janovského do Bavorska vzniklo na Klatovsku silné ohnisko rozporů, neboť nový majitel Janovic začal aktivizovat proti Klatovům a jiným královským městům drobnou šlechtu z okolí, jejíž agresivita byla dosud tlumena autoritou Heřmana Janovského, jeho příbuzných a přátel.

Nepřátelství proti Klatovům bylo u Petra Sudy primárně podmíněno jeho existenčním traumatem, kterým byl stíhaný, ale stále nepolapený Janovský. Při známé vrtkavosti krále Vladislava a nakonec i jeho syna Ludvíka stále existovala možnost restaurace držby rytířů Janovských z Janovic na jejich rodovém sídle. Jednou z hlavních překážek dopadení Heřmana Janovského, o což Suda všemožně usiloval, byly Klatovy, u kterých měl stíhaný psanec stále tichou podporu. Pokud se Janovský zdržoval za hranicemi Čech byl na Klatovsku poměrný klid. V r. 1515 dostal Heřman Janovský se svým synem Oldřichem bezpečný glejt na restituční jednání do Čech, ale k dohodě nedošlo a Janovští zůstali v emigraci.⁹⁾ Jednání byla obnovena až v r. 1518, kdy stavovský sněm opět poskytl Janovskému glejtovní ochranu. Ani tentokrát nebyla jednání úspěšná a krátce po jejich skončení zahájil Janovský otevřené záští proti svým nepřátelům v Čechách a – jak udává Starý letopisec – „pálil tvrze, dvory, vesnice pánům a zemanům".¹⁰⁾ Přitom padlo do Janovského rukou několik zemanů, mezi nimi Sudův švagr Aleš ze Sobětic a jeden z vladyků Boříkovských z Košmberka, kteří – jak bude dále ještě dotčeno – patřili k nejagilnějším Sudovým kumpánům, naproti tomu byl v té době zabit za neznámých okolností Janovského spojenc Jindřich Výrek z Rýzberka na Úsilově. Tím se situace na Klatovsku neobyčejně vyostřila a oba tábory – proměstský a protiměstský – se rychle zaktivizovaly. Suda podnikl známého opovědníka a bývalého společníka

Jiřka Kopidlanského Dobeše Vojře z Čejkov k otevřenému záští proti Klatovům a ukrýval ho ve svých lomech a vinicích, nebo přímo na Janovické tvrzi.¹¹⁾ Když Klatovští vysílali stíhací oddíly k dopadení Vojře, nechal Suda na tvrzi vystřelit z děla, aby svého komplice varoval. Na Janovicích se také v tu dobu objevil se svou loupežnou družinou Zdeněk Malovec z Chýnova, druhá hlavní postava nastávajících bouřlivých událostí.

Když v březnu r. 1519 vypsal stavovský sněm na hlavu Heřmana Janovského a jeho nejstaršího syna Oldřicha vysoké peněžní odměny, dostalo Sudovo snažení nový mocný impuls. Nyní měl Suda velkou možnost legálně Janovské fyzicky zlikvidovat a zbavit se konečně neustálé obavy, že bude od bývalých držitelů z Janovic vypuzen, navíc mu kynula naděje na vysoký finanční obnos. Než však Suda stačil nějaké akce vůbec podniknout byl zaskočen odvážnou a překvapivou akcí Janovských. Jeden z nich, spíše mladý Oldřich, vnikl o velikonočních r. 1519 s několika ozbrojenci přímo do Janovic a přepadl Sudu, který s jedním ze svých synů, dvěma mnichy a ještě nějakým šlechticem byl právě na cestě k velikonočním bohoslužbám. Útočníci zastřelili zmíněného šlechtice a Sudova zbrojnoše a poté unesli mladého Sudu do Bavorska. Suda, který zřejmě jen o vlas unikl atentátu, okamžitě zorganizoval stíhací protiakci. Únosci s mladým Sudou však byli dopadeni bavorskými dráby v okolí Viechtachu a odvedeni do Štrubiny.¹²⁾ Zatímco česká vláda vyjednávala s bavorskými knížaty o vydání únosců a Sudova syna, vytáhl starý Suda proti „fedrovníkům" Janovského na českobavorském pomezí a podařilo se mu některé z nich zajmout.¹³⁾ Jeden z nich byl Jindřich Kostomlatský z Vřesovic, pán na pohraničním hradě Pajreku u Nýrska, další Jan Herštejnský z Velhartic, držitel tvrze v Lomci u Klatov. Oba byli dopraveni do vězení Pražského hradu, z kterého měli vyjít už jen na popraviště.¹⁴⁾ Janovští se ovšem před velikonočním atentátem zdržovali několik dní v Klatovech a tak se Sudova pomstychtivost soustředila hlavně proti tomuto městu.

Ne všichni klatovští měšťané byli ochotni trpět za Janovské loupeže a násilností páchané Sudovými lidmi. Také náklady na válku Vojřevu pohltily nemalou část městských příjmů.¹⁵⁾ O případných sporech v klatovské městské radě nevíme nic, ale je jisté, že v Klatovech byla vlivná frakce nakloněná Rožmitálovi a nepřející Janovským. Podle jednoho listu Heřmana Janovského, kde obviňuje ze zrady „Nikodéma" a „Petra Packovic", lze soudit, že šlo v prvním případě o erbovního klatovského měšťana Jana Nikodéma ze Šentálu, konšela a bohatého pivovarníka, který byl důvěrníkem Zdeňka Lva, v druhém případě nespíše o člena klatovské mečířské rodiny Packů.¹⁶⁾ Tito dva muži byli zřejmě v srpnu r. 1519 hlavními iniciátory polapení Heřmana Janovského. Zajatý Janovský byl sice z rozkazu zemského soudu dopraven do Prahy, nikoliv však na Pražský hrad, jak bylo žádáno, ale do vězení Starého Města pražského. Na stavovském sněmu byli Klatovští vyzváni, aby Janovského vydali do rukou nejvyšší zemské justice, což tito odmítli – jak psal Rožmitál „zvali v tom sobě jakous výmluvu".¹⁷⁾ Než byla záležitost právní kompetence vyřízena, Janovský z vězení utekl společně se svými klatovskými strážci.

Útek byl nepochybně fingovaný a logicky zapadá do diplomacie Prahy, Klatov a ostatních královských měst osnujících velkou svépomocnou akci proti

svým škůdcům. Janovský byl pro města cennější živý než mrtvý, neboť měl jistě svou síť informátorů z okolí Klatov a především přímo v Janovicích. Jeho vydání do rukou panské justice by znamenalo pro Klatovy ztrátu sympatií drobné šlechty na českém jihozápadě, která ještě setrvala v přátelském vztahu k městům. Další vývoj dostatečně potvrzoval, že v projektech městské politiky měl Heřman Janovský významný podíl a restituice Janovic přes všechny vývojové zvraty zůstávala stále otevřenou otázkou.

Janovští však byli více než rok paralyzováni zajetím Heřmanova nejstaršího syna Oldřicha v Bavorsku, kterého sice kníže Vilém nevydal do rukou české justice (ač bylo za tím účelem vypraveno zvláštní poselství českých stavů), ale ani ho nepustil ze svého vězení.¹⁸⁾ Zřejmě měl Oldřich Janovský fungovat jako rukojmí k pacifikování starého Janovského a současně sledován záměr, aby nebyly provokovány ozbrojené akce z Čech k stíhání opovědníků. Skutečně také po dobu Oldřichova vězení v Bavorsku neslyšíme o žádné aktivitě Heřmana Janovského na Klatovsku, ani za hranicemi. Zdá se také, že starý Janovský v té době už přenechával vojenskou stránku věcí svému nejstaršímu synovi a bez něho se zatím neodvažoval podnikat ozbrojené akce. Tím mělo Sudovo, Vojřívo a Malovcovo společenství podstatně ulehčenou úlohu v loupežných a škůdcovských akcích proti královským městům na jihozápadě a útočnost jeho členů po zajetí obou Janovských značně stoupla. Právě v době, kdy byli oba Janovští ve vězení – Heřman v Praze a Oldřich ve Štrubíně – opověděl záští pražským městům Zdeněk Malovec z Chýnova. Tento čin můžeme považovat za významný mezník v dalším vývoji situace na českém jihozápadě.

Opovědníci a „fedrovníci“

Mužem s nejděší opovědnickou dráhou v Sudově družině byl Dobeš Vojř z Čejkov alias z Doubravice, prohlášený královským patentem za zemského škůdce už v r. 1508.¹⁹⁾ Tehdy byl Vojř v úzkém spojení s pověstným opovědníkem královských měst Jiřím Kopidlanským. Ve výpovědi jednoho z dopadených členů Sudova loupežného společenství nalézáme údaj, že Vojř a Kopidlanský byli ukrýváni Janem Zručským z Chřenovic,²⁰⁾ o jehož nemalé úloze v opovědnické družině Zdeňka Malovce z Chýnova bude ještě zmínka.

Po amnestii Kopidlanského v r. 1509 byl Vojř nějakou dobu v kontaktu s komplicem Kopidlanského rytířem Duškem Bačkovským, popraveným v r. 1510 v Praze za silniční loupeže.²¹⁾ Poté se Vojř nějakou dobu ztrácí z dohledu, ale domnívám se, že nebyl daleko od opovědníka „Příška“, plným titulem Václava Přecha z Čestic, na jehož tvrz Doubravici mezi Sušicí a Vodňany se někdy po r. 1510 nastěhoval, nejspíše jako spolujednatel. Někdy v tuto dobu ztrácejí Vojřové své rodové sídlo Čejkovy, které přikoupili Švihovští ke svému rábskému panství. Vojříův blízký příbuzný Bohuslav z Čejkov se přestěhoval do městečka Rabí, kde zřejmě dostal od Švihovských nějakou majetkovou kompenzaci.

Důvěrný Vojříův druh Václav Přeč z Čestic patřil v r. 1511 k opovědnické družině Jetřicha z Gutštejna, který ze svého hornofalckého hradu Flossenburku

válčil proti Čechám. Součástí mírové smlouvy s flossenburským Gutštejnem, uzavřené r. 1511 v Plzni, bylo i omilostnění Václava Přecha pod podmínkou, že propustí tři zajaté české šlechtice vězněné na Flossenburku.²²⁾ Z tohoto hradu byl také podniknut loupežný vpád ke Klatovům, při němž byli dopadeni zemané Matěj Polák a Jiřík Jeptiška z Běšin a poté velmi krutým způsobem popraveni v Praze.²³⁾

Za útokem na klatovské měšťany z Flossenburku můžeme tušit nejen úmysl Přečův, ale i Vojříův, neboť tento byl v záští proti Klatovům už před r. 1518, nejspíše už v r. 1508. Když v prosinci r. 1516 obžaloval nejvyšší zemský písař Radslav Beřkovský ze Šebířova Klatovy „kterak zjímali některé dobré lidi v tento čas, pálili a mordovali“,²⁴⁾ aniž by specifikoval, kteří šlechtici byli postiženi, můžeme oprávněně předpokládat, že vedle Petra Sudy měl na mysli především Vojře a Přecha.

Nepřátelství ke Klatovům spojovalo oba doubravické zemany s blízkým sousedem Otíkem Sádlem z Kladrubec z rytířského rodu, jenž byl v té době v držení tvrzí Vojnice a Kalenice s příslušnými vesnicemi. O Otíkovi, přezdívanému „Bavor“, víme z jedné výpovědi, že psal svůj opovědný list na tvrzi v Kalenicích v přítomnosti svého švagra Jana Jeniška z Újezda, kterému se první verze opovědního listu nelíbila, a Otík Sádlo ho tedy znovu přepsal.²⁵⁾ Na Kalenicích tak shledáváme jednoho z mnohých stojících v pozadí.

Pan Jenišek měl dost důvodů k „fedrování“ opovědníků města Klatov, ač sám neměl odvahu přistoupit k otevřenému vyhlášení záští. Tento syn erbovního měšťana z Prahy zakoupil v r. 1510 panství pustého hradu Komošína s tvrzí a vesnicí Svrčovcem, ke kterému přikoupil r. 1516 Štěpánovice. Nový soused Klatovských se pustil s velkým úsilím do rybníkářského podnikání a brzy se tím dostal do těžkých konfliktů s městem. Podstata sporu tkvěla v přírodním kanálu z Úhlavy, napájejícím Jeniškovy nové rybníky, který byl veden přes pozemky klatovských měšťanů. Smírčí komisi ustavené ze tří rytířů usedlých v blízkosti města a dvou klatovských měšťanů se nepodařilo – hlavně pro neústupnost svrčoveckého pána – rozvaděné strany smířit. Zloba nobilitovaného měšťanského synka, kterému Klatovští brali mýto z koňských povozů, čímž de facto neuznávali Jeniškův privilegovaný rytířský stay, se ventilovala podporováním opovědníků jako byl Otík Sádlo z Kladrubec.²⁶⁾

O Sádlovi máme tedy doloženo, že se dal na cestu otevřeného záští, a je velmi pravděpodobné, že k tomu podnítil i Václava Přecha z Čestic. Nasvědčuje tomu rozmluva Sádlova se Stachem Varlejchem z Bubna zachycená v tábořské černé knize a dokumentující plasticky mentalitu opovědníků z řad rytířstva. Sádlo vybízející Stacha k větší aktivitě proti královským městům prohlásil: „... já nemám s městy ani Příšek žádné smlouvy; jedno z nás smíchy mají. Nebude toho než do svatého Jana, že městům odpovíme. Budem vás potřebovat, když nás do lesa vženou, že nás z něho brzo nevyženou“.²⁷⁾ Sádlo tedy počítal, že do sv. Jana (r. 1520?) s doubravickým Příškem „městům odpoví“, tedy vyhlásí soukromou válku, a pojišťoval si podporu Stacha Varlejcha. Z toho důvodu se ho také ptal, zda-li má se Sušicí mírovou smlouvu. Stach prohlásil, že nemá, byl tedy se Sušicí ve válečném stavu, ale postěžoval si, že ho Sušičtí všude hlídají. Otík Sádlo si však tento problém nepřipouštěl a radil:

„Bude v Sušici jarmark o svatém Duše; zbeř sobě 20 nebo 30 pacholat, co budeš moci, uděláš Píseckým nebo Klatovským škodu a pobřeš jim co budeš moci!“²⁸⁾

Válečnými poradami tohoto druhu docházelo tedy k integraci opovědníků jednotlivých královských měst, ke koordinaci postupů a k povzbuzení váhavců jako byl Stach Varlejch. Nebylo divu, že Stacha Varlejcha bylo nutno povzbudit k riskantní akci proti městům. Sám totiž neměl ani opevněné sídlo a bydlel ve vesnici Lázu na Prácheňsku. Varlejchové z Bubna jako přívrženci Zelenohorské jednoty a protikrále Matyáše Korvína přišli ve válečných událostech koncem 60. let o Frymburk dobytý synem Jiřího z Poděbrad Jindřichem, a když jim byl za krále Vladislava tento hlavní statek vrácen, byli nuceni ho prodat. Živořili pak na drobných statečcích a v purkrabských službách mocných rodů. Bratr Stachův Jan z Bubna byl rožmberským purkrabím na Dívčím Kameni a vzmohl se na zakoupení hradu Vildštejna na Plzeňsku, ale k účasti na záští proti královským městům se podle všeho zlákat nedal. Stach Varlejch proto hledal útočiště hlavně u Sádla na vojnické tvrzi.²⁹⁾

Kromě Stacha podnítl Otk Sádlo ještě dalšího opovědníka proti městům. Byl jim Vilém Bechyně z Lažan ze známého rodu se sídly na Borovanech a Bernarticích mezi Pískem a Tábořem. Vilém však už na těchto panstvích nic nedržel a zřejmě se od svých bratrů oddělil penězi. Přiznal se do rodu Vranovských z Valdeka na Tochovice a byl zde v době nedospělosti svých švagrů Jaroslava a Jindřicha Vranovských hlavní autoritou. V r. 1517 nalézáme Vilémův podpis na opovědním listě moravského pána Hynka Bočka z Kunštátu královskému podkomořímu Burianovi Trčkovy z Lípy.³⁰⁾ Bočkovým záštitím, které způsobilo velký rozruch na Moravě i v Čechách, se na tomto místě zabývat nemůžeme, ale je pro nás svědectvím Bechyňova avanturismu. Nemáme ovšem doklad, že Vilém Bechyně zaslal opovědní list královským městům, ale on sám uvádí ve své výpovědi, že Otk Sádlo než opověděl záští Klatovským zajistil si útočiště na Mačkově a navrhoval totéž i Bechyňovi, dodávajíc „neb jsme přátelé“. Stejným způsobem přemlouval Viléma Bechyně i jeden z rytířů Obyteckých.³¹⁾ Z dostupných pramenů je tedy zřejmé, že po smrti Hynka Bočka se někdy v r. 1519 Vilém Bechyně vrátil na Tochovice a jako zkušený harcovník z drsné kunštátské školy byl zlákan do společenství opovědníků na českém jihozápadě, ač osobní důvody k záští proti městům neměl. Navíc byly Tochovice strategicky velmi výhodně položené na přístupové cestě od Prahy na Písek a Vodňany a odtud dále na frekventovaná tržní střediska Linec a Pasov. Skutečností bylo, že Vilém Bechyně se připojil k Sudovu a Malovcovu společenství a patřil k jeho nejagilnějším členům.

Nejvýraznější osobností mezi opovědníky Sudova společenství byl však Zdeněk Malovec z Chýnova. Svým původem náležel k početnému rozrodu rytířů Malovců z Malovic, připomínaných v pramenech od počátku 14. století. Jejich původní sídlo byla tvrz v Malovicích, vesnici ležící mezi městy Vodňany a Netolicemi. Rod Malovců, užívající ve znaku půl stříbrného koně ve skoku na modrém štítě, se rozrodil na několik větví, užívajících podle nově získaných sídel i nových přízvisek.³²⁾

Jan ml. Malovec z Malovic, který se svými bratry prodal hrad Louzek

v r. 1448 Rožmberkům, koupil v r. 1457 bývalé arcibiskupské panství Chýnov od Přecha z Čestic a psal se jako první Malovec z Chýnova. Janovi synové Zdeněk a Oldřich zdědili okolo r. 1500 po svých příbuzných Kaplřích ze Sulevic panství Vimperk.

Tito Malovci z Chýnova se potom podělili tak, že Zdeněk měl Vimperk a Oldřich Chýnov. Zdeněk (jiný než výše zmiňovaný opovědník Zdeněk ml.) založil pak větev Malovců z Chýnova a Vimperka. Získal k Vimperku ještě Břežnici a byl v letech 1510-1512 nejvyšším písařem zemským. Patřil k šlechtické straně, která byla v nepřátelském postoji ke královským městům a pečtil v r. 1507 zápis sněmovního usnesení pánů a rytířů proti městskému stavu. Zemřel v r. 1512. Synové Zdeňka st. Jan a Petr zdědili Vimperk a Břežnici a v r. 1519 byli zřejmě nejmovitější Malovci vůbec. V podpoře bratrance Zdeňka měl účast především Jan, sídlící v inkriminované době na Břežnici.³³⁾

Zdeňkův bratr Oldřich, sídlící na Chýnově, byl otcem Zdeňka, vůdce opovědnické družiny. Oldřich byl v r. 1508 ustanoven společně s Ladislavem ze Šternberka hejtmanem bechyňského kraje. K jeho chýnovskému panství patřilo vedle tvrze a městečka Chýnova devět vsí, nejméně čtyři poplužní dvory a dva mlýny.

Vzhledem k významné úloze, kterou měli Malovci z Chýnova v boji proti královským městům, je třeba podotknout, že patřili mezi nejbohatší vладыcké rody v jižních Čechách. Navíc tento rod, s ohledem na pozdější majetkové poměry, byl teprve na počátku svého vzestupu. Nedá se tedy předpokládat, že podstatnou motivací jeho kořistnické činnosti byla pauperizace.

Chýnovské panství Malovců se rozkládalo v těsném sousedství panství královského města Tábora. Protokoly komorního soudu naznačují, že Oldřich Malovec z Chýnova se svými syny Janem, Petrem a Zdeňkem nežil se svými sousedy na západě v dobrých vztazích. V genezi záští chýnovských Malovců proti Táboru však nelze především opominout ostré rozbroje v polovině druhého desetiletí 16. století.

Napětí mezi Tábořem a nižší šlechtou v okolí města propuklo v otevřené záští v r. 1514, poté co byl v Táboře zavražděn za neznámých okolností Ondřej Víta ze Rzavého, majitel blízkého dobronického panství.³⁴⁾ Ačkoliv král Vladislav uvalil na Tábor peněžitou pokutu, rozhodli se zřejmě stavovští druhové zavražděného Víty vzít spravedlnost do svých rukou. O rozvášněné pomstychtivosti zemanů na Tábořsku vypovídá zachovaný dopis tábořské městské rady do Kouřimi z července r. 1514: „nám se zjevně mnohé pohružky dějí, že nám škodu udělají i vohně i jinajch rozličnajch věcí dotýkajíc, puntujíce se vespolek proti nám. Někteří také s klekáním přísahu činíce, že se toho nad námi mstítí chtěie, jiní jiné koňmi dařice k tomu jich ponoukají.“³⁵⁾ Záští proti městu pokračovala ještě v r. 1515, kdy si Tábořští stěžovali do Prahy, že jim sousední zemané „osekávají“ obyvatele; jako postižení jsou uvedeni nejmenovaný tábořský konšel a vesnický rychtář. Pražští konšelé radili tábořské městské radě, aby násilníkům oplácela stejnou mincí.³⁶⁾ Blížší okolnosti rozbrojů na Tábořsku nejsou známy, ale je nanejvýš nepravděpodobné, že by se útoků proti Táboru neúčastnili chýnovští Malovci.

Nepřátelství Zdeňka Malovce vůči Praze mělo zřejmě počátek v incidentu zmiňovaném Starým letopiscem k r. 1517, kdy pobývalo v Praze poselstvo polského krále, v jehož ozbrojeném doprovodu byli i etnicky neidentifikovatelní „Muláci“: „A v outerý letniční (2. června) k večeru ti služební někteří Muláci a Staroměstští svadivše se, ranili Malovce v hlavu a jeho pacholka zbodli mečem u Jiřka U černého jelena, a druhému zemanu ruku uťali, protože jim nadával habartů“.³⁷⁾ Malovcův opovědný list se nedochoval, ale dá se předpokládat, že casus belli byla právě skutečnost, že Staroměstští neposkytli napadeným zemanům dostatečnou satisfakci za jejich zranění.

V období mezi staroměstským incidentem a vypovězením války Praze v září r. 1519 se Zdeněk Malovec zdržoval u Petra Sudy na Janovicích, kde získal skutečně důkladnou průpravu k vedení záškodnické války. Podle výpovědi později polapeného Bohuslava Vojíře z Čejkov³⁸⁾ vyslal Petr Suda Zdeňka Malovce s několika ozbrojenci do Splže, aby tu „vybil“ usedlost jistého Filipa, podle všeho poddaného města Klatov. Malovcova tlupa dotyčného poddaného ve Splži zabila a usedlost vyrabovala. Kořist přivezenou ze Splže odnášel osobně Suda se svou manželkou do sklepení janovické tvrze.

Kuba ze Splže, syn zavražděného Filipa, žaloval pro tento případ Petra Suda v květnu 1519,³⁹⁾ nelze však zjistit, zda se něčeho domohl.

Po přepadu Splže poslal Suda Zdeňka Malovce společně s „Malonickým“, což byl některý z vladckého rodu Škornů na Malonicích, na klatovské obchodníky vracející se z trhu v Nepomuku. Tentokrát se loupežná akce nezdařila, neboť Klatovští vyslali naproti svým lidem ozbrojený oddíl. Neúspěch zřejmě inspiroval Malovce, aby se osamostatnil, aniž však přerušil se Sudovou družinou navázané kontakty. Aby se vyvaroval dalších neúspěchů, opřel se o rozvětvený klan svých příbuzných s četnými opevněnými sídly na Táborsku a Vodňansku. Na Táborsku to byl již zmíněný hrad Chýnov, v těsné blízkosti Vodňan pak tvrze v Malovicích, Nestanicích a Libějovicích.

Velmi aktivně se k Zdeňkovu záští proti královským městům připojili Malovci z Libějovic: senior rodu Léva a jeho sedm synů, z nichž nejstarší byli Diviš a Albrecht.

Na rodu Malovců z Libějovic je dobře patrná změna v postoji nižší šlechty ke královským městům. Diviš Malovec z Libějovic byl věrným přívržencem Jiřího z Poděbrad, a když Jan z Rožmberka v roce 1468 odpadl od krále, bojoval společně s královskými městy Pískem, Vodňany a Sušicí proti Rožmberkům. Po nastoupení Vladislava Jagellonského na český trůn se Diviš Malovec přidal na stranu krále Matyáše a Vodňanští, kteří stáli na straně Vladislava, mu vypálili a zbořili tvrz Chelčice a Diviše zajali. To byl počátek konfliktů, které měli Malovci z Libějovic s Vodňany.

Spory s Vodňanskými zdědil Divišův syn Léva, který v r. 1489 pohnal Vodňanské k soudu, že mu rozbořili tvrz v Chelčicích, mýtili mu lesy a zajali jeho otce. Král Vladislav jmenoval tři pány k řešení sporu a ti rozhodli, že Léva má být odškodněn 50 kopami míšeňských grošů. Chelčice, které Vodňanští považovali za válečnou kořist, se dostaly také Lévovi a byly připojeny k Libějovicím. R. 1496 ukončil Léva spor s Vodňanskými smlouvou, podle které mu Vodňanští předali část řeky Blanice za škody, které mu učinili na jeho mlýnech

a rozpory zůstaly nějakou dobu utlumeny. Léva podepisuje sněmovní usnesení pánů a rytířů proti královským městům v r. 1507 a v r. 1514 je jmenován hejtmánem prácheňského kraje.⁴⁰⁾

S libějovickou tvrzí je třeba ještě zmínit faru na Bílé Hůrce. Kolátory této fary, vzdálené asi 15 km východně od Libějovic, byli Malovci, kteří v kostele na Bílé Hůrce měli i svou rodinnou hrobku. V sledované době zde byl farářem utrakvistický kněz Prokop. Tento „nehodný sluha Páně“ měl za sebou už pestrou lupičskou minulost. Před svým vysvěcením loupil na silnicích se svým kumpánem Uhlíkem, když však byl Malovci ustanoven farářem přeorientoval se pružně na ukrývání lapků a překupnictví naloupeného zboží.⁴¹⁾ Pro své kontakty s deklasovanými živly, o kterých museli libějovíciť Malovci dobře vědět, se stala bělohůrecká fara často užívaným útočištěm.

Pouhý kilometr od Libějovic stávala dnes už zaniklá tvrz v Nestanicích, po níž se psal Hynek Malovec zv. Kulhavý, který se svým poddaným Pešicem z Nestanic⁴²⁾ se velmi ochotně zapojil do loupežné družiny Zdeňka Malovce. Větev nestanických Malovců držela také na sever od Tábora hrad Borotín, výhodně položený na přístupové cestě od Prahy, a starou rodovou tvrz v Malovicích nedaleko Nestanic.

Na Vodňansku se Zdeňkovi Malovcovi podařilo vedle nestanických a libějovických Malovců získat k spolupráci i početně rozrozené Malovce dřiteňské, užívající přízvisko Kosoř. Z nich se stal hlavním podporovatelem svého chýnovského příbuzného Mikuláš Kosoř sídlící na tvrzi v Dřítině východně od Vodňan. Kosořův rychtář ve vesnici Jaroslavice patřil k velmi agilním verbířům silničních lapků.⁴³⁾ Malovci na Vodňansku tvořili se svými opevněnými sídly přirozenou strategickou spojnicí mezi Sudovým společenstvím na západě a nově vznikající opovědnickou družinou Zdeňka Malovce na Táborsku. Znáčná důležitost a lákavost vodňanské oblasti pro Malovcovu družinu vyplývala mimo jiné z toho, že Vodňany představovaly největší komunikační uzel v jižních Čechách.

Na Táborsku nebyl – jak by se dalo předpokládat – hlavní operační základnou Chýnov, ale hrad Kámen, situovaný v podstatně bezpečnější vzdálenosti od hradeb města Tábora. Polovici hradu Kamene držel od r. 1513 Jan Zručský z Chřenovic, který si ještě ve Dvořišti, jedné ze čtyř vesnic příslušejících k jeho dílu kamenského panství, vystavěl novou tvrz.⁴⁴⁾ V jeho osobě pokračovala přímá kontinuita s první vlnou protiměstských záští, spojených se jmény proslulých opovědníků Jiřka Kopidlanského a Dobše Vojíře z Čejkov, za jejichž „fedrovníka“ byl v jednom z pražských protokolů označen. Zkušenost a protřelost předurčovala Jana Zručského k úloze „šedé eminence“ Malovcovy opovědnické družiny. Pravou rukou Zručského byl kamenský krčmář Vaněk – verbíř, silniční lupič, překupník naloupeného zboží a přechovavač lapků v jedné osobě.⁴⁵⁾

S Janem Zručským, který se zásadně do osobní účasti na silničních loupežích nepouštěl, se chýnovští Malovci důkladně radili o připravovaných akcích. Možno říci, že úloha Jana Zručského na Táborsku odpovídala úloze Petra Sudy na Klatovsku.

Druhou polovici hradu Kamene držela jako otcovské dědictví Kateřina

z Vojslavic se svým manželem Habartem z Baště. Přitažlivá Kateřina však svému manželovi nasazovala parohy s Petrem Malovcem z Dřítně, který s příznačnou dravostí Malovců postupně připravil legitimního manžela nejen o ženu, ale i o polovinu kamenského panství.⁴⁶⁾ Neudálo se to jistě bez přispění Jana Zručského, kterému se bázlivý a neprůbojný Habart z Baště nehodil do jeho plánů.

Mezi důležitými „fedrovniky“ na Tábořsku nelze také opominout nejvyššího kancléře království Ladislava ze Šternberka na Bechyni i přesto, že ve výsledkových protokolech není nikde zmiňován. Sňatkem svého syna Adama byl kancléř spřízněn s pacovsko-borotínskými Malovci, což také napovídá o jeho postojích ve stavovských rozbrojích. Konečně Starý letopisec se zmiňuje už k r. 1509, že opovědníci královských měst v čele s Kopidlanským měli „stavuňky“ u pánů Šternberků – „u Konopištského, u Zelenohorského, u piknosého Ladislava okolo Bechyně“.⁴⁷⁾

Krátko před vypuknutím záští Zdeňka Malovce přijal kancléř za svého služebníka plzeňského měšťana Mikuláše Karase, povoláním krejčího, a ještě několik měšťanů z Plzně. Tato skutečnost by sama o sobě nebyla tak závažná, kdyby Karas a jeho přátelé nebyli podezřelí z přípravy spiknutí proti městské radě v Plzni, které snad mělo vyvrcholit defenestrací koňselů. Spiknutí bylo prozrazeno a hlavní společník Karasův – rychtář Petr Vydra, rovněž povoláním krejčí – byl tázán útrpným právem, odsouzen k smrti a počátkem září r. 1519 v Plzni rozčtvrcen. Některým spoluspiklencům se podařilo uprchnout na Bechyni a kancléř se obrátil na plzeňský magistrát s žádostí o amnestii pro Mikuláše Karase. Když v Plzni tuto žádost odmítli, Karas opověděl městu záští asi v tu dobu jako Zdeňk Malovec Praze. Je na pováženou, jak dalece byla tato synchronizace náhodná. Nicméně o skutkové náplni Karasova záští nás plzeňský kronikář Šimon Plachý,⁴⁸⁾ náš jediný informátor o této události, nezpravuje, a ani v pražských a tábořských protokolech nenacházíme doklad o integrování Karasova záští s Malovcovým. Nicméně zjevná manifestace protiměstského postoje u předního zemského úředníka v době kritického zhoršení vztahů mezi šlechtou a městy na Tábořsku a jinde musela znamenat silný impuls pro Zdeňka Malovce a jeho rodový klan. Následující události měly potvrdit, že Ladislav ze Šternberka patřil ke krajně radikálnímu křídlu rožmitálské strany a opovědníci měst věděli velmi dobře, kde mohou hledat útočiště.

Do okruhu „fedrovníků“ Zdeňka Malovce na Tábořsku můžeme připočítat ještě Šebřřovské z Křekovic se sídlem na Šebřřově, Nosákovce na tvrzi v Odlochovicích a Říčanské z Říčan na Beztahově, vesměs na sever od Tábora. Ze zchudlého panského rodu Říčanských byl blízkým druhem Zdeňka Malovce Hynek Říčanský, který měl podle některých náznaků v pražských protokolech záští s městem Pískem.⁴⁹⁾

Na jihovýchod od Tábora patřili k podporovatelům Malovcova klanu ještě páni Vencelíkové z Vrchovišť na hradě Žirovnici, jmenovitě pak Jindřich „Fencalík“.⁵⁰⁾

Ve spojení mezi Tábořskem a Vodňanskem měla důležité postavení tvrz v Březí u Týna nad Vltavou. Jejím vlastníkem byl Václav Planknár z Kynšperka, u kterého je dobře prokazatelné, že hledal v loupežné činnosti východisko ze své neutěšené finanční situace. V registrech komorního soudu jsou záznamy

různých pŕuhonů na Planknára od jeho věřitelů. Zbroj, kterou zchudlý březský zeman potřeboval ke své nekalé činnosti buď loupil, nebo si ji půjčoval od přátel. Ani na berni neměl a museli ho založit bratři Sedlečtí od Dubu 39 kopami mšenskými grošů.⁵¹⁾ Příčinnivým pomocníkem Planknárovým byl jeho krčmář, na kterého měli spadeno především tábořští měšťané.

Z tohoto stručného přehledu je zřejmé, že Zdeňk Malovec z Chýnova měl k svému záští proti královským městům skutečně rozsáhlou síť útočišť, umožňujících mu časté přesuny, úkryt naloupeného zboží, možnost verbování k silničním přepadům a rozmanité zdroje informací.

V blízkém okolí Velhartic nalézáme hned pět takových tvrzí: Bořřikov (Bořřikovští z Košmberka), Jindřřichovice a Ujčřin (Vyntřřřové z Vlčřkovic), Svojšřice (Petr Cřil) a Malonice (Škorňřové). Kolem hlavní Rožmitálovy residence v Blatné jsou to Tchořřovice (Muchkové), Čekanice (Korbelové) a Skvořřetice (Kalenicové) a u Rožmitálu Tochovice (Vranovšřtři z Valdeka a Vilém Bechyně), Vysoká u Přřibrami (Burian z Űjezdce) a Březnice (Malovci).

Rodem politicky a hospodářsky Űzce spjatým se Zdeňkem Lvem byli Švihovšřtři z Rýzmběrka⁵²⁾ od jejichž sídel Horažřřovic a Rabři směřem na východ vzniklo další silné uskupení opovědnických sídel, z nichž měla Űstřednři postavení několikrát zmiňovaná Doubravice, dále pak Dobřř (Kocové), Mačice (Hořřřicové), Vojnice a Kalenice (Sádlové z Kladřřubec). Připomeňme ještř, že přímo v městečku Rabři bydlel Bohuslav Vojřř z Čejkov a hrad Klenová Viléma Švihovského byl pouhě dva kilometry od Sudovřřch Janovic.

Markantnři je rozdřil v rozmřřstění sídel opovědnřků a „fedrovniků“, pro které jakoby hrady Zdeňka Lva a Švihovských z Rožmitálu představovaly silné magnety, proti jejich naprostě absenci v okolí rožmberských hradů a sídel. Snad jedinou výjimkou je tvrz Dub pod rožmberským hradem Helfenburkem u Bavorova, kde sídlili Dubšřtři z Třebomyslic. Beneš Dubský byl v době Malovcova záští helfenburským purkrabřim, nicméně jeho „fedrování“ silničních lupřřčů bylo zřřejmě bez vřřdomři Petra z Rožmběrka, což by potvřřzovalo i dosazenři nového purkrabřiho na Helfenburk v r. 1521.⁵³⁾

Rozdřilnou politikou rožmberského vladaře a Zdeňka Lva z Rožmitálu v stavovských rozbrojřch budeme mřt ještř přřležitost posoudit, na tomto mřstě jen tolik, že nřkterři Űčastnřci záští proti městům patřili k šlechtickě klientele nejvyššřho purkrabřiho (Kalenicové, Korbelové, Vranovšřtři z Valdeka)⁵⁴⁾, jinři zřřejmě přředpokládali, že nejvyššři purkrabři nedopustři Űtok na šlechtická sídla v blízkosti jeho panství.

Vladyckě tvrze nebyly ovšem jedinými mřsty, v kterých se opovědnřci a lapkové ukrývali. Přřslušnřci šlechty se přřirozeně snažili do svřřch akcři zapojit i svě poddaně, přři čemž mřru donucenři nelze vřřtřinou dostatečně posoudit. Zjevny nřtlak na poddaně lze napřř. dosvřřdřit vřřpovřřdři poddaného Korbelů Kovářřika z vesnice Čekanice, vřřpovřřdajřřciho v černě knize tábořské: „Korbelové a Jaroslav (Vranovský z Valdeka) přřivedli ke mně pana Zdeňka (Malovce) a přřikázali mi pod zkurvysynem a pod zřřadci, abych nic neřřřikal řřdněmu, že by u mne byl...“.⁵⁵⁾ Takovřřch přřřpadů asi bylo vřřice, i kdyřř na druhě straně je zřřejmě, že nřkterři poddanři byli zlákanři vidinou rychlého zisku a zapojili se do lupřřřckě činnosti vřřice mřně spontánně.

V pražských a tábořských protokolech je uvedena celá řada poddaných účastníků se buď přímo silničního loupežení, nebo ukrývání lapků či naloupeného zboží. U většiny z nich je uvedeno pouze jméno, u některých i vesnice, z které pocházeli, eventuelně jejich vrchnost.

Velmi sporé jsou údaje o jejich profesi, ale přes značnou torzovitost těchto údajů lze říci, že nejaktivnější složkou sledovaných opovědnických družin byli krčmáři a šenkýři. Srovnání s jinými loupeživými komunitami v Čechách ukazuje, že jde o jev více méně obecný.⁵⁶⁾ V pražských a tábořských protokolech figuruje v souvislosti s aktivitou opovědnických družin ne méně než půl druhé desítky krčmářů a šenkýřů.

Nebylo jistě zvláštností jagellonské doby, že krčmy byly semeništěm různé zločinecké činnosti. V období nástupu nových ekonomických podmínek, kdy šlechta svým režijním podnikáním začala silně konkurovat měštům, se však mimořádně vyostřil boj o vysazování nových krčem. Měšťané si stěžují na šlechtu, že neoprávněně vysazuje nové krčmy, kde jsou přechováváni „škůdci a mordéři“ a šlechta proti tomu brání své krčmáře proti zásahům městské exekutivy.

Pokusem o omezení kriminality ve spojitosti s krčmami je i nařízení krále Vladislava krajským hejtmánům v r. 1508, aby byli postaveni před zemský soud „páni, rytíři, měšťané válející se v krčmě....služeb nechťe hleděti ani hospodářství“.⁵⁷⁾

Je tedy zřejmé, že krčmáři mohli být společně se svými pány silně zainteresováni na oslabení politických i hospodářských pozic královských měst. Akcentování jakéhosi vyššího stavovského uvědomění krčmářů by však jistě nebylo na místě, protože prvořadými determinantami časté symbiózy krčmy s opovědnickými a lapkovskými družinami byla většinou ryze pragmatická hlediska. Krčmáři mohli bez obtíží přechovávat větší množství lidí a koní, aniž by budili větší pozornost, ukrývat a rozprodávat naloupenou kořist s relativně malým rizikem, při čemž si vydatně zvyšovali své příjmy. Úsloví „rychle nabyt rychle pozbyl“ platilo právě nejvíc na muže, které do svých rot verbovali Suda, Malovec, Vojír, Zručský a jim podobní. Krčmáři a šenkýři měli často důvěrný vztah ke svým vrchnostem a tvořili tím prostředníky mezi pánem a kmánem, v našem případě hlavně verbíře a náhončí. Nakonec – avšak nikoli významem – byl krčmář pro opovědnickou družinu neocenitelný zdroj informací všeho druhu. V době značné negramotnosti a téměř neexistence veřejných sdělovacích prostředků představoval krčmář svého druhu „živé noviny“.

Potřeba úkrytu s dostatkem jídla a pití stimulovala v opovědnických a lapkovských družinách zapojení takových profesí jako byli mlynáři, řezníci a pekaři. Odlehlý mlýn chráněný řekou a náhonem mohl dobře fungovat jako malá vodní tvrz, jejíž podezřelou posádku bylo obtížné překvapit. V mlýně u Horažďovic se ukrýval Zdeněk Malovec a ve výslechových protokolech jsou včetně horažďovického zachyceny celkem čtyři „fedrovnické“ mlýny.

Z potravinářských řemesel mohli suplovat úlohu krčmářů i řezníci, kteří měli i právo šenku. Vedle Jana, řezníka pana Viléma Švihovského, se zapojili do spolupráce s našimi opovědníky další dva, z nichž velmi agilní byl Mareš, původně poddaný Petra Sudy v Janovicích.

Potravu pro větší družinu mohli zajistit vedle mlynářů a řezníků ještě provo-

zovatelé pekařských živností: v protokolech jsou zachyceni celkem tři – dva pernikáři a jeden pekař.

Zásadní důležitost mělo pro opovědníky opatření koní, kterých i přes jejich časté loupení nebylo v našem společenství nikdy dost. Čtyři kováři jmenovaní v protokolech proto asi dostatečně neobrážejí výši jejich celkové potřeby, uvádíme-li, že vesničtí kováři mohli do jisté míry zastoupit i zbrojařská řemesla.

Uzdář Stach z Benešova, poddanského města konopištských Šternberků, doplňoval spektrum řemesel využitelných k vystrojení jízdních koní. Z neurozených členů opovědnické družiny patřil „rejmar“ Stach dokonce k nejvýznamnějším mužům a jeho tvrdošíjná nesmiřitelnost měla jihočeským královským měštům ještě způsobit několikaleté starosti.

Z ostatních řemesel překvapuje poměrně vysoký počet ševců – nacházíme jich v protokolech zaznamenáno celkem šest. Záznamy o loupežných družinách v tábořské černé knize napovídají, že poměrně častý výskyt ševců v lapkovských komunitách snad vyplýval především z jejich pauperizace. Četné cechovní spory mezi ševci „nováky“ a ševci „vetešníky“ nepřímou potvrzují, že šlo o řemeslo početně zastoupené a vlivem konkurence dosti pauperizované.

Krejčí, kteří jsou zastoupeni v sledované opovědnické družině v počtu pěti účastníků, byli nejspíše zlákáni možností zhodnotit svou práci textilie – nejčastěji loupený tovar na jihočeských silnicích.

O většině vesničanů uváděných v protokolech můžeme však předpokládat, že šlo ponejvíce o sedláky a čeledíny, označení „hospodář“ pak zřejmě náleží největším majitelům poddanských gruntů. Výslovně je uváděn větší počet sedláků účastníků se silničních loupeží ve vesnici Kalenice, náležející Sádům z Kladrubec. Mikuláš Loskot při výslechu v Praze tvrdil, že „když měli Tábořským vzatek učiniti...z Kalenic byli všickni sedláci“.⁵⁸⁾ Porůznu v protokolech je uvedeno celkem osm poddaných z této loupežné vesnice, která ve srovnání s jí podobnými má v tomto směru primát. Když ke Kalenicím připočteme ještě Vojnice, měli zřejmě poddaní Sádů z Kladrubec početně nejvyšší účast na silničních loupežích. Ani vlastní poddaní však Sádům nestačili a lákali proto do své roty i sedláky ze strakonického panství Jana z Rožmberka. Jednomu z nich Otík Sádlo slíbil výpomoc při robotě, aby ho uvolnil ke svým akcím, k čemuž programově prohlásil: „mně bude potřebí všech, neb já měštům odpovím“.⁵⁹⁾

Vedle obyčejných sedláků a čeledínů se v opovědnických rotách objevují i zástupci privilegované vesnické vrstvy – rychtáři a šafáři, ovšem v podstatně menším zastoupení než šenkýři a krčmáři. Několikrát je v protokolech vzpomínaný „fedrovník lotrovský“ Lovil z Jaroslavice⁶⁰⁾ – vesnice dříteňských Malovců. Zdejší příčinlivý rychtář naváděl k silničním loupežím nejen Lovilova bratra, ale také další vesničany, což podtrhuje účinnou pomoc dříteňských Malovců svým chýnovským příbuzným.

Rozsáhlá síť stanovišť a úkrytů ve vesnicích poskytovaná urozenými a neurozenými „fedrovníky“ umožňovala stíhaným opovědníkům vskutku neocenitelné služby. Největší akční radius ze šlechtických opovědníků vykazuje bezesporu Zdeněk Malovec, jemuž pražské a tábořské protokoly dosvědčují 12 hradů a tvrzí, 7 poddanských usedlostí, jeden mlýn a několik krčem a sladoven jako dočasná útočiště.

Široký zdroj informací, velká pohyblivost a četná vebířská střediska předurčila Zdeňka Malovce jako nejnebezpečnějšího opovědníka královských měst, což se přirozeně odrazilo na růstu jeho autority v opovědnické družině.

Jak už v mnohém naznačila tato stať, těžiště škůdcovské aktivity této družiny leželo především v silničním loupežení. Z toho důvodu bude na místě přehlédnout komunikační síť v jižních a jihozápadních Čechách s hlavními vnitrozemskými i zahraničními tržišti.

Komunikační síť a hlavní tržní střediska

Topografické vymezení oblasti škůdcovské aktivity družiny Petra Sudy, Doběše Vojíře, Zdeňka Malovce a jejich společníků naráží na četné obtíže. Dostupné prameny a literatura nedovolují spolehlivě identifikovat všechny účastníky této skupiny, ani přesně lokalizovat všechna místa, kde docházelo k případům obchodních výprav měšťanů královských měst. Kořistnická aktivita se však až na nepodstatné výjimky soustřeďovala do prostoru vymezeného zhruba na severu Tochovicemi a Beztahovem, na jihu Vimperkem, na východě Žirovnici a na západě Janovicemi u Klatov. Přímo v této oblasti nebo v její blízkosti se nalézalo devět královských měst – Plzeň, Stříbro, Klatovy, Domažlice, Sušice, Vodňany, Písek, Tábor a České Budějovice. Je možno tedy označit toto území jako oblast devíti královských měst v jižních a jihozápadních Čechách náležejících správně do tří krajů – plzeňského, prácheňského a bechyňského. Těchto devět měst představovalo v dotčeném prostoru hlavní vnitrozemská obchodní a tržní střediska, jimž nemohla poddanská města vážněji konkurovat.

Oblast „devítky“ se s výše vymezeným územím působnosti opovědnické družiny v podstatné části překrývá, poněkud mimo je pouze Stříbro. Jednalo se tedy o většinu území jižních a jihozápadních Čech, kromě části nejjižnější, kde se rozkládalo dominium Rožmberků a Pernštejnů s vklíněnými Budějovicemi.

Z jedenatřiceti královských měst, která uzavřela v r. 1502 brannou jednotu proti šlechtě, je v sledované oblasti – nepočítaje sjednocená pražská města – zastoupena bezmála třetina účastníků. Tak vysokou územní kumulaci členů městské koalice nalezneme jen v Polabí.

Každé královské město mělo v jagellonské době privilegium aspoň na dva výroční trhy – „jarmarky“⁶¹), takže v oblasti naší „devítky“ připadaly na každý měsíc jeden až dva výroční trhy. V celých Čechách můžeme v této době počítat s více než šedesáti výročními trhy ročně, což pro silniční lupiče znamenalo neobyčejně bohatou nabídku příležitostí.

Vedle početného zastoupení královských měst se v oblasti působení sledované opovědnické družiny rozkládala panství a sídla předních členů protiměstsky orientované oligarchické panské skupiny. Její vedoucí představitel, nejvyšší purkrabí Zdeněk Lev z Rožmitálu, zde měl rodové panství se svými oblíbenými rezidencemi Blatnou a Velharticemi. Panství Švihovských z Rýzmburka, panského rodu úzce spjatého se Zdeňkem Lvem, se rozkládala mezi Domažli-

cemi a Klatovy, a další část v okolí hradu Rabí na sever od Sušice. Její významná sídla byla Švihov, Rýzmburk, Rabí, Klenová, Nový Herštejn a Horažďovice. Nejvyšší kancléř Ladislav ze Šternberka sídlil na Bechyni poblíž Tábora, ale patřilo mu i panství hradu Radyně u Plzně.

Rožmberské dominium hraničilo s vymezenou oblastí na jihu, ale jeho výběžky zasahovaly do těsné blízkosti Vodňan a panství města Tábora. V souvislosti s tím je třeba uvést i panství strakonických johanitů s městečkem Volyň, neboť v letech 1516–32 byl strakonickým velkopřevorem Jan z Rožmberka, protěžovaný synovec vladaře rožmberského domu Petra IV.⁶²)

Královská města a přední členové rožmitálské oligarchické strany měli tedy ve zmíněné oblasti silné pozice, respektive byla zde značná koncentrace sil vedoucích v době jagellonské proti sobě politický a hospodářský boj. Toto je – domnívám se – jeden z důležitých aspektů sledovaného území, který při absenci centrální královské moci podmiňoval silné vyhocení situace v r. 1520.

Z dalších topografických aspektů sledovaného území, s ohledem k zacílení opovědnických družin na poškozování městského obchodu, je potřebné se dotknout obchodních cest procházejících tímto územím, a také významných obchodních středisek za hranicemi Čech.

V Rakousku a Bavorsku byla důležitá střediska mezinárodního obchodu, z nichž největší význam pro Čechy měla města Lince a Norimberk. Na konci 15. stol. a na začátku 16. stol. se staly významnými trhy linecké jarmarky, kde se obchodovalo ve velkém se sukem, plátnem, kůží, medem a dalšími produkty. V první polovině 16. stol. se v Linci začal soustřeďovat obchod se zbožím vyváženým z Itálie. Čeští obchodníci vyváželi do Lince především sukno, plátno a kůže. Už na konci 15. stol. exportovali značné množství sukna na linecké jarmarky vedle soukeníků z Prahy soukeníci z Budějovic, Písku a Tábora.⁶³)

Do Lince vedly z Prahy dvě obchodní cesty. Jedna šla přes Písek, Vodňany a Vyšší Brod, druhá přes Tábor, Budějovice a Kaplici.

Největší část obchodních styků mezi západní a střední Evropou ovládali Norimberčané, kteří měli hegemonní postavení v meziobchodu s italským zbožím. Pražané měli s Norimberkem velmi těsné obchodní styky a kramářské zboží kupovali většinou v tomto městě, nebo od norimberských faktorů v Praze. Vedle Pražanů měli živý styk s norimberskými obchodníky Plzeňští i Klatovští, ale nepochybně i další měšťané královských měst ve sledované oblasti. S Norimberkem např. udržovala Plzeň obchodní styk založený na vzájemných celních výhodách, úvěrech, ale také na důvěrných špionážních zprávách získaných mimo jiné z výslechu silničních lupičů. Norimberská rada ochotně půjčovala Plzni v případě potřeby své zbrojařské odborníky (puškaře) a Plzeň naproti tomu verbovala pro Norimberk české žoldnéře.⁶⁴)

Norimberk, který si vymohl už roku 1477 od papeže zrušení zákazu obchodování s českými heretiky, měl v západočeské obchodní sféře bezkonkurenční postavení.

Z Prahy vedla obchodní trasa na Norimberk přes Plzeň a Stříbro, kde se větvila přes Tachov, nebo přes Přimdu, nebo třetím směrem přes Horšovský Týn. Tato cesta ovšem komunikovala s oblastí působení Sudovy a Malovcovy skupiny jen okrajově. Nicméně obchodníci z Budějovic, Tábora, Vodňan

a Písku měli nejkratší přípojku na stříbrskou cestu z Písku přes Plzeň, nebo z Vodňan přes Strakonice, Klatovy a Horšovský Týn. Obě tyto spojnice procházely plně výše vymezeným územím.⁶⁵⁾

Z dalších důležitých obchodních cest je ještě třeba uvést tzv. „Zlatou stezku“ z Pasova přes Prachatice do Písku a Prahy.⁶⁶⁾ Do Křemže a Vídně vedla cesta z Vodňan přes Budějovice a Nové Hrady.

Vedle těchto obchodních spojů s městy v Bavorsku a Rakousku existovala i síť vnitrozemských obchodních cest. Po dohodě náboženských stran v Kutné Hoře r. 1485 došlo na nich k oživení obchodního ruchu mezi utrakvistickými a katolickými městy i ve sledované oblasti. Některá města v jižních a jihozápadních Čechách byla významnými obchodními křižovatkami. Z Klatov vycházely dvě cesty do Bavorska, jedna do Plzně, jedna přes Horšovský Týn na Norimberk a pátá přes Strakonice do Vodňan. Podobnými uzly obchodních cest byly Vodňany a Budějovice.

Umístění některých tvrzí společníků Petra Sudy a Zdeňka Malovce mělo přímo vynikající postavení k napadání obchodních cest. V těsné blízkosti Klatov to byla tvrz Janovice a tvrže Malovců u Vodňan – Libějovice a Nestanice.

Značný územní rozsah sídel skupiny Petra Sudy a Zdeňka Malovce a jejich umístění v blízkosti významných obchodních cest a křižovatek znamenal vážné nebezpečí nejen pro obchodní podnikání jihočeských a jihozápadních královských měst, ale také pro hlavní město království.

Vezmeme-li za měřítko hospodářské síly královských měst v plzeňském, prácheňském a bechyňském kraji výši vojenských kontingentů z r. 1521, jsou na prvních místech Tábor a Klatovy.⁶⁷⁾ To zajímavě koresponduje s nepřátelskou aktivitou sledované opovědnické družiny, která se soustřeďovala nejvíce právě na tato dvě města. Jako středně silná města se jeví Písek, Plzeň a Budějovice, která též byla postihována nevídanou pozorností opovědníků, zatímco u hospodářsky nejslabší skupiny tvořené Domažlicemi, Stříbrem, Vodňany a Sušicí nenalzáme zaznamenané téměř žádné silniční incidenty.

Hlavní zdroje příjmů dotčených královských měst tvořilo pivovarnictví, rybníkářství, solní obchod a různé celní a mýtní poplatky.⁶⁸⁾ O první dva obory začala na počátku 16. stol. projevovat mimořádný zájem i šlechta, hledající v režijním podnikání nové zdroje příjmů, a stupňující se ekonomická konkurence v pivovarnictví a rybníkářství se zcela zákonitě musela promítat i do politické sféry na Klatovsku, Sušicku a Tábořsku.

Ze solního obchodu daleko nejvíce těžily Budějovice, disponující monopolem solního skladu na přístupové cestě od Lince. Export piva byl hlavní položkou městských příjmů u Domažlic, Stříbra a Plzně. Nejvyhlášenější bylo bílé pivo domažlické, vyvážené i do Bavorska, kde v Koubě (Cham) měli dokonce domažličtí pivovarníci vlastní sklady. Plzeňské pivo sice nebylo tak ceněné jako domažlické, nicméně Plzeň byla největším producentem piva v sledované oblasti, ač pivovarnictví tvořilo jen asi 45% jejich příjmů, zatímco u Domažlic více než 80%.

Pivo, sůl a ryby však rozhodně nestály v centru pozornosti silničních lupičů, i když zejména prvním produktem nijak nepohrdali. Z běžné domácí řemeslné výroby byly zřejmě nejžádanější textilie. Podle různých nepřímých dokladů se

dá soudit, že v textilní produkci měl primát Tábor, jehož soukeníci pronikli na linecké trhy již v r. 1461.⁶⁹⁾ Přibližně ve stejnou dobu je zaznamenáno na lineckých trzích i sukno budějovické.

Pro silné hospodářské pozice Tábora a Klatov měla nemalý význam jejich poloha na komunikační síti. Význam Tábora na rakouské cestě od Vídně začal stoupat v druhé polovině 15. stol., neboť nedostatek královských měst v bechyňském a vltavském kraji z něho činil významný tranzitní uzel v těchto regionech.

Vynikající postavení Klatov na jihozápadní pohraniční tranzitní síti podmiňoval na jedné straně rozvoj dálkového obchodu s Bavorskem, Horní Falcí a Norimberkem, na druhé straně přitažlivost tohoto dominujícího obchodního střediště pro lupičské družiny všeho druhu. Z tohoto aspektu byly vedle Sudových Janovic velmi výhodně položené Sobětice a Obytce. Švagr Petra Sudy Aleš ze Sobětic se svými bratry patřil k předním „fedrovníkům“ a iniciátorům protiklatovských záští a rytíři Obytečtí, blízcí příbuzní Zdeňka Malovce, rovněž.

Kvantifikace hlavních hospodářských příjmů Klatov je obtížná a je třeba využít nepřímých důkazů. Široké spektrum značně specializovaných řemesel naznačuje, že na počátku 16. stol. měly Klatovy vysoce rozvinutou řemeslnou výrobu, v které nalzáme řadu luxusních výrobků určených pro export.⁷⁰⁾ V textilní výrobě byly Klatovy již v době husitské vyhlášeny svými šlojií, klatovští soukeníci a tkalci náleželi k přední městské honoraci a někteří z nich byli dokonce v jagellonské době nobilitováni. Vysoce specializovaná byla kovozpracující řemesla: kováři, kosaři, zámečníci, nožíři, mečíři, ostrožníci, ručníkáři, kotláři, konváři, zvonáři, zlatníci a další.

Nejbohatší patricijskou špičku tvořili v Klatovech bezesporu obchodníci – právě v prvních desetiletích 16. stol. lze u některých sledovat strmý majetkový a společenský vzestup od prostého kramáře přes kupce až na erbovního měšťana zasedajícího v městské radě a disponujícího poměrně rozsáhlým pozemkovým majetkem. Synové těchto obchodně zdatných kramářů zakládají šlechtické rody Děšenských z Děšenic, Peků z Římků, Korálků z Těšina a dalších. Někteří z klatovských velkoobchodníků mají otevřené velké úvěry v Norimberku, Augšpurku, Salcburku a jinde.

Vzhledem k velmi výhodnému položení Plzně – plně srovnatelnému s lokací Klatov – je překvapující, že hlavní krajské město na západě náleželo na počátku dvacátých let jen ke středně silné skupině „devítky“. Soudím, že v tomto případě přetrvávaly stále ještě retardační účinky již zmíněných čtyř ničivých požárů z r. 1507. Díky přízni krále Vladislava doháněla Plzeň postupně ztrátu svých pozic a na počátku čtyřicátých let už figurovala před Táborem i Klatovy.

Stejně vynikající postavení na komunikační síti jako u Klatov shledáváme i u Vodňan, s touto výhodou však kontrastuje nejslabší ekonomická pozice tohoto města v rámci „devítky“. Vysvětlení je snad třeba hledat v konkurenci relativně vyspělých poddanských měst Rožmberků, odčerpávajících obchodní příjmy na přístupových cestách od jihu a západu: Krumlova, Netolic, Prachatic, Bavorova a Strakonice. Dalším hospodářsky retardačním faktorem bylo zřejmě i nepatrné agrární zázemí Vodňan. Pokus získat pozemkový majetek na úkor libějovických Malovců, jak jsme viděli, skončil nezdarem.

Na příkladě libějovických Malovců je také možno sledovat, že nepřátelství drobné šlechty proti královským městům mělo své silné kořeny v agrární konkurenci. Většina měst se v době jagellonské mohla v potravinářské, pivovarnické a textilní výrobě opřít o poměrně rozsáhlé agrární zázemí, pohybující se řádově na úrovni jedné až dvou desítek vesnic a četných poplužních dvorů. Z devíti jihočeských a jihozápadních královských měst se jednoznačně jeví nejvíce agrarizovaný Tábor, který měl už v polovině 15. stol. na půl stovky vsí a dvě městečka.⁷¹⁾ V době pivovarnického a rybníkářského boomu mohla být vlastní zemědělská výroba jedním z rozhodujících činitelů hospodářské prosperity města.

Protiklad mezi chudnoucí a zadluženou nižší šlechtou, nucenou odprodávat svůj pozemkový majetek, na jedné straně, a zakupování vesnic a dvorů od městských rad i jednotlivých zbohatlých měšťanů na straně druhé, vytvářel silné třecí plochy mezi druhým a třetím stavem. Zjednodušeně vyjádřeno: z měšťanů se stávali zemané a ze zemanů „loupežní rytíři“.

Pokusíme-li se v závěru této statě vytknout hlavní determinanty krizového vývoje v sledované oblasti, prolínají se zde hned tři: 1) relativně hustá koncentrace královských měst s rozsáhlým pozemkovým majetkem, 2) kumulace dominií předních představitelů tzv. rožmitálské strany (Zdeněk Lev z Rožmitálu, Švihovští z Rýzberka, Ladislav ze Šternberka a jejich početná klientela) a 3) silný ekonomický tlak městského podnikání nejen na roztržštěné a konkurence málo schopné statečky nižší šlechty, ale i na velká panská dominia.

Poměrně ostrou hranici konfliktogenní oblasti tvořilo na západním kraji Domažlicko a na jižním hlubocké a rožmberské dominium. V domažlickém pohraničním regionu byla tlumivým momentem mezi měšťanstvem a šlechtou častá záštit s Bavorskem a Horní Falcí, na jihu kompromisní politika rožmberského vladaře Petra IV. a pána na Hluboké Vojtěcha z Pernštejna.

Devět královských měst jihu a jihozápadu mělo i silnou politickou oporu v sjednocené Praze, která obezřetně sledovala situaci na Klatovsku, Sušicku a Tábořsku a byla ochotna se zde angažovat i vojensky.

Opověď Zdeňka Malovce a následné přepadové a paličské akce

Starý letopisec předznamenává Malovcovo vyhlášení soukromé války Praze zvláštními astronomickými úkazy, jež tu patrně mají vyznít jako „zlá znamení“ následujících událostí: „Toho času bylo zatmění slunce téměř přes polovici a téhož měsíce na plně bylo také zatmění všeho měsíce. A toho času Malovec odpověděl Pražanům“. ⁷²⁾ Dotyčné zatmění Slunce se událo 16. října 1519, což nám může posloužit jako pomocné chronologické vodítko pro dataci Malovcova opovědního listu, který se nedochoval.

Současně s opovězením záštití oznámil Zdeněk Malovec nejvyššímu purkrabímu Zdeňkovi Lvovi z Rožmitálu, že „od země odpuštění běře“. ⁷³⁾ Tímto formálním aktem se Malovec zříkal poddanosti k panovníkovi a zemi se všemi z toho vyplývajícími právními důsledky, tak jak to ustanovoval vladislavský

zemský zákoník. ⁷⁴⁾ Zbavoval se tím povinností, ale hlavně privilegií vázaných na český šlechtický inkolát, což by mohlo být považováno za překvapující. Opovědníci se k tomuto právně poněkud záhadnému kroku uchýlovali zřejmě z důvodů prevence proti majetkovým sankcím, které jim hrozily za delikt moci proti právu, do kterého byla zahrnována i opověď. „Odpuštění od krále a od země“ předcházela v takovém případě majetkový převod na blízké příbuzné zapsaný do zemských desek. Bylo ještě v dobré paměti, že této taktiky úspěšně použil proslulý opovědník Kopidlanský, a právě Pražanům svým neuváženým trestným postupem proti Kopidlnu na to doplatili vysokou pokutou. „Odpuštěním od krále“ se snad opovědník také chtěl vyhnout zločinu urážky panovníka, který nebyl v jagellonské době ještě přesně specifikován. ⁷⁵⁾

Rožmitál oznámil Malovcovi opověď – jak byl z moci svého úřadu povinen – do jednotlivých krajů, ale jinak nepodnikl proti opovědníkovi žádné preventivní akce, ač o to byl Pražany žádán.

Na základě této až neuvěřitelné benevolence nejvyšší státní exekutivy se mohl Zdeněk Malovec a jeho četní „fedrovníci“ důkladně připravit k realizaci svých zločinných záměrů. Měli na to celou zimu 1519–1520. Obchodní tranzit v zimním období tradičně ochaboval a Pražané i měšťané ostatních královských měst mohli být na čas ukolébáni zdánlivou nečinností opovědníků, zejména když této fikci nahrávala velmi mírná zima bez sněhové pokrývky.

Na jaře r. 1520 se však mělo ukázat, že po v jistém směru diletantech typu Petra Sudy nastoupila v provozování silničního loupežení osobnost na podstatně vyšší profesionální úrovni.

Převážná většina loupežných a paličských akcí proti královským městům, které podnikla Sudova, Vojířova a Malovcova skupina, byla spáchána v prostoru již výše uvedeném. V protokolech je sice jedna zmínka, že „z Janovic také chodívali i jezdívali na vzatky do Němce“ ⁷⁶⁾, ale není dále rozvedena. Předpokládám, že se týkala Sudových odvetných akcí proti Janovským na jaře r. 1519.

Z větších silničních loupeží byla zřejmě první o velikonocích r. 1520 u Týna nad Vltavou, když se pražští kupci vraceli z lineckého jarmarku. ⁷⁷⁾ Přepad, kterého se účastnilo nejméně dvacet čtyři mužů, řídil Zdeněk Malovec, skrývající se v lese poblíž sledované trasy. Jídlo a pití mu do úkrytu nosil Václav Planknár z Kynšperka sídlící na nedalekém Březí, a proto z Březnic připadajících v úvahu jako místo loupeže, půjde nepochybně o vesnici východně od Týna nad Vltavou.

V přepadové skupině se kromě Malovce a Planknára nacházeli ještě čtyři rytíři: Vilém Bechyně z Lažan, Otmar Boříkovský z Košmberka, Bohuslav Vojíř z Čejkov a Beneš Žibřid z Omleničky, zatímto očekávaný Hynek Beztahovský z Říčan se nedostavil. Z neurozených aktérů, z nichž za zmínku stojí především uzdař Stach z Benešova a Malovcův důvěrník a zbrojnoš Kašpárek z Velhartic, byl největší počet z Kalenic (4) a Janovic (2).

Uloupení koně byli odvedeni ke krčmářce v Doubravici, ostatní kořist na Kalenice a k Stachovi Varlejchovi do Lázu. Jednoho z koní dostal Sudův příbuzný Jan Lukavský z Řenec – neznámo za jaké zásluhy – a ze dvou ručnic, které ukořistil Planknár, obdržel jednu Hynek Říčanský.

Při březnickém přepadu nebyl patrně nikdo z Pražanů zabit a Zdeněk Malovec nekrvavě loupeže u svých mužů snad i vyžadoval. Když jeho čtyři zbrojnoši zabili pražského formana Vávru někde mezi Blatnou a Sedlcem „on jim Malovec přimlouval, že jsou jeho radči nevzali“ (Kašpárkova výpověď).

Reakci na Malovcův velikonoční přepad bylo nepochybně i svolání velké obce spojených pražských měst 8. května na staroměstské radnici. Konšelé zde přednesli žádost o svolení posudného, kterou odůvodňovali vedle očekávaného příjezdu krále i potřebou zbrojení proti opovědníkům. Daň k vaření piva, která v r. 1519 vyvolala u měšťanů velkou nevoli, byla tentokrát ochotně schválena.⁷⁸⁾

Po přepadu u Týna nad Vltavou patrně následovala akce proti Plzeňským vracejícím se z trhu v Rokycanech. Místo činu bylo v protokolech označeno jako „Dehetník“ bez bližšího určení, nepochybně však bylo někde na trase mezi uvedenými městy.⁷⁹⁾ Přepadová skupina o počtu nejméně 11 mužů vyrazila z Horšic a vedl ji panoš Řídlo, sloužící u Viléma Švihovského z Rýzemberka na Švihově, odkud byl ještě jistý Volf a řezník Jan. Z urozců se přepadu na Dehetnici účastnil ještě nám už známý Otmar Boříkovský. Podle výpovědi lze u této loupeže vysledovat dvě skupiny – první švihovskou, vrhající silné podezření na tamější vrchnost – a druhou hořovickou, tvořenou lapky scházejícími se u kováře Jana. Na Dehetnici byli Plzeňští oloupeni o koření „za několik kop“, dopravené částečně do Hořovic a částečně do Janovic.

V květnu r. 1520 pak vyvrcholila škůdcovská aktivita proti Klatovům, neboť 25. tohoto měsíce město vyhořelo. Oheň vznikl na klášterském předměstí a strávil asi 250 domů, dvorů a chalup. Požár se nevyhnul ani radnici a zničil k velké lítosti historiků i městský archiv.⁸⁰⁾ Indicie v protokolech vedou jednoznačně k Petrovi Sudovi na Janovice. Ten společně se svým švagrem Alšem Sobětickým neustále podněcoval své kumpány k vypálení Klatov a jak vyznal Bohuslav Vojtěh „daroval Suda Vojtěhovi, strajci mému, prach a jiné potřeby k pálení“ a „radu dával Malonickému, Jakubovi a Pudilovi, aby mohau-li předměstí Klatovským vypáliti a oni jsou na to chodievali nočně“. Zřejmě se tedy podařilo založit požár až na opakovaný pokus, čemuž nasvědčuje i jiné tvrzení Bohuslava Vojtěhe, že „Suda dávno na tom a často o tom mluvíval, že chce předměstí Klatov vypáliti“.⁸¹⁾

Sudova úporná snaha citelně Klatovy poškodit vyplývala zřejmě z toho, že silničním loupežením se to příliš nedařilo. Vyloupení jedné usedlosti ve Splži bylo pro muže Sudova typu pouhé paběrkování, a když se nepovedl již zmíněný silniční přepad vedený Zdeňkem Malovcem a Malonickým vzrůstala na Janovicích nervozita. Jak udává Mikuláš Loskot ve své výpovědi Suda „jich pobízeli, aby což mohli brali, i telata, zvláště Klatovským, a když dlouho kam nešli tehdy jim lál“.⁸²⁾

Klatovská městská rada však organizovala svoji obranu poměrně účinně, měla také v námi sledované oblasti největší zkušenosti s opovědníckými rotami, zejména s Vojtěhovou. Ještě před tím, než zahájil Zdeněk Malovec své otevřené záští, disponovali Klatovští stíhacím oddílem, pro který museli měšťané sáhnout poněkud hlouběji do svých kapes. Hlavní problém však tkví v tom, že se nedochovaly výslechové protokoly z Klatov, které by naše údaje o řádění

opovědníků v okolí tohoto města podstatně doplnily. Pražské a tábořské protokoly mají sice řadu údajů o případech klatovských měšťanů, ale nejsou zde přirozeně v centru zájmu. Proto také v případě Klatov tápeme v chronologických a věcných nejasnostech.

K akcím, které se udály před vlastním Malovcovým záští nálezí zřejmě Vojtěhova loupež sukna a damašků dopravených na Kašperk k švaberskému purkrabímu Muchkovi.⁸³⁾ Zmíněný hrad je jako Vojtěhovo útočiště uváděn pouze jednou a lze předpokládat, že ho Vojtěh užíval předtím, než přijal Sudovo pohostinství na Janovicích. K tomuto přepadu bude asi také náležet uloupený kůň, kterého Vojtěh daroval Janovi Zručskému, svému „fedrovníkovi“ ještě z dob Kopidlanského záští proti královským městům.⁸⁴⁾

Na konto Otíka Sádla z Kladrubec připadá zabití Bohuslava Maysnéře z Klatov, při němž napomáhal Jindřich Sobětický, zatímco Jan Měcholupský „kravaře z Klatov zbodl“.⁸⁵⁾ Plátna uloupená klatovskému měšťanovi Vovsovi byla dopravena na Ujčín, jehož držitelem byl Vilém Vintř z Vlčkovice, jeden z četných přechovavačů Vojtěhových.⁸⁶⁾ Převážná většina zboží uloupeného obyvatelům Klatov však směřovala na Janovice k Petrovi Sudovi, který se svou manželkou ukrýval lup ve sklepení janovické tvrze. Jeden z těchto „vzatků“ byl učiněn „pod Katovskou horou“ (snad Šibeniční vrch u Klatov) a lupiči „mnoho přinesli na Janovice a něco také k Horčicovi“⁸⁷⁾, tedy do Mačic. Při této loupeži také došlo k pozoruhodné nesrovnalosti, neboť jednou z obětí byl také poddaný Lévy Malovec z Libějovic. Nelze vyloučit, že forman libějovických Malovců se čtyřmi koňmi byl záměrně ke Klatovským nastřčen. Když odvedl svou práci, vyzvedl si své dva koně na písemné doporučení pana Lévy pod hradem Kamenem, zbylé dva měl zřejmě od své vrchnosti zapůjčeny.⁸⁸⁾

Kromě loupení a pálení bylo další starostí Sudovou zájímání klatovských měšťanů, které se však příliš nedařilo. Nabádán byl k tomu Otmar Boříkovský s odůvodněním, že případné vězně bude možno vyměnit za Sudovy muže vězněné Heřmanem Janovským.⁸⁹⁾

Široce rozvětvený klan Malovců, představovaný navenek Zdeňkem, měl však poněkud jiné cíle než Suda stále deprimovaný dobře utajeným Janovským. Působení na Klatovsku se Malovcovi muselo jevit málo lukrativní a navíc s rizikem nebezpečného střetu s tamním početným okruhem Janovského přátel a přívrženců. Navíc klatovská obrana, v jejímž štábu můžeme tušit jako stálého poradce Heřmana Janovského, představovala tvrdý oříšek, což si Zdeněk Malovec už vyzkoušel.

Na Tábořsku měl klan Malovců podstatně bezpečnější zázemí, jak ukázala malá válka v letech 1514–1515, a zřejmě také řadu nevyřízených účtů s městem Tábořem. Chýnovští Malovci byli městu nejbližší, takže na ose Chýnov – Tábor to jiskřilo nejvíce.

Jedním z neuralgických bodů byla společná držba některých sídelních aglomerací. Ukázal to incident v Hrachovicích, vesnici položené jižně od Mladé Vožice, kde měli své poddané jak Tábořští, tak chýnovští Malovci. Zdeněk Malovec sebral svých patnáct zbrojnošů a přepadl v Hrachovicích usedlost bohatého sedláka Víta, poddaného tábořských měšťanů. V chalupě naloupili různé

šatstvo a hospodáře odvěkli do Šebířova, aby na něm vymohli „šacuňk“ ve výši 200 kop grošů.⁹⁰⁾

Také největší a nejspěšnější silniční přepad Malovcovy a Vojřovy družiny byl spáchán právě na tábořských obchodnících. Udál se 27. července 1520 u Blanice, na silnici mezi Prachaticemi a Bavorovem, kdy zde čekalo na tábořské kupce údajně na čtyři sta lupičů.⁹¹⁾ Jen tábořské a pražské protokoly zachycují na sto dvacet jmen přímých účastníků (z toho asi čtvrtinu urozených), z nichž mnozí se navzájem neznali, a je tedy zřejmé, že řada lupičů ke svému štěstí zůstala v anonymitě.

Akci důkladně připravoval a řídil Zdeněk Malovec s Janem Zručským. Hlavní operační centra byla na hradě Kameni a na tvrzích ve Vojnici a Doubravici. Malovec ukrývající se před chystaným přepadem v Eši, vesnici kamenského panství, vyslal svého zbrojnoše Štastného na výzvědy do Týna nad Vltavou, kudy měli Tábořští projíždět. Písař Bartoš Filipář měl na starosti verbování loupežných rejtářů, kteří se pět dní před přepadem ukrývali v Nesvačilech, další vesnici kamenského panství, pod vedením Hynka Říčanského. Jako spojka mezi hradem Kamenem a jízdními v Nesvačilech fungoval kamenský krčmář Vaněk, pravá ruka Jana Zručského a jeden z nejagilnějších mužů Malovcovy družiny. Pro jeho verbovací schopnosti se na něj obrátili i Václav Přeč, Hynek Říčanský a Vaněk Sádlo z Kalenic, aby jim sehnal deset „pacholků“. Pěší verbovali i jiní po širém okolí. Vedle poddaných z vesnic samotných loupežných zemanů (Kalenice, Doubravice, Mačice, Čekanice aj.) byli zlákáni i poddaní z helfnburského panství Rožmberků (Strunkovice nad Blanicí, Blanice, Vrabín, Malý Bor) z bezprostředního sousedství chystané silniční loupeže.

Jedna z operačních porad se konala v Kalenicích za přítomnosti Otmara Boříkovského, Václava a Oldřicha Lažanských z Bukové, Viléma Bechyně, Jana Zahořanského, Otíka Sádla, Hynka Říčanského a Bartoše Filipáře. Koordinaci s Malovcovou chýnovsko-kamenskou družinou zajišťovali tři posledně jmenovaní, z nichž Otík Sádlo odjel na Libějovice, kde se vyzbrojovali Albrecht Malovec, syn libějovického pána Lévy, a Hynek Malovec řečený Kulhavý. Svědkem příprav byl i kněz Prokop z Bílé Hůrky, který byl velmi zvědav kam se jeho páni chystají.

„Nač se strojíte pane Albrechte?“ ptal se prohnáný kněz mladého rytíře. „Na některého zkurvysyna, svého nepřítele“⁹²⁾ zněla drsná vojácká odpověď naznačující dostatečně protřelému knězi, že nadešel čas akce. Prokopovi nebylo třeba více vysvětlovat, neboť v jeho „chrastinách“ kolem Bílé Hůrky se skrýval Uhlík a jeho lapkovští tovaryši, kteří dostávali od nehodného sluhy Páně jídlo a pití, přichystaní na povel svých urozených pánů k velkému lupu. Zbrojí se také u ostatních Malovců – na Chýnově, Dřítině, Nestanicích, Borotíně a jinde.

Vojřova skupina se po poradě v Kalenicích odebrala do Doubravice, kde uspořádal hostinu Václav Přeč z Čestic a Dobeš Vojřů připomínal svým druhům, aby se při chystané akci nenechali poznat drábům. Toto varování naznačovalo, že pro některé by mohla tato rytířská hostina být hostinou poslední.

Z Doubravice vyrazili zemané se svým ozbrojeným průvodem k vesnici Dubu, položené pod rožmberským hradem Helfnburkem, a odtud vysílají dva špehy k sledování Tábořských: jednoho do Vodňan, druhého do Týna nad Vltavou.

Jídlem a pivem je přepadová rota zásobena zřejmě z dubské tvrze od bratří Dubských z Třebomyslic, z nichž Beneš je té doby na Helfnburku purkrabím. Přítomnost helfnburského šafáře Řihy naznačuje dostatečně, že rytíři Dubští byli s chystanou akcí přinejmenším srozuměni.

Mezitím se Malovcův špeh Štastný vloudil v Týně do ozbrojeného doprovodu tábořských kupců, a když se formanské vozy přiblížily k Blanicí, dal znamení výstřelem z ručnice.

Střetnutí Tábořských s lupiči bylo podle všeho dosti tvrdé, v protokolech se označuje také jako „bitva“ a místo střetu jako „bojiště“.⁹³⁾ Statečný odpor tábořských kupců byl proti přesile marný. Albrecht Malovec zabil Jana Postřihačova, jiní ubili Jana Hastrmana, dalším – jako Jírovi Kyselíčkovu – byly useknuty ruce.

Největší díl „tábořského vzatku“ byl dopraven na Janovice a zde prodáván, menší části byly odvezeny na Boříkov, Radešov, do Volyně k jisté „paní Čabuzské“, ke Korbelům na Čekanice, do Příbrami, Hořejova, na Bílou Hůrku a jinam. Lupiči přizvaní k přepadu „z labského kraje“ si rozdělili „bytunk“ s místními u Doubravice a pak si ho odvezli domů.

Celková výše kořisti sestávající se hlavně ze sukna, koření a koní se nedá přesně odhadnout. Neurození lapkové obdrželi většinou od 10 do 20 loktů sukna, avšak například příčinlivý Uhlík přivezl na Bílou Hůrku celé dva postavy, tj. 60 loktů českých. Z těch ponechal knězi Prokopovi pouhé tři lokty, ostatní si musel tento posvěcený překupník koupit. Uhlík přivezl na Bílou Hůrku i dva uloupené koně, ale ty – jak se ukázalo – neuloupil tábořským kupcům, ale mladému Řídlovi, svému kumpánovi. Podivné chování Uhlíkovo vysvětluje Hermannova rožmberská kronika, podle které byl Uhlík podplacený agent Pražanů.⁹⁴⁾

Podíly pro urozené lupiče nepřímou napovídají o jejich postavení ve společenství. Zatímco Jan Zručský z Chřenovic a Vilém Bechyně obdrželi po dvou postavách sukna, Otmara Boříkovský si ponechal jen „puol čtvrtu postavu“. Ke Korbelům na Čekanice byly dopraveny tři postavy sukna, ale ty byly zřejmě určeny k dalšímu dělení. Malovcův věrný zbrojnoš Kašpárek z Velhartic dostal půldruhého postavu, zatímco jeho pán si s Hynkem Říčanským rozdělil nejcenější část kořisti – koření.

Z uloupených koňů dostal dva Jindřich Koc z Dobře, jednoho daroval Jan Zručský Lévovi Malovecovi. Od poddaného Korbelů Kovářka z Čekanic koupil jednoho koně Stach Varlejš.

Podíly, které připadly nejmenovaným účastníkům blanického přepadu „z labského kraje“, nejsou ovšem nikde uvedeny.

Škody, které utrpěli tábořští měšťané, byly jistě obrovské a podle toho vypadala i reakce tábořské exekutivy. Už 31. července psal Petr z Rožmberka svému purkrabímu do Prachatic, že „dnes do Vodňan něco pěších z Tábora přitáhlo a mají sebou vozy, zbroji i pavězy a tak za to mám, že někam dále potáhnou“.⁹⁵⁾ Současně Rožmberk nařizuje, aby byl vyslán špeh a podával „dnem i nocí“ zprávy o dalších operacích tábořského oddílu. Krumlovský pán neměl ovšem obavy jen z Tábora, ale – což bylo jistým překvapením – i ze Zdeňka Malovce. Píše o tom krasíkovsko-zvíkovským Švamberkům: „Tajno vás nebuď, že Zde-

něk Malovec na mně svévolně nesnáze hledá, kdež jiného neznám, než že spolu zajdem".⁹⁶⁾ Tato formulace znamená „povadit se“, nebo také „zahájit boj“.⁹⁷⁾ Protože si Rožmberk u svých příbuzných Švamberků zamlouvá pomoc, půjde spíše o význam druhý. Stopy tohoto Rožmberkova postoje lze vysledovat také v tábořských protokolech. Z okruhu Malovcových společníků byl totiž zaslán opovědný list strakonickému velkopřevorovi Janovi z Rožmberka, nejmilejšímu synovci Petrovu a předurčenému dědici rožmberského regentství. Tento opovědný list byl psán jistým Jiřkem Buřlou, který současně napsal opovědný list i městu Sušici.⁹⁸⁾ Důvod záští není sice uveden, ale z jiného pramene se dovídáme, že Jan z Rožmberka už v létě r. 1519 úzce spolupracoval se Sušickými v potírání silničního loupežení. Jednalo se o zločince, kteří loupili někde na silnici vodňanské kupce, ale i Sušičtí společně se strakonickým velkopřevorem posílali do Vodňan svého kata k útrpným výslechům.⁹⁹⁾ Protože v souvislosti s oloupením vodňanských kupců je zmíněn i Uhlík, který stejně jako Jiřík Bubla pocházel ze Žirovnice, jsou důvody lapkovské pomsty nesnadně. Proto hořelo obilí ve Strakonících a rožmberský vladař se rozhodl postupovat tvrdě.

Mračna nad Zdeňkem Malovcem a jeho lupiči se začala stahovat tím spíše, že Adam z Hradce oznamoval svému švagrovi Zdeňkovi Lvovi z Rožmitálu, že při oloupení Tábořských přišli ke škodám i jindřichohradečtí poddaní.¹⁰⁰⁾ Nejvyššímu purkrabímu přišla samozřejmě i stížnost z Tábora, ale ústup z dřívějších velmi tolerantních postojů k opovědníkům královských měst, zabíhající až do bezbřehé benevolence, zapříčinil především postoj seniorů obou hlavních větví Vítkovců. Navíc byl Lev z Rožmitálu velmi interesován v právě řešené otázce rožmberského dědictví a vidině případného podílu z něho byl ochoten obětovat dost z dosavadních ohledů ke své šlechtické klientele.¹⁰¹⁾

Krátce po blanickém přepadu se dostali do věže velhartického hradu dva aktéři – zemané Bartoš Filipář a Jan Zahoranský. Není zřejmé, zda sem byli velhartickému pánu dodáni, nebo byli dopadeni z iniciativy samotného Zdeňka Lva. V každém případě znamenali oba vězni pro pana purkrabího velice nepříjemné komplikace. Petra z Rožmberka, který se o velhartické vězně intenzivně zajímal, ujišťoval Zdeněk Lev, že se zachová podle jeho instrukcí a vyslovil obavy, že v tom „tovaryšstvu“ bylo mnoho urozených. Zároveň však sděloval, že ve vězení na Petršpurku (Petrohradě) jsou dva pomocníci Heřmana Janovského, kteří nařkli ze spoluúčasti četné měšťany.¹⁰²⁾ Tato připomínka měla zřejmě brzdit Rožmberkovu přísnost proti loupežným zemanům. Nelze zjistit, co vlastně rožmberský vladař zamýšlel proti velhartickým vězňům, ale ti na tom byli lépe, než kdyby zůstali na svobodě vystaveni stíhání tábořských drábů.

Zdeněk Lev ovšem cítil potřebu se ospravedlnit u svých politických straníků a nejvyššímu komorníkovi Jaroslavu ze Šelmberka napsal, že dotyčné vězně má ve věži „z povinnosti poctivosti své“, ostatní okolnosti odkazoval na osobní schůzku.¹⁰³⁾

Nečekaně ostrý kurs Petra z Rožmberka proti pachatelům blanického přepadu ovšem znamenal pro Malovce a další opovědníky stupeň nejvyššího ohrožení. Náhle se zaktivizoval i starý Janovský, který zajmul seniora rytířské rodiny Loubských z Lub,¹⁰⁴⁾ jejichž tvrzení v těsné blízkosti Klatov dělala zřejmě městu starostí jako předsunutá výspa Sudova lupičského společenství. Janovským je

asi také možno připsat paličské akce na velhartickém panství, při kterých byla Zdeňkovi Lvovi z Rožmitálu vypálena ves Březí.¹⁰⁵⁾ Míra anarchie hrozivě vzrůstala a samotný Rožmitál, vlastně nejvyšší úředník policejní exekutivy, nebyl schopen zajistit bezpečnost ani na svých vlastních statcích. Dva poslové vyslaní k Rožmitálovi z Norimberka a Tábora byli zabiti – první u Klatov, druhý u Velhartic. K tomu Rožmitál rozhořčeně ve svém dopise Adamovi z Hradce podotýká: „A pouští se hlas, že by to činili ti, jako chť slouti dobří lidé“.¹⁰⁶⁾ Nicméně nejvyšší purkrabí z ohledů na svou šlechtickou klientelu stále váhal se zákrokem proti silničním lupičům a stížnosti z Tábora odbyl tím, že si za to měšťané mohou sami. Naproti tomu rožmberský vladař po poradě se svým synovcem Janem Strakonickým nařídil svému purkrabímu v Prachaticích Janovi Hartmanickému, aby pachatele blanického přepadu ostře stíhal.¹⁰⁷⁾ Dva zátahy prachatické posádky přivedly do městského vězení první podezřelý, mezi nimiž se nalézal i Pešice z Nestanic, poddaný tamějších Malovců. Při útrpném výslechu se Pešice přiznal, že byl „při vzatku a mordích Tábořských“ a při tom si naloupil asi 15 loktů „sukna vlčatého“. Vedle toho prozradil účast četných zemanů při blanickém přepadu – mimo svého pána Hynka Malovce ještě Přecha z Doubravice, Václava Sádla a oba Vojře.¹⁰⁸⁾ Z rozkazu Petra z Rožmberka byl Pešice popraven a jeho výpověď zaslána tábořské městské radě. Další lapkovské popravení v Prachaticích zůstávají pro nás v anonymitě, o zbylých nařídil Rožmberk velmi důrazně Janovi Hartmanickému, aby je v žádném případě – ani na rukojmí – nepropouštěl.¹⁰⁹⁾

Razie prováděné z Prachatic probíhaly souběžně se stíhacími akcemi Tábořských a dávaly jim i nepřímou satisfakci. Ohlasy na tyto akce zazněly i na bartolomějském stavovském sněmu, který pro morovou epidemii v Praze se konal v Benešově. Zde si stěžoval Václav Planknár z Kynšperka, nám už známý „fedrovník“ silničních lupičů, že mu Táborští zajali krčmáře a devět dalších podaných.¹¹⁰⁾ K těmto zajatcům zřejmě náležel i Jiřík Horník, zachycený v tábořské černé knize, který na svého pána udal, že „nosil Zdeňkovi (Malovcovi) do lesa chléb a jídlo tý chvíle, kdy Praští z Lince jeli po velce noci 1520“ a naloupil si při tomto přepadu pro sebe ručnice.¹¹¹⁾

Na benešovském sněmu však v otázkách zemské bezpečnosti nebylo nic podstatného uzavřeno. Zasedání bylo jen chatrně navštíveno a rozvadění zástupců městského i obou šlechtických stavů se jen dohodli na dalším sněmování ve Znojme, kam se měl dostavit i král Ludvík.¹¹²⁾

Královská rada však po referenci o morové epidemii a anarchické situaci v zemi, kterou podal jeden z dvořanů vyslaný na benešovský sněm, z důvodu ohrožení králova života jednohlasně zamítla cestu na Moravu. Mladý král tedy odložil svůj zásah do českých poměrů na neurčito a zneprátené stavy vyzval „vejítí opět ve svornost a lásku mezi sebou“. Nepochybně toto vágní prohlášení bylo vodou na mlýn opovědnickým žvlům seskupeným kolem Sudy, Vojře a Malovců.

Bylo však už dotčeno, že tomuto lupičskému společenství vyvstal nečekaně mocný protivník v osobě starého Rožmberka, jehož rozhodný postup přinesl důležité změny do dalšího vývoje záští proti královským městům. Především byli zastrašeni Malovci a jejich přední spiritus agens Jan Zručský. Bylo to vcel-

ku pochopitelné, neboť většina statků maloveckého klanu se náhle ocitla v tábořsko-rožmberském obklíčení. K boji na dvou frontách si Malovci rozhodně netroufali a hledali cestu ke smíru. Bylo však třeba rychle uklidit do ústraní Zdeňka Malovce, který od Petra z Rožmberka nemohl čekat žádnou shovívavost. Stalo se tak zřejmě po rodové poradě a Malovci jako mávnutím proutku mizí ze Sudova loupežného společenství. Svému kumpánovi Vilému Bechyňovi z Lažan se Zdeněk Malovec svěřil, že se chystá na zimu do Uher, kde si „stanoviště zjednal na Starých Hradích“.¹¹³⁾

O jednáních Petra z Rožmberka s Malovci nemáme přímé doklady, ale hlavním usmiřovatelem byl nejspíše Léva Malovec z Libějovic, jehož důvěrná korespondence s Rožmberkem se dochovala.¹¹⁴⁾ Starý Rožmberk užil úspěšně taktiku cukru a biče: zatímco některým Malovcům ukázal nesmiřitelnou tvář – vedle Zdeňka to byl i Hynek Kulhavý z Nestanic – přijal do svých služeb od r. 1521 Jana Malovce z Chýnova na Vimperku a Březnici, s libějovickými Malovci spřízněné Žibřidy z Omleničky a hlavního „fedrovníka“ maloveckého klanu Jana Zručského.¹¹⁵⁾ Dotyčné zemany tím Rožmberk na jednu stranu pacifikoval, na druhé straně uchránil před stíháním ze strany Tábora a ostatních královských měst.

Secese Malovců ze Sudova společenství znamenalo vážné oslabení protiměstských opovédnických živlů v sledované oblasti a královská města nehodlala tuto příležitost propást, zejména když Rožmítál odjel někdy během října do Slezska na svatbu svého syna Adama. Nejvyšší purkrabí ustanovil svým zástupcem nerozhodného a bázlivého Hynka Bořitu z Martinic, jehož sídelní hrad Smečno byl navíc zcela mimo inkriminovanou oblast.

Pražané svolali na 9. října sjezd zástupců královských měst do Prahy, kde hlavním bodem jednání byl další postup proti opovédníkům a škůdcům.¹¹⁶⁾ Mezitím pokračovalo horlivé stíhání silničních lupičů a v městských mučírňách byla pilně zapisována další jména pachatelů a „fedrovníků“. V Klatovech byl umučen blíže neznámý Svatba, jeden z účastníků blanického přepadu, jehož výpověď se však nezachovala.¹¹⁷⁾

Vedle Tábora se po blanickém přepadu aktivizovala i další města v jižních Čechách a posilovala silniční ostrahu svých obchodníků. Když byla z Doubravice a Kalenic vypravena přepadová skupina pod vedením Bohuslava Vojtře, Hynka Říčanského a uzdáře Stacha z Benešova, aby oloupila budějovické obchodníky na cestě z Jindřichova Hradce, narazila na tuhý odpor. V přestřelce byl zabit jeden budějovický měšťan, ale naloupené sukno si přepadení od lupičů vybojovali zpět. Účast Uhlíka z Žirovnice, který skupinu na místo přepadu vedl, napovídá, že Budějovičtí byli včas varováni.¹¹⁸⁾ Právě tak selhal plánovaný přepad píseckých obchodníků vedený rovněž Bohuslavem Vojtřem, který ve své výpovědi přiznává, „že neudeřili na ně protože jich bylo mnoho“.¹¹⁹⁾ Václav Přeč, Otík Sádlo a Hynek Říčanský se chystali přepadnout Tábořské při jejich cestě na dačický jarmark, naverbovali k té akci asi dvacet mužů, s kterými číhali u Černovic, ale neúspěšně. Jan Zručský se k tomu podle výpovědi krčmáře Vaňka z Kamene lítostivě vyjádřil: „Když Táborští měli jeti, kde je Zdeněk aby je pořel?“¹²⁰⁾ Byla to nepochybně nárazka na již absentujícího Zdeňka Malovce, který k úspěšnému provedení akce citelně scházel. Neúspěch

u Černovic nejspíše také spadá na konto nastrčeného špióna Uhlíka, který zde byl přítomen. Neuskutečnily se také lupičské akce plánované Zdeňkem Malovcem proti Sušici.¹²¹⁾

Mezitím připravila královská města dobře utajený a překvapivý protiúder.

Trestné tažení královských měst a pražské popravky

Když se zástupci královských měst stále setkávali s neochotou většiny panského a rytířského stavu k společnému zlikvidování loupežné činnosti, přikročila města k energickému aktu svépomoci. Předcházely mu každotýdenní porady v Praze, z nichž poslední se uskutečnila 9. října r. 1520.¹²²⁾ Na ní po přečetných a opakovaných stížnostech na násilnosti opovédnických družin padlo konečné rozhodnutí o společném trestném tažení proti loupežným tvrzím.

I když chybí písemné materiály z četných porad městského stavu během r. 1520, dá se předpokládat, že rozhodnutí sáhnout ke krajním prostředkům bylo dostatečně uvážené. Vycházelo z přesvědčení většiny zástupců královských měst sdružených v branném svazu o nutnosti radikálního kroku a bylo podepřené ověřenými informacemi o „fedrovnicích“.

Největší zdroj těchto informací můžeme tušit u Heřmana Janovského a okruhu jeho příbuzných a přátel, byli však i podplacení špióni přímo v řadách opovédnických družin. Absence písemných záznamů z pražských porad nepřímo potvrzuje i důsledné dodržování konspiračních zásad, což se mělo zúročit v dokonalejším momentu překvapení, který města svým nepřítelům připravila.

Podle předpokladů se první ujalo iniciativy hlavní město – jeho ozbrojené oddíly vytáhly proti Tochovicím v síle 250 pěších a 50 jízdních s artilerií čítající 2 srubnice a 80 hákovnic.¹²³⁾

Tochovická tvrz byla z opevněných opovédnických sídel Praze nejbližší. Sídlila na ní Kateřina Vranovská z Vartmberka, vdova po Oldřichovi Vranovském z Valdeka. Tento Oldřich, který zemřel krátce před rokem 1519, byl dlouhou dobu ve službách Zdeňka Lva z Rožmítálu, který držel ochrannou ruku i nad Oldřichovými syny Jaroslavem a Jindřichem. Tito nezletilí mladíci neměli přirozeně nijak významné postavení v sledované opovédnické družině, ač byli panského stavu – hlavní slovo měl na Tochovicích bezpochyby zeť Kateřiny Vranovské Vilém Bechyň z Lažan. Jeho úloha v loupežném společenství Zdeňka Malovce však měla být neslavně dohrána 24. října roku 1520, kdy Pražané namířili svá děla na bránu tochovické tvrže.

Odpor tochovické posádky nebyl asi nijak houževnatý – aspoň ho komentátor události v Starých letopisech nezmiňuje – a tvrz byla přesilou obláhatelů snadno dobytá. Okolní šlechta, včetně březnických Malovců, sídlících pouhých 5 km jižně od Tochovic, a purkrabího na blízkém rožmitálském panství, ponechala Tochovice svému osudu. Rozpačitý postoj drobného zemanstva v okolí Tochovic, paralyzovaného nepřítomností Lva z Rožmítálu v Čechách, dobře dokumentoval Kerunk z Lomu, počestně hospodařící na blízkém Lazsku. Po zprávě o obléhání Tochovic si pan Kerunk sice srdnatě navlékl brnění a nechal osedlat koně, ale zakrátko uvážil, že by mohl být podezřelý jako „fedrovník“

lupičů, a proto zbroj odložil a zůstal doma. Nejbližší Kerunkův soused Burian z Újezdce na Vysoké, důvěrně přezdívaný Malovcovými kumpány „Buriánek“, však čisté svědomí rozhodně neměl a raději uprchl na Pičín k Janovi Bechyňovi z Lažan, přísedícímu zemského soudu a blízkému příbuznému obléhaného Viléma.¹²⁴⁾

Na dobytých Tochovicích bylo nalezeno „mnoho šafránu v holubích baňkách“,¹²⁵⁾ pepř a jiné naloupené zboží, dostatečně usvědčující dopadené muže na tvrzi z nekalé činnosti. S Vilémem Bechyní a jeho komplici byla zajata i Kateřina Vranovská se syny Jaroslavem a Jindřichem a dvěma dcerami, z nichž jedna ještě chovala Bechyňovo dítě.

Zdeněk Malovec často se zdržující na Tochovicích – díky štěstí nebo snad větší prozíravosti – dopaden nebyl. Starý letopisec však zmiňuje mezi tochovickými zajatci „odpovědníka Kašpara“, což byl nepochybně Kašpárek z Velhartic, Malovcův zbrojnoš a důvěrník.

Okolnosti dobytí Tochovic se úzce dotýkají otázky hospodářského boje šlechty s městy nejen tím, že ze sídla Vranovských z Valdeka byl vážně ochromen obchodní tranzit na trase Praha – Linec, resp. Pasov. Jedním ze stěžejních a velmi ožehavých sporných bodů mezi znesvářenými stavy bylo pivovarnictví – královskými městy úporně hájený a přísně strážný zdroj velikých příjmů. V našem případě se tento obecný hospodářský spor promítl do konkrétního v tom, že Pražané po dobytí Tochovic nejen vypálili samotnou tvrz, ale rozbořili i k ní náležející pivovar se sladovnou. Dnes už samozřejmě nelze přesně kvantifikovat, jak dalece mohla výroba piva a sladu na Tochovicích konkurovat pražskému pivovarnictví, ale skutečností bylo, že už v druhé polovině 15. století exportovali Pražané své pivo do blízkého okolí, konkrétně do Příbrami, Miličína, Vožice a jiných míst jižních Čech. Vedle piva byl slad exportním výrobkem královských měst nejen do bezprostředního okolí, ale i do vzdálenějších míst.¹²⁶⁾ Na začátku 16. století nastává první vlna poklesu odbytu piva z Prahy a dalších měst a tím dostává tochovický případ další důležitou dimenzi.

Problém, který Pražanům a dalším královským městům při jejich ozbrojených sankcích vyvstával a měl ještě dost výrazně limitovat rozsah trestných tažení, byl postoj sedláků a dalších vesnických poddaných. Ač na jedné straně se poddaní – jak bylo již dotčeno – z různých důvodů zapojovali do činnosti opovédnických družin, existovaly přirozeně i silné tendence protichůdné. Už během záští Kopidlanského proti Praze se sedláci v některých vesnicích se zbraní v ruce tak důrazně postavili proti loupežným rejtářům, že tito rychle upustili od svých choutek na pálení a drancování. Pražané toho byli pamětlivi a při svých taženích rozhodně brali na „čtvrtý stav“ ohled: v případě Tochovic ukořistěný dobytek rozdali okolním sedlákům. Byli to jistě ponejvíce poddaní tochovického panství, které Pražané válečným právem převzali do správy jako nová vrchnost a pojišťovali si jejich lojalitu. Když se pražští hejtmané „v lidí uvazovali“, jak píše Starý letopisec,¹²⁷⁾ docházelo zřejmě v případě společné držby několika majitelů vsí nebo dvora k nějakým přehmatům. Tak tomu bylo nejspíše i u zmíněného Kerunka z Lomu, který protestoval proti obsazení svého dvora a domlouval ozbrojeným exekutorům: „Páni, zle hospodaříte!“ Byl odbyt s tím, že si šlechta toto počinání zapřičiňuje sama.

Celá trestná akce netrvala Pražanům ani týden: vyrazili z Prahy v úterý 23. října v noci a v sobotu 27. října byli už zase doma.¹²⁸⁾ Dostupné prameny nedokládají, že by Pražané dobyli ještě jinou fortifikaci, v úvahu by však přicházela Vysoká u Příbrami, která krátce po roce 1520 změnila majitele stejně jako Tochovice.

Na zpáteční cestě tábořili Pražané v Mníšku pod Brdy, kde žoldnéři zapálili na noc ohně přímo na náměstí, neznámo jestli se souhlasem majitele místní tvrze a městečka Jana Vratislava z Mitrovic. Mladíci – či spíše ještě děti – Jaroslav a Jindřich Vranovští, ležící spoutaní na vozech, vzbuzovali soucit místních obyvatel, kteří jim podali aspoň čerstvou vodu.

V Praze byli zajatci z Tochovic uvrženi do vězení na staroměstskou radnici. První výsledky podezřelých přenesly cenné informace pro další koordinaci postupu proti loupežným hnízdům na jihozápadě.

Tochovické tažení muselo signalizovat radikální obrat v politice městského stavu a je proto s podivem, že především Petr Suda na to nebral dostatečný ohled. Určitě musel dostat včas zprávy o dopadení svých kumpánů na Tochovicích. Zdá se však, že přespříliš spoléhal na mocné protektory, ke kterým počítal hlavně kancléře Šternberka, Rožmitála a Petra z Rožmberka. V případě posledně jmenovaného se však měl dočkat trpkého zklamání.

Sudovu bezstarostnost dokumentovala posvícenská veselice, na kterou janovický pán pozval své přátele ze širokého okolí. Těm jistě zhořkla sousta v ústech, když s překvapením hleděli do ústí děl mřících na janovickou tvrz. Bylo to v pondělí ráno 5. listopadu 1520.¹²⁹⁾

Města plzeňského kraje – Klatovy, Plzeň a Stříbro – připravila po vzoru Pražanů (a jistě i na základě nejčerstvějších informací z výsledků tochovických zajatců) dokonale utajenou akci. Jejich oddíly se v noci z neděle na pondělí zmocnily bez odporu městečka Janovic a pevně sevřely janovickou tvrz palnými šancemi. Ač janovická tvrz převyšovala svým vícevěžovým obranným systémem běžný standard vládyckého sídla té doby – svou typologií se blížila vodnímu hradu – věděli obklíčení páni, znalí vojenského řemesla, že rovinné položení této fortifikace dává velmi malé naděje na účinný odpor proti soustředěné dělostřelecké palbě.

Nicméně odolávala janovická tvrz městské artilerii celé dva týdny, během kterých hrozivě narůstala přesila obléhatelů. Z hlavního města vyrazili Pražané k Janovicím 9. listopadu o síle 800 pěších a 500 jízdních s trémem 44 vozů. Cestou se k nim přidávaly oddíly měst z českého severozápadu – Žatce, Kadaně, Mostu, Loun a Litoměřic. Oddíly z Tábora, Budějovic, Písku a Vodňan, měst prácheňského a bechyňského kraje, dorazily k Janovicím zřejmě ještě před Pražany, stejně jako Domažličtí a Sušičtí. Bylo toho na jednu tvrz poměrně dost.

Při skromném odhadu zmobilizovala královská města k trestnému tažení dobře dva a půl tisíce mužů, z nichž asi čtyři pětiny dorazily do poloviny listopadu na místo určení.

Jenom vojenská síla Prahy byla neobyčejně vysoká, uvážíme-li, že o necelý rok později posílalo hlavní město králi Ludvíkovi proti Turkům jenom 500 pěších a 100 jízdních.¹³⁰⁾ Bylo zřejmé, že mobilizace měst měla i posláním de-

monstrovat vojenskou sílu a odhodlání třetího stavu sáhnout i ke krajním mocenským prostředkům.

Toto posláni skutečně splnilo svůj účel, neboť jen jediný z nejvyšších zemských úředníků byl odhodlán se exponovat pro obleženého Sudu a rozpoutat občanskou válku. Tímto mužem byl nejvyšší kancléř Ladislav ze Šternberka, kterému se podařilo svolat k ležení u Velhartic na pomoc Janovicím 1200 pěších a 250 jízdních.

Proti vojsku třetího stavu to byla síla nedostačující, navíc šlechta, která se sjela na velhartickém hradě (zmiňováni jmenovitě jsou Šlikové a Dobrohost z Ronšperka), nebyla zdaleka tak jednotná a akceschopná jako města. Někteří ze strachu, jiní z despektu k Petru Sudovi a jeho společníkům, ozbrojený zásah odmítli. Přes úporné úsilí Šternberkovo a hejtmanů plzeňského kraje Volfa Dobrohosta z Ronšperka a Viléma Kfelře ze Zakšova se šlechtická válečná hohovost u Velhartic postupně rozpadla. Zásadní význam pro tuto skutečnost měl ovšem váhavý postoj Petra z Rožmberka.

Petru Sudovi se někdy v polovině listopadu podařilo ještě se sedmi svými druhy o obležených Janovicích šťastně uniknout. 14. listopadu je na Velharticích datován dopis Rožmberkovi, ve kterém Suda úpěnlivě prosí o pomoc, apeluje na to, že se vždycky řídil podle Rožmberkových rad (!) a připomíná mu: „...neb ste ke mně ráčili mluvit, jestli by na mne mimo právo kdy saženo bylo, že mne opustiti neráčíte".¹³¹⁾

Rožmberskému vladaři bylo ovšem psáno také z opačné strany bojiště. Klatovští, Pražané a další města se neodvažovala pominout obecně uznávanou Rožmberkovu autoritu a zdůvodňovala mu svůj postup proti Janovicím.¹³²⁾ Důkazy byly po ruce a Rožmberk také věděl své z výslechů v Prachaticích.

Neutralizaci rožmberského vladaře je možno považovat za diplomatický úspěch měst a Šternberkovi po fiasku u Velhartic nezbylo než přejít k vyjednávání, když také zástupce nejvyššího purkrabího Hynek Bořita z Martinic nejevil ochotu k nějakým radikálním krokům.

O vyjednávání, k němuž bylo sjednáno třídní příměří, píše Starý letopisec: „Pán kancléř Ladislav hlásil se ku pánům klatovským, žádaje jich za to, aby Petra Sudy neměli v tom domnění zlém, a Suda též aby se nedomyšlel co takového o nich, že by nikdá nic nebylo škodného, než samým domněním že by se hryzli, – že chce Janovice k ruce své ujíti....a jestliže by toho učiniti nechťeli, že by Petra Sudy opustiti nechťel".¹³³⁾ Šternberk se tedy na celou záležitost díval s velkolepým nadhledem: vlastně se nic nestalo, jen obě strany setrvávají v mylných domněnkách. Města však na předání Janovic do rukou Šternberkových nepřistoupila a obnovila obléhání. Posádka tvrze se vzdala 19. listopadu 1520. Zajatí šlechtici, kteří nebyli podezřelí ze škůdcovství byli propuštěni – jmenovitě je uváděn jen jeden z rodu Prostibořských z Vrtby – zbylých šestnáct osob, počítaje v to i manželku a děti Sudovy, bylo uvězněno v Klatovech. Janovická tvrz byla vypálena a rozbořena 23. listopadu, asi k velké lítosti Janovských, jejichž naděje na restituci rodového majetku rychle stoupaly.

Neslavný rozchod vojska šlechty od Velhartic a dobytí Janovic se setkalo s nadšeným ohlasem poddaných na Klatovsku, kteří se začali sbíhat k ležení Pražanů v naději, že půjdou „bít pány". To působilo velké rozpaky pražskému

velení, které rozhodně nemělo v úmyslu přibírat plebejské živly do svého vojska. Vyvolávání Žižkova ducha nebylo zcela jistě v programu svazu královských měst a nevídaná radikalizace poddaných byla zřejmě větším retardačním momentem vojenských operací na jihozápadě, než králova nařízení oběma stranám o okamžitém zastavení válečných akcí. Pražané společně se severozápadními městy se po devastaci janovické tvrze začali stahovat k Plzni a cestou zrazovali další přicházející posily mířící k Janovicím od pokračování v trestných akcích. Šlo hlavně o kontingenty měst Polabí, z nich Kolínští, Kouřimští a Českobrodští měli teprve 22. listopadu vyrazit z Českého Brodu,¹³⁴⁾ tedy už značně post festum. Pražané přes Plzeň a Beroun dorazili domů 27. listopadu a „slavně sou uvítání".¹³⁵⁾

Týž den však psal prachatický purkrabí Jan Hartmanický Petrovi z Rožmberka, že „hořelo v Nestanicích u Hynka Malovce...Hořčici v Mačicích jsú vypultovali...a Korbele také též vypultovali". K tomu pisatel dodává: „vo Přieškovi nenie co slyšeti, by jemu překáželi. A taky praví, že by on při té porážce Táborských nebyl, než co vo Sádlovi také ještě kruntovnieho nic neviem".¹³⁶⁾ Informace prachatického purkrabího byly poněkud kusé a co se týče Příška i nepřesné. Příškova účast na blanickém přepadu byla prokázána a jeho tvrz v Doubravici, stejně jako Sádlova v Kalenicích, byla napadena.

Jihočeská čtyřka – Tábor, Budějovice, Písek a Vodňany – si totiž nenechala ujít příležitost k ztrestání loupežných tvrzí na Sušicku a Vodňansku. Není vůbec jisté, zda to bylo se souhlasem a vědomím Pražanů, kteří se spokojili dobytím Janovic, a ještě uvidíme, že zmíněná čtyřka vedla i nadále v rámci městského svazu poněkud samostatnou politiku. Jejím trestným tažením byly na zpáteční cestě od Janovic dobyté a vypáleny tvrze v Soběticích, Mačicích, Kalenicích, Doubravici, Nestanicích a některé ze sídel Korbelů z Bukové, s největší pravděpodobností v Čekanicích. Poslední na řadě byla podle všeho tvrz v Nestanicích, zatímco Libějovice, vzdálené pouhý kilometr od Nestanic, už napadeny nebyly, ač libějovičtí Malovci toho měli na svědomí při nejmenším tolik jako nestaničtí. Náhle přerušení trestného tažení jihočeské čtyřky spadá zřejmě na konto roztržky s Táborem, kterou připomíná rovněž ve svém dopise Rožmberkovi prachatický purkrabí: „Piesečtí, Vodňanští, Budějovičtí zase domů táhli v tomto kraji, nabravše si v Janovicích všelikých potřeb. A Táborští se s nimi o nějaké hákovnice povadili, jedúc za nimi a jim je zase pobrali".¹³⁷⁾

Důsledek sporu o hákovnice a snad i jinou kořist z Janovic byl zřejmý: loupežné hrady a tvrze na Vodňansku (Libějovice, Dříteň, Březí u Týna) a Tábořsku (Chýnov, Kámen, Beztahov a jiné) zůstaly ušetřeny. Jihočeská města se však také u Nestanic dostala na hranici helfnburského panství Rožmberků, které se zde prolínalo s panstvími libějovických a nestanických Malovců a bylo třeba se vyhybat zbytečnému konfliktu, zejména když Léva Malovec z Libějovic byl na rozdíl od ostatních svých příbuzných ve velmi dobrých vztazích s Petrem z Rožmberka. Ten sice zachovával neutralitu, ale ostražitě a v ozbrojené pohotovosti sledoval operace jihočeských měst.

Klíčovou úlohu starého rožmberského vladaře pro vyústění vnitrostavovské krize dokládá jeho korespondence s Hynkem Bořitou z Martinic. Bořitu sice zplnomocnil Rožmitál jako svého zástupce v Čechách, ale zároveň mu svázal

ruce příkazem, aby se řídil Rožmberkovými radami. Korespondence na dlouhých osách mezi Sýcovem ve Slezsku, kde dlel Rožmitál, Pražským hradem a Českým Krumlovem obráží značnou zmatenost, strach a alibismus předních autorit české šlechtické obce.

V předvečer dobytí Janovic doporučoval Rožmberk Bořitovi, aby zprostředkování mezi znepřátelenými stranami se ujal Vojtěch z Pernštejna, pán na Hluboké, ke kterému mají města důvěru.¹³⁸⁾ Zůstalo však jen u návrhu a kunktátor Bořita několik dní po vzdání Janovic prosí úpěnlivě Rožmberka o radu,¹³⁹⁾ aby mu vzápětí – nevyčkav odpovědi – nařídil vytáhnout s vojskem do pole.¹⁴⁰⁾ Na to Rožmberk zdrženlivě odpovídá, že je sice ve válečné pohotovosti, ale tažení považuje za zbytečné, neboť Janovice jsou už dobytý.¹⁴¹⁾ Mezitím Rožmitál ze svatebních radovánek v Sýcově alibisticky nabádal Bořitu, aby šlechta mobilizovala a vytáhla se svým vojskem proti Klatovům. Tohoto kroku se však Bořita zalekl a své obavy z vojenské konfrontace vyjádřil ve svém dopise Rožmberkovi, datovaném několik dní po dobytí loupežných tvrzí na Sušicku a Vodňansku. „Stáhnou-li se stavové naši jak pan purkrabí píše, ke Klatovům, já se toho obávám, že Pražané a jiná města hned vytáhnou na pole, když bychom tam byli, svezú se s pochodněmi na statcích našich“.¹⁴²⁾

Zpráva o roztržce jihočeské čtyřky právě na hranicích exponovaného Helfnburského panství přinesla Rožmberkovi nepochybně velkou úlevu, stejně jako Lévovi Malovcovi z Libějovic. Nebezpečí ozbrojeného konfliktu na jihu však nebylo úplně zažehnáno, neboť Písečtí měli v úmyslu vyřídít si separátně nějaké účty s Údražskými z Kestřan, svými sousedy na jihovýchodě. Rožmberk se to však dozvěděl a rezolutně se ohrožených zastal. Aspoň ve svém dopise Smrčkovi z 8. prosince 1520 Rožmberk prohlašuje, že Písečtí chtějí Bohumírovi z Kestřan rozbořit tvrz, on však je rozhodnut ho bránit jako vlastní statky.¹⁴³⁾ Nic nenasvědčuje tomu, že by Písečtí své záměry realizovali, také ve výslechových protokolech není žádná zmínka o škůdcovství některého z Údražských.

Po stažení oddílů královských měst od Janovic se o separátní akce vedle Písku pokoušely i Domažlice. Během vypjaté situace při obléhání Janovic byl v Domažlicích za neznámých okolností zabit Václav Chříňovský. O tomto rytíři lze zjistit jen tolik, že se svými bratry Petrem a Hynkem držel v tu dobu Merklín, asi 20 km severovýchodně od Domažlic.¹⁴⁴⁾ Znepokojení zemané na Domažlicku – jmenováni jsou Bohuslav Rochce z Otova, Jetřich Zahořanský a Jindřich Purkart z Hořešovic na Vidicích – se uchýlili do Kladrub, kde se právě konal sjezd šlechty plzeňského kraje, a stěžovali si přítomným krajským hejtmanům na nepřátelské záměry Domažlic.¹⁴⁵⁾ Dotčení zemané se nejspíše obávali napadení svých sídel. Podezřelý se jeví zejména Jetřich Zahořanský z Oračova, jehož blízký příbuzný Jan Zahořanský byl (stále ještě?) vězněn na Velharticích. Zahořanští sídlící pouhých 5 km východně od Domažlic patřili ke klientele Švihovských; v r. 1510 je Jetřich zmíněn jako purkrabí na jejich hradě Rýzemberku u Kdyně.¹⁴⁶⁾ Bohuslav Rochce a Jindřich Purkart patřili před rokem 1520 k významným protagonistům pohraničních záští s Bavorskem a Horní Falcí.¹⁴⁷⁾ Zchudlý Rochce, který snad už neměl žádný pozemkový majetek a bydlel proto v městečku Kdyni,¹⁴⁸⁾ se dokonce na sklonku prvního dese-

tileti 16. stol. účastnil ozbrojených vpádů na panství hornofalckých Zengerů společně s domažlickými oddíly.¹⁴⁹⁾ Proto se jeví reakce zmíněných dvou rytířů poněkud překvapivá, neboť jinak není o jejich nepřátelství proti Domažlicím nebo jiným městům nic bližšího známo.

Domažlická městská rada si po ostré intervenci hejtmanů plzeňského kraje ve prospěch zmíněných tří zemanů vyžádala radu v Praze. Šalamounská odpověď pražského magistrátu (8. prosince) nám však k lepšímu pochopení konfliktní situace na Domažlicku příliš nepomůže: podle rady z hlavního města se měli Domažličtí šlechtě plzeňského kraje ohradit, že nechťejí nepřátelsky postupovat proti nevinným, avšak na druhé straně nemohou trpět, aby byli od svých sousedů poškozováni. Po odpovědi krajských hejtmanů si měli Domažličtí opět v Praze vyžádat dobrozdání.¹⁵⁰⁾

Domažlice nakonec s ohledem na demobilizaci městských vojsk, usmířovací postoj Prahy a akutní hrozbu kladrubského sjezdu nehnali situaci do krajnosti a se sousední šlechtou se smířily. Specifikou Domažlic byl švaberský hrad uvnitř městských hradeb, ke kterému příslušelo ke dvacíce chodských vesnic v těsném sousedství města. Dlouholetý purkrabí Švamberků na domažlickém hradě Mikuláš Vojslav z Branišova¹⁵¹⁾ si svou uvážlivostí vydobyl u městské rady značnou autoritu a jeho vrchnost byla pod silným vlivem Petra z Rožmberka: připomeňme, že Rožmberk si proti Zdeňkovi Malovcovi zamlouval vojenskou pomoc právě u Švamberků.

Nepokoji na Písecku a Domažlicku patrně dozněla válečná euforie královských měst po vítězném trestném tažení proti loupežným tvrzím na jihozápadě. Shrneme-li však střízlivě výsledky této vojenské akce, pak s ohledem na neschopnost šlechty zmobilizovat dostatečné síly k válečné konfrontaci, jsou výsledky provedených sankcí poněkud hubené. Města rozhodně nevyužila dostatečně situace, která se jí nabízela. Velkou úlohu v této nedůslednosti nepochybně sehrála autorita Pražanů, kteří se po dobytí Janovic a Tochovic nehodlali v dobývání dalších fortifikací exponovat. Důvody k tomuto postoji Prahy byly již pojednány a jihočeská čtyřka, která projevila nejvíce rozhodnosti, se nakonec uprostřed velmi úspěšného tažení, kdy v rychlém sledu a bez většního odporu dobývala jedno loupežné sídlo po druhém, nepohodla z důvodů snad poněkud malicherných. Zda byly příčiny roztržky hlubší, než uváděl prachatický purkrabí, by však byla úvaha pouze spekulativní.

Z trestného tažení však získalo vojsko měst vedle značné kořisti a různých doličných předmětů i množství zajatců a vyvstala s naléhavostí otázka jejich dalšího osudu.

Výslechy dopadených měly potvrdit oprávněnost trestného tažení, což ovšem nedávalo delikventům příliš nadějí na shovívavost. Pokud se týče urozených, nepřiznávalo platné právo městské justici použití útrpného práva ani provedení trestných sankcí. Samotné trestné tažení už však bylo nepřipustnou právní svépomocí i přesto, že iniciující počínání opovědníků proti měšťanům bylo rovněž svéprávným postupem. Pro poměry doby jagellonské však příznačně platilo středověké úsloví, že hrst moci je lepší než pytel práva.

Jestliže města chtěla vyšší stavy přesvědčit, že nehodlají trpět řádění opovědníků, nemohla zůstat v půli cesty. Zajatci městského svazu byli svěřeni

pražské exekutivě a k tochovickým vězňům přibyli 13. prosince do staroměstského vězení i zajatci z Klatov.

Matku, manželku a děti Petra Sudy si však klatovská rada ponechala ve svém vězení, jako rukojmí proti případné odvetě vypuzeného janovického pána. Za propuštění Sudovy rodiny se v Praze a Klatovech přimlouval Petr z Rožmberka.¹⁵²⁾ Snad chtěl napravit kredit, který si u radikálního křídla šlechty pošramotil svým kompromisním postojem v průběhu trestného tažení. Nedosáhl však ničeho: Pražané odpověděli, že vězňové jsou ve společné jurisdikci měst, a oni nemají tedy právo o nich samostatně rozhodovat. Neodpustili si výtku, aby Rožmberk rozumně uvážil „kdy a za koho tak znamenitú sluší činiti přfmuluvu“.¹⁵³⁾ Ještě koncem prosince si ze Strakoníc stěžoval Suda Rožmberkovi, že jeho rodina je vězněna v Klatovech za tvrdších podmínek, než byl vězněn Heřman Janovský,¹⁵⁴⁾ ale Rožmberk už zřejmě rezignovaně ponechal tuto otázku k velkému soudu o věznicích, svolanému do Prahy počátkem ledna roku 1521.¹⁵⁵⁾ Vedle zástupců ostatních královských měst na něj byli přizváni i někteří šlechtici. Uváděn je Vojtěch z Pernštejna,¹⁵⁶⁾ považovaný Rožmberkem za politika přijatelného městům. O průběhu soudního řízení jsme však zpraveni velmi nedostatečně. Můžeme jen předpokládat, že Pražané nechťeli prezentovat stavovské veřejnosti choulostivý proces jako jednostrannou záležitost třetího stavu, nicméně šlechtické zastoupení nebylo zcela jistě dostatečně reprezentativní. Chyběl především stále ještě mimo Čechy dlící nejvyšší purkrabí Rožmitál, rovněž Petr z Rožmberka a jiní. Nevíme také, zda zástupci šlechty byli přizváni jako pozorovatelé, nebo zasedali přímo v soudním tribunálu.

Nejobsáhlejší zprávu o výsledku a popravách dopadených škůdců zanechal Starý letopisec, podle něhož byl soud nad provinilci zahájen 1. ledna 1521 za asistence nejen zástupců českých královských měst, ale i „z jiných zemí“.¹⁵⁷⁾ Půjde s největší pravděpodobností o vyslance z Vídně, jejíž opovědník Hans Špicl byl zajat na Janovicích.¹⁵⁸⁾

Nemáme ani úplnou jistotu o použití útrpného práva. Jedině u Viléma Bechyňe kronikář poznamenává, že „znal se k tomu na trápení“ že „brali, loupili a osekávali lidi“.¹⁵⁹⁾ Nejsou však také vážnější důvody k tomu, abychom pochybovali o použití tortury i u ostatních delikventů. Pochybnosti o kompetentnosti městské justice k takovému postupu byly ještě posíleny tím, že nebylo vyžádáno ani královo placet. Města v čele s Prahou si zřejmě tyto pochybnosti příliš nepřipouštěla, neboť soudní procesy městských justic nad urozenými opovědníky nebyly za vlády jagellonských králů bezprecedenční. Připomeňme za všechny popravu Jana Bavúrka ze Švamberka v Plzni, které dal dodatečně král Vladislav plnou satisfakci. Při hmatatelných důkazech, které měla města z dobytých tvrzí, především z Tochovic a z Janovic, jakož i na základě přiznání dopadených, se předpokládalo, že celý postup bude nakonec dodatečně panovníkem schválen.

Zástupci městského stavu spíše litovali, že se do jejich moci nedostali hlavní viníci: Dobeš Vojjř, Petr Suda, Zdeněk Malovec z Chýnova, Jan Zručský, Otk Sádlo a Václav Přeč z Čestic. Souzení delikventi představovali jen druhořadou garnituru.

Starý a Novoměstský letopisec uvádějí sedm popravených,¹⁶⁰⁾ zatímco pražské výslechové protokoly jich zachycují jen šest. Tato nesrovnalost se dá vysvětlit buď tím, že chybějící sedmý byl Hans Špicl, popravený až v březnu téhož roku, nebo některý ze čtyř delikventů, zachycený v tábořských protokolech, o nichž bude ještě zmínka.

Konfrontací obou letopisců a pražských protokolů je možno šest popravených bezpečně identifikovat. Starým letopiscem uváděný „Vilém, zeť Vranovské vdovy, z Tochovic“ je totožný s „Vilémem Bechynkou“ Novoměstského letopisce, plným titulem Vilém Bechyně z Lažan erbu tří červených kaprů. Bechyňovi nepomohlo, že byl vnukem známého ochránce Husova Jindřicha Lefla z Lažan, neboť toho měl na svědomí příliš. Pražané mu nehodlali odpustit, že se účastnil přepadu jejich obchodníků u Týna nad Vltavou, jak to na něho udal Bohuslav Vojjř, a Táborští, že při blanickém přepadu usekl jejich měšťanovi ruku, jak to přiznal Bechyně sám. Podle výslechového protokolu se zdá, že Vilém Bechyně patřil k nejdůvěrnějším druhům Zdeňka Malovce, kterého ukrýval na Tochovicích. Malovec Bechyňovi svěřoval dokonce záležitosti tak delikátní, jako půjčování peněz od březnického bratrance Jana. Vilém Bechyně na sebe při popravě poutal nejvíce pozornosti, neboť „jda na popravu ještě sobě poskakoval a zpíval“.¹⁶¹⁾ Vilémova manželka byla i s jednorodným dítětem uvězněna na staroměstské radnici a Starý letopisec poznamenává, že „nedali jí vyhlídati na muže Viléma, když byl veden za bránu Horskou“.¹⁶²⁾

Dalším urozeným delikventem byl oběma kronikáři shodně uváděný „Bořkovský“, kterého Novoměstský letopisec uvádí na prvním místě shodně s pražskými protokoly. Tímto Bořkovským byl Otmar, syn Ctibora Bořkovského z Košmberka. Tento mladý zeman byl podle všeho zcela pod démonickým vlivem Petra Sudy, neboť ve své rodině nenalezl jednoznačný souhlas se svou loupežnickou existencí. Zajedno s Otmarem byl jeho bratr Vilém zv. „Kulhavý“, který se účastnil blanického přepadu, po kterém oba sourozenci „nesli svůj díl domův“. Otec Ctibor o nekalé činnosti svých synů údajně nevěděl, zatímco další z bratrů Burian, když zjistil ukrývání lupu na bořkovské tvrzi „chtěl...to několikrát z vokna vyházeti“. Proto asi také Otmar jiné naloupené zboží ukrýval u svého švagra Václava Tvrdka z Radkovic.¹⁶³⁾ Otmar Bořkovský ve své výpovědi doznal účast na loupežném přepadení plzeňských obchodníků na Dehetnici, kde byl zřejmě hlavní osobou, dále Pražanů u Týna a výše zmíněného blanického přepadu.

Třetího z popravených – „Vojjře“ – zmiňuje z kronikářů jen Novoměstský letopisec. Podle protokolů šlo jednoznačně o Bohuslava Vojjře z Čejkov a z Rábí, nikoliv tedy o proslulého opovědníka Dobeše Vojjře z Doubravice. Bohuslav byl také běžně označován jako „strejc Vojjřův“ bez užití predikátu „z Čejkov a Rábí“ což dostatečně naznačuje, koho z obou Vojjřů současníci považovali za osobu významnější. Výpověď Bohuslava Vojjře máme k dispozici ve dvou verzích – pražské a tábořské – které však nejsou identické a napovídají, že Táborští vyslyšeli tohoto delikventa zvlášť pro své potřeby. Pražský protokol je podstatně rozsáhlejší a zachycuje Bohuslavovo přebývání na Janovicích se zevrubným líčením záští jeho strýce Dobeše Vojjře proti Klatovům a „fedrování“ této lupičské činnosti od Petra Sudy. Z rozkazu pána na Janovicích nosil Bo-

huslav svému strýci do jeho tajných úkrytů jídlo a pro Zdeňka Malovce verboval ozbrojence. Účastnil se blanického a týnského přepadu, kde měl jen podružnou roli. Pokud se dostal více do popředí akce jako v případě buďejovických a píseckých obchodníků, nedosahoval schopností svého strýce a selhal. Pro nezavěšeného současníka, jakého představuje Novoměstský letopisec, byl zřejmě Vojtěch jako Vojtř, a tak na popravě za Horskou branou bylo pro řadové Pražany učiněno spravedlnosti zadost.

Nejisté je, zda čtvrtým popraveným uváděný oběma kronikáři jenom jako „Loskot“, byl „zeman“, tedy příslušník šlechtického stavu. Pražský protokol tohoto původem záhadného muže tituluje jako Mikuláše Loskota z Příbrami. Soudě podle vlastního Loskotova vyznání, kde uvádí, že byl naverbován k loupežnému společenství mezi pěší, nebyl zřejmě urozeného původu. Podle všeho byl Loskot zkušený lapka už před příchodem na Janovice, odkud chodil na „vzatky do Němec“ a pomáhal Sudovi a Vojřovi olupovat klatovské a plzeňské obchodníky. Jeho oblíbenými stanovišti byla rychta v Příbrami a kovárna v Hořovicích, kde se scházel se sobě podobnými živly a ukrýval svůj lup. Jistou dobu sloužil Václavovi Planknárovi jako psovod a při té příležitosti se seznámil s dříteňskými Malovci, kteří ho využili jako průvodce, a odtud byl už krůček k dalšímu. Za účast na blanickém přepadu byl odměněn několika lokty sukna, největší jeho kořistí bylo však koření "za několik kop" uloupené plzeňským. Ve své výpovědi Loskot vehementně popíral účast na oloupení pražských obchodníků u Týna, čímž si ale hlavu nezachránil. Jeho výpověď je cenná především hojnými údaji o různých stanovištích Sudova a Malovcova společenství. Loskot nejvíce pobýval na Kalenicích u Sádli z Kladrubec, se Zdeňkem Malovcem se zdržoval také na Šebířově, Vysoké u Příbrami a jinde.

Pátým odsouzeným byl „Kašpar Malovcův služebník“, ve výpovědi Viléma Bechyně také označený jako „Kašpárek Malý z Velhartic Malovcův pacholek“, který „nejlépe ví kde jsou v zatky nesli, neb mu Malovec nejvíce věřil“. Velhartice, jak víme, byly vedle Blatné hlavním sídlem Zdeňka Lva z Rožmitálu, nicméně nelze odnikud zjistit, v jakém vztahu k nejvyššímu purkrabí Kašpárek Malý byl. Přiznal účast na loupeži u Blanice, z které měl podíl půldruhého postavu sukna, a u Tochovic, kde se Zdeňkem Malovcem a jeho družinou „pasy pobrali pasfice...a potom to nesli na podlesí do Kalenic a tam sedlákovy prodávali...něco tiech pasuo měli u člověka páně Korbelova příjmím Kovářka v Čekanicích“. Ani jemu nepomohlo, že popřel účast na loupeži pražských obchodníků u Týna a „byl tehdy s panem (Malovcem) na Tochovicích čtyři dni...když jsou Vávru formana zabili mezi Sedlcem a Blatnou“. Kašpar ve své výpovědi prozradil mnohé z Malovcových praktik, svědčících o dobře organizované špionáži na obchodních trasách a přísném utajení. Zdeňk Malovec podle výpovědi svého služebníka „vysílal do míst Řídla a Štastného kam měli na jarmarky jeti a jsou špehovali, ale potom nechtěl Štastného víc posílati ježto se v městě vopřel“ a po ukončení akce prikazoval svým kumpánům, aby se „po jednom po dvou rozjeli“. Zřejmě se však Kašpar od svého pána v ostražitosti příliš nepoučil.

Posledním koho uvádí pražské protokoly byl „Vaněk z Kamene, krčmář páně Zručského“. Jeho výpověď máme také ve dvou verzích, z nichž pražská je ob-

sáhlejší. O krčmářích v námi sledovaném loupežném společenství byla už řeč, Vaněk z Kamene byl mezi nimi nepochybně nejvýznamnější. Nosil jídlo Zdeňkovi Malovci když se skrýval, najímal lidi na loupežné přepady, sám se účastnil přepadu Tábořských u Blanice a podílel se tam na zabití tábořského měšťana Jana Hastrmana. Účastnil se „chůze“ u Černovic, při které měli být přepadeni tábořští kupci jedoucí na jarmark do Dačic. Po loupeži v Hrachovicích popíjelo v jeho krčmě 16 účastníků této loupeže. U něho ve světnici se radili Malovci z Chýnova s Janem Zručským z Chřenovic o opovědění nepřátelství královským městům, ale Vaňka přitom poslali za dveře. K tomu, že se podílel na zabití Jana Hastrmana se nepřiznal, ale svedl všechno na jakéhosi Vaška z Radouně. Z loupeže u Blanice byl odměněn polovinou postavu sukna, který si schoval u „pana Lévy“ na Libějovicích. Výpověď krčmáře Vaňka nejlépe osvětluje špinavou úlohu jeho pána Jana Zručského, který zůstával chytře v pozadí lupičských akcí, ale byl zřejmě hlavním inspirátorem záští Malovců proti královským městům. Zručský v tom měl velké zkušenosti, neboť právě jeho krčmář na něj prozradil, že „přechovával Kopidlanského a Vojře a dal mu Vojř kuoň plesnivej“. K tomu k smrti odsouzený krčmář Vaněk hořce dodává: „kdyby mi pan Zrucký nerozkazoval bylbých toho nikoli neučinil neb každého čerta by byl z pekla přechovával“. Byla to však pozdní lítost.

Jedním z adeptů na sedmého popraveného mohl být některý z vyslychaných uváděný v tábořské černé knize. Zdejší výslechové protokoly nejsou datované, čtyři z nich však jsou zařazeny před vyznání Bohuslava Vojře a krčmáře Vaňka a týkají se jen blanického přepadu. První z nich je vyznání poddaného Korbelů Kovářka z Čekanic, u kterého se skrývali Zdeňk Malovec a Stach Varlejš z Bubna.¹⁶⁴) Kovářkova vynucená účast v loupežném společenství vysvětluje z již citovaného přiznání. Víme už také z vyznání Kašparova, že Kovářk přechovával naloupené zboží, přepadových akcí se však neúčastnil.

Jestliže měl Kovářk z Čekanic jisté šance na přežití, rozhodně je neměl Vašek Šramovitý z Radouně, který při blanickém přepadu pomáhal zabíjet tábořského měšťana Hastrmana.¹⁶⁵)

Podobným přechovávačem jako Kovářk byl „Mareš Mikuškův“, u kterého se ukrýval Zdeňk Malovec se svou družinou;¹⁶⁶) u tohoto delikventa se nabízí ztotožnění s „Marešem pacholkem Malovcovým“ alias „Marešem řezníkem“, jehož trestní rejstřík je nemalý, neboť se účastnil přepadů u Blanice, Týna a Tochovic a patřil mezi čtyři největší hrdlořezy Zdeňka Malovce, kteří zabili mezi Blatnou a Sedlcem formana Vávru. Pochybuji, že by kdy vyšel zdráv z tábořského vězení, pokud nebyl popraven za Horskou branou v Praze.

Poslední ze čtyř vyslychaných v Táboře byl poddaný Hořčiců Matěj z Blání, velice malá ryba v tábořské síti. V jiných protokolech není o něm vůbec zmínka a jeho jediná a hlavní vina je vyjádřena větou: „vzal sem sukna X 1/2 lokte na bojišti“.¹⁶⁷) Podle všeho se sedlák Matěj vypravil po zprávě o přepadu Tábořských ze své vesnice na blízké „bojiště“ a sebral tam přehlédnutý kus sukna.

Podobným příkladem poddaného, který se nechal zlákat k loupežení v naději, že si polepší a zbaví se dluhů, je švec Formánek, který na následky mučení zemřel v tábořském vězení někdy v době pražských výslechů.¹⁶⁸) Ve své výpovědi tvrdě říká, že se účastnil jen jedné „chůze“. V Malovcově skupi-

ně znal jen několik poddaných a neudává žádnou osobu z vladyckého stavu z těch, které se účastnili přepadení Tábořských. Při tomto přepadu si švec Formánek uloupil asi 25 loktů sukna. Tábořský krevní písař nás zpravuje o tom, že švec Formánka nechali ležet celou noc svázaného, a že on „vždy na jedné řeči stojí“. A k tomu lakonicky dodává: „A na tom umřel jest“.

V důsledku trestných akcí měst a rožmberského purkrabí v Prachaticích se ovšem popravovalo i jinde než v Praze a Táboře. O těchto popravách jsou však zprávy jen velmi kusé a chronologicky obtížně zařaditelné.

V Klatovech byl popraven Svatba,¹⁶⁹⁾ účastník vyloupení usedlosti v Hrachovicích a přepadu tábořských kupců u Blanice, kterého nelze blíže identifikovat. Zda byl členem některého ze šlechtických rodů Svatbů je hypotetické.

U Vodňan byl sťat poddaný libějovických Malovců Jan Cihla z Chvalešovic, ačkoliv jeho výpověď je zapsána v tábořských protokolech.¹⁷⁰⁾ Zřejmě měl nějaký vrub na kontě tohoto města, neboť v tábořském protokolu pouze přiznává, že se mu dostalo něco sukna z oloupení buďejovických měšťanů a 4 libry pepře od Janka Bezouchého z Berouna. Přepadů na silnicích se tedy Cihla osobně neúčastnil, pouze u sebe lapky ukrýval. Na svého souseda ve Chvalešovicích, jistého Outrubku, udal, že u něho lapkové přebývali častěji.

Víme už, že v Prachaticích byl z rozkazu Petra z Rožmberka popraven poddaný Hynka Malovec Pešice z Nestanic, ale zřejmě nebyl jediný, kdo zde kvůli svému loupežnému pánovi přišel o hlavu.

Vedle informací o četných pachatelích škůdcovské činnosti poskytují pražské a tábořské protokoly i pestrý obraz o druzích loupeného tovaru, který může velmi konkrétně rozšířit naši představu o obchodním tranzitu v sledované oblasti.

Pro fungování opovědnické družiny byli vítanou kořistí zejména koně a jezdecká výstroj. S koni se čile obchoduje i mezi členy družiny a urození „fedrovníci“ jsou jimi často obdarováni. Naloupení koně nestačili pokrýt potřebu loupežné družiny, neboť si její členové často koně půjčovali. Při loupení koní byla přirozeně loupěna i jezdecká výstroj.

Vedle koní byly nutnou potřebou družiny zbraně. Z protokolů se dovídáme, že byly loupěny střelné i chladné zbraně, ručnice, šavle a jiná blíže neurčená zbroj.

Zřejmě nejčastějším předmětem loupeží sledované družiny byly různé textilie a z nich především sukno. To odpovídá i charakteru českého exportu na linecké jarmarky. Povaha zprávy nedovoluje většinou úhrnou kvantifikaci kořisti, ale jistě šlo o velmi citelnou újmu pro postižené obchodníky. Z pestrého sortimentu naloupených textilií jsou vedle různých druhů barevných suken uváděna plátna, kmenty, barchany, damašky a haras. Značné množství sukna bylo zejména uloupeno Tábořským u Blanice. Na dobytých Tochovovicích byly nalezeny „sukna a kmenty zakopané“. Naloupenými textiliemi byli odměňováni podporovatelé a přechovavači družiny, nebo je samotní pachatelé používali k vlastní potřebě a dávali si z nich šít oděvy. Dále byly textilie prodávány různým kupcům a obchodovalo se s nimi i mezi členy družiny.

Méně často než textilie je uváděno mezi „bytunkem“ šatstvo, různé součásti oděvů a boty. Loupení šatstva se ovšem neštítali ani urození, jak bylo dosvědčeno na Václava Sádla z Kladrubec. Zdeněk Malovec s panošem Řídlem a čtyřmi

svými zbrojnoši „pasy pobrali pasířce za Tochovici“¹⁷¹⁾ pak je prodávali sedláckům v Kalenicích a zbytek ukrývali u Kovářka v Čekanicích. Spony na pasy byly zase uloupeny na Libochovské stránce. Z šatstva jsou v protokolech nejčastěji uváděny kabáty a sukně, boty jsou zmíněny jen jednou bez udání množství.

Vedle textilií tvořilo velmi ceněný podíl z kořisti drahé koření, hlavně pepř, zázvor a šafrán, a Malovecova a Sudova družina tím citelně postihovala obchod s drahým kořením z italských přístavů zprostředkovaný již jmenovanými obchodními centry v německých zemích.

Množství naloupeného koření muselo být někdy značné. Jistý Mikulášek, účastník loupeže na Libochovské stránce, „vzal na dva koně pepře“. Množství šafránu nalezeného na Tochovicích dosvědčují Paměti Bartoše z Práchnan.¹⁷²⁾ Na Bílou Hůrku byly mimo jiné přivlečeny dva žoky pepře a zázvoru. Vyznání tamnějšího kněze Prokopa je vyjimečné tím, že nám umožňuje dosti přesnou představu o lukrativnosti loupeného koření pro jednotlivé lapky.¹⁷³⁾ Na bělohůrecké faře byl dělen pepř mezi pět účastníků v celkovém množství 38 liber, tj. asi 20 kg. Čtyři z nich byli poděleni devíti librami, což představovalo hodnotu přes sto českých grošů. Na takovou částku si vydělával kočí, nádeník, pacholek nebo hlídač na vinici celé dva měsíce. Někdy se však koření při dělení kořisti na prosté členy družiny ani nedostalo, jak vyznává Malovecův zbrojnoš Kašpar: „...mi se dostalo puol druhého postavu a o to jsme se dělili na Zálezli v hájku a Malovec pobral koření s Hynkem Říčanským“.

Pro malý objem, snadnou přenosnost a směnitelnost však byly nejcennější kořisti peníze, drahé kovy a klenoty. O tomto druhu zboží je ale v pražských protokolech, u nichž je souhrným datem ante quem poprava 11. ledna 1521, překvapivě pouze jediná zmínka: Malovecův zbrojnoš Kašpar přiznává, že někde „v Němcích“ uloupili 11 krejcarů. Z negativních poznatků o loupení peněz a drahých kovů nelze vyvozovat zásadní závěry, ale zdá se, že hotové peníze se nepřevážely, neboť čeští obchodníci spolupracovali se zahraničními partnery na základě úvěru a zboží směny. Neúspěch s loupením peněz a malých cenností se dá také vysvětlit prozaicky: s těmito věcmi uschovanými na těle se dalo ještě snadno před lapky prchnout.

Z negativních poznatků o kořistnické aktivitě sledované družiny je pozoruhodný ještě jeden – úplná absence zpráv o loupení dobytka, které prováděly soudobé opovědnické družiny běžně a ve velkém. Jedinou zprávou tohoto druhu je Sudova výzva jeho kumpánům, aby loupili Klatovským telata,¹⁷⁴⁾ nemáme však nikde potvrzeno, že by se tak skutečně dalo. Jistá vyjimečnost v tomto ohledu je zvláštní tím spíše, že přes Plzeň, kde v té době máme zachyceno několik bohatých překupníků dobytka, procházela velmi frekventovaná „dobyččí stezka“ z Horních Uher a jiných východních oblastí do německých zemí. Buď se Malovec a další opovědníci nechtěli z nějakých důvodů do loupežení tohoto druhu pouštět, nebo právě v kritické době dobytčí tranzit přes český jihozápad dočasně ochabl.

Pomineme-li zprávy o loupežích zboží cenou a množstvím nevýznamného, jako byl vosk, mýdlo a další, můžeme uzavřít že největší a nejvýznamnější podíl v kořisti sledované družiny představovaly koně, textilie a drahé koření.

Silničním loupežením, paličstvím a dalším škůdcovstvím bylo vedle Prahy postiženo pět měst naší „devítky“ – Plzeň, Tábor, Budějovice, Klatovy a Písek – respektive tak to máme potvrzeno z výslechových protokolů. Proti Sušici byly přepadové akce plánovány, ale díky razím prachatického purkrabího a trestnému tažení měst z nich sešlo. Mimo Prahy a „devítky“ je v protokolech zmíněna pouze Jihlava, a to ještě v poněkud vágní souvislosti. Podle výpovědi Bohuslava Vojří „rozprávěl“ Petr Suda „o tom vzatku kterýž učinili Jihlavským“. Tato akce, kterou Suda „rozprávěl“ svým kumpánům zřejmě pro povzbuzení, spadá podle všeho ještě do doby před zformováním opovědnické družiny na Klatovsku.

V podstatně menším rozsahu než královská města byli postiženi škůdcovstvím sledované družiny příslušníci šlechtického, případně duchovního stavu. V případě oloupení poddaných Adama z Hradce u Blanice šlo zřejmě o nedopaření. Nelze to však říci o paličství na panství strakonického velkopřevora Jana z Rožmberka. Zabití a oloupení faráře „z páně hofmistrova domu“ na silnici mezi Březnicí a Tochovicemi, jehož pachatelem byl Hynek Říčanský, mohlo mít svůj důvod v nenávisti k nejvyššímu královskému hofmistrovi Vojtěchovi z Pernštejna, jehož přátelský postoj k městům byl všeobecně znám.

Rozsah škůdcovské činnosti byl v přímé úměrnosti k početnosti opovědnické družiny. V našem případě můžeme oprávněně předpokládat, že Petr Suda, Dobeš Vojří, Příšek, Jan Zručský, Malovci a další zorganizovali početnost a škůdcovstvím nejsilnější protiměstskou opovědnickou družinu v první čtvrtině 16. století v českých zemích. Při přepadení Tábořských u Blanice se mělo sejt na čtyři sta účastníků akce. Nelze bohužel zjistit, jaký podíl na tomto počtu měli lapkové z „labského kraje“, kteří sebrali svůj podíl z kořisti a zmizeli opět v anonymitě. Za povšimnutí však stojí integrace škůdcovských živlů právě z oblastí, kde měla královská města nejsilnější pozice – totiž z území „devítky“ a z polabského regionu.

Účast velkého počtu mužů na přepadové akci však měla řadu nevýhod. Přílišná početnost bránila pohotovému shromáždění na určeném místě, zvyšovala nebezpečí prozrazení a zmenšovala podíl z kořisti. Proto operovala družina často v menších skupinách o několika desítkách mužů. To, že na úspěšnou akci stačila skupina 20 – 30 ozbrojenců, potvrzuje rada Václava Sádla z Kladrubec svému komplicovi Stachovi z Bubna zachycená v tábořských protokolech: „Bude v Sušici jarmark o svatém Duše, zbeř sobě dvacet nebo třicet pacholat, co budeš moci, uděláš Píseckým aneb Klatovským škodu a pobřeš jim co budeš moci“.¹⁷⁵⁾

Trestným tažením královských měst a stíhacími akcemi prachatického purkrabího byla sledovaná opovědnická družina i přes svou početnost citelně postižena. Ztratila důležitá opevněná útočiště, která byla zdevastována a řada jejích členů skončila ve vězeních a na popravištích. Nedůslednost měst a Petra z Rožmberka ve stíhání a trestání pachatelů pak umožnila po r. 1520 značnou regeneraci protiměstského opovědnictví a škůdcovství v oblasti „devítky“.

Pokus královských měst o získání zahraniční pomoci a rozpad opovědnické družiny Petra Sudy a Zdeňka Malovce

Reakce na pražský soud a lednové popravy odpovídala vyhrocené a napjaté situaci v Čechách. Krátce po exekuci „král Ludvík psal list městům otevřený s hněvem, podle vůle pana Zdeňka Lva, purkrabího pražského, že chce toho mstít, co sou učinili ze strany těch vězňův, nezodpověděvše se králi“, jak zpravuje Starý letopisec.¹⁷⁶⁾

Petr Suda, jemuž byla lednovým soudem měst prokázána nepochybná spoluvina na vraždění, zhárství a loupení měšťanů; se nerozpakoval 13. ledna 1521 žalovat na královská města u zástupce nejvyššího purkrabího Hynka Bořity: „...sou mi násilím tvrz odjali a moc i oheň v mírné a pokojné zemi pod řádem a právem sou pustili na můj statek a k tomu mateř mou, manželku mou i dítky mé sou zjímali a na Klatovy je přinesli, a tu je podnes u vězení mají“.¹⁷⁷⁾ Suda ještě dokládá, že mu Pražané vězni jeho služebníky (bez jmenovitého vytčení) a požaduje do čtyř neděl postavení zástupců měst na zemském soudě a pokud se tito nedostaví, provedení mocenských sankcí. Obdobně ještě žalovali Aleš Sobětický, Jan Hořčice z Prostého a další.

Hynek Bořita svolal nejvyšší zemské úředníky a soudce na 1. února na Pražský hrad, kde byly vyslechnuty žaloby zemanů postižených trestným tažením, měšťané byli obesláni na 4. února. Města se bránila apologií, rozeslanou do všech krajů, v které ospravedlňovala své počínání proti loupeživé šlechtě. Do této papírové války na jedné straně zapadaly štvavé listy Petra Sudy proti městům, a na druhé straně hanlivá píseň proti šlechtě, vzniklá nejspíše v Táboře krátce po dobytí Janovic. Tato anonymní skladba výrazně dokumentuje vzrostlé sebevědomí měšťanského stavu a ostře útočí na nejvyššího kancléře Ladislava ze Šternberka na Bechyni, ke kterému se uchýlil Suda po dobytí Janovic:

„Ty semeno zrádné Zdeňkovo!
mníš, že jest zhytno plemeno Žižkovo,
kterž jest v tišině?
jestli-že se pohne, utečeš z Bechyně!“

Dalším terčem zjištěné nenávisti byl Petr Suda a jeho patron Zdeněk Lev z Rožmitálu:

„Od počátku světa neslychati,
by panský, zemanský rod jměl zrazovati,
krásti, mordovati,
jak tito zrádce směli dokázati.

* * *

Z té lítosti města se sjeli
česká královská, Janovice oblehli,
na nich zrádci Sudy,
kteržto vše zlé jednal beze všeho studu:

Měšťany jímá, krádež přijímá,
v opici, ve lva víc než v Boha úfal,
jsa jim po vůli:
vo statek, co češť přišel – nic mu nezpomohli!

Ač hrdlo své odnesl jest s chytrostí,
ale listuo dosti zapomněl odnesti
veliké vážnosti
kteréž radčí mají, nežli zlatých množství".¹⁷⁸⁾

Škodolibá narážka na množství kompromitujících listin, nalezených na Sudově dobytém sídle, je důležitým svědectvím o průkazném materiálu, který vedle útrpných vyznání měla královská města ke své obhajobě. Jestliže však píseň vznikla opravdu na Táboře, pak je překvapující, že v ní vůbec nejsou zmíněni chýnovští Malovci, Jan Zručský a další nepřátelé města v jeho nejbližším okolí.

Soudní přelíčení případu Petr Suda a spol. kontra města, ke kterému měli zástupci městského stavu zmíněné usvědčující písemnosti velmi zapotřebí, bylo zahájeno asi 20. února na zasedání nejvyššího zemského soudu. Sudův advokát Albrecht Rendl z Oušavy, pokládáný za jednoho z hlavních tvůrců Vladislavského zemského zřízení, obžaloval na prvním místě Klatovy z násilného postupu proti Janovicím. Proti tomu obhájce Klatov Jan Pašek z Vratu napadl Rendla, že jistého času sám radil k obležení Janovic. Vzniklým osobním sporem bylo přelíčení narušeno a proces byl odložen.¹⁷⁹⁾

Neutuchající zápas mezi stavy se promítl i do zahraniční politiky českého státu, neboť královská města těžce zklamaná panovníkovým prošlechtickým postojem, hledala oporu u sousedních německých knížat. Této zajímavé diplomatické aktivitě předcházela stížnost z Horní Falce, jejíž místodržící (vicedomus) rytíř Ludvík z Eibu psal v polovině února české zemské vládě, poukazující na neblahý stav silniční bezpečnosti v Čechách.¹⁸⁰⁾ Zatímco českým obchodníkům je ve Falci poskytována plná ochrana a bezpečnost, dokládá Eib, jsou falctí obchodníci v Čechách zajímání a olupování a proto se nyní této zemi vyhýbají. S odvoláním na česko-falckou dědičnou mírovou smlouvu („erbanuňk“) z r. 1509 poukazoval Eib také na škody, které tím vznikají oběma stranám a žádal, aby opovědníci a škůdci Falce nebyli ukrýváni a podporováni v Čechách. Pokud lze zjistit, mífily falcké invektivy hlavně na opovědnickou družinu Markvarta Chlumčanského z Přestavlk, který vedl záští proti Falci už od r. 1517. Ve falckých stížnostech jsou zmiňovány paličské a loupežné akce proti vesnicím v okolí Waldmünchenu¹⁸¹⁾ a můžeme předpokládat, že se Chlumčanský jistě nerozpokoval olupovat také falcké obchodníky na českém území. Chlumčanský ovšem nebyl jediný, kdo měl s Falcí nevyřízené účty. Víceleté vleklé spory, přerůstající v drobná pohraniční záští, měli s tímto německým knížectvím i Guštejnové, Janovští z Janovic, Jan Děšenský podporovaný Vilémem Švihovským z Rýzemberka a další.¹⁸²⁾

Zatímco stále úřadující zástupce nejvyššího purkrabího Hynek Bořita z Martinic odkázal falckého vicedoma na nejbližší sněm české šlechty,¹⁸³⁾ napsala pražská městská rada do Falce obšírný dopis, v němž vyjádřila horlivou

ochotu spolupracovat při stíhání opovědníků a zemských škůdců. Zatím královská města přes četná vsřičná jednání nenašla dostatečnou podporu u zemských regentů, stěžují si Pražané, a proto musela zakročít proti svým nepřátelům ozbrojenou svépomocí. V dopise Pražanů nalezneme i důležitý údaj o dopadených opovědnících sousedních zemí. „...sáhše na některé nepřátele našich fedrovníky“ – informuje pražská rada Eiba – „u nich jsme nepřátele a opovědníky některých zemí okolních našli a též je podle jiných zjímali a v našem vězení máme a některé jsme právem útrpným trestati rozkázali“.¹⁸⁴⁾ Zde byl nepochybně míněn především Hans Špicl, opovědník města Vídně, dopadený na Janovicích, který byl za necelé tři týdny po napsání tohoto dopisu popraven za Horskou branou.¹⁸⁵⁾ Podle užití plurálu museli být vedle Špicla i další, kteří nejsou jmenovitě uvedeni.

Pražská městská rada ujišťovala falckého vicedoma, že na pozemcích a komunikacích královských českých měst nedošlo k žádnému incidentu s falckými obchodníky, omlouvala se však, že mimo tento prostor nemají pravomoc ani možnosti „glejtovat“ obchodní tranzit ze sousedních zemí. Závěrem žádali Pražané strpení do nejbližšího stavovského sněmu, kde budou jednat se šlechtou a podporovat falckou iniciativu.

Z Horní Falce přišla odpověď Praze a dalším městům už 15. března.¹⁸⁶⁾ Opakují se v ní stížnosti na ty, kteří z Čech vraždí loupí, pálí a zajímají falcké poddané a je přiložen i jmenovitý seznam těchto opovědníků. Obdobný seznam zaslal ovšem Eib i zemským regentům. Jména zachycená ve falckých stížnostech ukazují, že šlo o pomocníky Markvarta Chlumčanského, kteří při vpádu do okolí Waldmünchenu zanechali na místě činu své opovědní listy. Mezi těmito šlechtickými opovědníky nenalezneme žádného, kterého by bylo možné uvést do souvislosti s družinou kolem Petra Sudy a Zdeňka Malovce.¹⁸⁷⁾

Někdy v době, kdy odeslal falcký vicedomus své listy do Prahy, vrátil se do Prahy nejvyšší purkrabí Zdeněk Lev z Rožmitálu. S jeho návratem jistě spojoval Petr Suda a jeho příznivci naději na tvrdou odvetu městskému stavu. Na sněmu šlechty svolaném Rožmitálem na 19. března do Prahy skutečně panovala velice bojovná nálada, nicméně bylo nakonec rozhodnuto obrátit se nejprve na krále Ludvíka. Nejradiálnější živly byly ukonejšeny rozhodnutím, že i v případě panovníkovy neochoty bude proti městům naverbováno vojsko. Šlechta zasedala ještě 26. března, kdy byla odeslána odpověď na falcké stížnosti.¹⁸⁸⁾ Bylo v ní požadováno svědectví českých i falckých obyvatel, neboť pisatelům nebylo údajně jasno, zda opovědníci vedou svá záští proti Falci svévolně, nebo z nějakého právního nároku. Tyto otázky mělo vyřešit navrhované smírčí jednání. Bylo vcelku evidentní, že města jevila podstatně větší ochotu ke spolupráci s Falcí než šlechta.

Pražská rada opět napsala falckému vicedomovi s tím, že by byla ráda, kdyby páni a rytíři rokovali o zemské bezpečnosti „a ten neřád spolu s námi (městy) zastavili“.¹⁸⁹⁾ Slibovala, že předloží falcké stížnosti ostatním městům na sněmu v polovině dubna a zašle žádaný seznam svých opovědných nepřátel, kterých je „drahně“.

Jak se zdá, vkládala města ještě nějaké naděje na dohodu se šlechtou, tyto naděje však mařila aktivita Zdeňka Lva z Rožmitálu a jeho kliky. Nejvyšší

purkrabí nařídil 22. dubna mobilizaci zemské hotovosti. Sice nebylo zdůvodněno, proti komu má být voláno do zbraně, ale tento tah Rožmitálův byl pro města zjevnou manifestací o nesmiřitelnosti radikálního křídla šlechtických stavů. Potvrzovalo to i následující předvolání zástupců Klatov a Tábora k nejvyššímu purkrabímu, aby se před ním zodpovídali z útoku na tvrze loupežných zemanů. Rožmitálova obsílka byla datována 6. května, ale dva dni před tím už psal král Ludvík z Budína, aby všechny soudy byly s okamžitou platností zastaveny až do září. Tento přísný panovníkův rozkaz nasvědčoval nejen o náhlém obratu dvorské politiky ve stavovských sporech, ale i o úmyslu krále vložit se osobně do těchto záležitostí v Čechách. Změna v králově smýšlení byla asi právem připisována vlivu knížete Karla Minstrberského, který po smrti svého bratrance Bartoloměje převzal jeho závazky vůči českým královským městům.

Rožmitálova politika v Čechách však stále dodávala dost sebevědomí loupežnému rytířstvu a rozněcovala jeho pomstychtivost. Předehrou k novým loupežným akcím bylo zabití pražského špióna Uhlíka. Vražda byla zosnována na kocovské Dobrši, kam se po devastaci doubravické tvrze přesunul Dobeš Vojjř. S ním se zde objevil i Uhlík se čtyřmi svými druhy, zřejmě aby byl stále u čerstvého zdroje informací. Jakým způsobem se Vojjř dopídlil o Uhlíkově zradě nelze zjistit, ale neopatrný agent Pražanů musel na sebe vrhnout velké podezření už svými loupežemi koní a textilií samotným členům opovědnické družiny.

Dobeš Vojjř se rozhodl Uhlíka zlikvidovat a vylákal ho někdy v únoru r. 1521 na fingovanou loupežnou akci. Důvěřivý Uhlík se dokonce nechal přesvědčit, aby své čtyři druhy ponechal na Dobrši, čímž Vojjřovi jeho vražedný záměr velice usnadnil. Čtvrt míle za Dobrši pak byla nic netušící obět ubodána.¹⁹⁰⁾

Ani dobršské tvrzi Vojjř nevěřil a novým útočištěm zdecimovaných zbytků Šudova společenství se stal nepomucký klášter, jehož držitelé byly zelenohorští Šternberkové, ke kterým – jak víme – se Petr Suda uchýlil po útěku z obležených Janovic. Rozprchlé lupiče organizoval v nepomuckém klášteře „Příšek zeman z Doubravice“,¹⁹¹⁾ tedy Václav Přeč z Čestic na Doubravici, a uzdař Stach z Benešova. V krátké době se utvořila asi třicetičlenná družina v níž nalézáme vedle známých firem Jiříka Buby a „starého Hlužeje“ vладыku Jana Boubínského z Újezda, který zde figuruje jako homo novus. Novými členy družiny byli šternberští poddaní z Nepomuka Andrla a krejčí Vávra – ti jako přímí aktéři silničních loupeží – a Kašpar z Nepomuku a Káča Kulhavá jako překupníci naloupeného zboží.

Obnovená a posílená Příškova rota, přebývajících také občas v doubravické krčmě, přepadla někdy v květnu kupecké vozy u Rokycan a ukořistila zde vedle jiného tovaru hlavně koření. Záznam o této loupeži se zachoval v knize města Berouna, takže postižení byli nejspíše z tohoto města. Na útrpném právu zde vypovídal lapka Jan Prchal, který je jedním z četných případů integrace lapkovství a šlechtického opovědnictví. Dotčený Prchal před vznikem Příškova a Stachova „klášterního společenství“ loupil na silnicích okolo Stříbra a jinde s cvrkyňským kovářem Tůmou, horníkem Vaňkem Černým a dvěma dalšími. Ve své výpovědi udává Prchal nezdařené akce, z nich jednu u Braškova, kdy

„jeli dva vozové a šlo pěších 5 a měli 2 kuše a my na ně nesměli (nemohli) vystúpiti“.¹⁹²⁾ Je tedy zřejmé, že Příšek lapkovi Prchalovi, a nejen jemu, podstatně rozšířil existenční možnosti.

Přebývání Václava Přeča, Jana Boubínského, uzdaře Stacha a dalších na zelenohorském panství Šternberků mělo ovšem podstatně širší dimenze, než mohla zachytit berounská městská kniha.

V průběhu roku 1521 vedl Albrecht ze Šternberka soukromou válku proti rakouskému arciknížeti Ferdinandovi Habsburskému a při loupežných vpádech do pohraničních oblastí Horního Rakouska byli odvlékáni zajatci na Zelenou Horu k „šacování“.¹⁹³⁾ Hrad Zelená Hora, na jehož úpatí ležel zpustlý cisterciácký klášter, byl mimoto velkým verbířským střediskem mezinárodního dosahu. Už koncem roku 1520 začal Albrecht ze Šternberka verbovat žoldnéře pro velmistra německých rytířů, který obnovil válku s Polskem.¹⁹⁴⁾ Výše požadovaného žoldnéřského kontingentu napovídá, že zelenohorský Šternberk byl renomovaný válečný podnikatel velkého stylu i přesto, že se mu nezdařilo splnit požadavky Řádu. Podmínilo to nejspíše formování široké protihabsburské koalice, v níž vedle francouzského krále, knížete Oldřicha Wirtemberského, bavorských vévodů a Jana Zápolského figuroval významně také Albrecht ze Šternberka, který měl k vpádu do rakouských zemí najmout několik tisíc žoldnéřů,¹⁹⁵⁾ asi těch, kteří pak chyběli velmistrovi Řádu proti polskému králi. V běhu horečného verbování na zelenohorském panství se mohl Šternberkovi jevit loupežný přepad berounských obchodníků u Rokycan jako záležitost zcela okrajová, nicméně města byla podnícena k další diplomatické aktivitě.

Někdy během května byl k bavorským knížatům Vilémovi a Ludvíkovi vyslán jako zplnomocněnec městského svazu klatovský měšťan Jan Nikodém ze Šentálu, aby sjednal spolek ke stíhání opovědníků. Bavorská knížata nejen přislíbila českým městům podporu, ale také doporučila, aby spolek byl rozšířen o rýnské falckrabí Ludvíka a Fridricha. Jan Nikodém poté jednal i s falckrabím Fridrichem, kterému vyjádřil poděkování za bezpečné gletjování českých obchodníků ve Falci, a vyžádal si od něho seznam opovědníků Falce, aby ti mohli být stíháni i v Čechách. Fridrich Falcký vyšel návrhům městského svazu vsůvic a nabídl další jednání v Koubě (Cham) s ohledem na potřebu dosáhnout mezitím souhlasu hlavy rýnských Wittelsbachů kurfiřta Ludvíka.¹⁹⁶⁾ Z dostupných pramenů nelze ovšem zjistit, zda se schůzka v Koubě vůbec uskutečnila a jestli spolek Wittelsbachů s českým městským svazem přinesl nějaké konkrétní výsledky. Bavorská knížata byla vázána ohledy na nejvyššího hofmistra Břetislava Švihovského z Rýzemberka a jeho bratry, které platila jako své agenty, a Švihovští patřili k nejužšímu okruhu spojenců Zdeňka Lva z Rožmitálu. Sám Rožmitál v červenci r. 1521 začal s bavorskými knížaty vyjednávat o dodávkách stříbra z Hor Matky Boží u Velhartic do bavorských mincoven.¹⁹⁷⁾

Byly tu však okolnosti závažnější, které oslabily rozpory mezi městským svazem a radikálním křídem české šlechty. Z nich na prvním místě formování široké protihabsburské koalice provázené horlivým verbováním francouzských agentů v Čechách. Podle zprávy Břetislava Švihovského bavorskému knížeti Vilémovi z července r. 1521 najali francouzští agenti dvě stě českých pánů a rytířů, kteří měli postavit protihabsburské koalici 20 tisíc vojáků.¹⁹⁸⁾ Na zachova-

ném seznamu českých válečníků verbujících pro francouzského krále nalézáme vedle předních odpůrců Ferdinanda Habsburského Jana z Valdštejna na Krupce a Albrechta Zelenohorského ze Šternberka i významného moravského kondotiera Jana ze Žerotína. Čteme tu však i jméno opovědníka Falce Markvarta Chlumčanského z Přestavlk, figurují zde i „einer von Malowetz" a Jan Varlejš z Bubna, bratr nám známého Stacha.¹⁹⁹⁾

Letní verbířská horečka v českých zemích byla umocněna útokem sultána Sulejmána II. na uherskou hranici, při níž padly do rukou Turků přední pevnosti Šabac (8. srpna) a Srbský Bělehrad (29. srpna). Na opakované výzvy krále Ludvíka, který osobně vytáhl do pole už 13. července, bylo v polovině srpna v Čechách zmobilizováno 15 tisíc mužů proti Turkům. Francouzské verbování a turecká ofenziva tak znamenaly velký odliv militérních živlů z Čech a promítly se zásadně do výrazného ochabnutí opovědnické aktivity proti městům.

Petr Suda vystupuje v květnu r. 1521 jako jeden ze tří smírčích soudců mezi Domažlicemi a rytíři Chříňovci. Za zabití Václava Chříňovce od obyvatel Domažlic přistoupila městská rada na odškodnění 200 kop míšeňských grošů.²⁰⁰⁾ Tato Sudova iniciativa naznačuje ústup jednoho z hlavních iniciátorů loupežných záští na smířlivější pozice. Jak dalece byla konverze „knížete loupežníků" upřímná je otázkou, realitou však bylo důkladné rozboření janovické tvrze, kterou se Sudovi už nepodařilo obnovit.

Obnovení opovědnické aktivity proti městům spadá zřejmě až do roku 1522. Hlavním jevištěm byla silnice z Českých Budějovic do rožmberského Veselí. Zde mezi vesnicemi Chotýčany a Vitínem, právě na hranici mezi rožmberským a perněstejnským panstvím, byla kritickým místem Libochovův stránka. V tomto hlubokém zalesněném úvozu, s jehož strmě klesající a opět stoupající zákrutou měli formané plné ruce práce, si silniční lupiči vybírali svou daň. Přicházeli tu ke škodám hlavně budějovičtí obchodníci, zmiňováni jsou však také pražští, kutnohorští a českokrumlovští. Je do jisté míry překvapující, že opakující se loupeže na Libochově stránce nepodnítily ze strany měst, případně Rožmberků, nějaké preventivní akce.

Ve staronovém loupežném společenství zaměřeném na Libochovou stránku měli hlavní slovo Jan Boubínský z Újezda, Beneš Žibřid z Omleničky a uzdář Stach. Boubínský a Žibřid byli už jediní členové této tlupy užívající vladyckého stavu, kteří se přímo účastnili silničních loupeží. Žibřid byl ovšem ve velmi úzkém spojení s Divišem Malovcem z Libějovic a jeho knězem Prokopem na Bílé Hůrce, kde byla ukrývána a dělena naloupená kořist.²⁰¹⁾ Žibřidova sestra pobývala na Libějovicích buď ve fracimoru, nebo snad jako manželka některého ze sedmi synů Lévy Malovce, a šila zde z naloupených textilií košile. Na libějovickém panství byla vedle Bílé Hůrky důležitým útočištěm loupežného společenství vesnice Chvalešovice, jak dokazuje výpověď dopadeného Jana Cihly.²⁰²⁾ Tento chvalešovický sedlák ukrýval ve své chalupě Boubínského a Žibřida a při výslechu v Táboře prozradil na své sousedy Outrubku a Matla, že „u nich více bývali než u mne, a na nich o těch věcech můž více zvěděno bejtí". Diviš Malovec o tom všem dobře věděl, neboť v Cihlově výpovědi je doloženo, že se v Chvalešovicích s Žibřidem scházel a také mu půjčoval svého koně. V pozadí akcí na Libochově stránce byli také s největší pravděpodobností

i dříteňští Malovci, z nichž Bohuslav koupil někdy na počátku dvacátých let ves Jaroslavice u Vltavy. Rychtář z Jaroslavic zlákal ke spolupráci Jan Boubínský zřejmě s benevolencí dříteňské vrchnosti.

Nápadná však je účast poddaných z hlubockého panství Vojtěcha z Pernštejna, jehož postoj ke královským městům byl už zmíněn, a o němž nikde nenacházím, že by se nějak podílel na záštích proti nim. Lapkovská infekce se však z panství Malovců rychle šířila na panství hlubocké. V tábořské černé knize je zachyceno kolem dvaceti jmen poddaných z dobře deseti vesnic příslušejících k perněstejnské Hluboké.²⁰³⁾ Z těch na prvním místě poutaly pozornost tábořských a budějovických zpravodajců Chotýčany, které měly Libochovou stránku doslova za humny. Lovilův bratr Matěj na útrpném právu v Táboře vypovídal, že jistý Bareš z Chotýčan „vozy v Budějovicích vyšpehoval", od jiného sedláka z této vesnice si lapkové „pivo brali do lesa" a Hourek z Chotýčan „vzal konec v Budějovicích". Celkem pět obyvatel této loupežnické vesnice je uvedeno v tábořských protokolech bez sebemenší zmínky o postoji vrchnosti či hlubockého purkrabího.

Podobně je tomu u vesnic Adama Rouzíma za Bzí, z nichž tři – Hůrka, Pořížany a Popovice²⁰⁴⁾ – figurují u jmen šesti nařčených účastníků loupeží na Libochově stránce. Naproti tomu nepřekvapuje účast poddaných z Němčic (Diviš Boubínský, otec Janův) a Hněvkovic (bechyňské panství Šternberků).

Výrazný odliv modré krve ze sledovaného loupežného společenství byl vedle zmíněného nárůstu verbířské aktivity v Čechách v roce 1521 také podmíněn dalšími neopomenutelnými okolnostmi.

V létě roku 1522 se silně zaktivizoval spojenec Klatov a dalších královských měst Heřman Janovský. Jeho odvážné útoky na nepřátele městského stavu musely vyvolat značné obavy Sudova klanu kolem Klatov. Janovský s asi čtyřiceti ozbrojenci napadl 1. září Jana Ježovského z Lub na jeho tvrzi, kterou zapálil, stejně jako stodoly s právě sklizeným obilím, chlévy s dobyt看em a hospodářský dvůr. Ježovský jen o vlas unikl po tenatě z hořící a ostřelované tvrze. Po obou týdnech Janovský přepad Lub zopakoval a odehnal odtud dobytek, který při prvním útoku neuhorel. Ježovskému přitom Janovský výsměšně vzkázal, aby si šel stěžovat do Prahy.²⁰⁵⁾ Vedle Ježovského byl na svém sídle (v Petrovicích?) „nočně vybit" Burian Fremut ze Stropčic, Fremutova dcera byla přitom „šacována" stejně jako Petr Čejka z Chlístova.²⁰⁶⁾ Vypálení dvora v Dražovicích náležejícímu manželce Jana Kalenice²⁰⁷⁾ bude třeba také připočítat k Janovského akcím v roce 1522.

Možno říci, že Sudova opovědnická družina byla Janovským – jistě ne bez účinné podpory Klatov – zcela ochromena. Postupný rozklad loupežného společenství na Klatovsku byl provázen obdobným procesem na Tábořsku. V říjnu roku 1522 uzavírají přátelskou smlouvu s městem Tábořem přední členové maloveckého klanu – Oldřich Malovec z Chýnova se synem Petrem (Zdeněk není ve smlouvě vůbec zmíněn), Jan Zručský z Chřenovic a Václav Polánecký z Polánky. Hlavním smírčím soudcem – „ubrmanem" – byl karlštejnský purkrabí Jan ze Šternberka na Bechyni, bratr kancléře Ladislava, zemřelého koncem r. 1521.²⁰⁸⁾ Úmrtí měšťany nenáviděného kancléře zřejmě podstatně ozdravilo dosavad velmi napjaté vztahy mezi Bechyní a Tábořem.

Na českém jihu zůstával stále významným činitelem v potlačování silničního loupežení rožmberský vladař Petr, jehož poddaní také patřili mezi postižené. Koncem září r. 1522 psal Rožmberk hlubockému purkrabímu, že „teď nyní někteří lúpežníci vozy na Libiechově struze vysekali“²⁰⁹) při čemž byli oloupeni i rožmberští poddaní. Hlubocký purkrabí Mikuláš z Michlsdorfu podle všeho proti lapkům nějakým způsobem zasáhl, neboť Rožmberk od něho požadoval navrácení odňatého lupu: uvidla a řetízky krumlovského měšťana Šporara a kápí, kožich a knihy krumlovských mnichů. Dopis Rožmberkův je však jedinou datovanou listinou o loupežích na Libochově stránce. Ve stíhání lapků působících na této vyhlášené obíralce se z královských měst nejvíce vedle Tábora angažovaly České Budějovice, na jejichž hlavní spojenci s Tábořem Libochová stránka právě ležela. Ani na jiných komunikacích směrem na Prahu nebylo pro českobudějovické obchodníky bezpečno. Již zmíněný Matěj z Jaroslavice, poddaný libějovických Malovců, přiznal vedle toho, „že byl třikrát na Libochově stránce z návodu Boubínského a bratra svého Lovila“ také, že s Rokosem ze Strakonic a Korábem „Budějovské loupili u Dřítně“. Nedaleko Dřítně ležela podezřelá vesnice Křtěnova a tímto směrem podnikl prachatický purkrabí v květnu roku 1523 další ze svých razíí. Když prachaticí drábové začali zatýkat sedláky na gruntech okolo Křtěnova, věděl hned kněz Prokop z Bílé Hůrky kolik uhodilo a neprodleně se vypravil za Divišem Malovcem na Libějovice. Když kněz Prokop vyjádřil své obavy z postihu odsekl Diviš Malovec: „Co mi do toho?“ Na to kněz opáčil: „Co nemá býti? Však o tom tolikéž vš jako já!“ Malovec však svou účast na loupežení popřel: „Což pak, však sem z toho nic neměl“.²¹⁰) Tento rozhovor zachycený v tábořských protokolech dokazuje, že Diviš Malovec lhal do očí vlastnímu knězi (ale zároveň spolupachateli), jehož obavy se ukázaly oprávněné. Kněz Prokop byl totiž zakrátko dopaden a jako církevní osoba byl vyslýchán „na spovědi mistra Vojtěcha Tábořského“. Ve své výpovědi potvrdil kněz Prokop, jak jeho pán Diviš Malovec se podílel na dělení naloupeného zboží, které na Bílou Hůrku dopravil Beneš Žibřid a Jan Cihla z Chvalešovic.

Budějovické justici se někteří pachatelé loupeží na Libochově stránce dostali do rukou až v roce 1525. V říjnu toho roku psala kutnohorská městská rada do Budějovic, že se dozvěděla o popravě tří nebo čtyř lupičů, keří byli „při tom vzatku, kterýž se stal někdy Šimonu Hubáčkovi, sousedu našemu, na Libochově strouze“ a prosila o zaslání zapečetěných útrpných vyznání těchto delikventů.²¹¹)

V tábořských protokolech je vyznání Víta Turka z vesnice Radkova „že byl při tom vzatku, když Hubáčkovi od Hory pobrali na Libouchově strouze a když z peří pobrali peníze“ nelze však z této výpovědi zjistit dataci činu.²¹²)

S jedním z hlavních protagonistů loupeží na Libochově stránce Stachem Rejmarem alias Uzdářem z Benešova bylo na přelomu let 1522–1523 zahájeno blíže neznámé jednání, jehož výsledkem bylo udělení bezpečného glejtu do 23. dubna 1523. Počátkem dubna toho roku však oznamoval Rožmitál Jindřichovi Tunklovi z Brníčka, že Stach obnovil své záští opovědným listem všem českým královským městům a své hrozby vzápětí potvrdil obnovenou škůdcovskou aktivitou.²¹³) Rožmitál sice nerozvádí o jaké škody šlo, ale ty jistě nijak nevy-

bočovaly z dosavadního Stachova působení. V červnu toho roku se na Stacha soustředila pozornost především čtyř měst v jižních Čechách – Tábora, Vodňan, Sušice a Českých Budějovic. Tato konstelace zřejmě vymezovala prostor nebláhného Stachova působení. Neúspěšně stíhaný opovědník nabídl v červenci r. 1523 městům mírové jednání za podmínky, že bude opatřen bezpečným glejtem. Jeho nabídka byla podpořena přímluvou známého usmiřovače opovědníků knížete Karla Minstrberského, v té době nejvyššího hejtmana království, a také Petra z Rožmberka.²¹⁴)

Zajímavý je v tomto směru oportunistický postoj pražské městské rady, která o Stachovi psala do Tábora, aby zdůvodnila svůj kompromisní postoj. Pražští konšelé se odvolávali na mínění knížete Karla a Petra z Rožmberka, že by Stachovi měl být poskytnut bezpečný glejt s platností přes celou nastávající zimu. Dopis svědčí o tom, že zástupci městského stavu už v té době přistoupili na glejtování Stacha do sv. Václava, s čímž ovšem opovědník nesouhlasil. Zdůvodňoval to tím, že v případě neúspěšného jednání by byl v nevýhodě, neboť v zimě by nemohl vést dále své záští a naopak města by ho mohla snadno polapit. Pražané nabádali jihočeská města, aby Stachovi jeho zločiny odpustili, neboť stejně by na něm nemohli získat žádné odškodnění: „A by se tak přihodilo, že byste k němu přijíti a jeho dosáhnouti mohli, oběšením jeho jistě že byste toho, spáchaliby co takového zlého vám nebo přátelóm vašim milým, buď na osobách při zdraví a při hrdlech, buď na statcích neb na živnostech, nenapravili. A jest přísloví: s lotrem se o palici nedráti“.²¹⁵)

Tábořští o návrhu Pražanů psali neprodleně do Českých Budějovic, Písku, Vodňan a Sušice s tím, aby se městské rady rychle rozhodly, neboť Stach nechce čekat a mohl by glejt vypovědět.

Další korespondence měst o Stachovi není k dispozici, ale je zřejmé, že opovědníkovi byl glejt prodloužen nebo obnoven, aniž se dá zjistit na základě jakého jednání.

Mezitím na Klatovsku špelo do konečné fáze letité záští Heřmana Janovského s Petrem Sudou. Hlavním usmiřovatelem tu byl rovněž Karel Minstrberský, který s Janovským vyjednával o restituci Janovic dokonce ještě před trestným tažením královských měst v roce 1520. V květnu roku 1523 byli sice obesláni Klatovští před komorní soud, aby se zodpovídali z „fedrování“ Janovských a z napomáhání útěku starého Janovského z pražského vězení,²¹⁶) ale příslušná justice nemohla dospět ke konečnému řešení. Vedle Petra Sudy žalovalo na Klatovské ještě dalších dvanáct zemanů z okolí města, mezi nimi i ti, kteří byli postiženi násilnostmi Janovských v dvaadvacátém roce: Jan Ježovský z Lub, Petr Čejka z Chlístova a Burian Fremut. Mezitím ovšem Karel Minstrberský poskytl 1. července Heřmanovi a Oldřichovi Janovským bezpečný glejt k jednání na Pražský hrad s platností do 10. srpna toho roku.²¹⁷) Prvním výsledkem těchto jednání bylo svěřením janovického panství do správy Oldřicha z Janovic, nestaršího Heřmanova syna.²¹⁸) Se starým Janovským byla 19. srpna uzavřena předběžná smlouva,²¹⁹) kterou měl v konečné instanci potvrdit král Ludvík. Podmínky, za nichž byli Janovští amnestováni, byly neuvěřitelně benevolentní. Nejenže byli oba úplně omilostněni za svůj odboj proti panovníkovi, ale vedle finančního odškodnění obdrželi ještě různá privilegia. Amnestováni

byli i všichni Janovského pomocníci, kterým „taková věc ničímž zlým nemá zpomínána býti na věčné časy“, jak zní příslušná klauzule smlouvy. Janovické panství bylo usmířenému opovědníkovi postoupeno v celém rozsahu i se statky, které přikoupil Petr Suda, a intabulováno do zemských desek. Navracené panství bylo osvobozeno z manského statutu a držitelům bylo povoleno těžít dřevo a lovit zvěř v Královském hvozdu. Ani to nebylo všechno, neboť městečku Janovicím byl vysazen výroční trh a mýto a vrchnosti připsáno odškodnění za zboření tvrze ve výši 2500 kop českých grošů.²²⁰⁾ Jestliže Palacký nazývá Heřmana Janovského „nejstarším opovědníkem zemským“, slušelo by přidat, že i neúspěšnějším. Jedinou podmínkou pro Heřmana Janovského bylo propuštění vězňů, z nichž je jmenovitě uveden jen Racek Cukr z Tamfeldu, ujec Petra Sudy.

Mnozí současníci patrně očekávali, že Heřman Janovský po tak neobyčejně šťastném vyvrcholení své opovědnické dráhy nebude nadále pokoušet osud. Nenapravitelný válečník si však ve své smlouvě vymínil, že může vést soukromou válku proti rýnským falckrabím a jistě rakouské šlechtě.

Jestliže byli ve smlouvě amnestováni všichni Janovského pomocníci a spolupachatelé, bylo nutno do tohoto okruhu zahrnout i Klatovské. Vývoj soudního sporu Suda a spol. kontra Klatovy to plně potvrzuje. Na červnové přelíčení se z neuvedených důvodů nedostavili Ježovský, Čejka a Anna z Hořešovic a v listopadu zakázal Karel Minstrberský dále k této kauze obesílat.²²¹⁾

Předběžnou smlouvu s nepodstatnými změnami potvrdil svým majestátem datovaným 11. listopadem 1524 v Budíně i král Ludvík.²²²⁾ Vítězství Heřmana Janovského bylo ovšem i vítězstvím Klatovských, kteří si smlouvu v plném znění zapsali do své Liber transactionum.

Zmínka o propuštění zajatců, které Janovský držel ve své moci do roku 1524 napovídá, že tento opovědník mohl účinně oslabovat útočnost zemanů na Klatovsku proti královskému městu nejen napadáním jejich statků, ale i zajímáním.

Petr Suda ovšem nevyšel ze sporu také nijak zkrátka. Byl v březnu roku 1523 králem Ludvíkem „opatřen na poctivosti“ a jako náhrada za ztracené Janovice mu byly intabulovány Zdechovice u Přelouče. Tečku za svým neblahým působením v jihozápadních Čechách učinil Suda prodejem svého dědičného rodového statku v Řenčích téhož roku.²²³⁾

Restaurace držby Janovských na Klatovsku znamenala i návrat k tradiční politice tohoto regionu, v níž Sudovo působení znamenalo jistý hiát. Vztahy Klatov, Domažlic a Sušic k sousední šlechtě nebyly v poděbradské a jagellonské době nijak ostře vyhocené vzhledem k permanentnímu ohrožení této pohraniční oblasti vpády z knížectví bavorských a falckých Wittelsbachů. Na druhé straně představovala česká pohraniční šlechta společně s městskou a vesnickou chudinou také vítaný zdroj žoldněřských oddílů pro německé verbíře. Četná pohraniční zášť a žoldněřské služby dávaly tak militérním šlechtickým živlům v zmíněné oblasti dostatek příležitostí k přirozené životní realizaci.

Skutečně také Janovice už na podzim roku 1524 ožívají verbířským ruchem. Přijíždí sem agent Oldřicha Wirtemberského dr. Fuchssteiner, aby najal žoldněře proti Habsburkům a Švábskému svazu, který vypudil wirtemberského knížete z jeho země.²²⁴⁾ Starý Janovský se sice nenechal zlákat, ale jeden z jeho

mladších synů Vilém se stal věrným přívržencem knížete Oldřicha Wirtemberského a získal v knížecích službách trvalou životní existenci a nakonec i dědičné statky.²²⁵⁾ Vedle Janovic se verbovalo proti Švábskému svazu především na Zelené Hoře,²²⁶⁾ Žinkovech a v těsném sousedství Janovic na hradě Klenové.²²⁷⁾ Zde byl hlavním aktérem těchto podniků Vilém Švihovský z Rýzmerka, z jehož horlivé aktivity byly obavy zejména v Horní Falci.²²⁸⁾ Byla tu však i plejáda dalších nebezpečných českých válečníků a nebylo tedy divu, že po marných stížnostech bavorských a falckých Wittelsbachů na stále se opakující loupežné vpády z Čech, se po léta znesvářené knížecí rody spojují ve vojenskou koalici na obranu Bavorského a Hornofalckého lesa.²²⁹⁾ S tím přirozeně padají i záměry některých falckých politiků uzavřít separátní smlouvu s českými královskými městy.

Ve vnitřních českých politických poměrech nastává také nové formování mocenských koalic podmíněné sporem o rožmberské dědictví. Urputný dědičný spor vzniklý překvapivou závětí Petra st. z Rožmberka (zemř. v říjnu 1523), odkazujícího asi polovinu rodových statků příslušníkům cizích rodů a pomíjející tím čtyři své synovce, přivedl zemi na pokraj občanské války. Česká šlechta se rozdělila na dva tábory, v jejichž čele stáli na jedné straně vydeděnění mladí Rožmberkové a na druhé straně Zdeněk Lev z Rožmitálu a další testamentární dědicové zemřelého Petra z Rožmberka. Na tomto místě netřeba rozebírat spor o rožmberské dědictví,²³⁰⁾ neboť pro naše zaměření je podstatné, že řada opovědníků dostala novou příležitost ke zbrojení a verbování. Za všechny jmenujme Zikmunda Kaufunka z Chlumu, válečníka a opovědníka plně srovnatelného s Heřmanem Janovským, kterého najal do svých služeb Jindřich z Rožmberka.²³¹⁾ Ač rožmberský spor nepropukl nakonec do otevřeného střetu, zůstával na velmi napjaté úrovni až do bitvy u Moháče. Tím byla také do značné míry odvedena pozornost stávajících i potencionálních opovědníků od protiměstských záští.

Po rozpadu opovědnické družiny Petra Sudy na Klatovsku a smíření chýnovských Malovců s Tábořem zůstávala v nepřátelském stavu s městy družina vedená Václavem Přechem z Čestic a Otíkem Sádlem z Kladrubec v oblasti východně od Sušice. Hlavními opěrnými body opovědníků, i přes devastace v roce 1520, byly tvrze v Doubravici, Kalenicích a Vojnicích. Držitelé těchto fortifikací usilovali u panovníka o uznání náhrady škod vzniklých trestným tažením měst. Václav Přeč alias Příšek – jak víme – pokračoval v první polovině roku 1521 v otevřeném záští, ale ještě během tohoto roku vstoupil společně s Vojfremem do rožmberských služeb jako člen posádky krumlovského hradu.²³²⁾ Už byl zmíněn tento podivný usmířovací postup rožmberského vladaře vůči některým členům klanu Malovců a Petra Sudy, kontrastujícího s tvrdým postupem prachatického purkrabího proti účastníkům blanického přepadu.

Doubravicko-kalenické loupežné společenství bylo na delší dobu pacifikováno: v posledních letech jagellonské vlády o jeho aktivitě nevíme nic. Jana Sádla z Kradrubec počítal Jindřich z Rožmberka mezi své straníky²³³⁾ a dá se předpokládat, že i Otík a další Sádlové společně s Příškem byli nějak angažováni v rožmberském sporu.

Dezintegrace velkého protiměstského loupežného společenství pokračovala

dopadením dvou jeho významných členů – Stacha Rejmara a Beneše Žibřida z Omleničky. V březnu r. 1526 rozeslal staronový nejvyšší purkrabí Zdeněk Lev z Rožmitálu veřejné zatykače na Stacha Rejmara s oznámením, že stíhaný opovědník způsobil se svou družinou opět nějaké škody. Stach v tuto dobu zřejmě působil na Benešovsku, neboť Zdeněk Lev psal i přímo Jiřímu Konopištskému ze Šternberka, aby Stacha polapil na svých gruntech bez ohledu na to, že je opatřen bezpečným glejtem.²³⁴⁾ Za pouhý měsíc byl Stach dopaden a uvězněn u Petra Vencelíka na Zirovnici. Rožmitál vyslal k Vencelíkovi svého zplnomocněnce s blíže nespecifikovaným pověřením.²³⁵⁾ Rožmitálova pověřovací listina je také poslední zmínkou o existenci benešovského uzdáře.

Beneš Žibřid byl ještě v roce 1522 ve službách Petra z Rožmberka.²³⁶⁾ Po smrti svého dobrodince se rozkmořil s libějovickými Malovci, o čemž svědčí obeslání Beneše Žibřida a jeho bratří před komorní soud kvůli nějakým dluhům vyžadovaným od synů zemřelého Lévy Malovce.²³⁷⁾

Můžeme oprávněně předpokládat, že dezintegrace loupežného společenství na českém jihozápadě byla také prohloubena tažením českého vojska do Uher před osudnou bitvou u Moháče. Po nešťastné smrti krále Ludvíka vstoupila do české politiky s neodkladnou naléhavostí otázka volby nového panovníka.

Aktivizace doubravicko-kalenického společenství proti jihočeské čtyřce a „selští opovědníci“

Zřetelný ústup šlechtického opovědnictví proti královským městům v Čechách v posledním pětiletí jagellonské vlády nebyl podle dostupných pramenů provázen obdobným procesem u obecného lapkovství. Táborská černá kniha dostatečně dokumentuje, že lapkovské tlupy zůstaly od počátku dvacátých let chronickým problémem zemské bezpečnosti, ovšem s tou změnou, že od roku 1523 nemáme v jejích řadách doloženy žádné urozené opovědníky. První taková lapkovská tlupa je zachycena v táborských protokolech vyjimečně i s uvedením letopočtu: „Tuto se vyznání znamená lotrův těch, kteří škodu učinili u Zruče 1523“.²³⁸⁾ Aktivita této lapkovské družiny, doložená pěti obšírnými výslechovými protokoly, je v mnohém ohledu poučná. Předně tato asi dvacetičlenná skupina olupovala nejen měšťany, ale příslušníky všech stavů. Pro táborskou justici bylo samozřejmě nejpodstatnější zjištění, že dotčená tlupa olupila právě jejich obchodníky u Zruče nad Sázavou o textilie. Přepadení jihlavských a budějovických obchodníků, spáchané týmiž lupiči, je tu proto zmíněno jen okrajově bez dalšího rozvádění. To bylo zřejmě ponecháno na starost příslušným městským justiciím. Dopadení lapkové však také přiznávali, že číhali u silnice, „když zemani jeli z jarmarku“, nebo se chystali „kněze vzít za Tejnem, aby ho šacovali“, „dvůr zebrati v Bejšově“ a „mlén zabrati u Polné“. Z výčtu některých incidentů je zřejmé, že lapkové se ani příliš nezatěžovali zjišťováním stavovské příslušnosti nebo původu olupovaných obětí – brali prostě kde bylo co brát. Zajímavé je, že členové tlupy loupili také na Libochově stránce, aniž však je zjištělná jediná stopa naznačující spojení s družinou Ma-

lovců. Někteří členové tlupy falšovali peníze a šafrán, který pak prodávali, kradli ve městech a podobně. Mimo absenci „loupežných rytířů“ se tato skupina svým složením nijak podstatně nelišila od nám známých opovědnických loupežných družin – vedle sedláků zde nalézáme všudypřítomné krčmáře, dále jsou zmiňováni dva nožíři, pasíř, švec, dva krejčí, mlynáři a mlynářští tovaryši, ale také zlatník z Jindřichova Hradce, který vyráběl falešné peníze. Přece však je zde jedno důležité novum – „selští opovědníci“. Martin Sedláček řečený Pachole vyznává na táborském útrpném právu: „Spáleného synové (Petr a Vávra) smlouvali se u Hory, u Kavky krčmáře – a má duom nájemný na rynku, – a měli jíti do Mlýn a tu statek pobrati a vypáliti jej, mluvíce, že budem svého mstiti. A já sem měl s těmi Spáleného syny páliťi, nejprve ve Mlýnech a potom vsudy po panství páně z Rožmberka...“.²³⁹⁾

Tato pasáž protokolu má pro nás – v kontextu s protiměstským šlechtickým opovědnictvím – nemalou důležitost. Shledali jsme v případě plzeňského krejčího Mikuláše Karase a uzdáře Stacha z Benešova, že recepce šlechtického opovědnictví rychle infikovala i městský stav a nakonec pronikala i do plebejských vrstev, jak ukazuje příklad synů Spáleného. Nebyl to jev specifický pro námi sledovanou oblast, ba ani pro české země. Nápadně stoupající výskyt „selských opovědníků“ anticipoval velké selské bouře v německých zemích.²⁴⁰⁾

Petr z Rožmberka, jehož panství mělo být podle Sedláčkovy výpovědi postiženo „selskými opovědníky“, měl s mstiteli tohoto druhu zkušenosti již z konce prvního desetiletí 16. století a zde můžeme také hledat kořeny jeho despektu k Sudově a Malovcově opovědnické družině. Nebezpečnou dvojsečnost šlechtického záští proti královským městům si vedle starého Rožmberka začala postupně uvědomovat značná část aristokracie a ze své dřívější tolerance byla rychle vyléčena v letech 1525–26, kdy selské nepokoje velmi nebezpečně proskakovaly z německých zemí do českého pohraničí. Velitelem trestné expedice proti bouřícím se sedlákům na Plzeňsku nebyl nikdo jiný než usmiřovač opovědníků Karel Minstrberský.²⁴¹⁾ Na předpokládanou změnu v smýšlení vyšší šlechty ohledě „fedrovnictví“ je tedy po roce 1525 nutno brát vážný zřetel.

Když byla na několika případech sledována integrace šlechtického opovědnictví a obecného lapkovství a od počátku dvacátých let opětné uvolnění této korelace s tím, že lapkovství nedoznalo ve své intenzitě vážnější újmu, je pak i možné předpokládat, že regres výchozího stavu z doby Malovcova záští byl i přes význačné změny ve vnitřní i zahraniční politice stále možný a opovědníky snadno využitelný. Možnosti takového regresu jsou pozorovatelné na Sušicku, kde sice někteří členové Sudova a Malovcova klanu hledali právní cestu k restituci za škody způsobené trestným tažením měst, ale evidentně měli v záloze možnost právní svépomoci v tradiční podobě soukromé války.

Obnovenou aktivitu Václava Sádla z Kladrubec a Václava Přecha alias Příška z Čestic na Doubravici proti městům lze vysledovat již na jaře roku 1526. Dokládá ji dopis vodňanské rady Rožmitálovi datovaný 11. května t. r.²⁴²⁾ Vodňanští se v něm ohražují proti tomu, aby platili náhradu za vypálení Příškova a Sádlova sídla z roku 1520 a odvolávají se na rozhodnutí krále Ludvíka z doby jeho pobytu v Čechách, kterým byla města zproštěna domnělé povinnosti tako-

vé restituce platit. Vodňanská rada poukazuje na to, že panovník tuto záležitost poručil knížeti Karlovi Minstrberskému, nejvyššímu hejtmanovi království, který také ví, odkud se mají na požadované restituce brát peníze. Dopis vyznívá dost bojovně, neboť vodňanská rada v jeho závěru prohlašuje: „a pakliby osoby ty jmenované (t. j. Sádlo a Příšek) k nám znova nepřátelstvím přistúpiti a věc jednu na místě postavenou zdvihati nepřestali, ač té viery nejsme, věděli bychom se z zhaubcím svým i k jich pomocníkům a fedrovníkům jak zachovati“.

Následující události – smrt krále Ludvíka u Moháče a volba nového panovníka – odsunuly bezpochyby tento spor do pozadí vnitropolitických záležitostí v Čechách až do léta roku 1528, kdy byl dopaden jistý Vozka a na společné náklady Táboru, Vodňan, Budějovic a Písku dopraven do Prahy k výslechu.²⁴³⁾ Předpokládám, že dotčený zločinec byl šenkýř Vozka Sádla, zmiňovaný ve výpovědi roku 1521 popraveného krčmáře Vaňka z Kamene. Podle této výpovědi šenkýř Vozka při blanickém přepadu usekl ruku tábořskému měšťanovi Jírovi Kyselovi alias Kyseličkovi. Hlavní podíl na dopadení Vozky měli zřejmě Tábořští, kteří byli v červnu r. 1528 od Sádla a Příška pohnáni do Prahy před soud. Výsledky přelíčení nejsou známy, ale města vězněného Vozky nevydala. Tábořská rada ve svém dopise do Budějovic (19. června) vyjadřovala své obavy, aby Vozka v pražském vězení nezemřel, neb „člověk jest letitý i na zdraví nestatečný, jakož jest slyšeti, v tom vězení častá stonání a nohy oteklé maje.“ Jistě tu nešlo o nějaký soucit s delikventem, ale o alibismus tábořské rady, která nechťela nést samotná vinu v trestním řízení proti Vozkovi. Nabádala proto budějovickou a jejím prostřednictvím i vodňanskou a píseckou radu, aby vyslala své zástupce k společné poradě s pražskými konšely na sv. Jana, zdůrazňujíc nebezpečí z prodlení: „kdež obávati se jest, by (Vozka) v té vazbě nezhylnul, kdež skrze jeho smrt mohla být na nás od jeho pánov nesnáz a strach i škoda zruostí“. Proto do společné porady neměl být zatím Vozka tázán útrpným právem. Výpověď Vozkova ovšem v tábořské černé knize není zachycena a je tedy předpoklad, že delikvent zemřel ještě před výslechem.

O nějakých jednáních s členy doubravicko-kalenické družiny by mohlo napovídat glejtování Jana Boubínskému od nejvyšších zemských hejtmanů v druhé polovině roku 1528. Současně s Boubínským byl glejtován i Jan Čech z Velislavice, bývalý pomocník Heřmana Janovského. Zemští hejtmané Hanuš Pluh z Rabštejna a Jaroslav z Vřesovic varovali 19. listopadu 1528 hejtmany prácheňského kraje, že odbojníkům Boubínskému a Čechovi vyprší ochranný glejt už na sv. Kateřinu (25. listopad), aby se tedy proti nim zachovali jak náleží.²⁴⁴⁾

Krátce poté byl nejvyšším kancléřem Adamem z Hradce dopaden Boubínskému společník Beneš Žibřid. Prokop Čabelický ze Soutic, pán na Týně nad Vltavou, děkoval kancléři, že nechal Žibřida „s dalšími lotry“ uvěznit a prosil, aby mu bylo oznámeno, kdy se přistoupí k útrpnému výslechu.²⁴⁵⁾ Z toho vysvítá, že poddaní týnskému panství byli také postíženi loupežením na Libochovské stránce nebo jinde. Čabelického panství sousedilo bezprostředně s panstvími dříteňských a libějovických Malovců, na kterých měl Žibřid s Boubínským časté útočiště a přímo v Týně své překupníky. Beneš Žibřid se po roce 1528 už nikde nepřipomíná a je tedy nasnadě, že z vězení Adama z Hradce už živý nevyšel.

Na počátku roku 1529 je indikátorem akutního nebezpečí aktivizujícího se doubravicko-kalenického společenství pokračující diplomatická aktivita čtyř jihočeských měst – Táboru, Budějovic, Písku a Vodňan, která se v roce 1520 podílela na vypálení Doubravice a Kalenic. Počátkem února byla další jednání iniciovaná Prahou, v té době však už opět z rozhodnutí krále Ferdinanda rozdělenou na Staré a Nové Město, bez jejíhož placet se jihočeská čtyřka nedvažovala provádět nějaká závažnější rozhodnutí. Zajímavé je, že jednání jihočeské kolalice se neúčastnila Sušice, která měla k Doubravici a Kalenicím relativně nejbližší. Jedním z faktorů sušické separace byla nepochybně skutečnost, že sušické oddíly neměly na zmíněném vypálení Doubravice a Kalenic žádnou účast. Také exponovaná hraniční poloha Sušice podmiňovala kompromisní postoj města k drobné šlechtě v okolí, jak lze pozorovat i u Domažlic. Blízkost velhartického panství Zdeňka Lva z Rožmitálu a rábského panství Rožmitálových spojenců Švihovských z Ryzmberka hrála jistě také svou roli v umírněnosti sušické městské rady v stavovských rozbrojích.

V roce 1527 sice Sušičtí dopadli jistého Marše z Nahořan (nejspíše onoho řezníka Marše, zbrojnoše Zdeňka Malovce, obviňovaného z vraždy klatovského formana Vovsy), ale když lupič při výslechu přiznával spoluúčast osob šlechtického stavu, zaslali protokol příčinlivě Rožmitálovi. Ten po poradě s nejvyšším hejtmanem království (Vojtěchem z Pernštejna?) doporučil sušické městské radě, aby Marše nechala dopravit na Pražský hrad.²⁴⁶⁾

Počátkem února roku 1529 se jihočeská čtyřka sešla k poradě, ale nezdá se, že by dospěla k nějakému zásadnímu rozhodnutí.²⁴⁷⁾ Nejspíše došlo k rozhodnutí obrátit se na panovníka se stížností na nepřátelskou aktivitu Příška a Sádla. Králi Ferdinandovi, který se osobně účastnil stavovského sněmu zasedajícímu v červenci v Českých Budějovicích, se tvářil v tvář hrozivé turecké expanzi musel jevit spor jihočeských měst se dvěma rytíři naprosto podružnou záležitostí. Zbavil se proto hned při zahájení českobudějovického sněmu starostí tím, že oznámil jihočeské čtyřce na jejich „vznešení proti Přeskovi a Sádlovi“, že předává spornou záležitost zemským hejtmanům. Ti podle panovníkových instrukcí měli strany „přátelsky smluviti“, nebo spor pozastavit do dalšího králova příjezdu do Čech.²⁴⁸⁾

Tímto vágním rozhodnutím ovšem král Ferdinand jihočeská města starostí nezbavil, neboť zemským hejtmanům se nezdařilo strany přes zimu 1529–1530 smířit. Na jaře roku 1530 se cítila jihočeská čtyřka opět akutně ohrožena přímým útokem z Doubravice a Kalenic a vedla mezi sebou horečnou korespondenci o obranných opatřeních. Tábořská a budějovická rada měla také své posly v Praze, aby zjistili jak byli „ti lotři“ – t. j. Přech se Sádlem – „od krále opatřeni“.²⁴⁹⁾ Nejvíce ohroženy se cítily Vodňany, které byly k Doubravici a Kalenicím nejbližší, a koncem dubna roku 1530 vyžadovaly rychlou operativní poradu čtyřky.

Podezřelý ruch na Doubravici, Kalenicích a Vojnici nezbuzoval jen obavy měšťanů, ale i šlechty v blízkém sousedství dotčených tvrzí. Stížnosti Viléma Přecha z Čestic, bratrance Příškova, a Petra Malovce z Chýnova na Vimperce, bratrance Zdeňkova, na „mnohé lotry, zhoubce zemské a jiné vejtržné lidi“ shromažďující se v prácheňském kraji, dostatečně naznačuje jak radikálně se si-

tuace na jihu Čech změnila od roku 1520. Nejvyšší zemští hejtmané, mezi nimiž hlavní autoritu představoval Vojtěch z Pernštejna (naopak mezi nimi chybí Rožmitál, donucený v březnu roku 1530 králem Ferdinandem k abdikaci z úřadu nejvyššího pukrabího), zaslali Vilému Přechevi a Petru Malovcovi od nich požadované zmocňovací listiny opravňující k stíhání a věznění „zjevných lotrů, loupežníků a psanců“. ²⁵⁰) Do prácheňského kraje poslali současně zemští hejtmané otevřený list, upozorňující na nebezpečnou kumulaci kriminálních živlů v oblasti a povinnost obyvательства je stíhat. ²⁵¹)

Velmi konkrétní instrukce hejtmanů, datovaná 19. května, přichází do Vodňan, Písku a Sušice. Zde už je jmenovitě ukázáno na pachatele: „...v Důbravici u Václava Přeche a též u Václava Sádly v Kalenicích a Vojnicích a v těch vesnicích okolo Důbravice nějakí lotři jměli by před rukama býti, kterýchžto ne malý, než veliký počet se tu shledávají a scházejí. K tomu každý z nich že při sobě mají ručnice, při nejmenším jednu nebo dvě zapalovací, zápovední, a lidem škody činí“. Dotyčné městské rady měly k Doubravici vyslat 27. května celkem 300 ozbrojenců, aby „na ty lotry udeřili a je pobrali“. ²⁵²)

Další osud odbojníků na Doubravici a v jejím okolí se však vytrácí v nedostatku pramenů. Domněnka Dyková, že tvrze v Doubravici a Kalenicích byly městskými oddíly opět vypáleny, ²⁵³) nemá žádné opodstatnění. Alarmovaná města k tomu neměla od zemských hejtmanů ani rozkazy a jejich trestné oddíly, pokud vůbec byly vypraveny, mohly v inkriminované oblasti provést nanejvýš čistku v krčmách a jiných podezřelých místech.

Koncem června byla již slíbena Příškovci a Sádlovi z královské komory náhrada za škody z roku 1520, což napovídá o nějakém smířčím jednání. ²⁵⁴) S výplatou však královská komora nespěchala a konkrétně Příšek si na ni počkal ještě plných třináct let.

Epilog Jana Boubínského a rozhodný postup krále Ferdinanda proti opovědníkům

Po pacifikaci Příška a Sádla v roce 1530 zůstával jediným neusmířeným opovědníkem z původního společenství Petra Sudy a Zdeňka Malovce rytíř Jan Boubínský z Újezda. Byl synem Diviše na Drslavicích, Červené Lhotě a Němčicích, který měl ještě od Malovců zastavený statek Běleč. Majetkové poměry Jana Boubínského jsou však neznámé, neboť se od otce záhy oddělil. ²⁵⁵) Náležel po přeslici do klanu Malovců – jeho matka byla Kateřina Malovcová z Chýnova, dcera nejvyššího zemského písaře Zdeňka zemřelého r. 1512.

Do záští svého strýce resp. ujce Zdeňka Malovce se Boubínský zapojil nejprve jako překupník naloupeného zboží, které prodával Pešicemu z Nestanic, popravenému v Prachaticích. Pražské protokoly Jana Boubínského vůbec nezmiňují, což napovídá, že se v roce 1520 silničních případů osobně neúčastnil. Teprve v roce 1521 začíná Boubínský vystupovat v Příškově obnovené loupežné družině a brzy si vytváří vlastní tlupu čítající 20 – 30 mužů, činnou hlavně

na pověstné Libochovské stránce. Stříbro, šperky a peníze zde naloupené u sebe Boubínský shromažďoval a podle svého uvážení dělil mezi ostatní. Ve své loupežné družině vládl doslova železnou rukou, neboť tábořské protokoly zaznamenávají, že Boubínský dva své kumpány – provazníka Koudele a jistého Pokličku – bez váhání zabil, když tito si o své vůli присvojili část kořisti. Přepadů na Libochovské stránce se Boubínský osobně účastnil, dokonce – což je jediný případ tohoto druhu popsáný v tábořských a pražských protokolech – v doprovodu své ženy. ²⁵⁶)

Silniční loupežení se Boubínskému velmi dařilo i přesto, že po něm vedle královských měst postižených na Libochovské stránce pásli i Rožmberkové – nejdříve Petr a po jeho smrti strakonický velkopřevor Jan. V roce 1528 byl Boubínský stíhán jako veřejný nepřítel, ²⁵⁷) ale pak dostal od zemských hejtmanů bezpečný glejt k jednání.

Členem Boubínského opovědnické družiny byl také koželuh Havel z Kolince, poddanského městečka příslušejícího k velhartickému panství. V roce 1531 byl koželuh Havel obžalován od postřiháče Tomáše ze Strakonice z nějakých nespécifikovaných škod. Vrchností obou měšťanů – na jedné straně Rožmitál, na druhé straně Rožmberk – si o vzniklém sporu dopisovali a obviněný Havel byl od svého pána obeslán k výsledku před velhartického purkrabího. O tomto výsledku psal Rožmitál Janovi z Rožmberka: „...on Havel má tu vajmluvu: že na ten čas byl jest při těch, ješto sú byli odpovědníci, a že jest ještě v glejtu Boubínského, poněvadž jest s ním námluva anebo snad již smlúva o jeho odpověď, a že on také v to pojat jest, než jináče, že jest on škody nečinil a škoditi nemíní“. ²⁵⁸) Ostatní podrobnosti ponechává Rožmitál na osobní rozmluvu s adresátem. Zda Rožmitálova shovívavost ke kolíneckému koželuhovi byla na místě nelze ověřit, ale právě v roce 1521 popravený Malovcův zbrojnoš Kašpar z Velhartic uvádí ve své výpovědi nějakého Havla jako spolupachatele při blanickém přepadu. Podezřelý je tu společný původ Kašpara i Havla z Rožmitálova velhartického panství. Z Rožmitálova dopisu však vysvítá, že Boubínský byl glejtován i se svými pomocníky a očekávalo se uzavření mírové smlouvy. „Námluvy“ s opovědníkem se však protáhly až do léta roku 1533, což mohlo mít svůj důvod v smrti jednoho z hlavních žalobců velkopřevora Jana z Rožmberka v roce 1532.

Glejtovní ochrana Boubínského a jeho pomocníků končila v červenci roku 1533, kdy ještě žádná smlouva nebyla uzavřena. ²⁵⁹) Boubínský žádal na zemských hejtmanech prolongaci bezpečného glejtu do vánoc, nebylo mu však vyhověno. V první odpovědi na jeho žádost uvádí jeden ze zemských hejtmanů (Jindřich Berka z Dubé nebo Volfart Planknár z Kynšperka), že v nepřítomnosti svého kolegy v úřadě nemůže „po odpovědi Zikmunda Kaffunka“ nikoho glejtovat. ²⁶⁰)

Zmíněný opovědník Zikmund Kaufunk z Chlumu byl bezesporu vedle Heřmana Janovského nejproslulejší a nejnebezpečnější soukromý válečník v zemích Koruny české v první třetině 16. století. Roku 1503 vyhlásil válku saským knížatům, poté slezské Vratislavi a dalším městům ve Slezsku, Čechách a na Moravě. Po nejvyšších českých zemských úřednících zahrnul Zikmund Kaufunk mezi své nepřátele i krále Ludvíka Jagellonského. ²⁶¹) Výčet Kau-

funkových nesčetných loupeží by ukázal, že Zdeněk Malovec a další opovědníci by se mohli od něho hodně učit.

V negativní odpovědi na Boubínského žádost o prodloužení glejtovní ochrany měli právě zemští hejtmané na mysli opovědní list, který v květnu roku 1533 poslal Zikmund Kaufunk králi Ferdinandovi kvůli nevyplacenému žoldu. Nikoho se neobávající opovědník však dobře neodhadl změnu poměrů po nastoupení nového panovníka. Ferdinand Habsburský rozhodně nemínil trpět ve svých zemích opovědnické praktiky hrozivě rozmohlé za jagellonských králů. Okamžitě vyhlásil Kaufunkovu opověď za urážku královského majestátu a s nebyvalou důsledností začal opovědníka stíhat.

V Čechách byli zakrátko dopadeni dva zločinci, z nichž Jíra Papoušek byl podle všeho Kaufunkův spřeženec organizující paličské útoky na česká města, a z jejich útrpných vyznání padlo těžké podezření i na Jana Boubínského. Koncem července roku 1533 psali zemští hejtmané Adamovi Lvovi z Rožmitálu, synu Zdeňkovi, že „Jiřík Papoušek a Adam puškař z Benešova trápení jsúc na Hradě pražském...vyznali na Jana Boubínského...z strany kosteluo v loupání a klenotuo v kostelních pobrání“.²⁶²) Vyznání puškaře Adama se zachovalo v tábořských protokolech a z něho se dovídáme, že Boubínský v roce 1533, vybaven speciálním nářadím na odloukání zámků, vyloupil kostel v Miličíně, a stříbrné menší kalichy slisoval a prodával pražským Židům.²⁶³)

Skutečnost, že o svatokrádežích Jana Boubínského psali zemští hejtmané Adamovi z Rožmitálu, když jeho otec abdikoval z postavení nejvyššího purkrabího už v roce 1530, a Adam žádnou funkci ve státní exekutivě nedržel, je nasnadě. Velhartické panství bylo útočištěm opovědnických živlů a apelování zemských hejtmanů na křesťanské cítění obou Rožmitálů bylo sice nepřímým, ale důrazným napomenutím, že s benevolencí trpěnou za jagellonských králů je třeba skoncovat. Mladý Rožmitál byl vyzván, aby dal na svém panství rozkazy k dopadení svatokrádežníka.

Nejvyšší purkrabí Jan z Vartenberka obeslal Jana Boubínského před svůj úřad na konec srpna k „vejvodu“, což však už byla formalita, která možná měla Boubínského poněkud ukolébat. Zemští hejtmané odpověděli po druhé na Boubínského žádost o glejtování opět odmítavě s tím, že poddaní Rožmberků na žadatele udali „nějaké neslušné věci“, kterých se dopustil v době platnosti již prošlého glejtu. Dokud nebude záležitost vyřešena po právní stránce – mínili hejtmané – nelze glejtovní ochranu poskytnout.²⁶⁴) Současně oba zemští hejtmané rozeběhli velkou stíhací akci vydáním otevřeného listu, v němž dali v obecnou známost, že Janovi Boubínskému prošla platnost glejtovní ochrany na sv. Jakuba a nový glejt, o který opovědník žádal, nebyl poskytnut. Jestliže se Boubínský nedostaví k obhajobě před nejvyššího purkrabího, má být zatčen, „aby se takové lotrovství a krádeže přetrhnúti mohli“.²⁶⁵) S eventualitou, že se Boubínský dobrovolně dostaví pře purkrabský soud, se však prakticky nepočítalo, neboť list zemských hejtmanů obsahoval důležitý dovětek, aby doručitelé byli všemožně podporováni při dopadení psance.²⁶⁵)

V podobném smyslu informovali zemští hejtmané i nového rožmberského vladaře Jošta a městskou radu v Klatovech s doporučením, aby si vzájemně vy-

pomáhali.²⁶⁶) Klatovy byly nejspíše vybrány pro své položení blízko velhartického panství.

Stíhání bylo úspěšné, neboť už v dubnu r. 1534 byl Boubínský podle všeho v trestné moci zemských hejtmanů, kteří v tu dobu psali Joštovi z Rožmberka, aby – chce-li – „přistoupil právem ke svému škůdci“.²⁶⁷) Z dopisu zemských hejtmanů také vyplývá, že Boubínský byl stíhán i v Bavorsku. Následné mlčení pramenů o Janovi Boubínském je svým způsobem výmluvné. Také poprava Zikmunda Kaufunka a jeho tří druhů ve Vídni téhož roku nepřímo napovídá o osudu posledního aktivního opovědníka Malovcova klanu.

Restituce

Dopadením Jana Boubínského nezmizela všechna rezidua trestného tažení roku 1520. Nedošlo však už k žádnému opovědnickému regresu a velké rozbroje ze sklonku anarchického jagellonského období doznívaly už jen v rovině právní.

Zemané postižení trestným tažením měst se nadále dožadovali majetkových restitucí, stejně jako oloupení či zmražení měšťané. Značné restituce, poskytnuté na jedné straně Petrovi Sudovi a na druhé Heřmanovi Janovskému, vytvořily důležité precedenční případy, s jejichž následky se po Ludvíkovi Jagellonském měl ještě po dlouhou dobu potýkat spořivý Ferdinand Habsburský a jeho administrativa.

Obraz restitučních jednání je však dosti torzovitý, nicméně lze z některých dochovaných dokumentů vysledovat určité trendy. Kromě Petra Sudy, který byl nucen se přestěhovat z Janovic do východočeských Zdechovic, zůstali ostatní majitelé tvrzí dobytých roku 1520 v držení svých statků. Záhadný je osud Hynka Malovce z Nestanic, přezdíváného „Kulhavý“, který je v registrech komorního soudu z r. 1524 označen jako nebožtík.²⁶⁸) Nestanice však zůstaly v držení nestanicko-borotínských Malovců, kteří je prodali svým libějovickým příbuzným. Nic však nenasvědčuje tomu, že rozbořená nestanická tvrz by byla obnovena jako opevněné a správní rytířské sídlo.²⁶⁹)

Bratři Jindřich a Jaroslav Vranovští z Valdeka, zajatí na Tochovicích a eskortovaní s matkou, sestrami a švagrem Vilémem Bechyní do pražského vězení, nebyli zřejmě pro svou nezletilost trestáni za „fedrování“ opovědníků a propuštěni. V roce 1522 si vyměnili s Janem Trčkou z Vitence zpustošené Tochovice za Svadov u Střekova.²⁷⁰) Svadovské zboží však drželi nejdéle do roku 1527 a Jaroslav se někdy po tomto roce stěhuje do Prahy, kde se oženil s Julianou z Třebeska z nobiletované patricijské rodiny, u které také bydlel. Neobešlo se to bez třenic s příbuznými, které musel rovnat Zdeněk Lev z Rožmitálu, stále držící nad syny svého bývalého služebníka Oldřicha Vranovského ochrannou ruku.²⁷¹) Jaroslav Vranovský měl dlouhá léta spor s Pražany o náhradu za devastaci Tochovic. V roce 1534 přišla do Prahy královská instrukce, aby případ Vranovský kontra Praha byl předložen nejvyššímu zemskému soudu. Ferdinand Habsburský v ní vyjádřil svou nestrannost přáním, „aby žádné straně od nás

v ničem ublíženo nebylo".²⁷²⁾ Zemský soud však zřejmě nic nevyřešil, neboť v r. 1538 předložili čeští stavové králi Ferdinandovi žádost, aby spor Jaroslava Vranovského s Pražany „na spravedlivém konci postaviti ráčil".²⁷³⁾ O dva roky později kupuje tůž Vranovský dům v Praze, nelze však zjistit, zda koupě byla realizována z nějaké restituce.

V druhé polovině třicátých let se domáhal odškodnění za své zmrzačení při blanickém přepadu tábořský měšťan Jířa Kyselá alias Kyselička. V roce 1537 se nechal uvěznit společně s Vilémem Bořkovským z Košmberka na staroměstské radnici a žádal od tamější městské rady výpis z usvědčujících materiálů, podle kterých měl Bořkovský „přítom býti, když jest (Kyselička) na svém zdraví ohaven a schromen". Král na dotaz staroměstské rady poručil výpisy Kyseličkovi vydat.²⁷⁴⁾ Z těchto výpisů se postižený tábořský měšťan dozvěděl další skutečnosti, na základě kterých o rok později pohnal před soud Zdeňka Malovce, aby předvedl svého poddaného Jana Římovského z Chýnova, který „někdy podle Zdeňka opovědníka pomocníkem byl a Jířkovi obě ruce osekal".²⁷⁵⁾ Jestliže však žalobce vycházel z pražských protokolů, nemohl na jejich podkladě dokázat Vilémovi Bořkovskému, bratrovi v r. 1521 popraveného Otmara, spoluúčast na „osekání" Kyseličky navzdory tomu, že obviněný se blanického přepadu účastnil. O případu Kyselička totiž hovoří jen vyznání krčmáře Vaňka z Kamene a Kvítek Příškvu druhý Kyselovi mladému a Vašek z Radauně zsekál Hastrmana. Item přítom byli Petr a Jan Římovský z Chaynova na koniech".²⁷⁶⁾ Pachatelé jsou zde jednoznačně určeni – Vozka poddaný Sádľu a Kvítek poddaný Příškvův. Z formulace o Janu a Petrovi Římovských ovšem není jasné, zda se přímo podíleli na mrzačení Kyseličky. Vozka poddaný Sádľu byl potrestán už v r. 1528 a jeho výpověď měli jistě Pražané k dispozici. Nevíme ovšem, zda se Kyselička vůbec něčeho domohl. Naopak spolehlivý doklad o restitucích zemanů postižených trestným tažením v r. 1520 máme z r. 1543.

Listinou datovanou 24. června t. r. na Pražském hradě udělil král Ferdinand Václavovi Přechevi z Čestic odškodnění za vypálení Doubravice ve výši 500 kop českých grošů. Pětinu měli Přechevi poukázat berníci prácheňského kraje z berně vybrané v předcházejícím roce a zbytek královská komora. Přeche alias Příšek sice žádal 1000 kop, dostal však jen polovinu a panovník výslovně podotýká, že odškodnění povoluje „z milosti naší královské toliko a z žádné povinnosti". Důležitá je také zmínka, že Příškovi se poskytuje restituce, „poněvadž jiným jsů se takové škody a záhuby platili".²⁷⁷⁾ Míněn tím byl zajisté Václav Sádľo z Kladrubec, jenž obdržel zhruba stejný obnos jako Příšek, zatímco Jaroslav Vranovský vyšel opět naprázdno.

Poslední pokus Vranovského o odškodnění je z r. 1548, rok poté, co česká města byla po porážce stavovského odboje potrestána konfiskacemi pozemkových statků. Zemští soudci se přimlouvali u panovníka, aby tvrz Strašnice s poplužním dvorem a příslušenstvím konfiskovaná Novému Městu byla udělena Vranovskému jako náhrada za Tochovice.²⁷⁸⁾ Protože král Ferdinand už v r. 1549 konfiskované Strašnice Novému Městu vrátil, je nasnadě, že Vranovský neuspěl. Pokus o získání Strašnic je tak poslední zmínkou o restitučních snahách zemanů poškozených tažením r. 1520.

Při úloze, kterou sehrál Zdeňek Malovec z Chýnova a jeho četní příbuzní v zástích proti královským městům, nebude jistě nezajímavé dotknout se společenských a majetkových poměrů hlavních aktérů těchto bojů po pacifikaci jižních Čech. Zdeňek Malovec odešel podle výpovědi Viléma Bechyně z Lažan už koncem roku 1520 na Staré Hradě do Uher. Spíše než na Starý Hrad u Strečna je třeba myslet na Altenburg alias Mosonmagyaróvár v blízkosti Bratislavy, který v té době držela hrabata ze sv. Jíří a Pezinku.²⁷⁹⁾ O dalších osudech Zdeňka Malovce v Uhrách lze soudit jen tolik, že vstoupil do královských služeb a to nejspíše vojenských.

Otec Zdeňkův Oldřich Malovec z Chýnova, přední „fedrovník" opovědníků a silničních lupičů na Tábořsku, zasedal neznámo od kdy na zemském soudě za stav rytířský. Je opravdu těžko říci podle čeho král Ludvík posuzoval bezúhonnost členů nejvyšší české justice, neboť když provedl v r. 1523 převratné změny v zemské vládě, ponechal ze stavu rytířského v soudě zemském jen Oldřicha Malovce a Jana Bechyně z Lažan, blízkého příbuzného popraveného Viléma Bechyně.²⁸⁰⁾ Nabízí se možnost, že mladý Zdeňek Malovec měl už v té době jisté slovo na královském dvoře.

Na Chýnově lze pozitivně doložit Zdeňkovu přítomnost až v r. 1532, kdy se svým starším bratrem Janem měl spor se svým sousedem na Polánce Mikulášem Voračickým, věznicím neoprávněně maloveckého poddaného.²⁸¹⁾ Když v r. 1534 Jan zemřel, stal se Zdeňek jediným mužským dědicem chýnovského panství a také váženým mužem. V r. 1539 byl jmenován „oprávcem" bechyňského kraje a jako dědic otcovské autority zasedal přes 20 let na zemském soudě. Pozoruhodný je i Zdeňkův majetkový vzestup. S první manželkou Magdalenou z Leskovce vyženil zámek a město Kamenici nad Lipou s poplužním dvorem, mlýnem a 22 vesnicemi, k čemuž v letech 1544–1571 přikoupil ještě tři tvrze a osm vsí.²⁸²⁾ Chýnovské zápisné panství – původně arcibiskupské – se mu podařilo krátce před svou smrtí získat dědičně vzdor tomu, že Čechy měly po devadesáti letech sedisvakance konečně svého arcibiskupa.

I ostatní větve Malovců se majetkově pozvedly. Diviš Malovec z Libějovic, syn Lévvův, koupil roku 1557 hrad Rabí se 17 vesnicemi a 5 poplužními dvory, jeho bratr Zikmund r. 1556 Březí Hrádek se 4 vesnicemi a vedle toho další statky.²⁸³⁾

Největší majetkový vzestup zaznamenali dříteňští Malovci. Nejprve Petr, který odloučil Habartovi z Baště zákonitou manželku a vyženil s ní polovici kamenského panství, přikoupil druhou polovinu od Jana Zručského a pak Petřův bratranec Jan koupil roku 1548 tvrz Vihlavy s 10 vesnicemi. Historickým majetkovým zenitem dříteňských Malovců byla koupě obrovského hlubockého dominia od pánů z Hradce v r. 1598. Toto dobře prosperující panství bohaté na rybníky obnášelo vedle hradu Hluboké 4 městečka, 2 tvrze a 55 vesnic.²⁸⁴⁾

Ve výčtu prosperujících příslušníků velkého rozrodu erbu půlkoně, v kterém bychom mohli pokračovat například borotínskými Malovci, nalezneme ovšem i výjimku. Představuje ji Petr Malovec na Březnici a Vimperku, bratranec Zdeňkův a jeho finanční podporovatel, který za účast v stavovském povstání

v letech 1546–1547 – jako snad jediný z Malovců – byl pokutován úplnou konfiskací svých statků.²⁸⁵⁾ Důvody tohoto naprostého majetkového úpadku byly ovšem výlučně politické.

Sledujeme-li pozoruhodný vzrůst pozemkového majetku Malovců v průběhu 16. století, kdy tento vitální rod stanul svým bohatstvím na špičce rytířského stavu v jižních Čechách,²⁸⁶⁾ navíc se silnými úvěrovými možnostmi, kterých využívali zejména kriticky zadlužení Rožmberkové,²⁸⁷⁾ je nutno přiznat Malovcům mimořádné hospodářské, finanční a politické schopnosti. Zůstane však už zřejmě nezodpovězenou otázkou, jak velkou a důležitou výchozí položku zmíněné prosperity představoval „kapitál“ uloupený obchodníkům královských měst. Zřejmě je jen tolik, že Malovci bez velkých morálních zábran kombinovali legální a nelegální postupy obohacování. Byly tu však podle mého soudu dvě šťastné okolnosti, které významně ovlivnily ono obdivuhodné majetkové postavení Malovců samých, totiž od reálného odhadu mocenské situace na jihu Čech v kritickém roce 1520, kdy bylo předními autoritami maloveckého klanu rozhodnuto vyhnout se zásadnímu střetu s všemocnými Rožmberky, druhou šťastnou okolností pak byla roztržka hejtmanů vojska královských měst po dobytí Nestanic. Právě neblahý osud nestanických Malovců (vyjma Oldřicha, který se sňatkem stal dědicem Malovců z Pacova) výmluvně naznačuje, před jakým úpadkem byli zachráněni Malovci libějovičtí, chýnovští, březnicko-vimperští, dřiteňští, kamenští a borotínští, jejichž panstvím se tažení mohutného městského vojska, likvidujícího v rychlém sledu a takřka bez odporu jednu loupežnou tvrz po druhé, jakoby zázrakem vyhnulo.

Majetkový vzestup Malovců po roce 1520 také kontrastuje s úpadkem a stagnací šlechtických rodů, jejichž panství byla trestným tažením měst postižena: Vranovských z Valdeka, Korbělů z Bukové, Vojřů z Čejkov, kalenických Sádů a dalších.

Na závěr této studie je pak třeba ještě připomenout zajímavou paralelu k tažení českých královských měst v roce 1520 – tažení Švábského svazu (Bundu) proti loupežným franckým rytířům v roce 1523. Jihoněmecká města v tomto roce definitivně podlomila hospodářskou a politickou moc svobodného říšského rytířstva v této oblasti, když jejich vojsko v krátké době dobylo a rozbořilo na čtvrt sta loupežných hradů.²⁸⁸⁾ Obdobnou možnost svaz českých královských měst – při momentálně bezkonkurenční vojenské síle, kterou v r. 1520 disponoval – plně nevyužil a předznamenal tím „Bílou horu českých měst“ v r. 1547.

Poznámky:

- 1) Podrobné líčení plzeňských požárů má Plachý, s. 102–104.
- 2) O trestání opovědi a záští viz Karel Malý, Trestní právo v Čechách v 15.–16. století, Praha 1979, s. 81–84.
- 3) Nově o Kopidlanském moje studie Plzeňský kronikář Šimon Plachý o Jiřikovi Kopidlanském, Minulostí západočeského kraje 27, 1991, s. 79–86.
- 4) Ještě v 30. letech 16. stol. takto formuloval svou opověď moravským královským městům Mikuláš Rynářský, jak uvádí stížnost těchto měst králi Ferdinandovi I. v Pamětech starých brněnských v někdejší valdštejské knihovně v Duchcově, f. 247v–248r, opis v SÚA Praha.
- 5) O držitelích Janovic nad Úhlavou v jagellonské době obšírně Hradý 9, s. 138–143.

⁶⁾ O rýzberském landfrýdu pojednává Antonín Rezek, Smlouva o zámek Risenberk, jež rytířstvo i města krajův Plzeňského a Prácheňského koupili od Wolfa z Janovic r. 1497. Sborník historický 4, 1886, s. 372–376. Rytířsko-městský spolek Jana Klenovského se rýsuje v korespondenci Příbika Koce z Dobře, Jana Klenovského a Václava Ůnovského z Krásného Dvora s knížecími úředníky v Horní Falci z r. 1507 v AA Böhmen, sign. 1120 z 5., 7. a 10. října a 2. listopadu.

⁷⁾ O vojenských službách Heřmana Janovského, Hradý 9, viz. pozn. 5); J. Würdinger, Kriegsgeschichte von Bayern. Franken, Pfalz und Schwaben von 1347 bis 1506. 2. B., München 1868, 262 a jinde, kde je Heřman označován jako „Janobitz“; kvittance za žold u knížete Ruprechta Falckého v AM, Böhmen u Oberpfalz, sign. Lit. M, pars XII z 27. září 1504.

⁸⁾ Oldřicha z Janovic jako hlavního velitele v bitvě u Nýrka uvádějí Staré letopisy české v edici Otakara Dorazila Kroniky mluví, Praha 1946, s. 300.

⁹⁾ Pramenný materiál k opovědnictví Heřmana Janovského publikoval J. V. Prášek, Některé příspěvky ku záští Heřmana a Oldřicha z Janovic s králi Vladislavem II. i Ludvíkem a zemí českou. Sborník historický 2, 1884, s. 349–359.

¹⁰⁾ SL, s. 352.

¹¹⁾ Vyznání Bohuslava z Čejkov v PP.

¹²⁾ Velikonoční atentát na Petra Sudu je vylíčen v instrukci knížete Fridricha Falckého pro vyslance Kunze Rechberga dat. 3. května 1519 v Amberku, opis listiny z amberského archivu, fasc. 151, Bohemica N. 8, v SÚA Praha. O dopadení únosců u Viechtachu referoval Fridrichovi Falckému 2. května t. r. pfelegar v Koubě (Chamu) Kryštof Zenger, AA Böhmen 2065.

¹³⁾ Vyjednávání českých stavů s bavorským knížetem Ludvíkem event. Vilémem o vydání Oldřicha Janovského a mladého Sudy dokumentuje nedat. instrukce pro české vyslance v SOA Třeboň, Historica 3683. Trestné tažení proti Janovským a jejich pomocníkům potvrzují registra kom. soudu v AČ 19, s. 385 a 406, podle kterých byly odloženy dvě Sudovy pře určené na květen r. 1519 s odůvodněním, že Suda „honí opovědníky“.

¹⁴⁾ O popravě dvou pomocníků Janovského dopadených Sudou SL, s. 367. Heřman Janovský si stěžoval českým stavům, že „v tom glejtju jsou mi zjímali pana Herštajnského a pana Hendrycha Koštomlatského“ v nedat. konceptu publ. Práškem, Některé příspěvky, 353 ad.

¹⁵⁾ Klatovští měšťané museli přispívat na „válku Kopidlanského a Vojřovu“ také z vlastní kapsy, jak dosvědčuje jejich Liber transactionum, viz Jindřich Vančura, Dějiny někdejšího král. města Klatov I/1, Klatovy 1927, s. 272, pozn. 1. Podle tohoto údaje vedl Vojřů své záští proti Klatovům už před r. 1518.

¹⁶⁾ Nedat. list Heřmana Janovského pánům, rytířstvu a městům, obviňující Nikodéma a Petra Packovic „obou zrádcí nešlechterných“, publ. Prášek, Některé příspěvky, s. 353. O Janovi Nikodémovi ze Šentálu Vančura, Dějiny někdejšího král. města Klatov I/2, Klatovy 1928–1929 s. 704–707, o mečířské rodině Packů tamtéž, s. 1299 a jinde.

¹⁷⁾ Rožmitál o neochotě Klatovských vydat Janovského píše v listině dat. 16. října 1519: „....než když jest o tom na sněmu k Klatovským mluveno, aby jeho (Janovského) v moc našim stavuom dali, vzali sobě v tom jakous výmluvu tak, jakž se mi zdá, jiným způsobem nežli sú byli toho na naši radu prve podali. A jakž jest kolivěk, mně se to nelíbí...“ (AČ 12, s. 186).

¹⁸⁾ O věznění Oldřicha Janovského a jeho druhů v Bavorsku píše řezenský kronikář in: Die Chroniken der deutschen Städte vom 14. bis ins 16. Jahrhundert, Ed. Historische Comission bei der Königl. Academie der Wissenschaften, 15. B., Leipzig 1878, s. 34. Z jeho líčení vyplývá, že věznění trvalo od července 1519 do 20. srpna 1520, kdy vězňové uprchli. Událost líčí obšírně též C. T. Gemeiner, Regensburgerische Chronik. 4.B., Regensburg 1824, s. 402–403. Autor zde rozvádí, jak Čechové po útěku ze Štrubiny úspěšně využili práva azylu v řezenském dómu.

¹⁹⁾ Tištěný mandát krále Vladislava do prácheňského kraje nařizující stíhání opovědníků Jiřího Kopidlanského, Dobeše Ojře a dalších v SOA Třeboň, Historica 3512. Identifikaci šlechtických opovědníků a silničních lupičů uváděných v TKČ provedl poprvé Martin Kolář ve studii Jak pan Zdeněk Malovec z Chýnova v roce 1520 Táborské potřel nad Blanicí in: Sborník historických prací o dějinách Tábora, Tábor 1924, s. 285–303. Jeho závěry je však nutno korigovat pražskými protokoly.

²⁰⁾ PP, vyznání Vaňka z Kamene.

²¹⁾ Kontakty Dobeše Vojře s Bačkovským potvrzuje výpověď téhož v guberniálních listinách SÚA Praha, fond L II, sign. 3840.

²²⁾ Smlouva Jetřicha z Gutštejna s Českou korunou je v Archivu české koruny v SÚA Praha, 1. č. 359, dat. 29. července 1511 v Plzni.

²³) O loupežném přepadení Klatovných z Flossenburku výpověď purkmistrů a konšelů Hradčan a Menšího Města pražského z 15. července 1511, tamtéž, l. č. 356 a 357. Popravu dopadených flossenburských opovědníků Jeptišky a Poláka zmiňují SL, s. 276.

²⁴) Obvinění Klatovských od Beřkovského, tamtéž, s. 337–338.

²⁵) PP, výpověď Viléma Bechyně.

²⁶) Jenšíkovy spory s městem líčí Vančura, c. d., s. 296–298.

²⁷) TKČ, s. 111.

²⁸) Tamtéž.

²⁹) O rodu Varlejšů z Bubna M. Kolář v OSN 4, Praha 1891, s. 825–826, Stacha Varlejša z Bubna uvádí J. V. Dobřenský jako purkrabího ve Strakonících ve své geneal. sb., 1. 117 v SÚA Praha. V r. 1505 přispíval Stach s Janem z Kalenic a Absolonek z Brloha na jednoho pěšího do ločetské války, což naznačuje jeho neutěšené majetkové poměry (AČ 6, s. 316).

³⁰) Jako čtvrtý syn Jana Bechyňky z Lažan je Vilém veden v soukromé genealogii Karla Bechynie, opovědní list Hynka Bočka z Kunštátu v SOA Třeboň, Historica 3686.

³¹) PP, výpověď Viléma Bechyně.

³²) Na poč. 16. stol. to byli Malovci z Malovic, Chýnova, Pacova, Libějovic, Kosoři a Dřítěnští z Malovic, Malovci z Bělče, Nestanic, Kamene a Vlachové z Březí (August Sedláček v OSN 16, Praha 1900, s. 723–726), o Zdeňkovi Malovcovi z Chýnova na Chýnově Hrady 4, s. 285–286 a 288–289.

³³) Podle výpovědi Viléma Bechyně v PP půjčoval březnický Malovec svému bratranci Zdeňkovi peníze.

³⁴) O zavraždění Ondřeje Víty Hrady 7, s. 40. List krále Vladislava o pokutování Táborských dat. 13. července 1514 v AČ 15, s. 106–107. Událost také komentuje Zdeněk Lev z Rožmitálu ve svém dopise Jindřichovi ze Švamberka 14. srpna 1514 v AČ 7, s. 46.

³⁵) Rada města Tábora do Kouřimí 7. července 1514, AČ 21, s. 29.

³⁶) SL, s. 319.

³⁷) Tamtéž, s. 340.

³⁸) Výpověď v PP.

³⁹) Reg. kom. soudu v AČ 32, s. 137.

⁴⁰) O Lévovi z Libějovic na Libějovicích a Chelčicích Hrady 7, s. 119 a 123, Lévuův zápis proti městům v AČ 6, s. 346–347.

⁴¹) Výpověď kněze Prokopa v TKČ, s. 107–108, o Hynkovi z Malovic na Nestanicích výpověď Loskotova v PP. Na rozkaz Petra z Rožmberka byl Pešice vyslýchán a popraven v Prachaticích, o tom RK, s. 207.

⁴²) Matěj Lovilův vyznává v TKČ, s. 109, že byl na jedné „chůzi“ s rychtářem z Jaroslavic.

⁴³) O Janovi Zručském Hrady 4, s. 196.

⁴⁴) Výpověď Vaňka krčmáře z Kamene v PP je možno srovnat s výpovědí téhož v TKČ, s. 103–106.

⁴⁵) O manželství Kateřiny Vojslavické Hrady 4, s. 196, žaloby Habarta z Baště u komorního soudu na Petra z Malovce, aby mu vydal Kateřinu, dat. 18. března 1524, v AČ 33, s. 51–52.

⁴⁶) SL, s. 249.

⁴⁷) „O pozdvižení v Plzni 1519“ velmi podrobně Plachý, s. 122–132.

⁴⁸) O Šebřňově hlavně výpověď Loskotova v PP, o Nosákovcích TKČ, s. 105, pozn. 31, Hynek Říčanský z bezťahovské větve rodu je v TKČ a PP zmiňovaný několikrát, o jeho úmyslu vypálit Píseckým nějaké vsi výpověď Viléma Bechyně.

⁴⁹) M. Kolář, (Jak pan Zdeněk Malovec, s. 290, pozn. 9) nesprávně ztotožnil Hynka Říčanského s Jindřichem „Fencalíkem“, ale vyznání Vaška z Radouně (TKČ, s. 100) prozrazuje, že jde o osoby dvě podle plurálu „měli (tj. Fencalík a Říčanský) dva pacholíky“. Straka (v TKČ, s. 100 a pozn. 7), který přejal Kolářovu identifikaci, dal z rozpaků plurál do závorčky.

⁵⁰) Půhony věřitelů na Václava Planknára z Kynšperka na Březí nalezneme v registrech kom. soudu, AČ 32, s. 32, 87, 128 a 561.

⁵¹) K tomu nejpodrobněji V. Holý, Růst a rozklad rodového majetku Švihovských z Rýzberka a pánů z Rožmitálu. Mínulost Plzně a Plzeňska 3, 1960, s. 45–79; též F. Kavka, Zlatý věk rúží. České Budějovice 1966, s. 64.

⁵²) Beneš Dubský byl m. j. švagrem Václava Planknára a od Dubu vyrazila Malovcova rota k přepadu Táborských u Blanice (výpověď Bořkovského v PP, odstavec „O Táborských“). Žaloba rožmberského písaře na Helfnburku Petrovi z Rožmberka, že Dubský zanedbává své purkrabské

povinnosti je v AČ 21, s. 446–447. Blanického přepadu se účastnil větší počet poddaných z vesnic helfnburského panství (Strunkovice, Blanice a Velký Vrabín) v čele s helfnburským šafářem Řihou (výpověď Pešicova v TKČ, s. 107–108).

⁵³) Zdeněk Lev píše svému purkrabímu na Blatné 19. listopadu 1520: „někteří služebníci moji totiž pan Korbel a pan Bohuslav Kalenice“ (AČ 8, s. 192).

⁵⁴) TKČ, s. 99.

⁵⁵) Současně s Malovcovou opovědnickou družinou působila na Rakovnicku lapkovská tlupa, v jejichž řadách jsem nopočítal na dvě desítky krčmářů a šenkýřů; srov. Knihy černé král. města Rakovníka. Ed. J. Renner, Rakovník 1927, s. 31 ad.

⁵⁶) Král Vladislav Ladislavovi ze Šternberka a Oldřichovi Malovci z Chýnova, Budín 2. srpna 1508, AČ 6, s. 380.

⁵⁷) Vyznání téhož v PP.

⁵⁸) Vyznání Vítovo, TKČ, s. 110.

⁵⁹) Výpověď Matěje bratra Lovilova v TKČ, s. 108–109.

⁶⁰) V době jagellonské počet jarmarků prudce stoupal jak uvádí Josef Macek, Jagellonský věk v českých zemích. 1, Praha 1992, s. 119, o statistické zhodnocení se zatím nikdo nepokusil.

⁶¹) O strakonickém velkopřevorovi Janovi z Rožmberka RK, s. 224 ad.

⁶²) Obchodní styky jagellonských Čech se zahraničím zhodnotil naposled J. Macek, Jagellonský věk, s. 113 ad., opírající se v mnohém o studii J. Janáčka, Dějiny obchodu v předbělohorské Praze. Praha 1955, s. 22–23 a 26.

⁶³) O hegemonním postavení Norimberka Macek, cit. d. 128 ad., o plzeňském obchodě Miloslav Bělohávek, Dějiny Plzně. 1, Plzeň 1965, 118. Zajímavý obraz těchto styků přináší Listář král. města Plzně a druhy poddaných osad. 2, Plzeň 1905, s četnou korespondencí s Norimberkem (s. 428, 435, 436, 533, 553, 554, 556, 557, 558, 560 ad.) v edici Josefa Strnada.

⁶⁴) Nejlepší přehled komunikační sítě jagellonských Čech podává mapa Hospodářské poměry na území ČSSR v 15. a 16. stol. v Školním atlase československých dějin, zpracované J. Musílkem a K. Zelenským, Praha 1965, s. 12, protože reprezentační Atlas československých dějin v edici Hist. ústavu ČSAV z téhož roku má z nevysvětlitelných důvodů středověké komunikace náhle ukončené na českých hranicích, viz např. odd. 9.

⁶⁵) O této komunikaci V. Horpeniak, Zlatá stezka. Kašperské Hory – Bergreichenstein, Kašperské Hory 1991, s. 7–12 a velmi obsírně P. Praxl, Der Goldene Steig. Grafenau 1983, s četnými mapami a plány komunikací.

⁶⁶) Podle knihy stříbrské uvádí Vančura, Dějiny I/1, s. 294.

⁶⁷) Podrobné údaje o příjmech Plzně, Č. Budějovic, Domažlic a Stříbra na poč. 20. let 16. stol. srov., Miloslav Bělohávek, Kniha počtů města Plzně, Plzeň 1957 (dle rejstříku).

⁶⁸) Viz Rudolf Tecl, Tábora v druhé polovině 15. století, Husitský Tábora 2, 1979, s. 69–89, zvláště srov. s. 73.

⁶⁹) Obšírný popis řemesel a obchodu v Klatovech viz Vančura, Dějiny I/2, s. 1159–1364.

⁷⁰) SL, s. 362.

⁷¹) Oznamuje to Rožmitál Petrovi z Rožmberka 20. října 1519 z Prahy, AČ 12, s. 187.

⁷²) Vlad. zř. zem., čl. 559 „Odpuštění od krále“ a 560, AČ 5, s. 264–265.

⁷³) K. Malý, Trestní právo, s. 54–57, tamtéž o inkolátu s. 53.

⁷⁴) PP, vyznání Mikuláše Loskota z Příbrami.

⁷⁵) O přepadu Pražanů výpověď Bořkovského v PP a Jiřka Horníka v TKČ, s. 106.

⁷⁶) Tomek, s. 470. Novým opovědníkem města, proti kterému bylo potřeba zbrojit však nebyl Janovský, ale Zdeněk Malovec.

⁷⁷) O přepadu na Dehetniku výpověď Bořkovského v PP, odst. „O Plzeňských“.

⁷⁸) O požáru v Klatovech SL, s. 367 a Vančura, Dějiny I/1, s. 285.

⁷⁹) Vesměs vyznání Bohuslava Vojíře v PP.

⁸⁰) Loskotovo vyznání v PP.

⁸¹) Výpověď Bohuslava Vojíře v PP. Kašperský purkrabí Muchek zde zmíněný patřil nepochybně k rytířskému rodu Muchků z Bukova, jehož členové patřili k významným „fedrovníkům“ Zdeňka Malovce, jak o tom svědčí výpověď Viléma Bechyně v PP.

⁸²) Výpověď Vaňka z Kamene v PP.

⁸³) Výpověď Bořkovského v PP.

⁸⁴) Výpověď Bohuslava Vojíře v PP.

⁸⁵) Tamtéž.

- ⁸⁸) Vyznání Vaňka z Kamene v PP.
- ⁸⁹) Seznam „vězňů“, mezi kterými jsou uváděni Aleš ze Sobětic, jeden z bratrů Boříkovských a další kumpáni Petra Sudy, je v obsílací listině Heřmana Janovského v edici Praškové, Některé příspěvky, s. 355. Tito „vězňové na závazek“ měli ovšem svobodu pohybu, ale byli vázáni čestným šlechtickým slibem dostavit se na výzvu svého „vězňotele“ na určené místo. Janovský však měl ještě skutečně vězně, jak dosvědčuje amnestní listina krále Ludvíka Jagellonského z r. 1524, fond Stará manipulace v SÚA Praha, sign. J 2, 1. č. 1, podle které měl Janovský propustit Racka Cukra z Tamfeldu a jiné vězně.
- ⁹⁰) Přepadení usedlosti Vity v Hrachovicích je zmíněno ve výpovědi Marše Mikuškova (TKČ, s. 100, Loskota a Vaňka z Kamene (PP)).
- ⁹¹) Přepad u vesnice Blanice asi 3 km jižně od Bavorova zachycuje většina výpovědí v TKČ (s. 99–117), rovněž PP ve všech vyznáních, výpověď Boříkovského a Bohuslava Vojíře má zvláštní odstavce „O Tábořských“. Události monograficky zpracovali M. Kolář a A. Sedláček v kap. Malovecké příběhy, Hrady 4, s. 288–289. Kolář (ve studii cit. v pozn. 19) se domníval, že přepad se udál někde u řeky Blanice, určení místa má však Roman Cíkhart, Památky Lichvicovského domu v Táboře, Jihočeský sbor. hist. 11, 1938, s. 71–76 (srov. zvláště pozn. 4) na s. 72, kde jsou také popsány zajímavé reminiscence blanického přepadu v lidové tradici. Dodnes identifikují místo tři „smírčí kameny“ a boží muka na odbočce prachaticko-bavorovské silnice k vesnici Blanici, o zasažení těchto kamenů píše rovněž Cíkhart (Památky, poz. 4) na s. 72.
- ⁹²) Vyznání kněze Prokopa v TKČ, s. 114.
- ⁹³) Matěj z Blaní vyznává: „vzal sem sukna X 1/2 na bojišti“ (TKČ, s. 101), krčmář Vaněk z Kamene vypovídá „po tý bitvě poslal Zručský panu Lívovi kůň“ (tamtéž s. 105).
- ⁹⁴) RK, s. 202.
- ⁹⁵) Petr z Rožmberka Janovi Tlukovi, purkrabímu v Prachaticích, SOA Třeboň, Historica 3748.
- ⁹⁶) Petr z Rožmberka Jindřichovi a Kryštofovi ze Švamberka, ca červenec 1520, AČ 12, s. 16.
- ⁹⁷) J. Bělič, A. Kamiš a K. Kučera, Malý staročeský slovník. Praha 1978, s. 628, heslo „zajít“.
- ⁹⁸) Ve vyznání Jana pacholete (TKČ, s. 111): „Jiřík Bubla psal listy panu Strakonickému a Sušickému odpovědně“.
- ⁹⁹) O spolupráci se Sušickými proti lapkům píše Jan z Rožmberka Jindřichovi ze Švamberka 16. srpna 1519 ze Strakonice, AČ 12, s. 1.
- ¹⁰⁰) Zdeněk Lev Adamovi z Hradce 9. srpna 1520 na Velharticích, AČ 8, s. 167.
- ¹⁰¹) Rožmitálovu aktivitu v rožmberském rodovém sporu analyzuje J. V. Šimák, Spor o dědictví rožmberské 1523–1528, Čas. Muzea Král. českého 70, 1896, s. 81–112, 308–322, 419–441.
- ¹⁰²) Dopis Zdeňka Lva Petrovi z Rožmberka, Velhartice 11. srpna 1520, AČ 8, s. 185.
- ¹⁰³) Dopis Zdeňka Lva Jaroslavovi ze Šelberka, Velhartice 11. srpna 1520, AČ 8, s. 175.
- ¹⁰⁴) „...starého Laubského včera u samých Klatov u předměstí Janovský vzal“ píše Zdeněk Lev Vilémovi z Rýzemberka na Klenovém, Velhartice 11. srpna 1520, AČ 8, s. 180.
- ¹⁰⁵) Zdeněk Lev o tom zpravuje Jana Škorně z Malonic na Opálce, Velhartice 6. srpna 1520, AČ 7, s. 197.
- ¹⁰⁶) Dat. Velhartice 9. srpna 1520, AČ 8, s. 166–167.
- ¹⁰⁷) K tomu RK, s. 202 a 207 a dopis Petra z Rožmberka Tlukovi z Prachatic z 2. listopadu 1520, AČ 21, s. 450.
- ¹⁰⁸) Výpověď Pešicova je v TKČ, s. 107–108.
- ¹⁰⁹) Dopis Petra z Rožmberka Tlukovi viz pozn. 107). O lapcích popravených v Prachaticích svědčí údaj ve vyznání ševce Formánka „Item v Prachaticích kteří lotři konec vzali“, TKČ, s. 106.
- ¹¹⁰) SL, s. 368, ovšem Planknar zde uvedený není Wolfart, jak uvedeno v poznámce, ale nám dobře známý Václav na Březí.
- ¹¹¹) TKČ, s. 106.
- ¹¹²) O benešovském sjezdu a králově pobytu v zemi Pal., s. 463.
- ¹¹³) Výpověď Viléma Bechyně v PP.
- ¹¹⁴) Velmi důvěrná korespondence Rožmberkova s Lévou Malovcem z Libějovic AČ 12, s. 34.
- ¹¹⁵) RK, s. 203.
- ¹¹⁶) SL, s. 368–369, Pal. s. 465 a Tomek, s. 447.
- ¹¹⁷) O Svatbovi „kterého zmučili v Klatovech“ výpověď Vaňka z Kamene v PP.
- ¹¹⁸) Neúspěšný útok na Budějovické zmiňuje Bohuslav Vojíš z Čejkov v odst. „O Budějovských“ v PP.
- ¹¹⁹) Odst. „O Píseckých“ tamtéž.

- ¹²⁰) Výpověď Vaňka z Kamene v PP.
- ¹²¹) Zdeněk Malovec zamýšlel přepadnout Sušické ze sídla Petra Cíle, nejspíše ze Svojišic (výpověď Loskotova v PP).
- ¹²²) B. Lůžek, Tažení královských měst a Pražanů proti loupeživé šlechtě v západních Čechách r. 1520. Minulostí západočeského kraje 20, 1984, s. 117.
- ¹²³) Tažení proti Tochovicím popisuje SL, s. 369, Hrady 11, s. 66–67, Tomek, s. 477–478 aj., Lůžek, Tažení, má v popisu vojenských operací královských měst značné nepřesnosti, m. j. že Pražané po dobytí Tochovic napadli Mačice (s. 117), což odporuje všem výše uvedeným pramenům.
- ¹²⁴) O Buriánkovi na Vysoké výpověď Loskotova v PP.
- ¹²⁵) Paměti Mikuláše Dačického z Heslova. 1, ed. A. Rezek, Praha 1878, s. 112.
- ¹²⁶) J. Janáček, Pivovarnictví v českých král. městech v 16. století, Rozpravy ČSAV - Řada společenských věd, 1959, roč. 69, č. 1 (passim).
- ¹²⁷) SL, s. 369.
- ¹²⁸) Tamtéž.
- ¹²⁹) O dobývání Janovic SL 369/70, Hrady 9, s. 141–143, Pal., s. 466–468, Plachý, s. 137, Tomek, s. 478–482, Vančura, Dějiny I/1, s. 287–291 a naposled Lůžek, Tažení, který přináší i podrobné zhodnocení válečných nákladů města Loun.
- ¹³⁰) Vančura, Dějiny I/1, s. 295.
- ¹³¹) AČ 12, s. 22.
- ¹³¹) Pražané Petrovi z Rožmberka 22. listopadu 1520, AČ 12, s. 28.
- ¹³²) Pražané Petrovi z Rožmberka 22. listopadu 1520, AČ 12, s. 28.
- ¹³³) SL, s. 369.
- ¹³⁴) Teprve 20. listopadu 1520 psali Kolínští Kouřimským, že se s nimi spojí 21. listopadu v Plaňasích, pak přenocují v Č. Brodu, odkud pak měli vyrazit k Janovicím (AČ 21, s. 170).
- ¹³⁵) SL, s. 370.
- ¹³⁶) AČ 21, s. 450–451.
- ¹³⁷) Tamtéž.
- ¹³⁸) Dopis dat. v Č. Krumlově 18. listopadu 1520, AČ 12, s. 23.
- ¹³⁹) Dopis dat. 22. listopadu 1520, AČ 12, s. 24.
- ¹⁴⁰) Praha 23. listopadu 1520, AČ 12, s. 25.
- ¹⁴¹) 27. listopadu 1520, AČ 12, s. 25.
- ¹⁴²) 29. listopadu 1520 v Praze, AČ 12, s. 26.
- ¹⁴³) Rožmberk svému purkrabímu na Zvíkově Janovi Smrčkovu z Mnichu, AČ 14, s. 311.
- ¹⁴⁴) Hrady 9, s. 187.
- ¹⁴⁵) Pražané Domažlickým 8. prosince 1520, OA Domažlice, sign. I. B 966.
- ¹⁴⁶) Jetřich z Oračova se nazývá purkrabím na Rýzemberku ve svém dopise Janovi Klenovskému z Klenové dat. 7. ledna 1510 na Rýzemberku, GAM 11 ad 225. (Opis v muzejním diplomatu - ANM Praha).
- ¹⁴⁷) O zášti Jindřicha Purkarta z Hořešovic na Vidčích proti Falci četné listiny AA k r. 1513.
- ¹⁴⁸) Usídlení opovědníka Rochceho („Wauslav Wochzi“) v rýzberské Kdyni („in dem markt zu Theyn“) oznamuje bavorský hejtman ve Furthu místodržícím ve Štrubíně 18. 8. 1514 (opis z Reichsarchiv München, Böhmen und Baiern, N. 1, f. 255b v muz. dipl.).
- ¹⁴⁹) Důvody Bohuslava Rochce k zášti proti Falci jsou v jeho dopise hejtmanovi plzeňského kraje Janovi Klenovskému dat. 11. ledna v Domažlicích (GAM 11 ad 225), falcké žaloby na Břetislava Švihovského, Domažlické a Rochceho kvůli napadení Arnschwangu z 11. srpna 1510 v AA Böhmen 2, fol. 17r (opisy SÚA Praha), další žaloby na Domažlice a jejich šlechtické spojence v GAM k r. 1510 – opis v muzejním diplomatu.
- ¹⁵⁰) Viz pozn. 145).
- ¹⁵¹) Hrady 9, s. 79.
- ¹⁵²) Petr z Rožmberka Pražanům 17. prosince 1520 na Č. Krumlově, AČ 12, s. 27.
- ¹⁵³) Pražané Petrovi z Rožmberka 22. prosince 1520, AČ 12, s. 28.
- ¹⁵⁴) Petr Suda Petrovi z Rožmberka, Strakonice 28. prosince 1520, AČ 12, s. 29.
- ¹⁵⁵) SL, s. 371.
- ¹⁵⁶) Tomek, s. 484.
- ¹⁵⁷) SL, s. 371.
- ¹⁵⁸) O Hansi Špiclovi na základě nedochovaných listin pražského archivu Z. Winter, Kulturní obraz českých měst. 2, Praha 1892, s. 173, pozn. 36.

- ¹⁵⁹) SL, s. 371–372.
- ¹⁶⁰) SL, s. 371. Novoměstský letopisec v edici B. Zilynského, Letopis měšťana Nového Města pražského z let 1492 až 1539, Pražský sborník historický 17, 1984, s. 63 píše, že „Pražané obořili Tochovice a Janovice a stáli před Prahou Bořkovského, Vojíře a Viléma Bechynku a Loskota a tři jiní“.
- ¹⁶¹) SL, s. 372.
- ¹⁶²) Tamtéž.
- ¹⁶³) Václav Tvrdk z Radkovic je zmíněn v reg. kom. soudu k r. 1524, kdy poháněl bratry Viléma a Buriana z Košmberka na Bořkovech kvůli nesplněnému přičení 15 kop č. grošů „po někdy Magdaleně z Košmberku, sestře jich“, tedy zemřelé manželce Tvrdkové (AČ 33, s. 200). Tvrdkovo sídlo se nikde neuvádí, ale nejspíše to budou Radkovic v Žinkov (Hrady 9, s. 247), které stejnojmenný rytířský rod držel ještě v první třetině 16. století.
- ¹⁶⁴) TKČ, s. 99.
- ¹⁶⁵) TKČ, s. 100.
- ¹⁶⁶) Tamtéž.
- ¹⁶⁷) TKČ, s. 101.
- ¹⁶⁸) Výpověď ševce Formánka TKČ, s. 106–107
- ¹⁶⁹) Svadbu, který se účastnil „při vzatku a mordích Tábořských“ jak uvádí Pešicova výpověď (TKČ, s. 108), „zmučili v Klatovech“ (výpověď Vaňka z Kamene v PP)
- ¹⁷⁰) TKČ, s. 112.
- ¹⁷¹) Výpověď Kašparova v PP.
- ¹⁷²) Paměti Bartoše z Práchnan jako součást Paměti Mikuláše Dačického viz pozn. 125).
- ¹⁷³) Vyznání kněze Prokopa v TKČ, s. 113–115.
- ¹⁷⁴) Loskotova výpověď v PP.
- ¹⁷⁵) TKČ, s. 111.
- ¹⁷⁶) SL, s. 372.
- ¹⁷⁷) Pal, s. 468.
- ¹⁷⁸) Text písně převzat z edice V. Husy, Naše národní minulost v dokumentech. 1, Praha 1954, s. 199–200.
- ¹⁷⁹) Spor Rendla s Paškem SL, s. 372.
- ¹⁸⁰) Ludvík z Eibu na Hartensteině a radové v Amberku regentům České koruny shromážděným v Praze a král. městům 17. února 1521 v AA Böhmen 2064.
- ¹⁸¹) Falcké stížnosti z 25. září 1517 (AA Böhmen 2064) uvádějí vpád Bořivoje ze Šlovic a dalších pomocníků Markvarta Chlumčanského k Treffelsteinu a odehnání asi sto kusů dobytka. Mikuláš Vojslav z Branišova, purkrabí Švamberků na domažlickém hradě píše 6. listopadu 1517 Kryštofovi ze Švamberka na Boru o loupežném útoku Markvarta Chlumčanského na dvě vesnice u Waldmünchen a ukořistění dobytka (SOA Třeboň, Historica 3705). Opakované žaloby Falce na Markvarta Chlumčanského a spol. jsou také v hraničních spisech SÚA Praha. Gränzverhandlungen zwischen Baiern und Böhmen.
- ¹⁸²) Např. císař Maximilián I. dopisem dat. 18. února 1518 v Augsburgu (AA Böhmen 2068) přísně nařizuje Vilémovi z Rýzemberka (zde chybně z Rosenberga), Albrechtovi ze Šternberka, Hanušovi a Šebastiánovi Pluhům, Janovi a Volfovi z Gutštejna, Šebastiánovi z Weitmile, Mikuláši z Lobkovic, Albrechtovi Šlíkovi a Hanušovi z Ronšperka, aby zastavili připravované zášti proti Falci.
- ¹⁸³) Martinicův zmocněnec Mikuláš Hýzrle z Chodova falckému hofmistrovi Eibovi 5. března 1521, AA Böhmen 2064.
- ¹⁸⁴) Purkmistr a rada města Prahy Eibovi 5. března 1521 tamtéž.
- ¹⁸⁵) Poprava „jednoho opovědníka pánův vídeňských“ 24. března 1521 zazn. v SL, s. 372.
- ¹⁸⁶) Ludvík z Eibu a radové v Amberku purkmistrovi a radě města Prahy a dalším král. městům v AA Böhmen 2064.
- ¹⁸⁷) V zkomolené německé transkripci se podle výše uvedených pramenů dají určit tito společníci Markvarta Chlumčanského: Jan z Hrádku, Jiřík Chlumčanský z Chlumčan, Vilém z Klenové, Blažek z Bejkovic, Jan z Lomce (Herštejnský?), Jan z Přívor, Jan z „Lodolbic“, Petr Ůlícký (Ulintzky), Purkart z Řepan, Bohuslav z „Vidlesic“, Bořivoj ze Šlovic, Petr Levhart z Vydžina, Jindřich z Langendorfu (Dlouhé Vsi?), Heintz z „Lossen“ (Lošen z Rabštejna?). Ani jednoho z nich nelze uvést do spojitosti s naší opovědnickou družinou.
- ¹⁸⁸) Čeští páni a rytíři Eibovi 26. března 1521 Praha, AA Böhmen 2064.

- ¹⁸⁹) Purkmistr a rada města Prahy Ludvíkovi z Eibu 27. března 1521 tamtéž.
- ¹⁹⁰) Uhlíkovu vraždu líčí RK, s. 202–203.
- ¹⁹¹) Údaje o obnovené Příškově rotě jsou z městské knihy berounské, ed. J. Pohl, Příspěvek k dějinám lupičství v západních Čechách. Sborník Městského hist. muzea císař. a krále Františka Josefa I. v Plzni 2, 1911, s. 28.
- ¹⁹²) Tamtéž.
- ¹⁹³) O tomto zášti viz zápis sněmovního usnesení z 2. prosince 1521 v Praze v muz. dipl. ANM (sign. MS Roudnice, D I 54, f. 62r–64r).
- ¹⁹⁴) O verbování pro velmistra Řádu stroj. J. Goll, Čechy a Prusy ve středověku. Praha 1897, s. 309.
- ¹⁹⁵) K aktivitě Albrechta ze Šternberka proti Habsburkům A. Rezek, Francouzská politika v Čechách (1519–1534). Sborník historický 1, 1883, s. 65 a týž, Pan Albrecht ze Šternberka. Lumír 10, 1882, č. 1, s. 13–15.
- ¹⁹⁶) Misi Jana Nykodéma zmiňuje list knížete Fridricha Falckého jeho bratrovi kurfiřtu Ludvíkovi 29. května 1521, AA Böhmen 2064.
- ¹⁹⁷) Dopis Zdeňka Lva bavorským knížatům Vilémovi a Ludvíkovi 26. července 1521 v Praze, RAM Böhmen und Oberpfalz, lit. O, part XIV, f. 128r.
- ¹⁹⁸) Dopis dat. 23. července 1521 na Rabí, tamtéž, f. 156r.
- ¹⁹⁹) Seznam českých kondotierů a rotmistrů v čele s vrchními hejtmany nad pěchotou Pavlem Valeckým a Jakubem Langem tamtéž, f. 154r.
- ²⁰⁰) Smlouvu dat. 3. května 1521 v Horšovském Týně uzavíral vedle Sudy ještě Bohuslav Rochce z Otova a domažlický purkrabí Mikuláš Vojslav z Branišova (AČ 4, 244).
- ²⁰¹) Výpověď kněze Prokopa, TKČ, s. 113–115.
- ²⁰²) TKČ, s. 112.
- ²⁰³) Na hlubockém panství (Hrady 7, s. 138) to byly vesnice Chotýčany (5 spolupachatelů), Budičovice (4), Dobřejobice, Lišov, Milenovice a Vranín po dvou, Zliv, Munice, Hůrky a Lhota po jednom.
- ²⁰⁴) Hrady 3, s. 194.
- ²⁰⁵) Hrady 9, s. 142–143.
- ²⁰⁶) Žaloba šlechticů na Klatovsku proti městu Klatovům v reg. kom. soudu, AČ 32, s. 413–414.
- ²⁰⁷) Jan Kalenice pohnal 9. dubna 1524 purkmistra a radu města Sušice, aby předvedli Ondřeje Řešátka, který měl vědět, kdo spálil Kalenicově manželce Markétě dvůr v Dražovicích (reg. kom. soudu, AČ 32, s. 616). Protože Řešátko následovně obslal Heřmana a Oldřicha Janovské a klatovského měšťana Šimona Kavana ke kom. soudu (AČ 33, s. 255), jsou pachatelé nasnadě.
- ²⁰⁸) Smlouva dat. 30. října 1522 v AČ 32, s. 370.
- ²⁰⁹) Petr z Rožmberka hlubockému purkrabímu Mikuláši z Michlsdorfu 28. září 1522, AČ 21, s. 462.
- ²¹⁰) Výpověď kněze Prokopa, TKČ, s. 115.
- ²¹¹) Kutnohorští Budějovickým 19. října 1525, AČ 21, s. 272.
- ²¹²) Výpověď Víta Turka z Radkova, TKČ, s. 117.
- ²¹³) Dopis dat. 6. dubna 1523 na Blatné, AČ 8, s. 221.
- ²¹⁴) Jednání o usmíření Stacha líčí Pražané Tábořským v listě dat. 17. července 1523 a žádají, aby dopis byl ukázán také Budějovickým, Piseckým, Vodňanským a Sušickým (listina v muz. dipl. ANM z archivu Č. Budějovic – opis).
- ²¹⁵) Tamtéž.
- ²¹⁶) Viz pozn. 206).
- ²¹⁷) Nedatovaný dopis knížete Karla Minstrberského Heřmanovi Janovskému v ed. Práškově Několik příspěvků s. 355, s. nejistým vročením do r. 1522 a samotný glejt dat. 1. července 1523 tamtéž s. 357.
- ²¹⁸) Text listiny, kterou nejev. hejtman království kníže Karel Minstrberský svěruje správu Janovic Oldřichovi Janovskému tamtéž, s. 357–359.
- ²²⁰) Vančura, Dějiny I/1, s. 302–303. Privilegia Janovic shrnuje A. Haas, Privilegia nekrálovských měst českých z let 1501–1526, Praha 1961, s. 191–192.
- ²²¹) Reg. kom. soudu, AČ 32, s. 414.
- ²²²) Majestát krále Ludvíka Heřmanovi a Oldřichovi Janovským dat. 11. listopadu 1524 v Budíně v SÚA Praha, fond Stará manipulace, sign. J 2, 1. č. 1.

- ²²³) Hrad 9, s. 143.
- ²²⁴) O misi dr. Fuchssteinera na Janovicích a Klenové výpověď Veyta Scharpfa v edici Verhandlungen über Thomas von Absberg und seine Fehden gegen dem Schwäbischen Bund 1519 bis 1530. Bibliothek des Litterarischen Vereins in Stuttgart CXIV, Tübingen 1873, ed. J. Baader, s. 426. Srov. též Eduard Maur, Dvě kapitoly z dějin lidových hnutí v Čechách roku 1525. Minulosti Západočeského kraje 13, 1976, s. 140.
- ²²⁵) Rezek, Franc. politika, s. 59. (Celá citace v pozn. 195).
- ²²⁶) Na Zelené Hoře nalézali stále útočiště opovědníci Švábského Bundu v čele s Hansem Tomasem z Absberka a Kryštofem Maršálkem z Pappenheimu, jak dosvědčuje výpověď Absberkova zbrojnoše Kiliana Walterse z r. 1524 v Baaderově edici Verhandlungen, s. 139–166. (Celá citace v poz. 224).
- ²²⁷) Výpověď Veyta Scharpfa tamtéž, s. 427.
- ²²⁸) O tom Ottheinrich a Filip Falctí Frídřichovi Falckému 22. prosince 1523, AA Böhmen 1625.
- ²²⁹) Obranná smlouva rýnských a bavorských Wittelsbachů proti Čechům dat. 15. březen 1524 v Norimberce v opisech SUA Praha z mnichovského archivu, sign. 396/10.
- ²³⁰) K této problematice nejlépe J. V. Šimák ve studii citov. v pozn. 101).
- ²³¹) Najmutí Zikmunda Kaufunka dokládá dopis Jindřicha z Rožmberka Netolickým 27. března 1525, AČ 21, s. 470.
- ²³²) RK, s. 203 uvádí k r. 1521, že členové hradní posádky na Krumlově byli „Piessek“ a Vojř. Kronikář by jistě tyto dva muže jmenovitě neuváděl, kdyby šlo o neurozené „knechty“.
- ²³³) Jan st. Sádlo z Kladrubec je podepsán vedle dalších v dopise Jindřicha z Rožmberka a jeho straníků královně Marii 10. srpna 1525, AČ 12, s. 104.
- ²³⁴) Veřejný list Zdeňka Lva o sthání uzdáře Stacha z 2. března v Praze a dopis téhož Jiřimu ze Šternberka na Konopišti téhož data v AČ 8, s. 74.
- ²³⁵) Rožmítal psal o Stachovi vězněném na Žirovnici Petrovi Vencelíkovi z Vrchovišť 1. dubna 1526 z Blatné, že posílá svého služebníka Smila Nebílovského s napomenutím žirovnickému pánovi „uděláš, jak jsme se dohodli“ (AČ 9, s. 74).
- ²³⁶) Vyplývá to z dopisu Žibřidova Petrovi z Rožmberka 22. dubna 1522 v AČ 12, s. 57. Také Jan Žibřid byl v rožmberských službách, jak uvádí RK, s. 203.
- ²³⁷) Půhon na Petra, Beneše a Bohuslava Žibřidy z Mostku na Umleniče v reg. kom. soudu 7. prosince 1525, AČ 33, s. 317.
- ²³⁸) TKČ, s. 52–59.
- ²³⁹) Tamtéž, s. 111.
- ²⁴⁰) O selských opovědnících J. Macek, Petr Pässler v tyrolské a salcburské selské válce. Čs. čas. historický 6, 1958, s. 4.
- ²⁴¹) K selským nepokojům v Čechách E. Maur, Dvě kapitoly, s. 137.
- ²⁴²) Muz. dipl. ANM, listina z vodňanské knihy.
- ²⁴³) O dopadení Vozky píší Táborští Budějovským 19. června 1528 (muz. dipl. ANM, listina z českobudějovického arch.).
- ²⁴⁴) Opis listiny třeboňského archivu v muz. dipl. ANM.
- ²⁴⁵) Dopis dat. 7. prosince 1527 v Týně n. Vlt., opis listiny z jindřichohradeckého arch. v muz. dipl. ANM.
- ²⁴⁶) Dopis dat. 9. července 1527 v Praze, AČ 10, s. 174.
- ²⁴⁷) Táborští Budějovickým 1. února 1529, muz. dipl. ANM, z českobudějovického archivu.
- ²⁴⁸) Odpověď Ferdinanda I. Táborským, Budějovickým, Píseckým a Vodňanským na jejich stížnost proti „Přeskovi a Sádlovi“ z 8. července 1529 v Č. Budějovicích, Sněmy české. 1, ed. František Dvorský a Antonín Gindely, Praha 1877, s. 306.
- ²⁴⁹) Táborští Budějovickým 26. dubna 1530, muz. dipl. ANM z arch. Č. Budějovic.
- ²⁵⁰) List zem. hejtmánů Jana z Vartnberka, Vojtěcha z Pernštejna, Radslava Beřkovského z Šebřívo a Volfarta Planknára z Kynšperka dat. 7. 5. 1530, publ. J. Dyk, Popis polit. okresu strakonického. 2, Strakonice 1925, s. 90.
- ²⁵¹) Tamtéž, s. 89.
- ²⁵²) Dopis cit. tamtéž, s. 90.
- ²⁵³) Tamtéž.
- ²⁵⁴) A. Sedláček, Dějiny Písku. 1, Písek 1928, s. 84.
- ²⁵⁵) Majetkové a genealogické poměry Jana Boubínského jsou zachyceny v Deskách zem. větších 5, fol. h 30v, SUA Praha.

- ²⁵⁶) O vraždách a loupežení Jana Boubínského výpovědi Adama, puškaře v Benešově, TKČ, s. 83–85; Matěje bratra Lovilova, tamtéž, s. 108–109; Víta Turka z Radkova, tamtéž, s. 115–117; Jana Cihly z Chvalešovic, tamtéž, s. 112–113 a Floriana, bratra Adama puškaře, tamtéž, s. 154–156.
- ²⁵⁷) A. Sedláček, Dějiny Písku. 1, s. 84.
- ²⁵⁸) Dopis dat. 1. září 1531 na Velharticích, AČ 11, s. 84.
- ²⁵⁹) Otevřený list zem. hejtmánů Jindřicha Berky a Volfarta Planknára oznamující, že glejt Janovi Boubínskému z Újezda „vyšel při svatém Jakobu již minulém“ a přes žádost Boubínského nebude již obnoven (Rgh 255, f. 8v).
- ²⁶⁰) Rgh 255, f. 88r, 21. (?) července 1533.
- ²⁶¹) O Zikmundovi Kaufunkovi obšírně M. Perlbach, Die Herren von Kauffung auf dem Hummelschlosse. In: Zeitschrift des Vereins für Geschichte und Alterthum Schlesiens, 10. B., Breslau 1870, s. 45 ad. Spojení bratří Kaufunků s jihočeskými lapky naznačuje výpověď řezníka Jana Smekbidlova, který vyznal, „že jest byl z Kaffunky v Slezšitě. Vzali III sta volův, prodávali je u Hory“ a také, „že sou jeli s Kafunky, u Vratislavě vzali kořeni i nesli je na Homoli“; TKČ, s. 40.
- ²⁶²) 27. července 1533, Rgh 255, f. 44v–45r.
- ²⁶³) TKČ, s. 83–84.
- ²⁶⁴) Dopis dat. 4. srpna 1533, Rgh 255, f. 98r.
- ²⁶⁵) Viz pozn. 259).
- ²⁶⁶) Dopis zem. hejtmánů Klatovským 10. srpna 1533, Rgh 255, f. 138v.
- ²⁶⁷) 12. 4. 1534, Rgh 255, f. 62r.
- ²⁶⁸) AČ 33, s. 131.
- ²⁶⁹) Naposledy k nestanické tvrzi František Kašička a Bořivoj Nechvátal, Tvrze a hrádky na Strakonicku. Strakonice 1986, s. 88.
- ²⁷⁰) K tochovické tvrzi také zajímavě K. Nováček, Archeologický nález z tvrze v Tochovicích, Castellologica Bohemica, 1, Praha 1989, s. 295–305. O majetkových poměrech Vranovských Hradů 14, s. 374 a 11, s. 67.
- ²⁷¹) Dopis Zdeňka Lva Janovi Opicovi z Třebeska 23. května 1533, AČ 12, s. 142.
- ²⁷²) Dopis krále Ferdinanda nejv. hofmistrovi (Zdislavovi Berkovi z Dubé) dat. 6. září 1534 ve Vídni, Rgk 13, f. 7r.
- ²⁷³) Akta o sněmu počatem 22. ledna 1538, Sněmy české. 1, s. 440.
- ²⁷⁴) Král Ferdinand Staroměstským 3. června 1537, Rgk 16, f. 116.
- ²⁷⁵) Hrad 4, s. 228.
- ²⁷⁶) TKČ, s. 104 a PP.
- ²⁷⁷) Konsept restituční listiny je v SUA Praha, fond Stará manipulace P 185, 1. č. 2.
- ²⁷⁸) Soudci zemští králi Ferdinandovi 18. října 1548, tamtéž, W 92, 4.
- ²⁷⁹) Zajímavá je v tomto ohledu anonymní zpráva z okruhu klientely Švihovských z Rýzemberka z r. 1519, že Volf z Pezinku „drží mocí Altmurg“ a nechce ho vydat králi Ludvíkovi (AA Böhmen 1816, 3. října 1519). Definitivně ztratili hrabata ze sv. Jiří a Pezinku Altenburg alias Mosonmagyaróvár r. 1521 (srov. G. Kiss, Várac, várkastelyok, várhelyek Magyarországon. Budapest 1984, s. 200).
- ²⁸⁰) Pal., s. 500.
- ²⁸¹) Hrad 4, s. 288.
- ²⁸²) Tamtéž, s. 285–286.
- ²⁸³) Hrad 11, s. 91.
- ²⁸⁴) Hrad 7, s. 146.
- ²⁸⁵) Hrad 11, s. 222.
- ²⁸⁶) Podle F. Kavky, Zlatý věk růží, s. 71, byli v jižních Čechách v 2. pol. 16. stol. na čele jihočeského rytířského stavu Čabeličti ze Soutic, Franěk z Liběchova a Malovci, předstihující ještě panský rod Švihovských z Rýzemberka.
- ²⁸⁷) Mezi věřiteli Petra Voka z Rožmberka byl Bohuslav Malovec (Alois Míka, Osud slavného domu, Č. Budějovice 1970, s. 188), na smrtelné posteli pak poslední Rožmberk děkuje Vaňkovi Malovcovi, „že více Malovců potřebovatí nebude“ (V. Březan, Životy posledních Rožmberků. 2, Praha 1985, ed. J. Pánek, s. 631), čímž mluví především malovecké úvěry. Úvěrové podnikání Malovců objevené a zevrubně analyzoval V. Bůžek, Úvěrové podnikání Malovců v předbřlohorské době in Folia historica bohemica 14, Praha 1990, s. 135–194, bohužel se nevyhnul různým věcným chybám (např. ztotožnil Zdeňka Malovce z Chýnova na Vimperce, nejv. písaře, s opovědníkem Zdejkem na Chýnově, nesprávně též uvádí, že Malovci získali Vimperk od Petra z Rožmberka aj.).
- ²⁸⁸) Podrobný popis tohoto tažení Bundu má Baader v edici cit. v poz. 224), s. 70 ad.

PŘÍLOHA

PRAŽSKÉ PROTOKOLY Z VÝSLECHŮ OPOVĚDNÍKŮ A ZEMSKÝCH ŠKŮDCŮ 11. LEDNA 1521 POPRAVENÝCH

Milena Běličová

Řádění šlechtických opovědnických skupin v jižních a západních Čechách v průběhu roku 1520 byla učiněna přítrž na podzim téhož roku trestnou vojenskou výpravou spojených královských měst. Někteří opovědníci, jež se městům podařilo zajmout na dobytých tvrzích, byli dopraveni do Prahy, uvězněni na Staroměstské radnici a postaveni před soud, zahájený dne 1. ledna 1521 za přítomnosti zástupců českých královských měst a dalších účastníků. Sedm provinilců pak bylo 11. ledna popraveno za Horskou bránou.¹⁾

Písemné protokoly ze soudního jednání, pořízené při výslechu šesti z popravených (Otmara Boříkovského z Košumberka, Bohuslava Vojíře z Čejkov, Viléma Bechyněho z Lažan, Mikuláše Loskota z Příbramě, Kašpara z Velhartic – služebníka Zdeňka Malovce, a Vaňka – krčmáře z Kamene), se dochovaly v historické sbírce D Archivu Národního muzea v Praze.²⁾ Je to pět listů papíru o rozměrech cca 315 x 215 mm (jeden volný list a svázaná složka o dvou dvojlístech), z nichž osm a půl stránky je popsáno úhlednou gotickou kurzívou.

Zápisy z výslechu Bohuslava Vojíře z Čejkov a šenkýře Vaňka z Kamene najdeme také spolu s dalšími 19 výpověďmi, vztahujícími se k událostem roku 1520, v táborské černé knize.³⁾ Městský písař měl zřejmě k dispozici pražské protokoly a vycházel z nich, ale neopsal je doslova. Výpověď Bohuslava Vojíře je proti pražskému zápisu podstatně zkrácena, omezuje se pouze na záležitosti táborské – dlouhé pasáže o incidentech mezi Petrem Sudou z Řeneč a Klatovy i informace o Českých Budějovicích a Písku jsou vypuštěny. Výpověď Vaňka z Kamene je s určitými formulačními změnami převzata celá, kromě posledních čtyř bodů. Při porovnání pražské a táborské verze obou protokolů zjišťujeme v táborské knize řadu nejasností a omylů⁴⁾, v této souvislosti snadno vysvětlitelných písařovým špatným čtením při prepisování pražských protokolů, jejichž text nyní předkládám v plném znění⁵⁾:

Vyznání Otmara Boříkovského z Košumberka⁶⁾

Item vyznal Otmara jsa podle práva tázán, že na vzatku⁷⁾ pražském u Březnice⁸⁾ byl s Zdenkem Malovcem. A Hynek Říčanský⁹⁾ nato s ním zvoval, že tu měl také býti, ale nepřijel. Více přítom byli jsú tito: Jan Šembera z Kalenic¹⁰⁾ a Jiřík, bratr jeho; Vondra z Kalenic; sládek páně¹¹⁾ z Kalenic; Jindřšek z Janovic¹²⁾; Šesták z Kadova¹³⁾; Štátný; Mareš řezník, kterež byl na Janovicích holomkem; Stach rejmar¹⁴⁾ z Benešova¹⁵⁾; Pikatý z Vitic¹⁶⁾; krajčí Němček; Bohuslav¹⁷⁾, strejz Vojíř¹⁸⁾, jako jest na Doubravici.

Item koně tu pobraný donesli krčmáře v Doubravici proti Vojířovi a jeden zrajza plesnivý¹⁹⁾ prodal Janouškovi do Hoštic²⁰⁾ a druhaj, straku, tu má Jan Lukavský²¹⁾.

O Plzeňských

Item vyznal: Když plzeňským na Dehetnice²²⁾ pobrali, nato jsú se mnú vyšli z Horšic²³⁾ tito: Volf, jako na Švihově²⁴⁾ nyní sedí; Loskot z Příbramě²⁵⁾, jinak slove Suchan; Rokos z Sušice²⁶⁾;

Jan, řezník pana Viléma Švihovského²⁷⁾ a Řídlo²⁸⁾, kterež jest u téhož pana Viléma Švihovského, a ten mne na to vedl. Tu cožkoli pobrali, všicko do Janovic nesli a Štefl to od nich koupil.

O Tábořských

Item vyznal, o tábořský vzatek že se tito v Kalenicích u Vozky²⁹⁾ radili: já Otmar; Václav a Voldřich³⁰⁾, synové pana Hynka Lažanského; Vilím Bechyně³¹⁾; Votík Sádlo³²⁾; Hynek Říčanský; Bartoš Filipíř; Jan Zahořanský³³⁾; Vondra, pacholek z Kalenic, a tito potom všickni sjeli se u Příška³⁴⁾. Tu když se najedli, Vojíř vyšel s nimi a radil jim, aby se nedali drábuom znáti. Odtud přiveš k Dubu³⁵⁾ tu navrchu leželi, čímžto Mareš řezník a Staněk z Tchořovic³⁶⁾ přinesli dva škopy piva a chleba. Odtud Mareš jezdil na špehy do Tajna³⁷⁾ a Jan Zahořanský do Vodňan³⁸⁾. Tito pak více při Malovcovi jízdní i pěší, kterež jsem znal, byli Štátný; Mareš; Kašpárek z Velhartic³⁹⁾; Šesták; Stach rejmar z Benešova; Bohuslav, Vojířův strajz; krčmář z Klenového⁴⁰⁾ z dolejší krémy i s synem; Partl z Strážova⁴¹⁾ s Janem krajčím odtud; Jan krajčí šilhavý; Motyčka z Čekanic⁴²⁾; Janek z Čekanic; Jan Šembera s Jiříkem, bratrem svým, z Kalenic; sládek z Kalenic, čeledín páně Sádlo; Řídlo pana Švihovského; Vlček z Kalenic; Dlůhý z Kalenic; Kvítek z Doubravice; Staněk z Tchořovic; Rokos a Volf, jako sedí na Švihově. Ti tři poslední všecky pěší scházeli, ale jízdní Bartoš Filipíř sjížděl. Nejprv Malovic s Filipířem na Tábořsky vyskočili, Vilím Bechyně temu z Tábořu ruku utal a což pobrali o to se nad Doubravicí dělili.

Item vyznal, že toho vzatku větčí díl na Janovice jsú vnesli všicky, kterež z toho kraje byli, a tu to prodávali.

Item svého dílu puol čtvrtu postavu sukna mám doma v truhle v své komoře, ale otec⁴³⁾ muoj o tom nic nevěděl a Burian⁴⁴⁾, bratr muoj, také, než když zvěděl, chtěl mi to několikrát z vokna vyházeti.

Item vyznal: Vilím kulhavý⁴⁵⁾, bratr muoj, se mnú byl na tom vzatku tábořských.

Item Václavovi Lažanskému dostal se jeden kuoň z toho vzatku, jabkoletý⁴⁶⁾.

Item vyznal: Jezdil jsem pro peníze poslán jsa od Malovce k Benešovi Fesarovi a jednu kopu gr. od něho puojčenú Malovcovi jsem přinesl.

Item vyznal: Václav Sádlo⁴⁷⁾ puojčil koně Malovcovi, když měl v pražský vzatek jeti, aneb s nimi frajmarčil⁴⁸⁾, z toho dvěho vždy jedno jest.

Item vyznal: Býval jsem u Jana a Mikuláše Dřítenských⁴⁹⁾ a často mne přechovávali a i sám Malovec u Mikuláše býval.

Item vyznal: Býval Malovec u Korbelu⁵⁰⁾ v Čekanicích a u Janouška v Hošticích míval stanoviště často. Malovec a pacholci jeho bývaj často v Janovicích.

Item vyznal: Malovcovi koni stávali v Kalenicích u Jana Šembery a u Vozky, než sám Malovec býval v sladovně páně⁵¹⁾ a sládek mu nosíval tu jísti.

Item vyznal: Privil mi Jindřich Sobětický⁵²⁾, když jsem byl na Janovicích, že když Bohuslav Majsněf z Klatov zabit jest, že jest při tom on Jindřich byl s Votíkem Sádlo, než že jest ho sám Votík zabil.

Item vyznal: Slyšel jsem od Kašpárka, služebníka Jana Měcholupského, že jest sám Měcholupský⁵³⁾ toho kravaře u Klatov zboldl, ale že přítom i jiní byli.

Item vyznal: Ponoukal mne Suda, abych Klatovské jímál a bral zase proto, poněvadž muoj otec vězněm jest Janovského⁵⁴⁾. To mi jest mluvil s Alšem Sobětickým, zavolavše mne do zahrádky, a tu mne oba k tomu napomínali.

Item vyznal. Což pobrali Pražanuom u Březnice, to jsem nesl švagra svému Václavovi Tvrdkovi⁵⁵⁾ a věděl o tom, že jsú to pobrali.

Item vyznal: Kuoň, kterež jsme prodali Janouškovi za 3 kopy, za ten kuoň vzali peníze nětco já, nětco Martínek a nětco Jaroslav Korbel.

Vyznání Bohuslava z Čejkov za Rábí,⁵⁶⁾ strejce Vojířova

Item vyznal: Když Pražanuom brali, byli přítom Zdeněk Malovec, Stach uzdař z Benešova, Šesták, Mareš, Pikatý, Zikmund, Štátný, Otmara Boříkovský, Vilím Bechyně a Kašpárek⁵⁷⁾ a to nesli na Kalenicě a k Stachovi Varlajchovi⁵⁸⁾, kterež jest v Lazech⁵⁹⁾.

Item vyznal, že prve než Vojíř Klatovským odpovídal, radil jemu Suda⁶⁰⁾, aby to učinil, a on to slyše od něho i odpovídal.

Item vyznal, že dával Suda Vojířovi, strajci mému, prach a jiné potřeby k pálení.

Item vyznal, že Aleš Sobětický též ke všemu radil Vojířovi jako i sám Suda a někdy, když nebylo Sudy doma, kázal mi vynášeti jídlo do lomuov Vojířovi.

Item vyznal: Když Vojíř odpověděl Klatovským, býval na Janovicích na tvrzi a že s ním Suda jídal i přijel bezpečně jeho a mluvil k němu, aby se žádného nebál.

Item vyznal: Kázal mi Suda jídlo nositi Vojířovi a tovaryšom jeho do lomuov a do lesuo okolo Janovic.

Item vyznal: Když jezdili a chodili Klatovští okolo Janovic hlídající Vojíře, tehdy Suda kázal střeleti, dáváje tím návěští Vojířovi.

Item vyznal: Byl jsem toho času na Janovicích, když Suda vystrojil Matěje s svými služebníky i jinými, aby Filipa ve Splži⁶¹) vybil, jakož mu pak pobravše i jej zranivše zapálili, a to se prve dalo než Malovec odpověděl. Než což sú pobrali koli, s tím se vším vzatkem přišli na Janovice do tvrzi a sám jich Suda čekal i je do tvrze, když přišli, pustil a tu se o to, což vzali, dělili.

Item vyznal, že soudek mejdla po vzatku přinesl je ke vratom na Janovice a tu je sama Sudová od nich i Suda přijali a nesli je do nějakého sklepu.

Item vyznal, že z toho vzatku, kterýž pod Katovskou horú učinili, mnoho přinesli na Janovice a nětco také k Horčicovi⁶²).

Item vyznal: Když jeli Klatovští z Nepomuka⁶³) z jarmarku, tu Malovec s služebníky Sudovými s Jakubem, Pudíkem a Malonickým i s jinými tak, že byl sám osmý, sjeli s Janovic a stali na Klatovské chťice na ně udeřiti, ale že proti nim bylo vysláno i neudeřili a tu Malonický byl na koni, kteréhož mu Suda na to puojčil a toho času Malovec nebyl ještě odpověděl.

Item vyznal: Slyšel jsem od Vojíře, že chce zase klatovským odpověděti, mluvil, že mu smlauvy, které s ním mají, nedrží.

Item vyznal, že jest Suda dávno na tom a často o tom mluvíval, že chce předměstí u Klatov vypáliti, ty i jiné rady všecky s Sobětickým Alšem mívaje i jemu všecko, když sám odjížděl poroučeje. On také Aleš k tomu ke všemu Sudu nabízel a též i sama Sudová všecko nepřátelství tak jako i oni sami jednala.

Item vyznal, že rozkazoval Suda i radu dával Malonickému, Jakubovi i Pudíkovi, aby mohau-li předměstí Klatovským vypálili a oni jsú na to chodívali nočně.

Item vyznal: Býval Vojíř na Kašperce⁶⁴) u Muchka⁶⁵) purkrabí a donesl mu nětco suken a damašku, kteréž pobrali Klatovským.

Item vyznal: Býval též Vojíř u Horčice v Mačicích a dal mu schovati postav sukna červeného.

Item vyznal: Býval Vojíř u Příška na Doubravici.

Item vyznal: Býval též Vojíř u Marše Vintře⁶⁶) na Jindřichovicích a tu jídal, přijel a někdy jsem já jemu do lesa od Marše nosíval jídlo.

Item vyznal: V Oučíně u Viléma Vintře⁶⁷) na tvrzi býval Vojíř, jakož i nětco plátna přinesl, kteréž pobrali Vovsovi z Klatov.

Item slyšel jsem od Sudy, že rozprávěl o tom vzatku, kterýž učinili Jihlavským.

Item vyznal, že dal Vojíř paní Sudové červeného lindyše⁶⁸) k sukni.

Item vyznal: Býval Vojíř u Marše Vintře v opovědi krom stání.

O Budějovských

Item vyznal: Při vzatku Budějovských, když jeli z Jindřichova Hradce⁶⁹), byly osoby tyto: Stach uzdař z Benešova; Šesták; Šťastný; Jan Kvítek – ten jednoho zastřelil z ručnice; Matěj, Martinuo bratr, z Sušice; Hynek Rečanský⁷⁰); Stajskalík z Kalenic; Jan Šembera a Jiřík, bratr jeho, oba též z Kalenic; Uhlík, kterýž má ženu pod Kamenem⁷¹), a ten je na to vedl; Vaněk Huda, krčmář z Doubravice; Jíra a Vaněk Havlovic, oba též z Doubravice; a tu se u Doubravice sbírali a já tu s nimi i při vzatku tom také byl, ale neodnesli sme toho sukna nic, neb je nám zase odjali. Než by nám jich neodjali, měli jsme ta sukna nésti na Doubravice k Příškovi a na Kalenice k Sádlovi, neb jsme se byli tak smluvili a poslali byli proto do Hradce Jíru, šenkářova bratra, z Kalenic, aby to vyšpehoval.

O Táborských

Item vyznal: Z táborského vzatku Petr⁷²) a Římovský, služebníci pana Chajnovského, nesli dva postavy sukna na Kamen a dali je panu Zrutčskému⁷³), jeden byl blankytný a druhý červený. Přitom byli tito: Albrecht⁷⁴), páně Lévu⁷⁵) syn, a on zabil Jana, Postřihačova syna; Řídlo mladý;

Hynek Říčanský; Sádlo Votík; Šťastný; Zikmund; Bartoš Filipůř; Zahořanský mladý; Vojíř; Příšek; Vaněk; Bohuslav⁷⁶) Dřítenský; Hynek kulhavý⁷⁷) z Nestanic; od Sudy Pudík; Jakub Slezák; Vilím Bechyně; Kašpárek; Václav Lažanský i s bratrem.

Item vyznal, že to sukno měli u Votíka v Radešově⁷⁸) a v zavše je zabezdili je do čtyř sudů i vezli je na Volyni⁷⁹) ku paní Čabuzské⁸⁰). Než Vaněk a Sádlo Votík nesli svú stranu na Janovice, ale Pudík a Slezák, Bořkovští oba bratři⁸¹), ti svúj díl nesli domů a kůň.

Item vyznal: Kázal mi Zdeněk, abych pacholky sebral, i učinil jsem tak. Přitom byl Kříž z Kraselova⁸²), pachole z Nemedic⁸³), krčmář Vaněk z Směradic⁸⁴).

Item ještě tito jiní při tom vzatku byli: Petr z Kamenice⁸⁵); Alexander a bratr jeho Čapálek, pankarti Hodějovského⁸⁶); Tkadlec⁸⁷) pod Kamenicí ze mlejna; Špaček z Kozlova⁸⁸); Čad z Poříčí; Krátečka odtud; Buchtele z Kadova; Kříž z Hodějova⁸⁹); Janoušek z Mačic; Čaprata z Rábí byl tu holomkem; Polák černý, pacholek veliký z Soběčtic; Matěj z Kadova a jiní dva odtud, neumím jich jmenovati; švec Černý, pacholek z Sedlce⁹⁰); Jan krčmář z Malého Boru⁹¹) a sjížděli je tito: Sesták, Mareš řezník, Stach uzdař z Benešova.

Item vyznal, že Korbelovi toho sukna 3 postavy pacholci dali schovati.

O Píseckých

Item vyznal: Stali jsme na Písecké, byli přítom tito: Bohuslav Šmuhář, Malovcovi pacholci všecky a sjížděli se u Doubravice, ale neudeřili na ně proto, že jich bylo mnoho.

Item vyznal: Býval jsem na Tchořovicích na tvrzi a věděli to dobře, že jsem Zdeňkuo.

Vyznání Viléma Bechyně z Lažan

Item vyznal Vilím Bechyně, že jsem býval s Zdenkem Malovcem na Vysoký⁹²) puol míle od Tochovic⁹³), a tu jsem s ním byl a odtud jsem s ním dále nejel, než on Malovec jel odtud do Kalenic a já zase nazpátek jel do Tochovic.

Item vyznal: když jsme Tábořským vzatek měli učiniti, já jsem sám k tomu vzatku jel z Kalenic, ale tyto osoby sjely od Přecha z Doubravice. Bořkovští dva Vaněk a Voldřich; Votík Sádlo; Kašpárek z Vilhartic a já, Vilím, uřal jsem jednomu ruku a z toho vzatku mi se víc nedostalo než postav sukna černého a s dvoje⁹⁴) nohavice sukna a se dva kabáty harasu⁹⁵) a ten postav mám v Příbrami u paní Kunky, jest žena stará.

Item vyznal: Kteříž byli z labského kraje, že jsú díly nesli pěšky i na koních do Janovic, a o to jsme se dělili nad Doubravici a odtud jsme se rozjeli.

Item ještě také Muchkové jsú tři bratři, tu Malovec u nich býval a s námi jsú byli, neumím jich jmény jmenovati, než z Březnice švec, přijmí mu říkají Kačička, též při tom vzatku byl.

Item vyznal: Byl s námi Starý, tak mu říkají, a jináč Holý Tomáš, tak ho vše těmi jmény jmenují, ten také s námi byl, ale nevím, kam jsú z toho vzatku více nesli, než Kašpárek malý z Vilhartic, Malovcu pacholek, nejlépe ví, kde jsú je nesli, neb mu Malovec nejvíce věřil.

Item vyznal: Jsem toho svědom, že Malovce přechovával mlynář pod Horažďovicí⁹⁶) ve mlýně.

Item vyznal: Toho jsem svědom, že mi pacholek Přečů povídál, že chce Píseckým vsí vypáliti, ale nevím které, to mluvil o Hynkovi Říčanském.

Item toho jsem svědom, že Mikuláš Gutta vyzradil faráři, kterýž mezi Březnicí a Tochovicí zabit, i řekl Hynkovi Říčanskému, že ho zná, že jest z páně Hofmistrova⁹⁷) domu, a on Hynek jej sám zabil a druhého, nevím kto jest s ním byl, toho také zabil.

Item vyznal: Matoušek malý, přijmí Tatárek, tak mu říkají, jest také u Malovce, ale nyníčko jest u Přecha v Doubravici, tu se hojí, neb ho kuon ztloukl.

Item vyznal: Když Vávru formana zabil, pacholci Malovcovi Mareš, Kvítek, Šťastný, Šesták, toho nevím, kam jsú koně vedli, neb jsem s nimi nebyl a Malovec tu také sám nebyl.

Item toho jsem svědom, že Votík Sádlo, než Klatovským odpověděl, zjednal sobě stanoviště na Mačkově⁹⁸) puol míle od Bělčic⁹⁹) a tak mi pravil, když odpovím, že tu stanoviště mítí budu, neb jsme přátelé.

Item vyznal: Pravil mi Obytecký¹⁰⁰), když Klatovským odpoví, že bude mítí stanoviště puol míle od Bělčic.

Item vyznal: Když Votík odpověděti měl, psali ten list na Kalenicích a byl přítom pan Jeníšek¹⁰¹), a když s tím listem on, Votík Sádlo, doľuo přišel, pověděl mi: „Teď jsem již list přepsal, neb panu Jeníškovi se tak dobře býti nezdálo, jak bylo psáno prve,“ a odtud já jel jsem do Tochovic.

Item vyznal: Slyšel jsem od Votíka, že by s Jindřichem Sobětickým zabili nějakého řezníka, to mi sám Votík pravil.

Item vyznal: Poslal mne Malovec k strajci svému vitimberskému¹⁰²), jako Březnici drží, aby Malovcovi Zdenkovi peněz puojčil 18 kop gr. Tu on mi pověděl, když pojedje skrze Březnici Zdeněk, že s ním sám budu mluvit, abych mu tak pověděl, a já jsem to pověděl. Potom když jsem do Březnice po boty přijel, řekl jsem Malovcovi vitimberskému, kterýž Březnici drží, o ty peníze a on pověděl: „Již Zdeněk dobře ví, kde je má vzít, ty peníze, o to se nestaraj,“ a s tím jsem zase jel na Tochovice.

Item to jsem od Zdenka Malovce slyšel, že se strojil na zimu do Uher, že sobě tam stanoviště zjednal na Starých hradích¹⁰³).

Item vyznal: Pravil mi Příškua pacholek, že Hynek Říčanský měl vypáliti vsi pánuom Píseckým.

Item pravil Malovec, že má tři ujce, Obyteckého bohatého, a tu stanoviště mítí bude.

Item vyznal, že Zdeněk Malovec byl jednou u Mikuláše Dřítenského.

Vyznání Mikuláše Loskota z Příbramě

Item vyznal Mikuláš Loskot tázán jsa podle práva, že když jsme měli Tábořským vzatek učiniti, že Starý pšší sbíral. Tyto osoby byli: já, Loskot; Petřek; Březina a z Kalenic byli všeckni sedláci, i Šembera, toho znám, ale jiných neumím jmenovati.

Item vyznal, že z jízdních byli tito: Vilím Bechyně a dva bratři Boříkovští, jednomu říkají Otmar a druhému nevím kterak.

Item vyznal, že při tom vzatku Vilím Bechyně uřadil jednomu Tábořskému ruku jednu a rejmar Stach druhú, tím se sám chlubil.

Item vyznal, že co jsou tu pobrali, to všechno nesli na Janovice a mně Loskotovi dali z toho čtři¹⁰⁴) lokty sukna, nic více.

Item vyznal, když Plzenským brali, přitom byl Špaček s bratrem svým, Starý a Petřek.

Item vyznal, že jsou bývali v Horovicích¹⁰⁵) u Jana kováře a on přijímal všechno, co jsme k němu přinesli, Špaček, já Loskot, Mlýnek, které jsme koření Plzenským vzali, i to jsme k němu přinesli, bylo to za několik kop.

Item vyznal: Bývali jsme v Příbrami u Vity rycháře já Loskot, Rokos, Starý i jiní, a on nám bytu u sebe přal, ale o tom nevěděli, kde my chodíme od něho a není podezření.

Item vyznal: Bývali jsme u Burianka na Vysoký a on nás přechovával i jiných množství a nyní se vystěhoval na Pičinu¹⁰⁶) boje se, že jest Malovce a jeho rotu fedroval¹⁰⁷) a o tom o všem dobře věděl, že berou a loupí, a byl Malovec u něho na posvícení.

Item vyznal: Co se dotýče vzatku u Březnice, tu jsem já nebyl, než Starý chtěl, abych s nimi šel, a já jsem nechtěl, než Starý byl a Rokos, Staněk s Tchořovic, ti jsou brali.

Item vyznal, že Malovec býval na Janovicích a Votík Sádlo s jinými a víc jich neumím jmenovati, než Suda je ve všem fedroval i ponúkal jich, aby brali komuž mohou, Klatovským i kdež mohou.

Item vyznal: Když Plzenským měli pobratí, když z trhu jeli z Rokycan, tu jsme z Janovic na ně sjeli byli tito: Rokos a Staněk s Tchořovic.

Item vyznal, že z Janovic také chodívali i jezdívali na vzatky do Němec, a já s nimi také býval a vzali jsme jednomu 11 krajcarů.

Item vyznal, že jsme kdy Klatovským pobrali, to jsme všechno na Janovické nosili a on Suda všechno od nás přijímal a koní zbroje puojčoval Janovi Lukavskému a Bohuslavovi, svému služebníku.

Item vyznal, že Malovec býval u Votíka Sádly; Vilém Bechyně; Adam; pacholek jeho, a my také s svú rotú a tu jsme nejčastěji bývali a oni o všem věděli, i otec jich.

Item vyznal, že jsme bývali u Šebřívského na Šebřívě¹⁰⁸), Malovec, Boříkovští oba Otmar, než druhého neumím jmenovati, a na Kamení také býval Malovec i s jinými, a když Pražané na jarmark měli jeti do Budějovic, tu jsou k tomu vzatku sjeli z Šebříva.

Item vyznal, že jsou sedláka přinesli na Šebřív Tábořským pánu a šacovali¹⁰⁹) ho ve dvě stě kop. Malovec a Adam Bechyňů býval nejvíc s Šebřívskými na vzatcích i při Tábořským vzatku také byl.

Item vyznal, že Malovec býval s Vilímem, Adamem v Dřitni u pana Mikuláše na tvrzi a na Nestanicích u Malovce kulhavého a sám Malovcovi koní puojčoval na vzatky a o všem věděl i přijímal koření a což jsou koli vzali a též z Dřitně sjížděli a on o tom věděl a já jsem se k tomu trefil, když jsem tam dva chrtý přivedl od pana Plecnara¹¹⁰), a odtud jsem je vedl na Březí¹¹¹).

Item vyznal, že Malovec býval u pana Petra Cíle¹¹²), než tvrže neumím jmenovati, jest půl míle od Vilhartic a odtud chtěli Sušickým sjezdem škodu udělati a on též o tom věděl.

Item vyznal, že Malovec býval u Kořenského starého puol míle od Vilhartic a on věděl o tom, o všem, kde jest škodu dělal.

Item vyznal: Při vzatku Plzenských byli tito: Špaček švec, bývá v Hořovicích, a Mlýnek, bratr jeho.

Item vyznal, že Suda věděl o všem a jich pobízel, aby což mohou brali, i telata, zvláště Klatovským, a když dluho kam nešli, tehdy jim lál a to též Aleš Sobětický k nám mluvil i o všem věděl jako i Suda.

Item vyznal: Mikuláš Dřítenský dal kuoň bílej Malovcovi a Hynek Kulhavý z Nestanic dal druhý kuoň plesnivý též Malovcovi.

Item vyznal: U Petra Cíle býval Malovec, to mi jest Starý pravil.

Item býval též Malovec u Jana Hluzeje a mival koně v komoře a syn jeho s Malovcem byl, když Tábořským brali, i jinde také při jiných vzatcích.

Item kdež jsou šacovali Víta z Rachovic¹¹³), člověka pánuo Tábořských, toho jim vyšpehoval ten sedlák, kterýž jest naproti Vítovi, a pravil Malovic, že jest ten člověk naproti jeho. Při tom také byl Svadba.

Item sukně dvě, kteréž vzali Vítovi, prodali je pod Klenovajm babě kožišnickové v svrchní krčmě.

Vyznání Kašpara, Malovcova služebníka

Item vyznal Kašpar: Byl jsem s Malovcem na Tochovicích a s ním tito bývali: Hynek Říčanský, rejmar z Benešova, Bavor, Votík Sádlo, Šesták, Šťastný a odtud jsme sjížděli k Sádlovu do Kalenic.

Item vyznal, že Malovec pravil, že měli sjezd učiniti k Stráži, aby škodu učinili.

Item vyznal, že Řídlo býval s Malovcem, bývali jsme v Malkově¹¹⁴) u Matouše sedláka, jest páně Zvěstí¹¹⁵) člověk.

Item vyznal: Když jsme Tábořským brali, byli přitom tito: Rokos, Havel, Staněk veliký a Loskot z Příbramě, Jindřich z Krásné Hory¹¹⁶) a to, co se dostalo na jich díl, to jsou nesli na Janovice a to prodávali na Janovicích a pod Klenovajm.

Item vyznal: Když i jsou Vávru formana zabili mezi Sedlcem a Blatnou, byli při tom tito: Šťastný, Mareš, Kvítek a já jsem byl tehdež s pánem na Tochovicích čtyři dni. A potom ti jistí, kteříž toho formana zabili, přijeli na Tochovice a tu jsou pravili, že jednoho zabili z Prahy, a on jim Malovec přimlouval, že jsou jeho radči nevzali.

Item vyznal, že jsou pásy pobrali pasíce z Tochovic, přitom byl Malovec, Řídlo, Šťastný, Šesták, Kvítek, Mareš a potom to nesli na poděsí do Kalenic a tam sedlákuom prodávali.

Item vyznal, že něctco těch pasuo měli u člověka páně Korbelova, přímím Kovářka¹¹⁷), v Čekanicích.

Item vyznal, že Malovec vysílal do měst Řídlo a Šťastného, kdy měli na jarmarky jeti, ti jsou špehovali, ale potom nechtěl Šťastného více posílati, ješto se v městě vopíjal.

Item vyznal, že byl při tom Bechyně, když Tábořským pobrali, a dostalo se na jeho díl dva nebo tři postavy.

Item vyznal, že mi se dostalo puol druhého postavu a o to jsme se dělili za Zálezli¹¹⁸) v hájku a Malovec koření pobral s Hynkem Říčanským a potom nám kázal, abychom se po jednom, po dvou rozjeli, a mne nechal v Kalenici.

Item vyznal, že: Při vzatku Pražským u Březnice nebyl sem, ale byl jsem toho času v Kalenicích.

Item při vzatku Tábořských byli tito, které jsem mohl seznati, neb se jiní kryli: byl Řídlo mladý; Hynek Říčanský; Bavor Sádlo, jinak Votík; Šťastný; Bartoš Filipiř; Zahořanský mladý; Vaníček z Oujezdce¹¹⁹) s Voldřichem, bratrem svým, Lažanští; Vilím Bechyně; Alexander, pankart Hodějovského; Kratočka z Pořčic; Matěj z Kadova; švec Balaš z Sedlce; Šesták; Mareš řezník; Stach uzdař; Otmar a Vilím Boříkovští.

Vyznání Vaňka z Kamene, krčmáře páně Zručského

Item vyznal: Když Vítovi z Rachovic pobrali, bylo jich u mne s Zdenkem Malovcem 16 a byl tehdež u Mikuškova Marše a co Vítovi vzali přinesli ke mně a potom to odnesli k Maršovi a chodili ku panu Zručskému ptajíce se, co mají s tím dělati.

Item vyznal: Pan Zrutčský o tom věděl, když Zdeněk z Eše¹²⁰⁾ vyjel na Tábořské a koně vzali od Vondry.

Item u Trněného v Kameni byli pěší.

Item vyznal, že Bartoš Filipiř, Hynek Říčanský byli z Zdenkem v Eši a Svadba, kterého zmučili v Klatovách, a Štátný.

Item vyznal: Z Kamenice byli dva, Petr řezník, lakomého syn, a Jíra Buchtele; Jiřík Brynda odtudž; Rádků syn z Babína¹²¹⁾; z Radouni¹²²⁾ Vašek Šramovitý; Albrecht, páně Lévu syn; a dali mi puol postavu sukna. Nechal jsem ho u pana Lévy. Tito při tom též byli: Václav Sádlo z Kalenic; Vozka šenkýř, člověk jeho; Uhlík z Žirovnice¹²³⁾; sládek Hron; Bezzubý; Jíra perníkář; Hronek z Žirovnice.

Item vyznal: Příšek, Hynek Říčanský a Vaněk Sádlo z Kalenic přijeli ke mně, abych jim zjedal 10 pacholkuo.

Item vyznal, že Vozka Sádlo utal jednu ruku a Kvítek Příškuo druhú Kyselovi¹²⁴⁾ mladému a Vašek z Radouně zsekal Haštrmana¹²⁵⁾.

Item přítom byl Petr a Jan Římovský z Chajnova na koních.

Item vyznal: Rozkázal mi pan Zrutčský i jiným jíti, abychom pobrali Tábořským.

Item býval Hynek Říčanský v Nesvačilách¹²⁶⁾ u Jana, míval u něho koně. Sám chodil Zrutčskému na Kamen a Zdeněk i také Malovec.

Item Albrecht, páně Lévu syn, zabil Jana, postřiháčova syna, a ten byl na hnědém koni v červené sukni.

Item Hynek Říčanský a Příšek přinesli Zrutčskému dva postavy sukna; jeden zelený a druhý brunátný z toho bitunku¹²⁷⁾ dali jemu.

Item po té bitvě poslal Zrutčský Lívovi kuoň zrajza plesnivý, dal zaň Nosákovcovi 16¹²⁸⁾ kop.

Item dali dva koně panu Jindřichovi Kocovi na Dobří¹²⁹⁾ za Čestice a byly perníkářovy¹³⁰⁾.

Item Jan telecí z Čermovic¹³¹⁾ byl přítom.

Item kdy Tábořští měli jeti na jarmark do Dačic¹³²⁾, měli jsme na ně udeřiti, bylo nás 20. Příšek, Sádlo, Hynek Říčanský, Uhlík, Hron, Hronek malý, Perníkář a Trubka z Žirovnice.

Item pověděl Zrutčský, když Tábořští měli jeti na sněm: „Kde jest Zdeněk, aby je potřel?“

Item radil se Zdeněk Malovec s Zrutčským, když měl pánuom Pražanuom odpověděti, a s panem Voldřichem Chajnovským¹³³⁾ u mně v světnici a oni Zdenkovi k tomu radili a potom mně kázali z světnice jíti a sami tam zůstali.

Item Václav Kalenický vzal Mikulášovi kabát.

Item co jsem koli tu činil, všecko mi pán muoj rozkazoval, pan Zrutčský.

Item Vojř dal panu Zrutčskému kuoň, kterýž vzali Klatovským.

Item když Kutík z Pelhřimova ke mně přijel, řekl mi pan Zrutčský: „Vaňku, zpravuj se rozumem“.

Item když jsme jeli k tomu vzatku, zastavilo se u Planknara 10 koní a mluvili s ním, ale nevím co, přítom byl Snopek.

Item býval Malovec v krčmě u Vondráčka ve Žďáře¹³⁴⁾, kteraj jest sám a o sobě.

Item Mareš, Mikuškuo syn, pověděl, když Vítovi v Rachovicích pobrali, řekl jim: „Poneste ke mně, já vám to schovám“.

Item byl Pikatý krčmář při tom vzatku, kterýž má puol míle krčmu od Stříbra¹³⁵⁾, a co jsou Vítovi rachovskému pobrali, to vše k němu nesli.

Item vyznal, že Vaněk Sádlo, Příšek z Doubravice, Hynek Říčanský ptali se mne, kde by byl Zdeněk Malovec, a já jim pověděl, že jest pod Šebořovem¹³⁶⁾, a oni jeli ode mne a potom s Zdenkem přijeli ke mně Pikatý a Šesták a tu leželi u Marše Mikuláškova a tu koně měli, potom nazajtí jeli spolu všickni nevím kam.

Item vyznal, že Zrutčský přechovával Kopidlanského¹³⁷⁾ i Vojře a dal mu Vojř kuoň plesnivý.

Item vyznal: Kdyby mi pán Zrutčský muoj nerozkazoval, byl bych toho nikdy neučinil, neb každého čerta by byl z pekla přechovával.

Item vyznal: Když vzali čtyři koně Machovi, člověku páně Lévovu, pod Katovskou horú, vrátili mu zase dva. Byl jeden plesnivý a druhý kolohřívý rajzý a chodil po ně sám forman s listem, kterýž mu dal pan Léva, a tu ty koně vzal pod Kamenem v městečku a vydal mu je Zablatký.

Poznámky

¹⁾ Podrobně viz předcházející studii Jiří Jánky, Protiměstské opovědnické družiny v jižních a jihozápadních Čechách v l. 1514–1534.

²⁾ Archiv Národního muzea, sbírka D, č. 154.

³⁾ Josef Straka, Z tábořské knihy černé. Tábor 1937 (dále TKČ), s. 99–117; výpověď Bohuslava Vojře s. 102–103, šenkýře Vaňka s. 103–106.

⁴⁾ V TKČ „Václav Lučanský; místo „Václav Lažanský“; „...Kašpárek na Kolnice a Stachů Vaněk Mnichov v luzích“ místo „...Kašpárek a to nesli na Kalenice a k Stachovi Varljachovi, který jest v Lazech“; „Kvítek příspěv druhou“ místo „Kvítek Příškvův druhou“; „Hynek“ místo „Hronek“; „...řekl mu pan Vaněk: Spraviz se rozumem...“ místo „...řekl mi pan Zrutčský: Vaňku, spravuj se rozumem“.

⁵⁾ Při transkripci textu jsem se řídila prací Jiří Daňhelka, Směrnice pro vydávání starších českých textů, Husitský Tábor 8, 1985, s. 285–301 a radou doc. PhDr. Karla Kučery, CSc. z katedry českého a slovenského jazyka FF UK v Praze, kterému tímto děkuji.

⁶⁾ Košumberk, osada obce Luže, okr. Chrudim.

⁷⁾ vzatek = krádež, lup; srov. Jaromír Bělič – Adolf Kamiš – Karel Kučera, Malý staročeský slovník. Praha 1978, s. 604.

⁸⁾ Březnice, okr. Tábor.

⁹⁾ Jindřich z Řičan zvaný též Hynek, srov. TKČ s. 100, pozn. 7.

¹⁰⁾ Kalenice, okr. Strakonice.

¹¹⁾ Václav Sádlo z Kladrubec na Kalenicích.

¹²⁾ Janovice nad Úhlavou, okr. Klatovy.

¹³⁾ Jan Šesták z Kadova; srov. TKČ, s. 102, Kadov, okr. Strakonice.

¹⁴⁾ Stach rejmar nebo Stach uzdař. Jméno Rejmar pochází z něm. Riemer – tak se zvali mistři cechu řemenářského a s ním spojeného cechu uzdařského; srov. TKČ, s. 28, pozn. 48).

¹⁵⁾ Benešov, okresní město.

¹⁶⁾ Vítice, osada obce Skočice, okr. Strakonice.

¹⁷⁾ Bohuslav Vojř z Čejkov. Čejkovy, okr. Klatovy.

¹⁸⁾ Dobeš Vojř z Doubravice. Doubravice u Volyně, okr. Strakonice.

¹⁹⁾ rayzý = ryzí, tj. ryšavý, rezavý; plesnivý = barvy plísně, tj. našedlý; srov. Josef Jungmann, Slovník česko-německý. (dále Jungmann) 3, 1990, s. 114 a 974.

²⁰⁾ Hoštice, okr. Klatovy.

²¹⁾ Dolní Lukavice, okr. Plzeň-jih.

²²⁾ Dehetník – název lesa, snad v oblasti mezi Rokycany a Plzní; srov. Antonín Profous, Místní jména v Čechách, jejich vznik, původní význam a změny (dále Profous). 1, Praha 1947, s. 333.

²³⁾ Horšice, okr. Plzeň-jih.

²⁴⁾ TKČ uvádí, že jde o zaniklou tvrz mezi Rožmitálem a Blatnou, kterou August Sedláček, Hradý, zámky a tvrze Království českého (dále Sedláček, Hradý) 11, Praha 1897, s. 202 lokalizuje v Drahýšovském lese mezi Rožmitálem a Březnicí. Vzhledem k tomu, že výpravy se účastnili služebníci a spojenci Viléma Švihovského z Ryžemberka, je pravděpodobnější hrad Švihov, okres Klatovy.

²⁵⁾ Mikuláš Loskot z Příbramě. Příbram, okresní město.

²⁶⁾ Sušice, okresní město.

²⁷⁾ Vilém Švihovský z Ryžemberka na Rábí.

²⁸⁾ Z rodu Řídů z Mokřan. Mokřany, okr. Příbram. Srov. TKČ, s. 103, pozn. 23).

²⁹⁾ Vozka, šenkýř v Kalenicích, poddaný Václava Sádla.

³⁰⁾ Václav a Oldřich, synové Hynka Lažanského z Bukové. Buková, okr. Klatovy.

³¹⁾ Vilém Bechyně z Lažan, zeť Oldřicha Vranovského z Valdeka na Tochovicích.

³²⁾ Otík Sádlo z Kladrubec na Kalenicích (TKČ, s. 102, pozn. 18).

³³⁾ Jan Zahořanský z Oračova, doložen s bratrem Václavem od r. 1506 na vsi Zahořanech, okr. Domažlice. Srov. Sedláček, Hradý 9, s. 73. TKČ, s. 102, pozn. 18) mylně určuje jako Nahofany, okr. Strakonice.

³⁴⁾ Václav Přeč z Čestic a na Doubravici zv. Příšek, srov. Sedláček, Hradý 11, s. 276. Čestice, okr. Strakonice.

³⁵⁾ Dub, okr. Tábor.

³⁶⁾ Tchořovice, okr. Strakonice.

³⁷⁾ Týn nad Vltavou, okr. České Budějovice.

- 38) Vodňany, okr. Strakonice.
 39) Velhartice, okr. Klatovy (v textu psány i jako Vilhartice).
 40) Klenová, osada obce Týnec, okr. Klatovy.
 41) Strážov, okr. Klatovy.
 42) Čekanice, okr. Strakonice.
 43) Ctibor Boříkovský z Košumberka na Boříkově (+ cca 1520); srov. Sedláček, Hrady 9, s. 259.
 44) Burian Boříkovský z Košumberka na Otíně u Předslavě (+ před 1551), srov. Sedláček, Hrady 9, s. 266. Otín, okr. Klatovy. Předslav, okr. Klatovy.
 45) Vilém Boříkovský z Košumberka na Předslavě (+ po 1550); srov. Sedláček, Hrady 9, s. 259.
 46) jabkoletý = šedý kůň s bílými skvmami, z něm. Apfelschimmel; srov. Jungmann 1, 1989, s. 558; 3, 1990, s. 114.
 47) Václav Sádlo z Kladrubec.
 48) frajmarčit = jednat o koupí, zvl. o koupí směnou. Srov. Jan Gebauer, Slovník staročeský. (dále Gebauer) 1, Praha 1970, s. 386.
 49) Bratří Dřítěnští z Malovic. Dřítěn, okr. České Budějovice; srov. OSN 16, 1900, s. 727.
 50) Jaroslav Korbel z Bukové na Čekanicích.
 51) Václav Sádlo z Kladrubec.
 52) Sobětice, okr. Klatovy.
 53) Měcholupy, okr. Klatovy.
 54) Heřman Janovský z Janovic (+ před r. 1536 ve velkém stáří); srov. Sedláček, Hrady 9, s. 140 a 143.
 55) Václav Tvrdek z Radkovic, manželka Magdalena, sestra Otmar, Viléma a Buriana Boříkovských z Košumberka; Archiv český 33, Praha 1918, s. 200.
 56) Čejkovy, okr. Klatovy, po r. 1505 byly přikoupeny k rábskému panství. Srov. Sedláček, Hrady 9, s. 26. Rábí, okr. Klatovy.
 57) Kašpar, zvaný Kašpárek malý z Velhartic, pacholek Zdeňka Malovce
 58) Stach Varlaych z Bubna.
 59) Láz, okr. Strakonice.
 60) Petr Šuda z Řenec na Janovicích, švagr Aleše Sobětického; srov. Sedláček, Hrady 9, s. 140–141. Řenče, okr. Plzeň-jih.
 61) Splž, osada obce Strážov, okr. Klatovy.
 62) Jan Horčice z Prostého na Mačicích. Srov. Sedláček, Hrady 11, s. 103. Mačice, osada obce Bukovník, okr. Klatovy.
 63) Nepomuk, okr. Plzeň-jih.
 64) Kašperk, hrad 3 km severně od Kašperských Hor, okr. Klatovy. Srov. Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku 5 – Jižní Čechy, Praha 1986, s. 103–104.
 65) Příslušník rodu Muchků z Bukova.
 66) Mareš Vintř z Vlčkovice na Jindřichovicích; srov. Sedláček, Hrady 9, s. 265. Vlčkovice, osada obce Kolínek, okr. Klatovy. Jindřichovice, osada obce Malonice, okr. Klatovy.
 67) Vilém Vintř z Vlčkovice na Ujčíně, nejstarší bratr Mareše Vintře. Srov. Sedláček, Hrady 9, s. 265. Ujčín, osada obce Kolínek, okr. Klatovy.
 68) lindyš = druh sukna, nazván tak podle místa, kde vyráběno, z něm. lündisch. Gebauer 2, Praha 1970, s. 255.
 69) Jindřichův Hradec, okresní město.
 70) Správně Říčanský.
 71) Kámen, hrad, okr. Pelhřimov.
 72) V TKČ, s. 103 a 104 je Petr omylem považován za Petra Malovce z Chýnova a na Březnici, bratra (správně bratrance) Zdeňka Malovce.
 73) Jan Zručský z Chřenovic a na Kamení. Chřenovice, osada obce Jedlá, okr. Havlíčkův Brod.
 74) Ve výpovědi Vaňka z Kamene v TKČ, s. 104 – je uveden „Markvart, páně Lévuův syn“.
 75) Léva Malovec z Pacova a na Libějicích, hejtman prácheňského kraje; srov. OSN 15, 1900, s. 724. Libějice, dnes Libějovice, okr. Strakonice.
 76) Bohuslav Dřítěnský, bratr Jana a Mikuláše; srov. OSN 16, 1900, s. 727.
 77) Hynek Malovec z Malovic na Nestanicích. Srov. TKČ, s. 102, pozn. 18 Nestanice, okr. Strakonice.
 78) Radešov, okr. Strakonice.

- 79) Volyně, okr. Strakonice.
 80) Blíže neurčená příslušnice rodiny Čabuzských z Prostého, větve vladyků z Prostého podobně jako byli Horčicové z Prostého.
 81) Otmar a Vilém.
 82) Kraselov, okr. Strakonice.
 83) Němčice, osada obce Níhošovice, okr. Strakonice.
 84) Smiradice, osada obce Sousedovice, okr. Strakonice; srov. TKČ, s. 102 uvádí jako zaniklé Neradice.
 85) Kamenice nad Lipou, okr. Pelhřimov.
 86) Někteří příslušníci rodu Hodějovských z Hodějova.
 87) Jan Tkadlec, mlynář pod Pluhovým Žďárem, okr. Jindřichův Hradec.
 88) Kozlov, okr. Strakonice.
 89) Hodějov, osada obce Hoslovice, okr. Strakonice.
 90) Sedlec, severovýchodně od Netolic, okr. České Budějovice.
 91) Malý Bor, okr. Klatovy.
 92) Vysoká u Příbramě, okr. Příbram.
 93) Tochovice, okr. Příbram.
 94) s dvoje, se dva: vyjadřuje přibližný údaj – asi dvoje; srov. Malý staročeský slovník, s. 435.
 95) haras = lehká vlněná tkanina, tak nazvaná podle nizozemského města Arras; srov. Gebauer 1, s. 406.
 96) Horažďovice, okr. Klatovy.
 97) Nejspíš Vilém z Pernštejna (1435–1521), 1490–1514 nejvyšší královský hofmistr, kromě četných statků na Moravě a ve východních Čechách vlastnil Hlubokou nad Vltavou, okr. České Budějovice.
 98) Mačkov, okr. Strakonice.
 99) Bělčice, okr. Strakonice.
 100) Příslušník rodu Obyteckých z Obytec. Obytce, okr. Klatovy.
 101) Jan Jenšek z Újezda na Komošíně, Svrčovci atd., místokomorník království českého (+ 1565), manželka Anna Sádlová z Kladrubec; srov. Sedláček, Hrady 9, s. 50 a OSN 13, s. 228–229.
 102) Jan nebo Petr Malovec z Chýnova na Březnici, z vimperské větve rodu, bratrance Zdeňka Malovce; srov. OSN 16, 1900, s. 723–724.
 103) Staré hrady, nejspíš Mosonmagyaróvár (Altenburg) v Maďarsku; méně pravděpodobně Starhrad u Strečna, okr. Žilina.
 104) Původně napsáno *tři*, pak přepsáno na *čtři*.
 105) Hořovice, okr. Beroun.
 106) Pičín, okr. Příbram.
 107) fědrovat = pomáhati, prospívati komu, podporovati koho, z něm. fördern. Srov. Gebauer 1, s. 380.
 108) Příslušník rodu Šebřfovských z Křekovic na Šebřfově. Šebřfov, okr. Tábor.
 109) Šacovat = ocenit, odhadnout za účelem vymáhání výkupného; srov. Jungmann 4, 1990, s. 430.
 110) Václav Planknar z Kynšperka na Březí.
 111) Březí, osada obce Dražíc, okr. Písek.
 112) Petr Cíl ze Svojšic – Petr dodatečně připsáno. Svojšice, okr. Klatovy.
 113) Hrachovice, dnes Dolní a Horní Hrachovice, osady obce Pohnání, okr. Tábor.
 114) Lnářský Malkov, osada obce Kadov, okr. Strakonice.
 115) Zvěst na Malkově, potomek Amchy ze Sedce; srov. Sedláček, Hrady 11, s. 261.
 116) Pravděpodobně Krásná Hora nad Vltavou, okr. Příbram.
 117) A. Sedláček, Hrady 4, s. 288 mylně uvádí *Komářík*.
 118) Zálezly, okr. Prachatice.
 119) Václav Lažanský z Bukové. Újezdec, dnes Újezd u Chanovic, osada obce Defurovy Lažany, okr. Klatovy.
 120) Eš, okr. Pelhřimov.
 121) Babín, osada obce Těmice, okr. Pelhřimov.
 122) Kostelní Radouň, okr. Jindřichův Hradec.
 123) Žirovnice, okr. Pelhřimov.

¹²⁴) Jíra Kysela, snad syn tábořského měšťana (1511 radního) Mikuláše Kysely; srov. TKČ, s. 104, pozn. 29).

¹²⁵) Jan Hastman, tábořský měšťan, 1517 koupil dům, r. 1520 zabit. Srov. TKČ, s. 60, pozn. 41).

¹²⁶) Nesvačily, osada obce Pošná, okr. Pelhřimov.

¹²⁷) bitunk = kořist, dělení kořisti; srov. Gebauer 1, s. 58.

¹²⁸) Ve výpovědi v TKČ, s. 105 – uvedeno 36 kop.

¹²⁹) Dobřš, osada obce Drážov, okr. Strakonice.

¹³⁰) Vaněk perníkář, tábořský měšťan.

¹³¹) Čemovice, okr. Pelhřimov.

¹³²) Oldřich Malovec z Chýnova, otec Zdeňka Malovce.

¹³³) Dačice, okr. Jindřichův Hradec.

¹³⁴) Pluhův Žďár, okr. Jindřichův Hradec; srov. TKČ, s. 105, pozn. 38).

¹³⁵) Stříbro, okr. Tachov.

¹³⁶) Šebířov, okr. Tábor.

¹³⁷) Jiřík Kopidlanský z Kopidlna.

Zkrácené citace pramenů a literatury

- AA Kolacionované opisy z archivu v Ambergu v muzejním diplomatáři Archivu Národního muzea v Praze
- AČ Archiv český, čili staré písemné památky české a moravské, sebrané z archivů domácích i cizích. 1–37, Praha 1840–1944, ed. F. Palacký a další autoři.
- AM Kol. opisy z Říšského archivu v Mnichově v muzejním diplomatáři Archivu Národního muzea v Praze
- ANM Archiv Národního muzea v Praze
- GAM Kol. opisy z Král. bavorského tajného st. archivu v Mnichově v muzejním diplomatáři Archivu Nár. muzea v Praze
- Hrady A. Sedláček, Hrady, zámky a tvrze království Českého. 1–15, Praha 1882–1927
- OA Okresní archiv (dnes Státní okresní archiv)
- OSN Ottův Slovník naučný
- Pal. F. Palacký, Dějiny národu českého v Čechách a na Moravě. 5, Praha 1906
- Plachý M. Šimona Plachého z Třebnice Paměti Plzeňské. Ed. J. Strnad, Plzeň 1883
- PP Pražské protokoly z výslechů opovědníků a zemských škůdců 11. ledna 1521 popravených. Sbírnka D 154 v ANM, ed. M. Běličová (příloha)
- Rgh Registra hejtmanská v SÚA Praha
- Rgk Registra královská v SÚA Praha
- RK Norbert Heermann's Rosenberg'sche Chronik. Ed. M. Klimesch, Praha 1897
- SL Staří letopisové čeští. Ed. J. Charvát, Praha 1941
- SOA Státní oblastní archiv
- SÚA Státní ústřední archiv v Praze
- TKČ Z tábořské knihy černé. Ed. J. Straka. Tábor 1937
- Tomek W. W. Tomek, Dějepis města Prahy. 10, Praha 1894.

POČÁTKY DĚLNICKÝCH ORGANIZACÍ V TÁBOŘE A OKOLÍ

Jiří Kořalka

Po prvních zkušenostech z června a července 1844, kdy kolektivní demonstrační akce různých sociálních skupin dělnictva ve slezských obcích v blízkosti hranic Čech, v Praze a v severních Čechách podnítily zřejmě také řemeslnické tovaryše a nádeníky v Táboře a zedníky v Soběslavi k prvním známým veřejným vystoupením dělnictva na Táborsku,¹⁾ sledovaly všechny odpovědné úřady v královském krajském městě Táboře s velkou pozorností náladu a chování nemajetných vrstev ve městě a okolí ve vzrušené době jarních měsíců revolučního roku 1848. Dobový výraz „proletariát“ se v úřední korespondenci i v tisku z let 1848–1849 objevoval v mnohem širším pojetí, než v jakém se ustálil později v socialistické teorii, a označoval nemajetné skupiny obyvatelstva, zpravidla bez stálého zaměstnání.

Tábořský krajský hejtman František Nagel z Königshofenu si 18. května 1848 vyžádal od českého gubernia dodatečný souhlas ke svému zásahu ve prospěch snížení příliš vysokých cen chlebového obilí a chleba nejen v Táboře, ale i v ostatních městech kraje. Podle jeho hodnocení bylo nepřiměřené zdražení způsobeno vysokými dávkami, které trhovci museli platit městu Táboru a jeho prostřednictvím do státní pokladny, a povinným uskladněním neprodaného obilí za úplatu v městských sýpkách. Svůj zásah odůvodňoval krajský hejtman výslovně ohledem na „snadno vznětlivé obyvatelstvo“ a zjištěním, „že se v nižších chudých třídách všeobecně pozvedal hlas proti příliš malé váze chleba“.²⁾ Mezi různými odbory českého gubernia vznikl spor o to, zda je přednější vybírat dost peněz nebo udržovat klid mezi obyvatelstvem. Přípravný koncept guberniálního výnosu, vyjadřující souhlas s opatřením tábořského krajského hejtmána, byl zadržen a místo toho byl do Tábora odeslán příkaz zjistit stanovisko magistrátu a měšťanského výboru. Krajský hejtman se však obhájil v dopise českému guberniu z 13. června 1848, to znamená ve dnech pražského červnového povstání, že jeho postup byl oprávněný „v nynější pohnuté době, kdy je třeba stále mít neochvějně na paměti zejména proletariát a ulehčení jeho živobytí, aby se odstranila snadno vznikající obava z převratu veškerého zákonného pořádku“.³⁾

Tržní poplatky za prodej obilí a chleba se na tábořském náměstí se opět začaly vybírat až od 1. října 1849, kdy strach z revoluce v Táboře a jinde už opadnul, ale dříve požadované skladné bylo zrušeno.⁴⁾ I v dalších dvou desetiletích se v tisku i v úřední korespondenci objevovaly zmínky o tom, že značná část chudého obyvatelstva města Tábora a okolí neměla stálé zaměstnání. Novinová zpráva z ledna 1861 poukazovala na „nestálé pěší obyvatelstvo“ a na „chudáky táhnoucí v sevřených skupinách“, pro něž doporučovala zajistit příležitostné zaměstnání při odklizení sněhu v Táboře.⁵⁾ Tábořská městská samospráva se rozhodně ohradila proti tomu, že by vlastními silami nestačila udržet ve městě klid a pořádek, když se v některých městech a obcích západních a jižních Čech projevil sociální neklid.⁶⁾ Česky psaná petice městské rady v Táboře zemskému sněmu v Čechách, kterou podepsali měšťanosta Jakub Zeis a obecní radní

Vojtěch Stárek a Bedřich Bretter 18. března 1866, je pozoruhodným svědectvím autostylizace poměrů v Táboře v podání představitelů vedoucí řemeslnicko-obchodnické skupiny ve městě:⁷⁾

„Vysoký král, zemský sněme!

Příčina nemilých, v některých městech naší drahé vlasti veřejný pokoj rušících událostí přiměla zemskou vládu k tomu beze všeho ohledu na poměry ostatních míst a měst, ve čtyřech českých krajích naší vlasti stanné právo provolati, mezi nimiž též i naše mírné a tiché město Tábor zahrnuto jest.

S bolným srdcem četlo obyvatelstvo města Tábora vyhlášku vysokým c. k. místodržitelstvem ze dne 16. t. m. [= března 1866] o tom u veřejnost danou, kdežto město Tábor s okolím v nejlepším přátelství, ruku v ruce řemeslo, obchod a průmysl provozující, bez ohledu na nemilé okolnosti – jež se v místnostech jen pouze průmysl v továrnách provozujících a pomocníky všeho druhu lidu přeplněných udály – jen o svůj domácí pořádek a docílení žádaného výnosu z svých výrobků pro užití rodin a pořádných placení c. k. daní se starají.

Tím větší bol se vzňal mezi všekřivým obyvatelstvem vždy až posavade tichého města Tábora, když se budějovickým telegrafem do Bohemie oznámilo, že dne 17. t. m. z Budějovic tři setniny vojska od c. k. pluku arcivévody Sigismunda čís. 45 na zbrojné noze do Tábora přijde, čímž město Tábor co pobouřené prohlášeno bylo, a ostatní sousední místa v velké obdivení postavilo, a to tím více, an se jistota vtažení tohoto c. k. vojska uskutečnila. Starostlivé poplávky z sousedních měst o naše vždy tiché živnostenské město braly po celý den skoro telegrafem, načež jim ihned uspokojivé odpovědi z městské rady dávány byly.

Jakmile toto c. k. vojsko do Tábora vtáhlo, bylo od vojenského velitele požadováno ubytování ve způsob polního vojska na zbrojné noze, čemuž se od obce pro tu chvíli, ač s velkým namáháním, přece odpomohlo. Obecní zastupitelstvo, neznajíc příčiny takového ubytování vojska, jsouc od měšťanstva vyzváno, skrze takové v podezření uvedení města se prosebně na vysoký král, zemský sněm o vydobytí vyzdvižení stanného práva pro město Tábor obrátí, a přitom dokázati, že město Tábor vždy tiché a mírné jest, ještě nikdy příčiny vysokým místám k zakročení pro jakýsi nepořádek nezavdalo, a spolu z tohoto stanoviska také dokázati, že v tomto městě žádného ublížení na statku a majetku obyvatelstva k obávání není.

Následkem toho tehdy zastupitelstvo obce vždy správného a o pořádek vnitřní bedlivého města Tábora ve svém dne 17. t. m. nutně odbývaném sezení městskou radu zplnomocnilo, na vysoký zemský sněm v této záležitosti následovní prosbu k laskavému uvážení a dobrotivému vyřízení k uspokojení celého mírumilovného osadnictva v Táboře předložiti:

Vysoký král, zemský sněme! račiz nynější smutné postavení obyvatelstva města Tábora dobrotivě uvážiti, a ohledem na to, že město Tábor, pozůstávajíc jen z tichých a mírných obyvatelů, kteří se nejvíce řemeslem, obchodem a částečně průmyslem živí, tímto opatřením vysoké zemské vlády skrze takové podezření (o zbouření, zbučictví a zpouře) na stálém svém úvěru, jim chleba pro rodiny poskytujícím, mnoho utrpí, u vysoké zemské vlády laskavě vymociti, by město Tábor z prohlášeného stanného práva pro kraj Táborský ustanoveného vylíšeno, a tím takové veřejné důminky očistěno bylo.

Obecní zastupitelstvo města Tábora doufá, že s touto spravedlivou prosbou u zástupců země a pravých otců žádaného cíle dosáhne, v níž se o dobro celého obyvatelstva města Tábora jedná."

Není v této souvislosti podstatné, že žádost tábořské městské rady zůstávala v neklidném politickém ovzduší nadcházející války mezi Rakouskem a Pruskem⁸⁾ téměř nepovšimnuta a že se na prezídiu českého místodržitelství prodávávala až společně s ostatními návrhy na zrušení stanného práva v říjnu 1866.⁹⁾ Tábořská petice zemskému sněmu svědčí o tom, že vedoucí řemeslnicko-obchodnická vrstva ve městě chápala nemajetné skupiny obyvatelstva bez stálého zaměstnání jako něco cizího, co k Táboru a jeho „tichému a mírnému" životu vůbec nepatřilo. Možnost nepořádku a nepokojů byla v tomto pojetí spojována převážně s továrním průmyslem a s místnostmi „pomocníky všeho druhu lidu přeplněnými", a toho bylo v Táboře v polovině šedesátých let 19.

století zřejmě ještě méně než o patnáct let dříve.¹⁰⁾ Netrvalo však ani celá tři léta a úřady v Čechách se znovu zabývaly sociálními poměry v Táboře a okolí na podkladě zprávy v denním tisku, „že bída na celém území tábořského okresu stoupá každým dnem, zatímco hrozivým způsobem klesá bezpečnost vlastnictví, protože nezaměstnaný proletariát nemůže nijak sehnat prostředky k živobytí".¹¹⁾ S odvoláním na to, že se zmíněnou situací zabývalo okresní zastupitelstvo v Táboře 12. prosince 1868, přikázalo prezídiu českého místodržitelství okresnímu hejtmanství v Táboře 21. prosince 1868, ve stejný den, kdy informaci uveřejnil německý tištěný staročeský deník Correspondenz (náhrada za zastavený deník Politik), aby k tomu neprodleně podalo zprávu.¹²⁾

Táborský okresní hejtman Jan Bradáč stihl vypracovat obsírnou odpověď ještě před vánočními svátky a odeslat ji na Štědrý den roku 1868. Připustil, že „nezaměstnanost zdejších velice početných pomocných dělníků v zemědělství" byla vysoká a že „bída nyní, kdy zásoby postupně mizí, bude ještě stoupat". Stanovisko okresního zastupitelstva v Táboře však dával do souvislosti s organizovanou kampaní stavebního konsorcia, které prosazovalo urychlené zahájení stavby železnice z Českých Budějovic přes Tábor do Prahy a podnítilo společnou akci okresních zastupitelstev nejen v Táboře, ale i v Soběslavi, Veselí nad Lužnicí, Třeboni a Voticích, jejichž zprávy o bídě v okrese měly přispět k získání větší finanční subvence od vlády. Současně okresní hejtman Bradáč odmítl přehnané představy o ohrožení majetku a osob: „Proti veřejné bezpečnosti v tábořském okrese se dá jistě mnoho namítat, ale její úroveň – a to je všeobecný názor – je daleko lepší než v jiných okresech kolem dokola, a právě teď je roční doba, kdy dochází k největšímu počtu krádeží." Obecní úřady většinou věděly o místních zlodějích a tulácích, ale nepodávaly o nich zprávy a nedokázaly ani získat svědky před soud, protože lidé na vesnicích se báli případné pomsty. Tábořské okresní zastupitelstvo ani jednotlivé obecní úřady nechtěly také hradit vyžadované finanční náklady na pobyt osob s domovským právem v obcích tábořského okresu v donucovacích pracovnách. Okresní hejtmanství však bylo aktivnější a postaralo se o to, že z politického okresu Tábor bylo za tři měsíce září, říjen a listopad 1868 odesláno postrkem 286 „cizích tuláků", dvojnásobně více než z kteréhokoli sousedního okresu.¹³⁾ Již o půl roku později, počátkem června 1869, pracovalo jen v tábořském okrese na stavbě železnice asi 1600 dělníků, v mnoha případech od pěti hodin ráno až do osmi hodin večer,¹⁴⁾ a mezi nimi byla vedle kvalifikovaných řemeslníků většina pomocných dělníků, často z okolí Tábora.

V průběhu dvou desetiletí – od konce čtyřicátých do konce šedesátých let 19. století – se v Táboře a hlavně ve venkovských obcích tábořského okresu podstatně zvýšil počet volných pracovních sil, které se při postupující racionalizaci nemohly již uplatnit v zemědělské výrobě. Až do stavby dráhy císaře Františka Josefa a do nového hospodářského vzestupu, který s budováním železnice souvisel, se však pro tyto nemajetné skupiny obyvatelstva nenašlo v Táboře a okolí místo ani ve stavební nebo průmyslové výrobě. To bylo příčinou značného vystěhovalectví z tábořského okresu do Vídně i do zámoří.¹⁵⁾ Státní úřady, samosprávné orgány i tisk se ve zmíněných dvou desetiletích několikrát zmiňovaly o „proletariátu" na Táborsku jako nežádoucím živlu a zdroji sociálního

neklidu. Nedokázaly si v tehdejší situaci vůbec představit, že by se dělnictvo ve své převážné většině mohlo za života jedné generace přeměnit v platnou součást občanské společnosti a podílet se na politickém a kulturním životě. Počátky organizovaného dělnického hnutí na Táborsku – stejně jako jinde ve střední Evropě – neměly ovšem masový charakter a vyrůstaly ze starších organizačních tradic.

Tradiční kořeny dělnických organizací

Stavovská hrdost a soudržnost byla již v předkapitalistickém období příznačná pro hornické povolání. Dochované dokumenty z doby, kdy se rakouský stát roku 1854 vzdal svého podílu na těžbě stříbra v Horkách u Tábora,¹⁶⁾ svědčí o tom, že existovala společná mladovožicko-táborská bratrská pokladna horníků, kterou spravoval havířský starší (Häuerälteste). Vídeňské ministerstvo financí počítalo původně s tím, že by horníci v Horkách u Tábora, kteří už předtím byli zaměstnáni ve státních dolech v Mladé Vožici nebo v Příbrami, byli převedeni do Příbrami bez ohledu na stáří, ale z ostatních horníků jen ti, kteří byli plně práce schopní a nedosáhli věku čtyřiceti let.¹⁷⁾ Nesplnil se však předpoklad, že by také mladovožicko-táborská bratrská pokladna byla sloučena s bratrskou pokladnou horníků v Příbrami, protože i v letech 1855–1856 pokračovala tato tradiční hornická instituce ve své činnosti a úřady vyžadovaly její nové stanovy ke schválení.¹⁸⁾ Na rozdíl od bohaté pokladny v Ratibořských Horách však byla bratrská pokladna horníků v Táboře velice malá a částky v ní uložené se v letech 1857–1865 pohybovaly mezi 40 a 88 zlatých.¹⁹⁾

Také řemeslničtí tovaryši v Táboře usilovali o to, aby nebyli zcela závislí na představenstvech cechů. Po staletí se vyvíjející cechovní systém spočíval na zásadě, že v jednotlivých řemeslech mohl být přijímán do učení jen omezený počet učňů, z nichž se v naprosté většině stávali tovaryši a po složení tovaryšských zkoušek, případně po vandru, cechovní mistři. V Táboře bylo ve většině řemeslnických dílen více mistrů než tovaryšů, učňů a pomocných dělníků dohromady.²⁰⁾ Přes tyto nepříznivé podmínky bylo možné zaznamenat v Táboře při obnovení konstitučního života po roce 1860 zřetelné snahy o organizační sjednocení řemeslnických tovaryšů. Záznam u okresního úřadu v Táboře ze 4. srpna 1863 svědčí o tom, že žádost o povolení výletu s hudbou, tancem a zpěvem do okolí města podal „tovaryšský sbor“, podle protokolu u městské rady v Táboře z 20. srpna 1863 „sbor řemeslnických tovaryšů“. Nebyl to sice zákonem předpokládaný spolek se schválenými stanovami, ale opakované použití výrazu „sbor“ nasvědčuje předcházejícímu dorozumění aspoň některých tábořských tovaryšů z různých odvětví. Okresní úřad podmínil případný souhlas nejen stanovením účelu a programu výletu, ale především kladným vyjádřením přednostů všech živnostenských společenstev, „v kterém pádu však ty samé u onoho výletu přítomni býti a rukojemství převzítí musejí, že výlet v pořádku proveden bude, neb by v pádu, kdyby pořádek na výletu dodržen nebyl, proti přednostům společností trestní jednání zavedeno býti muselo“.²¹⁾ Taková bezmála výhrůžná formulace státního úřadu přímo předpokládala negativní stano-

visko živnostenských společenstev, vytvořených namísto cechů, i tábořské městské rady,²²⁾ avšak to nemohlo nic změnit na skutečnosti zárodečných organizačních snah tábořských řemeslnických dělníků.

Vedle horníků a řemeslnických tovaryšů se tradice skupinové soudržnosti a spolupráce po celá desetiletí vytvářela mezi kvalifikovanými pracovníky tiskárenského oboru. Zejména v mimopražských tiskárnách bylo běžné, že se nájemce nebo majitel zpravidla malého typografického závodu osobně podílel na zhotovení sazby nebo na tisku. Když se počátkem roku 1861 stal faktorem a po několika měsících nájemcem tábořské pobočky jindřichohradecké tiskárny Aloise Josefa Landfrase²³⁾ bývalý sazeč Havlíčkových Národních novin z let 1848–1850 Jan Karel Frank,²⁴⁾ nebylo překvapením, že patřil k odběratelům pražského odborového časopisu Veleslavín, vydávaného od 1. října 1863. Již v polovině března 1864, šest týdnů předtím, než k tomu skutečně došlo, ohlásil Veleslavín vydávání Frankova týdeníku Tábor a doporučil jeho odběr také v jiných městech Čech.²⁵⁾ Ve svých počátcích se Veleslavín snažil zdůrazňovat společné zájmy majitelů tiskáren i tiskárenských dělníků, připomínal staré zvyky a stavovské slavnosti typografů, ale postupně začínala převažovat orientace na odborové zájmy kvalifikovaných dělníků. Patřil k nim návrh na všeobecnou nemocenskou a úrazovou pokladnu typografů, který narážel na odpor majitelů velkých tiskáren, prosazujících jednotlivé tovární pokladny. Zvláštní pozornost byla věnována přijímání zvýšeného počtu učňů a pomocných dělníků v tiskárnách, v nichž kvalifikovaní sazeči a tiskaři spatřovali ohrožení svých zájmů. Vzhledem k tomu, že jeden výtisk Veleslavína byl předplacen pro Frankovu tiskárnu a druhý pro časopis Tábor,²⁶⁾ je pravděpodobné, že se s jeho obsahem seznamovali vedle Jana Karla Franka také další zaměstnanci jeho tiskárny. Podpůrný spolek Typografia, založený roku 1862, a průbojnější vzdělávací a podpůrný spolek Typografická beseda, založený roku 1865, si postupně získávaly stoupence také v mimopražských tiskárnách.²⁷⁾

Poměrně liberální spolkový a shromažďovací zákon z 15. listopadu 1867 usnadnil také v Čechách vytváření spolků všeho druhu, mimo jiné také prvních širše zaměřených dělnických spolků. Zastánci nepolitického svépomocného družstevnictví, zejména právník a národohospodář František Ladislav Chleborad, získali četné přívržence mezi dělníky a řemeslníky nejen v Praze, ale i v mnoha dalších českých městech a obcích. Dělnický kalendář Práce na rok 1871 zaznamenal jmenovitě 148 mimopražských potravních a svépomocných spolků.²⁸⁾ Proti Chleboradovi vystoupila od konce roku 1868 v hlavním svépomocném spolku Oul opoziční skupina, v jejímž čele byl typograf a aktivní příspěvatel do Veleslavína Jan Bavorský. Tato skupina nesouhlasila s názorem, že by se dělníci neměli zúčastnit politického života, a prosazovala zakládání odborových organizací. Týdeník Tábor uveřejnil inzerát o vydávání časopisu Oul, v němž byl Jan Bavorský hlavním spolupracovníkem,²⁹⁾ ale během dalšího čtvrt roku se tři dopisy z Prahy do časopisu Tábor rozhodně postavily na obranu Chleborada. Značka -o-, zřejmě tábořský rodák Emil Škola, který působil jako jednatel svépomocného spolku Pluh pod Chleboradovým předsednictvím, posílala do Tábora naléhavou radu: „Venkovští dělníci by následovat měli ráznost dělníků pražských, neb jen tak rozluští se dělnická otázka...“³⁰⁾ Dělníci měli

sdružit své úspory a založit si vlastní výrobní podniky, podobně jako Pluh zamýšlel postavit spolkovou továrnu strojírenskou v Bubnech u Prahy. Chleborád byl v dopisech do Tábora označován jako „patriarcha dělnictva českého“,³¹⁾ jako „velezasloužilý“ pracovník,³²⁾ zatímco stoupenci samostatného postupu dělnictva byli očerňováni jako škůdci:³³⁾

„Český dělník není to, co býval dříve, český dělník může nyní ruku v ruce kráčet s českým studentem, není to tedy důstojno, co dosud v časopise Oul obsaženo...“

Podle vzoru pražského spolku Oul a jiných svépomocných spolků byla výzva k založení Potravního spolku v Táboře 27. března 1870 odůvodňována zájmy středních vrstev a dělnictva ve městě:³⁴⁾

„Ohlédneme-li se na potravní spolky, v jiných místech zařízené a blahodárné působící, z nichž zvláště prostřední třída občanstva a chudý dělník nejvíce těží, an se mu potravin velmi laciných v jakosti nejlepší dostává, a tak se vymaní z rukou nemilosrdných špekulantů, musíme krok ten kupředu v našem městě, mnohými dobročinnými ústavami k podpoře svých občanů opatřeným, srdečně vítati...“

Vliv dělnictva byl v tomto spolku poměrně malý. Již přípravná schůze se podle zprávy v tisku těšila „návštěvě velmi četné všech tříd obecnosti zdejšího“,³⁵⁾ v přípravném výboru byli zastoupeni hlavně někteří táborští řemeslníci a učitelé, na zpracování stanov spolku se podílel ředitel reálného gymnázia Václav Křížek. Ve spolkové prodejně byly na skladě nejen potraviny, ale i střížná a jiné drobné zboží, přimo „z původních pramenů“,³⁶⁾ a v říjnu 1872 schválilo české místopředsedství změnu stanov Potravního a podnikatelského spolku Důvěra v Táboře, umožňující prodávat zboží také nečlenům, „vůbec každému“.³⁷⁾ Požadovaný členský podíl padesáti zlatých, který se mohl složit najednou nebo ve dvanácti měsíčních splátkách, byl pro většinu dělníků, jejichž denní mzda často nepřesahovala jeden zlatý, příliš vysoký. Samotná skutečnost založení a několikaletého působení svépomocného spolku v Táboře však nepochybně posílila myšlenku organizačního sjednocení tábořských dělníků.

Vznik Dělnického spolku v Táboře

Když na Nový rok 1872 posílala tábořská městská rada ministerstvu financí ve Vídni žádost o umístění zamýšlené státní tabákové továrny do Tábora, spíše než do Českých Budějovic, argumentovala hlavně tím, že výstavba i provoz této továrny by byl v Táboře spojen s mnohem menšími náklady než v Českých Budějovicích a že zahájení železničního provozu přes Tábor by pro tuto továrnu zabezpečilo rychlé a spolehlivé spojení.³⁸⁾

„Město Tábor postrádalo až do současnosti prostředky dopravního spojení, nezbytné pro poměry současné doby, a bylo tak zbaveno možnosti průmyslového rozvoje, takže muselo podstatně zůstat za jinými městy stejné velikosti, což přirozeně muselo vést ke zchudnutí. Bezprostředním důsledkem toho je skutečnost, že jak ve městě, tak i v jeho nejbližším okolí žije více než ze dvou třetin chudé obyvatelstvo, které je odkázáno na denní mzdu a rok za rokem odchází po tisících do krajín, kde pronajímá své tělesné a zdravé síly na práci za neobyčejně nízké výdělky. Jen tato okolnost je dostatečným důkazem, že Tábor má postačující a doslova přebytečné pracovní síly, které by v případě zřízení doutníkové továrny v Táboře mohly být využity za levné ceny.“

Takové vylíčení situace na pracovním trhu v Táboře a okolí odpovídalo v podstatě skutečnosti do konce šedesátých let 19. století, ale v letech 1870 až

1872 se poměry začínaly výrazně měnit. Kolem poloviny roku 1872 se psalo v místním tisku, že „máme v Táboře ruch stavební velmi čilý, předtím nikdy vídaný. Následkem toho zdražily se také denní mzdy pracující zdejší třídy, zvláště zedníků a nádeníků, na výši netušenou, a co přitom nejcitelnější, že ještě schází!“³⁹⁾ Místní zpráva vypočítávala, že se ve stejné době stavěla akciová sladovna a obilní tržnice, rozšiřovaly se budovy městského pivovaru, stavěla se prozatímní budova tabákové továrny a navíc probíhala stavba soukromých domů na Pražském předměstí v Táboře. Na budově sladovny a obilní tržnice bylo denně zaměstnáváno přes dvě stě lidí a mnoho potahů.⁴⁰⁾ Podobně optimisticky vyzníval první dopis z Tábora do pražských Dělnických listů, napsaný a uveřejněný v prosinci 1872, to znamená v době, kdy v redakci tohoto časopisu již převládla sociálně demokratická skupina pražských dělníků:⁴¹⁾

„Z Tábora, v měsíci prosinci 1872. Velmi čilý ruch národohospodářský a průmyslový, jenž poslední dva roky některými podniky byl vzbuzen, přivola do krajiny naší velký počet dělnictva, průmysl tento však nabyl teprve stavbou dráhy nynější své rozsáhlosti. Dále se zde staví spolková akciová sladovna, která již příštím rokem pracovati počne; a tak je toho více.“

Čím však radostněji zaznamenáváme zprávu tuto, tím žalostněji připomenouti musíme, že se o duševní vzdělání dělnictva u nás velmi málo, ano mozu směle říci, pranic nepečuje. A přece jest tu dosti značný počet dělnictva shromážděn, které by dovedlo sobě utvořiti kruh pevný, schází však mu ohniska vlastního, z něhož by vycházely paprsky osvěty a vzdělání. Odevšad slyšeti jest hlasy buditelů dělnictva po naší milé vlasti, jen v městě našem posud tak mrtvé ticho! Dělnictvo naše potřebuje prameny silné k poučení svému. Takovým pramenem by byly vaše Dělnické listy a druhým takovým pramenem by bylo zřízení vzdělávacího spolku dělnického, jenž by pak byl školou všech dělnických i občanských ctností. Nazdar!“

Redakce Dělnických listů souhlasila s tábořským dopisovatelem a připojila poznámku pod čarou, že jeho kritická slova jsou „ohlasem našich dávných žalob“. Hned v následujícím čísle časopisu vzkázala redakce Dělnických listů občanu B. V. do Tábora: „Souhlasíme úplně s Vašimi náhledy o devatenáctém století, věku to bankrotu. To se však může změnit jedině usilovnou a neomrzelou činností všech poctivců.“⁴²⁾ Iniciály B. V. nejsou shodné s žádným jménem, které se vyskytovalo v prvním období činnosti Dělnického spolku v Táboře, a také kritické úvahy o devatenáctém století nebyly zřejmě v tehdejší dělnickém tisku uveřejněny. Obhajoba dělnických zájmů a vzdělávání dělnictva se však jako palčivá témata z úvah a debat předních tábořských dělníků nevytratily. Ke konci roku 1872 k tomu nový podnět vznikl ze sporu mezi čtyřmi typografy Nedvídkovy tiskárny v Táboře, jejichž mluvčím byl sazeč Jan Lang, a majitelem jiné tábořské tiskárny Janem Karlem Frankem. Zatímco Jan Nedvídek zaměstnával strojmistra a čtyři kvalifikované sazeče, kteří přišli jako vyučení odborníci z jiných tiskáren, například Jan Lang z proslulé tiskárny mechitaristů ve Vídni, specializované na slovanské tisky,⁴³⁾ a k nim pouze jednoho sazečského učně, pracovali ve Frankově tiskárně vedle majitele a jeho syna jen učňové, pět nebo šest sazečských a jeden tiskařský, a to kvalifikovaní typografové považovali za porušení tradičních zásad a zvyklostí.⁴⁴⁾ Dopisy posílané z Tábora do obnoveného Veleoslavína, tehdy již odborového časopisu Typografické besedy, svědčí o tom, že Lang a jeho kolegové z Nedvídkovy tiskárny souhlasili se zásadou samostatné organizace dělnictva a prosadili na svém pracovišti tzv. pražský ceník, v podstatě první kolektivní dohodu mezi majiteli

tiskáren a odborovou organizací typografů, která stanovila desetihodinovou pracovní dobu (u Franka se pracovalo dvanáct hodin denně), upravovala výši mezd a omezovala počet učňů.⁴⁵⁾ Je také příznačné, že typografové z Nedvídkovy tiskárny v Táboře se v lednu 1873 objevili v odborovém časopise Veleslavín na seznamu těch, kteří poskytli peněžní příspěvek ve prospěch stávkujících tiskařů v haličském Lvově a v saském Lipsku.⁴⁶⁾

O tom, že by dělníci v Táboře – za podpory sympatizujících lidí z jiných sociálních vrstev⁴⁷⁾ – měli zřídit svůj vlastní spolek, se veřejně psalo od konce roku 1872. Pražské časopisy, o nichž se mezi některými tábořskými dělníky vědělo, zejména Dělnické listy a Veleslavín, neustále doporučovaly svým přívržencům zakládání dělnických spolků jako důležitý krok na cestě ke společenskému zrovnoprávnění dělnictva. Ve všech místech, kde byl dělnický spolek založen, se muselo ujmout iniciativy jen několik málo obětavých a odhodlaných jedinců, kteří museli překonat nemalé překážky, a teprve k nim se přidávaly postupně menší nebo větší skupiny dělníků. V Táboře se k takové iniciativě spojili dva lidé, pocházející z odlišného sociálního prostředí, typograf–sazeč Jan Lang, dobře obeznámený se zásadami dělnického hnutí, a kancelářský písař Heřman Baltazar Goffín, šlechtic z Gotthardsburgu, o němž se v pozdější vzpomínce uvádělo, že se s příkladnou láskou ujímal dělníků a vyhledával v hostincích jejich společnost, aby v jejich kruhu „mnohou trpkou vzpomínku na zašlou svou minulost zažehnal“.⁴⁸⁾ Krátký nástin dějin spolku dělnického v Táboře od založení jeho roku 1873 až 1885, jehož autorem byl nepochybně Jan Lang,⁴⁹⁾ popisuje první setkání Langa s Goffínem při jedné „společenské zábavě, jež se obyčejně dala v některém hostinci dělníky navštěvovaném“. Lang datoval toto setkání do října 1873, ale podle časových souvislostí⁵⁰⁾ k němu zřejmě došlo o několik týdnů nebo i měsíců dříve.⁵¹⁾

„Po obvyklých formálních uvítacích navzájem vystřídaných a stisknutí pravice usedl jsem do večera k výslovnému přání vedle Goffína. Rozhovor, jaký jsme předsevzali, byl vážného dosahu. Goffín trpce a s jakýmsi vnitřním pohnutím žaloval na tábořské dělníky: vytýkal jim netečnost a lhostejnost k věcem společenským a zřejmě řekl, že co vzájemnosti a lásky se týká – za jinými jsou pozadu.“⁵²⁾ Přisvědčil jsem mu a navrhl současně, že snad této nesnázi dalo by se i v Táboře odpomoci – zaražením dělnického spolku, který by dle mého náhledu zde zdárně na osvětění ducha dělnického působil. Nelze mi vypsati radost, s jakou Goffín, jakož i všichni toho večera v hostinci pana T. Vodňanského (nyní Chýnovská pivnice) shromáždění návrh můj přijali, ano ihned se zavázavše ku spolku přistoupiti, povinný vklad 10 krejcarů, čelící na uhrazení útrat, Goffínovi složili. Přípravné práce braly se rychlým směrem vpřed. Již za týden svolána ustavující schůze do Klokoč, k níž seznání veškerých dělníků tábořských. Dělnictva sešla se hojnost, jednak ze zvědavosti, jednak z lásky k zájmům dělnickým, takže se páčil počet účastníků památné této první schůze na 100. Přišli staří i mladí!“

Průběh schůze měli pevně v rukou oba iniciátoři, Jan Lang a Heřman Baltazar Goffín. Lang schůzi zahájil a dal se zvolit jejím předsedou, Goffín se stal zapisovatelem a přednesl návrh stanov Dělnického spolku v Táboře, který vypracoval na základě schválených stanov jedné z pražských dělnických besed.⁵³⁾ Vzhledem k tomu, že již 7. října 1873 zaslal okresní hejman Jan Bradáč českému místodržitelství přijatý návrh stanov tábořského spolku,⁵⁴⁾ je zřejmé, že Goffín jednal velice rychle. Ze stanov, které byly bez připomínek přijaty na okresním hejmanství a během dvou týdnů beze změny schváleny místodržitelstvem,⁵⁵⁾ vysvítá, že se Dělnický spolek v Táboře svým zaměřením zpočátku hlásil k demokratickému proudu v českém národním hnutí, ale přijímal také některé symboly mezinárodního dělnického hnutí. Bylo přijato ustanovení, že „jednací řeč spolku jest výhradně česká“, že spolkové heslo zní „Rovnost a bratrství!“ a že člen člena oslovuje bratrským „ty“, ale současně byly na odznak a pečeti spolku zobrazeny „dvě spojené ruce“, symbol dělnické solidarity. Dělnický ráz spolku byl zdůrazněn tím, že činným členem se mohl stát „každý dělník, který ve smyslu těchto stanov přijat byl a 20 krejcarů do pokladny spolkové na počátku každého měsíce přispívá“, kdežto přispívajícím členem se stával „každý občan, bez ohledu na jeho zaměstnání, kterýž ve smyslu těchto stanov do spolku přijat byl a nejméně 1 zlatý 50 krejcarů rakouské měny do pokladny spolkové na počátku každého správního roku přispívá“. V případě rozpuštění nebo dobrovolného rozchodu Dělnického spolku v Táboře mělo být pozůstalé jmění odevzdáno podpůrnému spolku Berla v Táboře.⁵⁶⁾

Svou první řádnou valnou hromadu po schválení stanov uspořádal Dělnický spolek v Táboře 9. listopadu 1873 v budově reálného gymnázia, nepochybně se souhlasem tehdejšího ředitele školy Václava Křížka. Podle Langových údajů měl spolek „v počátcích svého života“ 90 členů činných, to znamená z řad dělníků, a navíc 50 členů přispívajících a 12 členů zakládajících, kteří pocházeli zřejmě z jiných sociálních vrstev.⁵⁷⁾ Obsáhlá zpráva o první valné hromadě, zasláná do pražských Dělnických listů, připomněla „hojné účastenství členů i obecnstva“ a zdůraznila hlavně vzdělávací účel spolku. Předsedou byl zvolen Jan Lang, místopředsedou Vojtěch Pravda, jednatelem Heřman Goffín a pokladníkem Martin Vítovský. Stojí za povšimnutí, že ve zprávě pro tisk se jména funkcionářů tábořského spolku uváděla podle vzoru francouzských demokratů slovem „občan“, například „občan Lang“, „občan Goffín“, což by v německém jazykovém prostředí působilo neobvykle.⁵⁸⁾ Shodně všeobecně demokratické zaměření se projevilo také v žádosti o peněžní podporu, kterou zmínění čtyři funkcionáři jménem odboru pro zařízení Dělnického spolku v Táboře adresovali tábořské městské radě po úředním schválení stanov,⁵⁹⁾ ale ještě před ustavující valnou hromadou:⁶⁰⁾

„Dělnictvo tábořské stojí daleko za dělnictvem krajů jiných, a spolek, skýtaje členstvu svému dosti příležitosti ku vzdělání ducha a zušlechtnění srdce, nemálo přispívati tím chce ku zdárnému rozvoji jak obce, tak i národa, neboť jen vzdělaný občan může býti skutečnou podporou obce a státu.“

První konflikty Dělnického spolku v Táboře s úřady

Skutečnost, že se při ustavení a v prvních měsících činnosti Dělnického spolku v Táboře prolnaly vlivy umírněné a radikálně demokratické, nebyla v tehdejší českém dělnickém hnutí ničím ojedinělým. Dobová kritika umírněných dělnických spolků, běžná hlavně v sociálně demokratickém tisku po roce 1890, by neměla v historickém hodnocení potlačit ocenění skutečného významu každé samostatné dělnické organizace, která vtahovala do společenského dění neprivilegované, politicky bezprávné vrstvy obyvatelstva a vytrhávala je z je-

jich veřejné a kulturní netečnosti. Další dopis, který odešel z Tábora do redakce Dělnických listů kolem poloviny prosince 1873,⁶¹⁾ ale byl uveřejněn až v prvním týdnu ledna 1874, vyzvedával úspěšnou vzdělávací a zábavní činnost Dělnického spolku v Táboře.⁶²⁾

„Pokrok, který spolek náš v tak krátkém čase učinil, jest skutečně znamenitý. Příčinlivost výboru i členstva jest tak nadějná, že z obého nejlepší prospěch očekávat lze. Domácí přednášky zavedeny, síla časopisů, jakož i darovaných a vypůjčených knih, podávají členstvu příležitost ku vzdělání, a ušlechtilé zábavy, při nichž hudba od některých bratrů vždy ochotně provedena bývá, jakož i vyučování zpěvu, kteréž pod vedením bratra Bareše statně pokračuje, poskytují členstvu dosti příležitosti k stálému účastenství.“

Vedoucí pracovníci Dělnického spolku v Táboře udržovali dobrý vztah k tábořské městské radě, která 15. prosince 1873 udělila spolku „jednou provždy“ příspěvek ve výši pěti zlatých.⁶³⁾ Přispívajícími členy spolku se stali mnozí „z ctěných občanů tábořských“, mezi nimi také starosta města Tábora Moric Schöne.⁶⁴⁾ Na druhé straně však předseda Dělnického spolku v Táboře Jan Lang nadále udržoval přátelské styky se stoupenci socialistických myšlenek v pražském dělnickém hnutí. Jako přispívající člen vstoupila do Dělnického spolku v Táboře mimo jiné Čtenářská beseda Tyl v Praze, v níž našli útočiště sociálně demokratictí, radikálně smýšlející dělníci z rozpuštěné Malostranské dělnické besedy; jednatelem besedy Tyl byl Ladislav Zápotocký.⁶⁵⁾ Tím lze vysvětlit, že společně s Prahou, Plzní, Kolínem, Jaroměří, Brnem a Prostějovem se Tábor objevil mezi městy z národnostně českých území zastoupenými na ustavujícím sjezdu celorakouské sociálně demokratické strany v Neudorfu u Vídeňského Nového Města 5. – 6. dubna 1874.⁶⁶⁾ Protože tehdejší rakouské úřady považovaly sociálně demokratické organizace za „státu nebezpečné“ a neudörfelský sjezd se konal v ilegality,⁶⁷⁾ stalo se zastoupení tábořského dělnictva na tomto sjezdu předmětem úředního vyšetřování. Předseda Dělnického spolku v Táboře Jan Lang prohlásil při předvolání na okresním hejtmánství, že spolek neměl s touto akcí nic společného a že mandát z Tábora vystavil pro pražského delegáta jen za svou osobu.⁶⁸⁾ Později ve Štýrském Hradci zabavený rukopisný protokol neudörfelského sjezdu svědčí o tom, že nikdo z Tábora se sjezdu osobně nezúčastnil.⁶⁹⁾ Úřady v Táboře i v Praze Langovo vysvětlení přijaly a Dělnický spolek v Táboře se mohl dále rozvíjet, když se Lang vzdal své funkce.⁷⁰⁾ Přetrvávající nedůvěru úřadů k tomuto spolku potvrzuje formulace ve zprávě tábořského okresního hejtmána Bradáče z 8. března 1875, že spolek „vzhledem ke svému sociálně demokratickému zaměření musí být podroben dohledu“.⁷¹⁾

Netrvalo ani celý rok a funkcionáři Dělnického spolku v Táboře se znovu ocitli ve sporu s úřady. Schválené stanovы spolku uváděly, že spolek může pořádat „zpěvní, taneční a jiné společenské zábavy“,⁷²⁾ a na tomto základě požádali zástupci spolku na okresním hejtmánství v Táboře o souhlas s uspořádáním divadelního představení. Přinesli na úřad text hry Nermalujme čerta na stěnu, vypůjčený od Spolku divadelních ochotníků v Táboře, a předpokládali, že co bylo povoleno ochotníkům, mohl automaticky předvést také Dělnický spolek. Okresní hejtmán Bradáč se jim snažil vysvětlit, že ze stanov spolku nevyplývalo právo pořádat divadelní představení bez zvláštního povolení, ale bez ohledu

na toto upozornění sehráli členové Dělnického spolku nastudovanou hru ve spolkových místnostech hned 28. února 1875 večer, ve stejný den, kdy se jejich zástupci dostavili na úřad. S odvoláním na ustanovení divadelního řádu z 25. listopadu 1850⁷³⁾ odsoudil okresní hejtmán 1. března 1875 Dělnický spolek v Táboře za neoprávněné uspořádání divadelního představení k pokutě padesáti zlatých ve prospěch chudinského fondu města Tábora. Proti tomuto rozhodnutí podal tehdejší předseda Dělnického spolku v Táboře Emanuel Máslo 8. března 1876 odvolání k českému místodržitelství prostřednictvím tábořského okresního hejtmánství.⁷⁴⁾

Vzhledem k tomu, že celá záležitost byla označena jako spor o výklad platných stanov spolku a že funkcionáři spolku mylně předpokládali, že byli v právu, doporučil okresní hejtmán Bradáč v příložené zprávě do Prahy zamítnout odvolání, ale současně snížit pokutu na deset zlatých. České místodržitelství ve svém rozhodnutí z 23. března 1875 vyšlo z objektivního zjištění, že Dělnický spolek v Táboře uspořádal divadelní představení bez potřebného povolení; na tom nemohla nic změnit skutečnost, že stejné představení, ovšem s povolením, sehrál předtím Spolek divadelních ochotníků. Subjektivně však nebylo možné klást vinu za přestupek divadelního řádu Dělnickému spolku jako právnické osobě, nýbrž pořadatelům a organizátorům, zejména předsedovi spolku. Sníženou pokutu ve výši deseti zlatých, v případě nedobytnosti dva dny vězení proto místodržitelství rozhodlo uložit předsedovi spolku, přičemž okresní hejtmánství v Táboře muselo přísně dohlédnout, aby pokuta nebyla uhrazena ze spolkové pokladny.⁷⁵⁾ Tento zásah úřadů se odehrál v době, kdy počáteční nadšení po založení Dělnického spolku v Táboře už vyprchalo a kdy předseda spolku byl podle pozdější vzpomínky oblíben „pro svou dobráckou nevšímavost“, ale bez větších nároků na vnitřní život spolku, „arci na újmu rozkvětu spolku samého“.⁷⁶⁾

O rok a čtvrt později se funkcionáři Dělnického spolku v Táboře znovu pokusili prosadit pořádání divadelních představení v rámci spolku. Na valné schůzi 25. června 1876 byl schválen návrh na změnu stanov spolku, který v článku 2 o prostředcích k dosažení účelu spolku obsahoval rozšířenou formulaci o právu spolku pořádat „zpěvní, divadelní, deklamatorní, taneční a jiné společenské zábavy“.⁷⁷⁾ Okresní hejtmán Bradáč znovu uplatnil svou námitku, že v případě schválení stanov se Dělnický spolek snažil vyhnout dodržování předpisů divadelního řádu z roku 1850, a považoval za nutné poučit vedení spolku o jeho omylu. České místodržitelství pak navrhovanou změnu stanov neschválilo a navíc vyjádřilo svůj nesouhlas s formulací, že do působnosti spolku patřilo také „čtení veřejných časopisů a užitečných knih“, což podle úředního výkladu bylo v rozporu s proklamovaným nepolitickým charakterem spolku. Změna stanov tedy neprošla, takže se neuskutečnily ani další změny, které podle návrhu schůze z 25. června 1876 měly posílit výlučně dělnický ráz spolku. Na rozdíl od platných stanov z roku 1873, podle nichž byli všichni členové spolku rovni a měli shodná práva, pokusil se návrh změn z roku 1876 prosadit ustanovení, že „voliti a volen býti může toliko člen činný“. A protože se činnými členy mohli stát pouze dělníci, zatímco všichni ostatní, bez ohledu na své zaměstnání, byli členy přispívajícími a zakládajícími, mělo to znamenat, že funkcionářem spolku

mohl být pouze dělník. Vedlo by to nepochybně ke sporům, zda do řad dělníků měli být počítáni například samostatně vyrábějící řemeslníci, ale změna stanov nebyla povolena,⁷⁸⁾ a tak podstatnou část členů Dělnického spolku v Táboře v osmdesátých letech 19. století tvořili obuvníci, a to nejen obuvníčtí dělníci bez vlastní dílny, ale i samostatní ševci.⁷⁹⁾ Okresní četnický velitelství v Táboře oznámilo počátkem června 1878, že se v Táboře odebraly také Dělnické listy, ale poštovní úředníci se odvolávali na služební tajemství a nebyli ochotni sdělit četníkům jména předplatitelů.⁸⁰⁾ Dělnický spolek v Táboře však nebyl až do poloviny osmdesátých let 19. století podezříván ze spolupráce s ilegální sociálně demokratickou stranickou organizací, takže okresní hejtmanství hlásilo do Prahy, „že ze spolků existujících v tábořském okrese ani jeden nesleduje socialistické tendence“.⁸¹⁾

Pokus o založení odborové skupiny tábořských typografů

Zatímco v Praze se Typografická beseda stala první odborovou organizací moderního typu, která si dokázala stávkou v srpnu 1869 vynutit nový mzdový tarif⁸²⁾ a v podobě tzv. pražského ceníku z roku 1872 uzavřela první účinnou kolektivní smlouvu se zaměstnavateli,⁸³⁾ omezovala se činnost mimopražských tiskárenských dělníků ještě několik let na ojedinelé projevy sympatií s pražskými typografy a na odesílání kritických dopisů do odborového časopisu Veleslavín. Opakované návrhy na přeměnu pražské besedy v zemský spolek tiskařských dělníků v Čechách byly až do konce roku 1881 odmítány českým místodržitelstvím. „Dřívější stanovы naše dovolovaly za jistých poměrů přistoupení venkovských kolegů k spolku našemu, avšak ani jediný z nich neuznal za dobré, aby pro případ potřeby zabezpečil si pomoc a podporu z Prahy“,⁸⁴⁾ posteskla si redakce Veleslavína jménem pražské Typografické besedy. Doporučila proto zakládat odborové spolky typografů v krajích, jak k tomu došlo již v Chebu, Chomutově, Teplicích a Liberci. V prosinci 1878 uveřejnil Veleslavín vzorové stanovы navrhovaných spolků.⁸⁵⁾ Během poměrně krátké doby se podařilo uskutečnit tento záměr pro tiskařské dělníky západních Čech v Plzni, východních Čech v Pardubicích a severovýchodních Čech se sídlem v Jičíně. Protože místodržitelství povolilo založit zemský spolek (Kronlandverein) v Chomutově, a ne v Praze, vyostřily se spory mezi českými a německými typografy v Čechách, ale ty se překvapivě dařilo urovnávat. Pouze jižní Čechy se nehlásily. V druhé polovině května 1879 se redakce Veleslavína výslovně obrátila do Českých Budějovic:⁸⁶⁾

„Bylo by věru na čase, aby budějovičtí typografové všeho malicherného škádlení nechali a spolek zřídili, který by vedle pěstování pravé kolegiálnosti jim podporou se stal v nemoci a jiných případech.“

Z pozdějších náznaků vysvítá, že se nemohli dohodnout tiskařští dělníci české a německé národnosti, kdo by měl hrát hlavní úlohu v připravovaném jihočeském spolku.⁸⁷⁾ Nepochybně však existovalo napětí mezi typografy v Českých Budějovicích a v jiných jihočeských tiskárnách, především v Táboře. A tak Veleslavín uveřejnil v březnu 1880 tuto výzvu:⁸⁸⁾

„Pánům kolegům jižních Čech! Ježto z kraje našeho vzdor mnohému vybičování v odborném časopise Veleslavín uveřejněnému, aby tvořily se krajinské spolky typografické, posud nikdo se neozval, aniž jakéhos vyzvání ku kolegům jihočeským byl učinil, dovolují si podepsaní učiniti následující prohlášení:

Uváživše, že jest nejvýše na čase, aby typografové na jihu českém zaměstnaní probudili se konečně ze spánku netečnosti, a jsouce pevně přesvědčení o nutnosti kolegiálního sblížení, chceme k tomu pracovati, aby spolek typografů jižních Čech konečně skutkem se stal. Z té příčiny doufáme, že všichni kolegové jižních Čech jednohlasná mínění svá vbrzku nám zaslati neopomenou, a snaha naše odměněna bude skvělým výsledkem skutečnosti, totiž zaražením krajinského spolku pro jižní Čechy. O podrobnosti k účelu tomu jest již postaráno.

V Táboře, dne 15. března 1880.

Jan Lang, František Křemen, František Vít Ferra, Bedřich E. Mančal.“

Všichni čtyři podepsaní pracovali v Nedvídkově tiskárně v Táboře a hned také mezi sebou rozdělili funkce v přípravném výboru pro zřízení Podpůrného spolku krajového typografů jižních Čech, případně Výpomocného krajového spolku, jak se v dopisech do Veleslavína název měnil.⁸⁹⁾ Navrhované zápisné, týdenní příspěvky a v důsledku toho i předpokládané podpory v nemoci, jak je předložil jednatel přípravného výboru František Ferra, měly být podstatně nižší než v pražské Typografické besedě.⁹⁰⁾ Na svatodušní pondělí 16. května 1880 svolali Jan Lang a jeho kolegové do Tábora sjezd jihočeských typografů. Pozvali všechny tiskárny v jižních Čechách i Typografickou besedu v Praze, ale kladnou odpověď dostali jen z Jindřichova Hradce a Písku. Tábořská schůze se ve stanovený den skutečně konala, zúčastnili se jí také Jan Nedvídek a Petr Frank, syn majitele tiskárny, z Jindřichova Hradce přijel Václav Šíma, z Prahy redaktor Veleslavína Emanuel Stivín, ale jinak nikdo. Z Českých Budějovic se naopak ozvala stížnost, že právě oni podnikli přípravné kroky k vytvoření jihočeského krajského spolku typografů a že to tábořská akce zbrzdila.⁹¹⁾ Zástupce pražské Typografické besedy a redakce Veleslavína si z Tábora odvezl dost rozpačité dojmy, ale přesto se tábořských typografů zastal:⁹²⁾

„Ačkoliv slabé účastenství ze stran venkovských pánů kolegů omluviti lze zvláštní nedůvěrou k novému podniku, jehož se odvážila hrstka uvědomělých kolegů tábořských, tož přece omluviti nelze, že mnozí okolní páni kolegové jeví takovou lhostejnost ku podniku, který jest každému životní otázkou. [...] Odhodlaným a snaživým kolegům tábořským náleží však všechna čest za jich neúnavnou činnost.“

Tábořská schůze navrhla, aby se valné hromady jihočeských typografů konaly v různých městech a aby sídlo spolku bylo tam, kde se přihlásí nejvíce členů. Ferrův návrh stanov byl schválen, ale byl doplněn ustanovením, že spolek zahájí svou činnost, až bude ve spolkové pokladně sto zlatých. Pod hlavičkou Typografové tábořští zaslal přípravný výbor v čele s Janem Langem a Františkem Ferrou pozdravný telegram ke slavnosti Typografické besedy na počest 300. výročí úmrtí Jana Melantricha z Aventina 21. listopadu 1880,⁹³⁾ stejně byla podepsána výzva v místním tisku k účasti na zábavním večeru v Táboře 19. února 1881 ve prospěch Ústřední matice školské.⁹⁴⁾ Jinak však tábořský přípravný výbor zvláštní aktivitu nevyvíjel. Ještě o rok později vyčetla redakce Veleslavína Janu Langovi nedostatečné organizační schopnosti,⁹⁵⁾ zatímco v Českých Budějovicích se od dubna 1881 úspěšně rozvíjel spolek typografů obou národností, který se pak po přeměně Typografické besedy v zemskou odborovou

organizaci pro celé Čechy stal její první filiálkou.⁹⁶⁾ Táborští typografové odmítli počátkem roku 1882 vstoupit do zemské organizace s odůvodněním, že požadované příspěvky byly příliš vysoké.⁹⁷⁾ a stali se na několik měsíců nejrozhodnějšími odpůrci odborové integrace.⁹⁸⁾ Až v srpnu 1882 došlo ke smíření, i když se nadále ozývaly námitky proti příliš vysokým příspěvkům,⁹⁹⁾ a někteří táborští sazeči a tiskaři se stali řádnými členy Typografické besedy, začleněnými do českobudějovické filiálky.¹⁰⁰⁾ V seznamu odváděných příspěvků se však Tábor od letních měsíců roku 1883 přestal objevovat. Přetrvávaly zřejmě jen kontakty jednotlivých lidí, kdežto zásada úplné odborové organizovanosti tiskářenských dělníků v Táboře byla prosazena až od roku 1906.¹⁰¹⁾

Závěr

Počátky dělnických organizací v Táboře a okolí, podobně jako jinde ve střední Evropě, navazovaly na starší organizační tradice horníků, řemeslnických tovaryšů a kvalifikovaných rukodělníků v tiskárnách a jiných manufakturách. Ještě hluboko do druhé poloviny 19. století měla aktivita těchto skupin některé rysy stavovské výlučnosti, projevující se zřetelnou izolací od nekvalifikovaného dělnictva, tzv. proletariátu, a odporem proti přijímání většího počtu učňů. Myšlenka soudržnosti a vzájemné podpory, která vyrůstala ze starších organizačních tradic, působila však i mimo tyto skupiny kvalifikovaného dělnictva a přispívala k pozvednutí lidské důstojnosti a společenské prestiže dříve nepřívilovaných skupin obyvatelstva. Druhým zdrojem a inspirací v počátcích organizačních snah dělnictva v Táboře a okolí bylo demokratické národní hnutí, usilující o začlenění širokých vrstev do vznikající občanské společnosti. Pod tímto vlivem vznikl roku 1873 Dělnický spolek v Táboře, který sdružoval vedle dělníků různých oborů také některé samostatné živnostníky, řemeslníky a sympatizující vzdělance. Až do poloviny osmdesátých let 19. století to v Táboře a okolí byly poměrně skromné počátky, ale již v tomto raném období se dělnické hnutí projevilo jako významný kulturní a civilizační přínos při změně stavovské společnosti v novodobou občanskou společnost.

Poznámky:

¹⁾ K tomu Jiří Kořalka, Sociální konflikty v Táboře a Soběslavi v červenci 1844. Tábořský archiv 1, 1987, s. 89–94.

²⁾ „Dass sich in Folge höherer Getreidmarktpreise die Brotpreise in der k[öniglichen] Kreisstadt Tabor bisher immer in einer bedeutenden Höhe erhielten, hievon lag der Grund wesentlich darin, dass von jeder zu Markte gelangten Getreidfuhrer ein bedeutendes Standgeld zu Handen der Stadtgemeinde abgenommen und der Getreidproduzent und Händler gezwungen wurde, das nicht zum Verkaufe gelangte Getreidquantum bis zum nächsten Markttag gegen Entgelt zu deponieren. Abgesehen davon, dass der Marktferant hiedurch in der freien ungeschränkten Verfügung über sein Eigentum gehindert wurde, haben diese Einrichtungen die Marktkonkurrenz bedeutend vermindert und hiedurch die Erhöhung der Getreidepreise zum empfindlichen Nachtheile des kaufenden Publikums bewirkt. Von dem Streben durchdrungen, Ruhe und Ordnung in den Städten des unterstehenden Kreises unter der leicht entzündlichen Bevölkerung derselben zu erhalten, und zur

Erzielung derselben alle jene Ursachen zu entfernen, welche zur Störung derselben beitragen könnten, hat das k. k. Kreisamt, als dasselbe wahrnahm, dass sich in den unteren armen Klassen die allgemeine Stimme gegen die geringe Wichtigkeit des Brotes erhob, die Abgabe des Wochenmarktstandgeldes an die Taborer Stadtgemeinde als wesentliche Ursache der höheren Brottaxe vom 27ten I. M. angefangen provisorisch aufgehoben und an den Taborer Magistrat die nötige Weisung erlassen, zugleich aber auch verfügt, dass von dem genannten Tage an kein Getreideverkäufer zur Deponierung des nicht verkauften Getreides und zur Entrichtung der Depositengebühr gezwungen werde.“ SÚA Praha, ČG 1841–1855, 13/65/76, 29517/1848 (kart. 2104).

³⁾ „Die in dem hierortigen Berichte vom 18ten Mai I. J. der Kürze der Zeit wegen im vorläufigen mündlichen Einvernehmen mit dem Magistratsvorstande zur grösseren Belebung der Wochenmärkte eingeführte, Einer hohen Landesstelle zur nachträglichen hohen Genehmigung angezeigte Massregel war nicht nur in der dermal bewegten Zeit, wo insbesondere das Proletariat und dessen zu erleichternde Subsistenz zur Beseitigung jedes, nur zu leicht zu besorgenden Umsturzes aller gesetzlichen Ordnung stets unverrückt im Auge gehalten werden muss, dringend geboten, sondern stellte sich ebenso diese getroffene Verfügung zum Vorteile des Publikums als vorteilhaft heraus.“ Tamtéž, 36136/1848.

⁴⁾ České gubernium krajskému úřadu Tábor, 19. 9. 1849. Tamtéž, 47123/1849 (kart. 2104).

⁵⁾ „Angeregt von dieser Schilderung denke ich eben nach, wie schön es wäre, wenn man auch bei uns Einiges für das zu Fuss wandelnde Publikum in dieser Beziehung täte, insbesondere als es vielleicht den förmlich truppenweise ziehenden Armen nicht unerwünscht wäre, einige Kreuzer zu verdienen, und so das Nützliche mit dem – Notwendigen verbunden werden könnte...“ Bohemia (Praha), roč. 34, č. 23, 26. 1. 1861, s. 203, dopis z Tábora.

⁶⁾ K nepokojům a bouřím na Hořovicku, v Sušici a dalších místech srov. Jaroslav Purš, Dělnické hnutí v českých zemích 1849–1867. Praha 1961 (Rozpravy ČSAV, řada společenských věd, roč. 71, seš. 6), s. 63–65.

⁷⁾ SÚA Praha, PM 1860–1870, 8/15/41, ad 6251/1866.

⁸⁾ Srov. Otto Urban, Vzpomínka na Hradec Králové (Drama roku 1866). Praha 1986, s. 76–84.

⁹⁾ Petice došla sněmovní kanceláři 20. března 1866, ale teprve 18. července 1866 doporučil zemský výbor českému místodržitelství co nejrychlejší vyřízení tábořské žádosti. SÚA Praha, PM 1860–1870, 4855/1866. K odvolání stanného práva tamtéž, ad 6251/1866.

¹⁰⁾ Katastrální oceňovací operát města Tábora, datovaný 1. května 1850, uváděl mezi průmyslovými podniky ve městě jednu přádelnu vlny s deseti dělníky, deset koželužských dílen s dvaceti dělníky, čtyři jirchářské dílny, kde vedle majitelů pracovali tři dělníci, devět mlýnů s dvanácti dělníky, městský pivovar se čtyřmi dělníky a vrchnostenskou cihelnu se třemi dělníky. SÚA Praha, Duplikát státního katastru, inv. č. 8457, město Tábor, č. 13 a 26/1 (kart. 3774).

¹¹⁾ „...dass die Not im ganzen Umfange des Taborer Bezirkes mit jedem Tage steigt, dagegen die Sicherheit des Eigentums in erschreckender Weise abnimmt, da das arbeitslose Proletariat auf keine Weise Subsistenzmittel aufreiben kann.“ Correspondenz (Praha), č. 146, 21. 12. 1868, Tageschronik.

¹²⁾ SÚA Praha, PM 1860–1870, 11/53/47, 4295/1868.

¹³⁾ „Über die Erwerbslosigkeit der hiesigen sehr zahlreichen Hilfsarbeiter der Landwirtschaft habe ich unter dem 30. August Z. 1582 K. W. berichtet...“ „...dass allerdings die Erwerbslosigkeit in diesem Bezirke gross ist und dass die Not nun, wo die Vorräte nach und nach schwinden, steigen wird...“ [...] „Die öffentliche Sicherheit lässt im Taborer Bezirke wohl manches zu wünschen übrig, allein sie ist noch – so lautet die allegemeine Stimme – weit besser, als ringum in anderen Bezirken, und gegenwärtig ist eben die Jahreszeit, wo Diebstähle immer am häufigsten sind.“ Okresní hejtman v Táboře prezidiu místodržitelství, 24. 12. 1868. Tamtéž, 4415/1868.

¹⁴⁾ Tábor, roč. 6, č. 23, 5. 6. 1869, s. 95, Železniční zprávy.

¹⁵⁾ Srov. Jaromír Kořák, Vylidňování jižních Čech. Studie demografická. Praha 1929.

¹⁶⁾ K tomu Vladimír Vančata, Počátky průmyslu na území okresu Tábor do roku 1914. Tábořský archiv 1, 1987, s. 96.

¹⁷⁾ Ministerstvo financí vrchnímu hornímu úřadu v Příbrami, 19. 11. 1854 (pozdější opis). Husitské muzeum Tábor, Písemná pozůstalost Richarda Hrdličky, inv. č. 245/6.

¹⁸⁾ Horní hejtmanství v Kutné Hoře řediteli tábořského těžářstva Františku Pettrichovi, 4. 9. 1856. Tamtéž, inv. č. 245/18.

¹⁹⁾ Vančata, Počátky průmyslu, s. 98.

- 20) Srov. Kořalka, Sociální konflikty, s. 90. Podle zpráv obchodní a živnostenské komory v Českých Budějovicích se tato situace do šedesátých let 19. století výrazně nezměnila.
- 21) Státní okresní archiv (dále SOKA) Tábor, OÚ Tábor 1848–1914, 8/5/36, 5395/1863, koncept sdělení pro městskou radu v Táboře, 4. 8. 1863 (kart. 210).
- 22) Tamtéž, 6475/1863, městská rada okresnímu úřadu v Táboře 14. 9. 1863. Srov. František Cirkovský, Výlety tovaryšům přísně zakázány. Palcát (Tábor), roč. 20, č. 35, 30. 8. 1978, s. 3.
- 23) K tomu Jan Muk, Alois Landfras, probuzenecký knihtiskař a jindřichohradecký starosta. Jindřichův Hradec 1947.
- 24) Stručný životopis srov. Jiří Kořalka, Vznik tábořského muzea roku 1878, Tábor 1978, s. 39–40. Nekrology srov. Český jih, roč. 15, č. 41, 8. 7. 1887, s. 2, Úmrtí: Tábor, roč. 24, č. 28, 9. 7. 1887, s. 2, Jan Karel Frank.
- 25) Veleslavín (Praha), roč. 1, č. 12, 15. 3. 1864, sl. 117, Zprávy a dopisy. Redakce připojila k Frankovu oznámení svůj komentář: „Přátí jest, aby podobným místním časopisům dostávalo se odběratelů nejen v okolí, nýbrž aby nalézaly předplatitelů i v širších kruzích naší vlasti, což pro levnou cenu snadno může býti. Taktéž i spolupracovníků mělo by se vždy více zúčastnit při listech mimo Prahu vycházejících. V žádné besední místnosti, v čtenářském spolku, obecní knihovně atd. neměly by tyto listy scházeti, an obsahují téměř denní kroniku všelikých zájmů společenských.“
- 26) Veleslavín, roč. 1, č. 24, 15. 9. 1864, sl. 299 („všecky závody, kdežto časopis náš ‚Veleslavín‘ svých čtenářů čítá“), sl. 300 (časopis Tábor).
- 27) K tomu Karel Krunert, Typografická organizace v Čechách. Praha 1910; Purš, Dělnické hnutí, s. 102–103.
- 28) Cyril Horáček, Počátky českého hnutí dělnického. 2. vyd. Praha 1933 (Rozpravy České akademie věd a umění I–19), s. 44–45.
- 29) Srov. Zdeněk Šolle, K počátkům dělnického hnutí v Praze. ČSČH 5, 1957, s. 675–680.
- 30) Tábor, roč. 5, č. 33, 19. 12. 1868, s. 139, Zprávy domácí a z venkova.
- 31) Tábor, roč. 6, č. 8, 20. 2. 1869, s. 33, Slavia, podpis: o.
- 32) Tábor, roč. 6, č. 17, 24. 4. 1869, s. 68, Z Prahy, podpis: T.
- 33) Tábor, roč. 6, č. 13, 27. 3. 1869, s. 54, Z Prahy, podpis: K–t.
- 34) Tábor, roč. 7, č. 13, 26. 3. 1870, s. 3, Potravní spolek v král. městě Táboře.
- 35) Tábor, roč. 7, č. 14, 2. 4. 1870, s. 3, Potravní spolek; č. 18, 30. 4. 1870, s. 2, Prozatímní výbor.
- 36) Prodej byl zahájen koncem října 1871. Tábor, roč. 9, č. 45, 9. 11. 1872, s. 3, Provolání.
- 37) SÚA Praha, ČM 1856–1883, 30/6/3553; Tábor, roč. 9, č. 43, 26. 10. 1872, s. 2, Zprávy domácí a z venkova.
- 38) „Die Stadt Tábor hat bis auf die Gegenwart der für die gegenwärtigen Zeitumstände unentbehrlichen Kommunikationsmitteln entbehrt, und war derselben daher benommen sich industriell zu entwickeln, und musste hinter anderen Städten gleicher Grösse bedeutend zurückbleiben, was natürlicher Weise eine Verarmung nach sich ziehen musste. Die unmittelbare Folge davon ist, dass sowohl in der Stadt als auch in deren nächsten Umgebungen mehr als zwei Dritteile arme Bevölkerung lebt, welche auf Taglohn gewiesen, Jahr aus Jahr ein zu tausenden nach Gegenden zieht, woselbst sie um äusserst geringen Verdienst ihre körperlichen und gesunden Kräfte für Arbeit vermieten.“ SOKA Tábor, AMT 1848–1914, I/1/37/1871, 3895/1871 (kart. 29/V 62), městská rada v Táboře 1. 1. 1872 c. k. ministerstvu financí.
- 39) Tábor, roč. 9, č. 24, 15. 6. 1872, s. 3, Stavební ruch v Táboře.
- 40) Tábor, roč. 9, č. 33, 17. 8. 1872, s. 3, Stavba sladovny a obilní tržnice v Táboře.
- 41) Dělnické listy (Praha), roč. 1, č. 24, 20. 12. 1872, s. 233, Dopisy.
- 42) Dělnické listy, roč. 2, č. 1, 3. 1. 1873, s. 242, Domácí advokát dělnictva a listárna redakce.
- 43) Veleslavín, roč. 1, č. 11, 14. 12. 1872, s. 2, Z Tábora, podpis: -?-.
- 44) Veleslavín, roč. 1, č. 6, 30. 9. 1872, s. 2, Z Tábora.
- 45) K tomu Veleslavín, roč. 1, č. 7, 15. 10. 1872, s. 3, Drobné zprávy; Tábor, roč. 9, č. 49, 7. 12. 1872, s. 2, Ten mě řal; Veleslavín, roč. 1, č. 11, 14. 12. 1872, s. 4, Panu J. K. Frankovi, typografu v Táboře.
- 46) Veleslavín, roč. 1, č. 14, 31. 1. 1873, s. 5, Seznam příspěvků zaslaných ve prospěch bez práce jsoucích kolegů.
- 47) Příznačná byla reakce Dělnických listů na první dopis z Tábora: „Ano, je to vskutku pravda, že nikdo nechce první podat ruku tomu odevšad a ode všech odstrčenému dělnictvu, ale jeho ne-

- vzdělanosti spílají, to stále dovedou. Zapomínajíť tací pánové, že kdyby oni byli zrozeni a vychováni v těchto poměrech, co ten dělník, nebyli by o nic lepší nežli on. Pozn. red.“ Dělnické listy, roč. 1, č. 24, 20. 12. 1873, s. 233, Dopisy.
- 48) Husitské muzeum Tábor, Historická sbírka 8, Památní kniha Dělnického spolku v Táboře, založeného roku 1873, fol. 2.
- 49) Úvodní stať o vývoji spolku v letech 1873–1885 je v Památní knize napsána shodným rukopisem jako následující dvě strany o letech 1886–1887, které podepsal Jan Lang jako „čestný člen spolkový“.
- 50) Přípravná schůze, předcházející zpracování návrhu stanov Dělnického spolku v Táboře, se konala již 17. července 1873. Srov. Libuše Pastrňáková, Všeodborový spolek dělnický v Táboře 1892–1951. Inventář B/87. Tábor 1961, strojopis, s. 1.
- 51) Památní kniha Dělnického spolku, fol. 2.
- 52) Vzhledem k tomu, že tyto zaznamenané myšlenky Heřmana Baltazara Goffína byly podobné těm, které zazněly v prvním dopise z Tábora do Dělnických listů (srov. pozn. 41), nabízí se možnost, že Goffín byl autorem tohoto dopisu.
- 53) Dělnické listy, roč. 2, č. 22, 21. 11. 1873, s. 429, Z Tábora; Památní kniha Dělnického spolku, fol. 2.
- 54) SÚA Praha, ČM 1856–1883, 30/6/4105, 55247/1873.
- 55) Tamtéž, české místodržitelství okresnímu úřadu v Táboře 22. 10. 1873.
- 56) Tamtéž, ad 55247/1873, Stanovy Dělnického spolku v Táboře. Srov. tištěný exemplář stanov v knihovně SOKA Tábor, B – 610.
- 57) Památní kniha Dělnického spolku, fol. 2v.
- 58) Dělnické listy, roč. 2, č. 22, 21. 11. 1873, s. 429, Z Tábora. Německý mnohoznačný pojem „Bürger“ spojoval v sobě významy „měšťan“ a „občan“, ve většině případů se vztahoval jen na ekonomicky nezávislé osoby a nezahmoval řemeslnické tovaryše, dělníky a nádeníky.
- 59) Okresní hejtmanství v Táboře sdělilo 1. 11. 1873 zakladatelům Dělnického spolku v Táboře, že stanovы spolku byly schváleny.
- 60) Vojtěch Pravda, Heřman Goffín, Jan Lang a Martin Vítovský městské radě v Táboře, 5. 11. 1873. SOKA Tábor, AMT 1871–1914, I/1/6/1873, 3116/1873 (kart. 29/V 62).
- 61) Svědčí o tom vzak redakce: „Občanům dopisovatelům z Tábora a Brna: Nebylo možná uveřejnit, byl úplný nedostatek místa. Příště.“ Dělnické listy, roč. 2, č. 24, 19. 12. 1873, s. 446, Listárna redakce a administrace.
- 62) Dělnické listy, roč. 3, č. 1, 5. 1. 1874, s. 8, Dopisy.
- 63) SOKA Tábor, AMT 1871–1914, I/1/6/1873, 3116/1873, městská rada Dělnickému spolku v Táboře 15. 12. 1873.
- 64) Dělnické listy, roč. 3, č. 1, 5. 1. 1874, s. 8, Dopisy.
- 65) K činnosti Čtenářské besedy Tyl srov. Dělnické listy, roč. 2, č. 14, 18. 7. 1873, s. 360, Bratřím členům besedy Tyl; č. 15, 1. 8. 1873, s. 367, Zprávy z Prahy a venkova.
- 66) Srov. Dokumenty k počátkům dělnického hnutí v Čechách 1864–1874. Vyd. Květa Jechová a Soňa Klusáčková. Praha 1961, s. 353.
- 67) V širších souvislostech srov. Jiří Kořalka, Severočestí socialisté v čele dělnického hnutí českých a rakouských zemí. Liberec 1963, s. 82–84, 123–124; Zdeněk Šolle, Internacionála a Rakousko. I. internacionála a počátky socialistického hnutí v zemích bývalé habsburské monarchie. Praha 1966, s. 124–127; Karel Malý, Policejní a soudní perzekuce dělnické třídy v druhé polovině 19. století v Čechách. Praha 1967, s. 154–160.
- 68) SÚA Praha, PM 1871–1880, 8/5/1/1, 2778/1874, 3679/1874; SOKA Tábor, OÚ Tábor pres., 19/1874 (kart. 4). Srov. František Cirkovský, Jan Lang z Tábora a vznik první dělnické strany v Rakousku. Ke stému výročí sjezdu sociální demokracie v Neudorfu 5.–6. 4. 1874. Výběr z prací členů Historického klubu při Jihočeském muzeu v Českých Budějovicích 11, 1874, s. 193–194.
- 69) Neudörfelský sjezd rakouské sociálně demokratické dělnické strany. Vyd. Herbert Steiner. Příspěvky k dějinám KSČ 6, 1959, s. 115–123.
- 70) Cirkovský, Jan Lang z Tábora, s. 194.
- 71) SÚA Praha, ČM 1856–1883, 30/6/4105, 13679/1875.
- 72) Stanovy Dělnického spolku v Táboře, článek 2c. Tamtéž, ad 55247/1873.
- 73) Allgemeines Reichs-Gesetz- und Regierungsblatt für das Kaisertum Österreich, Wien 1850, s. 1976–1977, č. 454 sbírky, § 8.

⁷⁴⁾ SÚA Praha, ČM 1856–1883, 30/6/4105, 13679/1875, okresní hejtmánství v Táboře českému místodržitelství 8. 3. 1875.

⁷⁵⁾ Tamtéž, české místodržitelství okresnímu hejtmánství v Táboře 23. 3. 1875 (koncept).

⁷⁶⁾ Památní kniha Dělnického spolku, fol. 2v.

⁷⁷⁾ SÚA Praha, ČM 1856–1883, 30/6/4105, ad 54357/1876.

⁷⁸⁾ Tamtéž, 54357/1876, české místodržitelství okresnímu hejtmánství v Táboře 28. 10. 1876 (koncept).

⁷⁹⁾ Památní kniha Dělnického spolku, fol. 4–5.

⁸⁰⁾ Okresní četnické velitelství v Táboře hlásilo 2. 6. 1878, „dass die Zeitschriften ‚Budoucnost‘ und ‚Pravda‘ im Marktflücke Jistebnitz, ‚Dělnické listy‘ und ‚Dělnické noviny‘ in Tabor gehalten werden; von wem, wollte am hiesigen Postamte niemand wissen, ebensowenig konnten auf einem andern Wege die Pränumeranten dieser Zeitschriften namentlich erforscht werden“. Podobně označoval velitel četnické stanice v Mladé Vožici 26. 5. 1878, že mu na poštovních úřadech „ohne spezielle Aufforderung jede Auskunft entschieden verweigert wird, dass sie Amtskorrespondenzen nicht verraten dürfen“. SOKA Tábor, OÚ Tábor pres., 39/1878 (kart. 5).

⁸¹⁾ Tamtéž, 15/1880 (kart. 5), okresní hejtmánství v Táboře prezídiu českého místodržitelství 11. 5. 1880 (koncept).

⁸²⁾ Srov. Zdeněk Šolle, Dělnické stávky v Čechách v druhé polovině XIX. století. Praha 1960, s. 206, č. 13.

⁸³⁾ Dohodnutý ceník, který stanovil zvýšenou mzdu za jednotlivé sazečské a tiskařské práce, vstoupil v platnost od počátku července 1872. Jan Ev. Vondruška, Stručný přehled činnosti Ústředního spolku Typografická beseda v Praze od roku 1862 až do roku 1887. Praha 1887, s. 109. Ceník byl v platnosti do roku 1890. Krunert, Typografická organizace v Čechách, s. 46–47.

⁸⁴⁾ Veveřlavín, roč. 6, č. 1, 11. 1. 1878, s. 4–5, Venkovským kolegům.

⁸⁵⁾ Veveřlavín, roč. 6, č. 23, 13. 12. 1878, sl. 187–188, Vzorek stanov.

⁸⁶⁾ Veveřlavín, roč. 7, č. 10, 23. 5. 1879, sl. 77, Do Budějovic.

⁸⁷⁾ Veveřlavín, roč. 9, č. 8, 22. 4. 1881, s. 3, Typografický světozor.

⁸⁸⁾ Veveřlavín, roč. 8, č. 6, 27. 3. 1880, s. 2, Typografický světozor.

⁸⁹⁾ Veveřlavín, roč. 8, č. 8, 23. 4. 1880, s. 3, Z Tábora, podpis: -r-; č. 9, 14. 5. 1880, s. 3, Z Tábora, podpis: -r-.

⁹⁰⁾ Zápisné mělo být stanoveno na 2 zlaté, týdenní příspěvek 20 krejcarů, podpora v nemoci 5 zlatých týdně první tři měsíce, 2 zlaté 50 krejcarů další tři měsíce.

⁹¹⁾ Redakce Veveřlavína odpověděla do Českých Budějovic: „Pokud je nám známo, očekávali i táborští kolegové toužebně podnět od Vás, avšak marně; pročťž přikročili k dílu tomu sami. Ubezpečujeme, že se jim nejednalo o prionitu, nýbrž o věc, a byli by se rádi většinu jihočeských kolegů podrobili.“ Veveřlavín, roč. 8, č. 10, 29. 5. 1880, s. 4, Listárna.

⁹²⁾ Tamtéž, s. 2, Typografický světozor.

⁹³⁾ „Z Tábora. Památce Jiřího Melantricha ‚Sláva!‘ Jména jeho čest po vši zemi. Typografové táborští.“ Veveřlavín, roč. 8, č. 22, 27. 11. 1880, s. 3, Slavnost Melantrichova v Praze.

⁹⁴⁾ „Typografové táborští“ pořádají dne 19. února t. r. první vínek svůj ve prospěch ‚Ústřední matice školské‘ v prostorných místnostech hostince pana J. Kamberského u ‚Zlaté koruny‘. Český jih, roč. 9, č. 18, 28. 1. 1881, s. 7, Provolání.

⁹⁵⁾ „Zajisté divně by se pan pisatel na nás podíval, kdybychom jej byli chtěli kantorovat při rážení jihočeského typografického spolku, při němž tolik organizátorského ducha osvědčil, že jej nedovedl ani v život uvést.“ Veveřlavín, roč. 10, č. 3, 10. 2. 1882, s. 3, Kurzívové náhledy.

⁹⁶⁾ Veveřlavín, roč. 9, č. 8, 22. 4. 1881, s. 3, Typografický světozor; roč. 10, č. 10, č. 7, 18. 4. 1882, s. 3, Řádná valná hromada. Při svém vstupu do ústředního zemského spolku měla českobudějovická skupina sedm členů a 220 zlatých jmění.

⁹⁷⁾ Při vstupu do Typografické besedy museli řádní členové zaplatit zápisné 15 zlatých (pokud zaplatili 5 zlatých při vstupu do učení a 5 zlatých při vyučení, hradili jen zbývající 5 zlatých). Týdenní příspěvek pro pražské typografy činil 55 krejcarů, pro venkovské členy 45 krejcarů, ale v tomto případě neměli mimopražští členové nárok na podporu v nezaměstnanosti. Janu Langovi, který si stěžoval, že požadovaný příspěvek je příliš vysoký, a navrhoval jeho odstupňování podle místních podmínek, odpověděla redakce Veveřlavína: „Myslili jsme, že táborští kolegové mají více dobré vůle pro společnou věc; z dopisu výše zmíněného však zřejmo, že by rádi zúčastnili se vynikajícím způsobem veliké věci typografické, jen kdyby to nic nestálo!“ Veveřlavín, roč. 10, č. 3, 10. 2. 1882, s. 3, Kurzívové náhledy.

⁹⁸⁾ Čeněk Farkač v projevu na valné hromadě Typografické besedy v Praze 9. 4. 1882: „Zvláště však považuji za svou povinnost zmíniti se zde též o nejzarputilejších protivnicích spolku ústředního, totiž o pánech z Tábora, kteříž na zdvořilé vyzvání naše, by k ústřednímu spolku přistoupili, nenalezli žádné jiné odpovědi, nežli že výbor ústřední celou spoustou urážek zahrnuli. Nečekávali jsme skutečně, že snaha naše soustřediti všechny typografy v Čechách pod jeden prapor setká se v českém městě Táboře s takovou fanatickou opozicí; a nemohu skutečně jinak, než vysloviti tuto své politování nad zaslepeným jednáním pánů z Tábora.“ Veveřlavín, roč. 10, č. 7, 18. 4. 1882, s. 2, Řádná valná hromada.

⁹⁹⁾ „Jest nám to sice velice zatěžko platiti tak značný příspěvek týdně, zvláště za poměrů nynějších, avšak když to jinak vskutku nejde, i tuto oběť přineseme, která aspoň dobré následky míti bude; neboť co má kolega takto osamocený, který k žádnému spolku nenáleží? Vystaven jest jistě všem nehodám, aniž by někde měl ochrany a podpory. Poznal jsem, kterak jest prospěšným vědomím, že spolek o členy své se stará ve všech případech, kteréžto vědomí činí zajisté každého pak spokojenějším a práci své oddanějším.“ Veveřlavín, roč. 10, č. 15, 11. 8. 1882, s. 3, Z Tábora.

¹⁰⁰⁾ Veveřlavín, roč. 10, č. 15, 11. 8. 1882, s. 4; č. 16, 25. 8. 1882, s. 4; č. 17, 9. 9. 1882, s. 4, Z ústředního výboru; č. 19, 13. 10. 1882, s. 7, Kontrolní přehled. První filiálka v Budějovicích, a podobně v dalších číslech.

¹⁰¹⁾ Krunert, Typografická organizace v Čechách, s. 262–263.

PŘÍCHOD KONGREGACE TĚŠITELŮ BOŽSKÉHO SRDCE NA KLOKOTY

Květa Kořalková

Poutní kostel Panny Marie Klokotské uprostřed klokotského kláštera byl po své přestavbě na počátku 18. století ve vlastnictví řádu benediktinů, kteří jej později prodali tábořské obci.¹⁾ Duchovní správu Klokot obstarávalo tábořské děkanství, zatímco obec města Tábora měla pečovat o údržbu a opravu staveb. V kronice děkanského úřadu v Táboře se dochoval prosebný list tábořského děkana Františka Fridricha (1876 – 1944), kterým se obrátil k tábořské veřejnosti s výzvou o pomoc a finanční podporu na opravy Klokot. Podle tohoto dopisu tábořská městská rada „přikročila k důkladné a všeobecné úpravě klokotského kostela“ tím, že uvolnila určitou částku z městského rozpočtu. Ohlas byl poměrně velký a děkan Fridrich v kronice za rok 1932 zaznamenal.²⁾

„V lednu [1932] opraveny oltáře a lavice v Klokotech – rozeslány ředitelstvím muzea žádosti na rodáky tábořské a klokotské o příspěvky na opravu v Klokotech – dosud se sešlo na sbírkách soukromých do 1. 2. 1932 asi 20 000 Kč.“

1. Zájem kongregace Těšitelů o Klokoty

V tíživé situaci na vrcholu světové hospodářské krize, kdy také finanční prostředky města Tábora byly omezené, projevil o Klokoty zájem vedoucí představitel kongregace Těšitelů Božského srdce s hlavním sídlem v českém prostředí Vídně. Tato mužská kongregace, založená roku 1922, ale sahající svými kořeny až do období první světové války, se snažila působit na širokou veřejnost v katolickém duchu a vyvíjela humanitární činnost. Členové–kněží se zabývali převážně duchovní správou, členové–laikové vedli hospodářství v jednotlivých domech kongregace. Základní organizační jednotkou byly domy ve vhodných místech, v čele každého domu stál superior. Domy v určitém administrativním celku se sdružovaly v provincii, v jejímž čele byl provinciál. Generální superior (představený) celé kongregace měl své sídlo ve Vídni a byl současně rektorem českého kostela ve Vídni.³⁾

Podle svých statut, schválených Apoštolskou stolicí roku 1922, odvozovala kongregace Těšitelů Božského srdce svůj název od posledních chvil Ježíše Krista před zjetím na Olivetské hoře v Getsemanské zahradě, kde byl všemi opuštěn, urážen lidským hříchem, nevděkem, neuctivostí, svatokrádeží a lhostejností. „Tímto steskem dojata, touží mnohé lidské srdce potěšiti Spasitele v jeho opuštěnosti na hoře Olivetské, na kříži a ve svatostánku, poskytnouti jemu nějakou náhradu za všechny tyto urážky a státi se smírnou obětí za hříchy vlastní a jiných“,⁴⁾ psalo se v českém znění statut. Proto se nová kongregace přihlásila ke svému poslání poskytovat duchovní i hmotnou útěchu nemocným, opuštěným a chudým, přednostně mezi českými krajany v zahraničí, mezi nimiž konala misijní činnost.

P. Josef Jan Litomiský (1888 – 1956), zakladatel kongregace a „generál Těšitelů Božského srdce“, jak se podepsal na obsáhlém třístránkovém dopise tá-

borskému děkanu Františku Fridrichovi z 15. října 1933, se narodil v Hořiněvsi ve východních Čechách,⁵⁾ ale k Tábořsku, zejména ke Klokotům, měl blízký vztah. Prožil dětství se svými rodiči v Plané nad Lužnicí a na Klokoty chodíval nejen jako školák, ale i jako pražský bohoslovec. Z dopisu vyplývá, že P. Litomiský navštívil Klokoty zřejmě v létě 1933 a že ho přitom doprovázeli někteří členové kongregace Těšitelů, sídlící ve Vídni.⁶⁾

„Vysocedůstojný pane děkane.

Nevim, jestli se ráčíte posud na mne pamatovati – tolik již let uplynulo, co jsme se viděli naposledy. Moji rodiče byli dlouhá léta v Plané nad Lužnicí a já jako bohoslovec (pražský) nejednou jsem se s Vámi setkal v Táboře o prázdninách. Jsem nyní generálním představeným Těšitelů Božského srdce ve Vídni a dosud rektorem českého kostela na Rennwegu. Nebyl jsem již dva roky v Plané na hrobě svých dobrých rodičů – až letos zase jsem na tři dny dojel do mé vlasti s několika spolubratry – měl jsem rekviev v Plané a zajel jsem do Tábora k Vám, ale nebyl jste doma, čehož velmi lituji. A nyní upřímně dovoluji si Vás poprositi o radu a pomoc v této záležitosti. Již jako student a bohoslovec putoval jsem o prázdninách každou sobotu do Klokot k Matce Boží, a co jsem se stal řeholníkem, tím více jsem vzpomínal na Klokoty.

Vy, veledůstojný pane, nejlépe mi můžete dáti informace a radu i pomoc, dovolím-li se Vás co nejuctivěji prositi, abyste mi pomohl, aby naše řehole mohla se starati o Klokotskou Pannu Marii. Posud nikomu jsem se o tom nezmínil, a v první řadě obracím se k Vám. K informaci o naší řeholi: ‚Těšitelé z Getsemane‘ dovoluji si toto sděliti. Řehole naše vznikla při českém chrámu Páně ve Vídni na svátek Sedmibolestné Panny Marie roku 1922. Existuje tedy 11 let. Je to řehole základem i účelem slovanská. Vnitřním úkolem je smír Božskému srdci 1) adorací (stálou), 2) návštěvou nemocných, 3) misie a působením (pastorací) Slovanů, kteří mimo vlast žijí, 4) modlitbou za umírající a trpící (Getsemani).

My sami jsme posud o nás nic nepsali, ale kupříkladu dr. Alfréd Fuchs v Lidových listech a některých moravských listech psal o nás – Bohu díky – velmi sympaticky. Ve Vídni máme dva kláštery – při českém chrámu Páně na Rennwegu a za Vídní noviciát. Na Slovensku máme od roku 1927 nejstarší poutní místo nejen Slovenska, nýbrž i bývalého celého Uherska – Mariatál, údolí Mariánské při Bratislavě. Máte-li snad při ruce knihu od Isidora Vondrušky Životopisy svatých – vydal Kuncič 1931, tam na stránce 308–309⁷⁾ ve stati o unionismu (Strossmayer, Solovjev, Stojan) je také stručný a výstižný článek o naší řeholi, který těmito slovy končí: „Po čem horoval dr. Stojan, kněz nadšený pro misijní činnost mezi Slovany, stalo se skutkem. Těšitelé hodlají převzít duchovní správu ve Francii, v Porúří a jinde.“

Není cílem mého listu vypisovati Vám křížovou cestu, kterou jsem musel při zakládání a i později projíti, ale jistě jsem zkusil mnoho. Doufám též, že dobrotivě porozumíte, proč tak lnu k Čechám, k Plané, Táboru, Klokotám, když se mi nabízí tolik pole činnosti jinde. Milí bratři, zvláště co byli se mnou v Klokotech, velmi se modlí, aby vše dobře dopadlo. – Máte-li, veledůstojný pane, snad s Klokoty jiné plány, nebo jsou-li už in fieri, přece laskavě mi co nejdříve odpovězte, já musím totiž jednoho kněze poslati na misie do Francie, jednoho do Rumunska. A tento týden musím věc vyřídit, prosím Vás tedy co nejuctivěji o laskavou odpověď, mám-li se o Klokoty ucházeti či ne. Hotových kněží nás je 10, bohoslovců 10, kleriků 16 – potom bratři laici a kandidáti – dohromady na 80. Je to velká, velmi velká starost, ale i velká radost, když jsme s ničím začali, a v chudobě žijeme a jsme spokojeni. Přikládám několik obrázků z našeho chrámu Páně z Vídně.

Do Vašich modliteb se uctivě poroučí a o laskavou brzkou odpověď snažně prosí zcela oddaný v Kristu

P. Josef Jan Litomiský,
Generál Těšitelů B. S.
Wien III, Rennweg 63

Ve Vídni, 15/X 33.

Dovoluji si ještě přidati, že společně s Palestýnským spolkem v Brně hodláme v Jeruzalémě blízko hory Olivetské postavit malý klášter s kaplí se stálou adorací za náš národ. Pole už je vyhlédnuté, a sám náš československý konsul koupí vyjednávací.“

Podle názoru Josefa Jana Litomiského mohl právě tábořský děkan pomoci v tom, aby se Těšitelé Božského srdce usadili v Čechách a právě na Klokotech. V soukromém archivu děkana Františka Fridricha nejsou uloženy jeho odpovědi, ale z repliky v dopise P. Litomiského z 5. února 1934 lze vyčíst, že odpověď děkana Františka Fridricha nebyla zřejmě okamžitá a nebyla ani příliš příznivá. Určitě se na této skutečnosti odrazilo i to, že příchodem Těšitelů mohla vzrůst jistá konkurence v duchovní správě města Tábora a jeho bezprostředního okolí a že tím mohly být kráceny příjmy děkanátu. Naznačují to i poznámky na okraji druhého dopisu P. Litomiského o výši podílu štóly apod. Tento dopis však svědčí o tom, že děkan Fridrich vyjádřil ve své odpovědi podmíněný souhlas s možným působením Těšitelů na Klokotech. Opět rukou psaný dopis Josefa Jana Litomiského z 5. února 1934 zněl:

„Veledůstojný pane děkane.

Ani nevíte, jak mne bolelo, že Jste mi psal: ‚celou noc jsem nespal‘ – že máme přijít do Klokot. Jen s Vaším předcházejícím souhlasem žádal jsem o Klokoty – a mým vroucím přáním je, abyste svou známou dobrotu ukázal i naší mladé slovanské řeholi – a měl laskavý ohled nejen na potřeby duchovní správy, nýbrž i na způsob, jakým můžeme dle pravidel naší řehole v Klokotech pracovat.

Buďte tedy tak laskav, veledůstojný pane děkane, a pošlete nejdůstojnější konzistoři náčrt ujednání (dle Vašeho mínění) a nebo snad ještě lépe, určete sám laskavě den nebo dva, oznamte mi, kdy bych mohl do Tábora a do Klokot, a potom se dohodneme. Myslím, že by pro Vás i pro nás bylo nejlépe, kdybychom na zkoušku omezili svou činnost na Klokoty a Radimovice (školy, oddávky, pohřby, zaopatřování) – a v Táboře byli k dispozici pro zaopatřování nemocných ve městě i v nemocnici.⁸⁾ Kromě nadace pro Klokoty a případnou odměnu za vyučování nechtěli bychom ani ze strany státu ani z děkanského úřadu (samo sebou) žádného platu. Tak by bylo nejlépe. Vám by ubyla starost s Klokoty a Radimovicemi, a se zaopatřováním. A tím by Vám přece (bez krácení příjmů) bylo, pane děkane, také pomůženo. Tábor je Váš – a naše by byly Klokoty. Ale znova připomínám, že bez domluvy s Vámi a schválení biskupským úřadem nic sám nerozhoduju. Co se týká oprav:⁹⁾ něčím jistě bude moci patron přispěti, ostatní opatříme sami. A kdyby teď ani haléře pro opravy nebylo – snad bude později. Opravy nutné – alespoň vybělení by konečně bratři sami dovedli. Pro školy je sil katechetických jistě dosti, seminář se plní, a ani by nebylo dobře – pro dobrý poměr mezi děkanským úřadem a klášteřem, aby řeholní kněz byl kaplanem,¹⁰⁾ zvláště když našim dovolím skládati maturitu až asi za pět let. Znova a znova předem osvědčuju: nejmíce mi záleží na dobré shodě s Vámi. A vy Jste, veledůstojný pane děkane, slíbil, že mým řeholním spolubratřím budete dobrým otcem. – Je samozřejmě, že například o prázdninách Vás rádi i delší dobu zastoupí, když budete to žádat.

Sám navrhuje, abychom až v létě začali. To by mi bylo trochu pozdě. Ať raději dříve přijdou (co nejdříve) – zařídí se pomalu a připraví na léto, kde snad může již s více poutníky počítati. Prosím, abyste laskavě souhlasil s převzetím Klokot mezi 20. – 24. březnem. Předtím by přišli bratři laici, aby potřebné v domě zařídili. A teď ještě opakují uctivý dotaz: Kdy mohou si přijít Klokoty prohlédnouti?

Za všecku Vaši laskavost, veledůstojný pane děkane, Vám srdečně děkuji, Vám hodně zdraví na Pánu Bohu vyprošuji a zůstávám Vám upřímně oddaný

P. Josef Jan Litomiský.

Ve Vídni, 5./II. 1934. ¹¹⁾

Nástup řeholníků Těšitelů na Klokoty byl vyřízen – i když ne v březnu 1934 – zřejmě i s městskou správou. To určitě byl z hlediska děkanátu zanedbatelný problém, protože děkan Fridrich byl významným členem městské rady. Proto také v pořadí třetím dopise P. Litomiský už požádal o vyhotovení smlouvy. Za upozornění stojí zmínka o tom, že se o příchod Těšitelů už zajímal místní tisk, což zřejmě P. Litomiského značně překvapilo. Dopis povytče informační na-

vrhoval výměny dopisů mezi P. Litomiským a děkanem Fridrichem a byl psán 15. dubna 1934 ve Vídni:

„Veledůstojný pane děkane.

Děkuje Vám srdečně za Váš milý list, dovoluji si toto sdělit:

1) Jsme všichni příslušníky republiky československé.

2) Od založení řehole roku 1922, a já osobně již od roku 1917, pracujeme pro naše krajany ve Vídni a v Rakousku.

3) Bude-li možno, abych uvolnil oba kněze a všechny bratry Čechy, rád tak učiním; jinak z kněží jeden by byl Čech, druhý Slovák, který česky káže i zpovídá a v duchovní správě ve Vídni nebo ve Francii krajanů našich se ujímal. Ostatně správu kláštera bych asi několik měsíců sám si ponechal.

4) Pomáháme našim krajanům i tím, že učíme náboženství na školách Komenského, a jak jsem ústně již oznámil, jsme ochotni i náboženství v našem novém působišti vyučovat.

Prosím, abyste, veledůstojný pane, mi laskavě poslal návrh smlouvy. – Zajímá mne, kdo a jak informuje noviny.

Do Vašich modliteb sebe a celou kongregaci odporučí a Vám, veledůstojný pane děkane, hodně pevně zdraví na Pánu Bohu přeje Váš oddaný v Kristu

P. Josef Jan Litomiský

Ve Vídni, 15/IV 34.“

2. Příchod Těšitelů na Klokoty

Dne 8. července 1934 přišli první členové kongregace Těšitelů Božského srdce na Klokoty a okamžitě se ujali své práce. V kronice děkanátu v Táboře je této události věnována značná pozornost v rámci roku 1934:¹²⁾

„8. 7. Zavítali do Klokot členové kongregace Těšitelů z Vídne, kteří již v únoru vyjednávali se zdejší děkanem o převzetí duchovní správy v Klokotech. – V dohodě s biskupskou konzistoří usadili se na Klokotech noví správci Panny Marie Klokotské. V nepřítomnosti děkanově, který dlel v tu dobu v lázních Karlových Varech, uvedl je do nového sídla veledůstojný pan Jaroslav Šebesta, kooperátor zdejší. Tak opuštěné Klokoty dočkaly se opět svých opatrovníků. Dostavili se dva kněží a čtyři bratři, uvítání byli způsobem slavnostním za přítomnosti osadníků nejen klokotských, ale i tábořských, takže svatyně klokotská byla přeplněna. – Je naděje, že se přičiní, aby povznesli znovu slávu poutního kostela v Klokotech, již požíval v letech dřívějších. Smlouva s nimi dojednána byla ta, aby vedli duchovní správu, jeden z nich kaplanem rezidenčním a druhý superiorem. Tak Fra P. Method Petrák a Fra Alois M. Matulík (Slovák – Moravan) ujali [se] opuštěného místa a s pomocí Boží a za přispění Bl. Panny Marie Klokotské začali působit ve prospěch duší osadníků zdejších. – Do nového sídla jdou s radostí – s nadšením. Dej Pán Bůh, aby jak začali, tak pokračovali ku cti a slávě Boží, ku zvelebení Rodičky Boží Bl. P. Marie Klokotské a ku spáse duší jim svěřených.“

V letech 1934–1940 je to jediný zápis o Těšitelích v děkanské kronice. Působení římskokatolické církve ve městě Táboře a na Klokotech šlo přece jen souběžně. Duchovní činnost příslušníků kongregace Těšitelů, které se ujali hned po svém přestěhování na Klokoty, potvrzuje přímo i poslední z dochovaných dopisů P. Litomiského v archivu děkanského úřadu v Táboře. Je velmi stručný, ale svým obsahem hutný. Dopis byl psán 20. srpna 1934:

„Veledůstojný pane děkane,

z lístku, který jste mi poslal, i ze zpráv milých bratří z Klokot upřímně se raduji a opravdu ze srdce Vám za Vaše přátelské jednání děkuji. Pán Bůh zaplat.

Co se týče vyučování souhlasím, jak mi milý P. superior psal, jenom on sám (P. Metod) zatím až vyučování nepřijímá, poněvadž musí opět na misie – tentokrátě asi do Belgie. To ale vyjednáám,

až přijedu tento týden do Tábora. V jeho nepřítomnosti jiný náš kněz by v Klokotech vypomohl. Alespoň jsem tomu tak rozuměl, že se jedná o Starý Tábor, a to by milý P. Alois zastal.

Jsem Vám v Kristu vždy oddaný s uctivým pozdravem

P. Josef Jan Litomiský.

Ve Vídni, 20/VIII 34."

3. Kdo byli členové kongregace Těšitelů na Klokotech

Dne 8. července 1934 přišli na Klokoty mj. členové kongregace Těšitelů P. Metod Petrák jako superior a P. Alois M. Matulík jako jeho zástupce. V prvních letech pobytu Těšitelů na Klokotech nevzniklo zvláštní napětí v Táboře a okolí, ale značně stouplo po úspěšných tisícových poutích k Panně Marii Klokotské v roce 1936. Tehdy se rozpoutala tisková kampaň proti činnosti Těšitelů.¹³⁾ S odvoláním na veřejné mínění ve městě byla přítomnost Těšitelů na Klokotech předložena na zasedání městského zastupitelstva v Táboře s tím, že tábořská obec měla jedinečně právo spolu s tábořským děkanstvím ustanovovat kaplany na klokotský kostel.¹⁴⁾

Hlasy na veřejnosti i v tisku, že na Klokotech se dějí „nekalé“ věci, vedly i tábořskou četnickou stanici k tomu, že zjišťovala přesný stav příslušníků kongregace. Ve svém sdělení okresnímu úřadu v Táboře z 18. září 1936 zaslala četnická stanice seznam osmi členů kongregace:¹⁵⁾

P. Methoděj Petrák, nar. 23. 9. 1907 v Bojně, okres Topolčany, řádný kněz a superior, nyní ve Francii

P. Alois Matulík, nar. 27. 5. 1905, Velký Bílovec, okres Hodonín, řádný kněz, zástupce superiora

P. Alfons Nikoleny, nar. 1909 v Bojně, okres Topolčany, řádný kněz

Fra. Svorad Horný, nar. 12. 1. 1901, Plavecké Podhradí, okres Malacky, řádný bratr

Fra. Bohumil Pindák, nar. 1. 12. 1902, Štítně, okres Uherský Brod, řádný bratr

Fra. Jindřich Surala, nar. 2. 2. 1900, Velké Karlovice, okres Vsetín, řádný bratr

Fra. Augustin Nagy, nar. 16. 7. 1912, Malá Hradná, okres Bánovce, řádný bratr

Fra. Gerhard Jozef Krajčírovič, nar. 10. 4. 1908, Biksard, okres Trnava, řádný bratr

Z osmi uvedených jmen Těšitelů pocházelo pět příslušníků kongregace ze Slovenska a tři z jihovýchodní Moravy. Superior Metod Petrák se z misie ve Francii zřejmě už na Klokoty nevrátil, ale odjel zpět do Vídně a jako krajan-re-emigrant se po druhé světové válce vrátil do Československa.¹⁶⁾ Jeho nástupcem se stal P. Alois Matulík, který z Klokot odešel pravděpodobně v roce 1939.¹⁷⁾

Ještě po listopadu 1936 podala četnická stanice v Táboře vyjádření k činnosti Těšitelů na Klokotech a uvedla, že všichni jsou českoslovenští státní příslušníci, „mravně zachovalí“ a „ve věcech náboženských jsou všichni horlivě činní“.¹⁸⁾

4. Péče o Klokoty jako stavební památku

Vysoko ceněnou činností kongregace Těšitelů Božského srdce na Klokotech bylo jejich úsilí o zvelebení kláštera a kostela na Klokotech. Podle dochovaných materiálů, ale zejména podle výsledků jejich několikaleté práce se Kloko-

ty „posléze po roce 1934 zastkvěly v novém lesku“.¹⁹⁾ Snaha o řádně vedené účetnictví o opravách na Klokotech přispěla k tomu, že byla zavedena – zřejmě dodatečně – kniha veškerých oprav a zařízení, provedených na Klokotech, za působení Kongregace Těšitelů B. Srdce z Gethsemane.²⁰⁾

Kniha je rozdělena do osmi samostatných kapitol, které jsou od sebe odděleny několika prázdnými listy. Vzadu knihy je uveden obsah. Opravy provedené v kostele – 1–2, opravy provedené v ambitech – 41–42, Opravy provedené v kaplích. Kaple sv. Vojtěcha – 61–62, Kaple sv. Jana Nepomuckého – 65, kaple sv. Vavřince – 69, Kaple sv. Anny – 73–74, Kaple Růžencová – 77, Kostelní inventář – 101–102.

Zápisy zahrnují období od 19. října 1934, kdy je první zápis o zavedení elektrického osvětlení klokotského kostela městskou elektrárnou v Táboře, za což bylo zapláceno 14 500 Kč. Poslední zápis pak v oddíle Kaple sv. Anny a Kaple Růžencová z 10. července 1937 končí obecným konstatováním Různá běžná vydání. Hlavní opravy a úpravy celého areálu klokotského kláštera byly tedy soustředěny do let 1935–1936 a podílely se na nich různé tábořské firmy (stavební, truhlářské i zámečnické), z pražských zejména pozlacovač František Jirásek a řezbář Karel Frischholz. V kostelním inventáři jsou poslední dva zápisy z 3. srpna 1936 (Státní a papežské vložky – 193 Kč a zhotovení slavobrány za 80 Kč). Závěrečná „Bilance veškerých oprav a zařízení provedených v Klokotech – 1934–1937“ zůstala prázdná. Všechny zápisy jsou psány jen jedním rukopisem, jen několik málo je dopsáno rukopisem jiným. Každý oddíl je krásně kaligraficky nadepsaný a každý zápis je uveden na samostatném řádku, někdy i dost obšírně.

Vedle této knihy oprav na Klokotech se zachovaly ještě další tři knihy příjmů a vydání domu kongregace Těšitelů z let 1940 až 1944, které zachytily v jednotlivých položkách doslova každodenní život obyvatel klokotského kláštera. Jejich stravu, výdaje na oblékání, na nemocniční péči nebo výdaje za zubního lékaře, stejně jako výdaje na nové zimní boty, za úklid, praní prádla nebo opravu ponožek, částky určené ševci, případně za dopravu uhlí a dříví. Jsou tam menší částky těm, kteří museli odjet za svými povinnostmi mimo Klokoty, objeví se občas i menší částka na dar vedle pravidelných částek na dobročinné účely. V příjmech jsou zachyceny drobné částky za každodenní modlitby, šťola za pohřeb nebo svatbu. Dary věřících – vždy s uvedením jména dárce – jsou maximálně ve stokorunových částkách.

Větší pozornost si zaslouží kniha příjmů a vydání kostela na Klokotech z let 1940–1944. Ve svém článku „Československo, Bože, chraň“ jsem vyslovila názor, že oltář sv. Václava v klokotském kostele byl opravován v době bezprostředního ohrožení Československé republiky v roce 1938.²¹⁾ Zachovaná kniha oprav z let 1934–1937 vyloučila, že by kaple sv. Václava byla upravována v této době, stejně jako kniha příjmů a vydání kostela z let 1940–1944 neuvádí tyto úpravy. V době války už nebyly prováděny větší opravy, ale z vydání je zřejmé, že v polovině roku 1941 kutnohorský řezbář Bohumil Bek dokončil zpovědnici a účet vystavil 10. července 1941. V uvedeném knize jsou zachyceny čtyři splátky z pěti: 24. září 1941 – 5000 K, 31. prosince 1941 – 3000 K, 16. února 1942 – 5300 K, 3. března 1942 – 2000 K. Kutnohorský řezbář a sochař

Bohumil Bek vytvořil pro klokotský kostel sochu sv. Terezie Ježíškovy. Účet z 26. ledna 1944 zněl na 7700 K, záloha byla vyplacena ve výši 2000 K 17. října 1942, celý účet byl zaplacen 22. února 1944.²²⁾ Vzhledem k tomu, že nebyly zatím nikde objeveny knihy příjmů a vydání z let 1938 a 1939, nelze s určitostí odpovědět na otázku, kdy a kdo úpravu kaple sv. Václava prováděl a kdo byl autorem čtyř soch sv. Ludmily a sv. Anežky, sv. Cyrila a sv. Metoděje a mapy Československa v nohách sv. Ludmily a československého státního znaku v nohách sv. Anežky. Jsme blíže poznání, že to byl Bohumil Bek z Kutné Hory, když víme s určitostí, že byl autorem sochy sv. Terezie pro klokotský kostel?

5. Závěr

Původní obava tábořského děkana Františka Fridricha o možném napětí mezi děkanstvím a klokotským klášterem se nenaplnila. Svůj slib, že se postarají o Klokoty jako významné poutní místo v jižních Čechách, splnili Těšitelé Božského srdce v polovině třicátých let tak, že se to na počátku při jejich příchodu na Klokoty nezdálo ani možné. Zvelebení kláštera, modernizace a doplnění vnitřního interiéru klokotského kostela splynuly vjedno s obhajobou a prosazováním myšlenky československé státnosti, později po 15. březnu 1939 pak s účinným hájením české národní svébytnosti. Tím se činnost Těšitelů nestala jen výlučně záležitostí římskokatolické církve, ale přerostla tento rámec a stala se věcí společensky potřebnou a široce uznávanou. Do dnešních dnů jsou toho důkazem sochy sv. Ludmily a sv. Anežky České, jedné s mapou Československé republiky s českými zeměmi, Slovenskem a Podkarpatskou Rusí, druhé s československým státním znakem, v kapli sv. Václava v klokotském kostele. Zachycují tak kus pohnuté historické skutečnosti.

Poznámky

- ¹⁾ Ladislav Šotek, Mariánské Klokoty. Tábor [1992], s. 8.
- ²⁾ Římskokatolický děkanský úřad v Táboře, Farní kronika děkanského úřadu v Táboře, mezi s. 262–263 (dopis), s. 263–264 (zápis). Děkuji Msgr. Vladimíru Vyhliďkovi za umožnění studia kroniky.
- ³⁾ Ludmila Mrázková, Inventář k fondu Těšitelé Praha III. Státní ústřední archiv, Praha 1958, rkp., s. 1; Josef Svátek, Organizace řeholních institucí v českých zemích a péče o jejich archivy. SAP 20, 1970, s. 587; Luděk Jirásko, Církevní řády a kongregace v zemích českých. Praha 1991, s. 97.
- ⁴⁾ SÚA Praha, fond Těšitelé, inv. č. 14, Statuta kongregace Těšitelů z roku 1922, rkp. sešit, fol. 1v.
- ⁵⁾ Svátek, Organizace řeholních institucí, s. 587, mylně uvádí, že Josef Jan Litomiský se narodil roku 1884 na Tábořsku.
- ⁶⁾ Římskokatolický děkanský úřad v Táboře, osobní pozůstalost děkana Františka Fridricha, dopisy P. Josefa Jana Litomiského z let 1933–1934. Za upozornění na tyto dopisy děkuji P. Václavu Žitnému, emeritovanému děkanovi v Táboře.
- ⁷⁾ Opraveno zřejmě děkanem Fridrichem: 307–.
- ⁸⁾ Poznámka děkana Fridricha na okraji dopisu: „telefon sami, linka dosud není! popřípadě od Kvěcha Otomara věsti linku“.

- ⁹⁾ Poznámka děkana Fridricha: „rozvrhnout“.
- ¹⁰⁾ Poznámka děkana Fridricha: „co myslí?“
- ¹¹⁾ Nad oslovení děkan Fridrich připsal: „misie mítí nechtějí?“. Nahoře na druhé stránce dopisu: „na kongruu – podle studií – se 6 tř. 2/3 – 1/3.“ Na závěr dopisu připsal: „1/2 št. 3/8 štoly - 40%, 60%“.
- ¹²⁾ Farní kronika děkanského úřadu v Táboře, s. 278–279.
- ¹³⁾ K tomu Květa Kořalková, Československo, Bože, chraň! (Mapa Masarykova Československa v klokotském kostele). Tábořský archiv 4, 1992, s. 118–119.
- ¹⁴⁾ Státní okresní archiv (dále SOKA) (kart. 1351), 10346/1936, obec města Tábora okresnímu úřadu v Táboře 16. 10. 1936.
- ¹⁵⁾ Tamtéž, četnická stanice Tábor 18. 9. 1936.
- ¹⁶⁾ SÚA Praha, fond Těšitelé, inv. č. 12, Personalia. Metod Petrák složil externí maturitu na českém reálném gymnáziu spolku Komenský ve Vídni 7. 7. 1945.
- ¹⁷⁾ Tamtéž, Personalia, Jindřich Surala. Kongregace Těšitelů zřídila svůj další dům v Nepomuku, kde P. Alois Matulík působil a v zastoupení předsedy národního výboru v Nepomuku vydal potvrzení o národní spolehlivosti Jindřichu Suralovi. Na Klokoty se Alois Matulík vrátil roku 1968 jako kněz a zemřel 8. 4. 1985. Šotek, Mariánské Klokoty, s. 28.
- ¹⁸⁾ SOKA Tábor, OÚ Tábor (kart. 1351), četnická stanice Tábor 18. 11. 1936.
- ¹⁹⁾ Ludvík Franěk, Klokoty, 15. VIII. 1945. Tábor 1945, s. 15.
- ²⁰⁾ SÚA Praha, fond Těšitelé, knihy, inv. č. 1.
- ²¹⁾ Kořalková, Československo, Bože, chraň, s. 119.
- ²²⁾ SÚA Praha, fond Těšitelé, knihy, inv. č. 5, Kniha příjmů a vydání kostela na Klokotech 1940–1944, s. 11, 13, 17, 18, 22, 43.

VÝSLEDKY PRÁCE VE STÁTNÍCH OKRESNÍCH ARCHIVECH JIHOČESKÉHO KRAJE V ROCE 1992

Alena Fraňková

Státní okresní archivy Jihočeského kraje měly r. 1992 k dispozici 8 273 pracovních dní. Skutečně bylo odpracováno 6 599 dní. Z toho ve skupině I. - 2 492 dní, ve skupině II. - 650 dní, ve skupině III. - 2 281 dní a ve skupině IV. - 1 176 dní. Čas byl využit na 80 %.

Personální situace

V pěti státních okresních archivech Jihočeského kraje došlo v průběhu roku k personálnímu posílení. Do SOKA Český Krumlov nastoupila archivářka Hana Marková, do SOKA Pelhřimov samostatná odborná archivářka Mgr. Lenka Slavíčková a archivář Josef Slavík, do SOKA Prachatic archivářka Elfrieda Reit-zová a do SOKA Strakonice archivář Milan Hankovec. Prof. Ladislav Cihla nastoupil k 1. 10. 1992 do SOKA Písek, kde zastává funkci ředitele po dobu nepřítomnosti Mgr. Jindřišky Mošanské, která je od 1. 5. 1992 na mateřské dovolené. Pracovní poměr k 31. 3. 1992 ukončila Dana Máslíková v SOKA Český Krumlov a pracovnice SOKA Pelhřimov Zdislava Josková odešla k 16. 5. 1992 na mateřskou dovolenou.

Prostorová situace

Pět státních okresních archivů (Č. Budějovice, Č. Krumlov, J. Hradec, Prachatice a Tábor) bylo nuceno se intenzivně věnovat řešení kritické prostorové situace. Ředitelce SOKA J. Hradec se podařilo získat finanční prostředky na koupi objektu bývalé ubytovny Jitka a objektu bývalého zájezdního hostince, čímž se definitivně vyřeší problémy na několik let. Naproti tomu SOKA Tábor vyvinul řadu jednání, z nichž vzešly různé nabídky objektů, které nakonec byly prodány lukrativnějším zájemcům. SOKA Tábor se dostal do harmonogramu úkolů vládního usnesení č. 385 k řešení prostorových problémů na r. 1993. Finanční možnosti OÚ v r. 1993 ukáží, jak se tato naléhavá situace bude moci řešit. Další SOKA, které se dostaly do harmonogramu úkolů vládního usnesení č. 385 jsou SOKA Č. Budějovice (r. 1994) a SOKA Prachatice (r. 1995). I zde to bude záviset na finančních prostředcích OÚ. Nejpříznivější situace pro výstavbu nového archivu se ukázala v Č. Krumlově. Vytýčený pozemek, projektová příprava a finanční možnosti OÚ umožnily již zahájení stavby (zatím ve fázi terénních úprav). Ukončení stavby nového archivu by mělo být v roce 1994.

I. Předarchivní péče a zpracování archiválií

V sedmi státních okresních archivech Jihočeského kraje bylo pokračováno ve vedení evidence o spisovných orgánech, organizacích a zařízeních náležejících do jejich předarchivní péče. V SOKA Prachatice vzhledem k neúplnému obsazení archivu a narůstání úřední agendy nebyl tento úkol splněn.

V institucích spadajících do předarchivní péče bylo provedeno 220 průzkumů spisoven, 72 instruktáží pro spisovenské pracovníky, bylo vyřízeno 237 skartačních návrhů, jimiž bylo vyřazeno 2 022 bm písemností do stoupy.

Plnění zpřístupňovacích prací se nepodařilo splnit v SOkA Písek a Tábor. V roce 1992 stoupl počet žádostí o výpisy a opisy z archiválií v souvislosti s restitucemi a rehabilitacemi a narostl i počet badatelských návštěv proti loňskému roku. Navíc byl SOkA Písek nucen vystěhovat depozitář v přízemí centrály, kde bylo nutné provést opravu podlahy a v SOkA Tábor byla dlouhodobě nemocná 1 pracovnice. Tyto všechny okolnosti ovlivnily zkrácení času na pořádací práce. Přesto plán zpřístupňovacích prací SOkA na r. 1992 byl nejen splněn, ale i překročen. Místo původně plánovaných 296,- bm se zpřístupnilo 372,75 bm. V uplynulém roce se pracovalo na kmenových fondech AM (SOkA Č.Budějovice, Č.Krumlov, Pelhřimov, Prachatice), dále se zpřístupňovaly fondy ONV (SOkA Č.Krumlov, Pelhřimov, Písek), MěNV a MNV (SOkA Č.Krumlov, J.Hradec, Pelhřimov, Písek, Prachatice, Strakonice a Tábor), školy (SOkA J.Hradec, Prachatice, Tábor), cechy (SOkA Prachatice, Strakonice, Tábor), kulturně-historický archiv (SOkA J.Hradec) OS a místní lidové soudy (SOkA Č.Budějovice, Pelhřimov) apod.

Ve státních okresních archivech se pokračovalo v získávání soudobé dokumentace a průběžně se nové přírůstky zpřístupňovaly.

II. Evidence JAF a ochrana archiválií

Státní okresní archivy převzaly v průběhu roku 1992 600,88 bm archiválií a vnitřní skartací vyřadily 66,97 bm písemností bez historicko-dokumentární hodnoty. V SOkA Jihočeského kraje bylo k 31. 12. 1992 uloženo 24 015,24 bm archiválií rozčleněných do 11 930 fondů. Sedm SOkA v průběhu roku doplňovalo změny v evidenci na kartách JAF, kromě SOkA Prachatice z důvodu již výše uvedeného. Ve SOkA Č. Budějovice pokračují v kompletní revizi fondů a sbírek.

Všechny SOkA sledovaly v průběhu roku fyzický stav archiválií i depozitářů a vyskytující se závady byly řešeny ve spolupráci s konzervátorkou SOA většinou ve formě dílčí asanace nebo vlastními silami.

Pro SOkA byly v konzervační a knihařské dílně SOA Třeboň restaurovány následující archiválie:

pro SOkA Č.Budějovice 1 pergamenová listina a 9 pečeti AM Č.Budějovice. Pro SOkA J.Hradec kronika fary Budeč a 14 ks cechovních listin a pro SOkA Strakonice 1 kniha AM Vodňany a 5 knih Cechy Blatná. V SOkA Pelhřimov byla provedena vlastními silami konzervace 1 nástěnné historické mapy. SOA Třeboň vyhotovil pro SOkA Č.Budějovice 2 000 zajišťovacích snímků AM Č.Budějovice. SOkA Pelhřimov uvedl do provozu v říjnu loňského roku linku na výrobu mikrofišů. Do konce roku 1992 vyhotovil cca 27 000 stran textu studijních a zabezpečovacích reprodukcí kronik uložených na MÚ a ObÚ.

III. Využívání archiválií

V uplynulém roce studovalo v státních okresních archivech Jihočeského kraje celkem 721 badatelů (z toho 28 cizinců), kteří vykonali 2 228 bada-

telských návštěv. Nejvíce badatelů studovalo v SOkA Tábor (148 badatelů) a SOkA Č.Krumlov (139 badatelů).

V roce 1992 vystavily SOkA 3 008 výpisů a opisů z archivního materiálu a vyřídily 1 508 dotazů a rešerší pro účely restituce majetku, soudní rehabilitace a privatizace. Oproti loňskému roku stoupla tato agenda v SOkA opět více jak dvojnásobně.

V průběhu roku se pracovníci SOkA podíleli na soupisu obecních kronik uložených v SOkA, poslanců českého sněmu a soupisu písemností k dějinám hrdebního soudnictví v českých zemích 16. - 18. stol. Pro potřeby AS MV ČR byl zrevidován soupis pomůcek k archivním fondům a byly zhotoveny soupisové lístky pro bibliografii archivních pomůcek.

Propagační a kulturně osvětová činnost v roce 1992

SOkA Č. Budějovice

- 2 exkurze: studenti dějepisu Pedagogické fakulty Jihočeské univerzity Č.Budějovice;
- Klub přátel města Č.Budějovice
- spolupráce na výstavě k osudům českobudějovických Židů
- spolupráce na výstavě o životě a díle českobudějovického malíře F.B.Doubka
- 3 přednášky

SOkA Č. Krumlov

- 3 exkurze - 2x gymnázium Č.Krumlov, ČIS při SÚAr Praha
- spolupráce na výstavě a publikaci Č.Krumlov ve starých pohlednicích 1900 - 1950
- spolupráce na výstavě Vilém z Rožmberka 1535 - 1592
- 1 přednáška
- 7 článků

SOkA J. Hradec

- 9 exkurzí
- příprava sborníků k 700. výročí J.Hradce
- redakční rada sborníku Acta historica Novodomensia
- redakční rada Jindřichohradeckého vlastivědného sborníku
- 9 článků

SOkA Pelhřimov

- 5 exkurzí
- spolupráce na výstavě k volbám s OH
- 1 přednáška

SOkA Písek

- 1 přednáška

SOkA Prachatice

- spolupráce na výstavě 100 let tělovýchovy a sportu v Netolicích
- 5 přednášek
- 52 článků

SOkA Strakonice

- spolupráce na výstavě Blatná ve středověku
- 13 přednášek

SOkA Tábor

- výstava k 500. výročí založení Jordánu
- spolupráce při organizaci tzv. Táborských setkání
- spolupráce při výstavě a při organizaci vědecké konference k 150. výročí narození českého historika Augusta Sedláčka
- 5 výstavek ve vitríně na budově SOkA
- 3 přednášky
- 14 článků

IV. Řízení archivu, péče o pracovníky a hospodářsko-administrativní agenda

Ve většině SOkA se konaly pravidelně porady zaměřené na řešení pracovních problémů. Přiměřené množství času se vykazuje na plánování, vykazování práce a porady mimo archiv.

Pracovníci SOkA si zvyšovali kvalifikaci osobním studiem odborné literatury, jazyků a účastí na školení výpočetní techniky v Benešově. 4 pracovnice SOkA navštěvují 2letý archivní kurs na FF UK v Praze (Alena Blahnová - SOkA Písek, Hana Marková - SOkA Český Krumlov, Jana Lískovcová - SOkA Strakonice a Renata Holubová - SOkA Tábor). Mgr. Lenka Slavičková zahájila distanční doktorandské studium na katedře PVH a archivnictví MU v Brně a dr. Zdeněk Martínek ukončil externí aspiranturu na FF UK v Praze, oba ze SOkA Pelhřimov. Milan Hankovec (SOkA Strakonice) dokončuje dálkové studium PF v Hradci Králové.

Pracovníci SOkA se v roce 1992 zúčastnili na jednáních ČAS, ČIS, Mikulovského symposia, symposia "Verbindendes und Trennendes an der Grenze" ve Zwettlu a konference Čechy a Sasko v Ústí nad Labem.

Ve státních okresních archívech se v rámci řízení ředitelé věnovali materiálně technickému vybavení svých archivů a účastnili se mnoha jednání, která souvisí s řešením prostorové a personální situace. V čase jsou také vykázány práce spojené se stěhováním archiválií v důsledku stavebních oprav depozitářů nebo v důsledku navrácení objektů původnímu majiteli.

Závěrem lze konstatovat, že státní okresní archivy vykonaly v minulém roce kus záslužné práce na úseku archivnictví a opětovně prokázaly, že jsou neoddělitelnou součástí naší společnosti.

Ich hab euch wissen das wir der
 von waltich schuldet of grund wir in die hopyen gross und
 grund an gewinnem zu put ich ein grund das in besund das darau
 geld geb wann ich im wstlichen bay sch schul ewich gelt und was ich dar
 auf ze pteulon get das wil ich ein gelt und schick euch ein hundert
 mein das chost in 12 solt und handten poste eine gross gelich beidung
 in ich want pfinglich eine post fenne zu meine hyn und mein galt das
 er mir schuldig ist dem behaltten dar an das er mir geb dano Octava

Ondřej Stubner
 Ondřej Stubner
 Ondřej Stubner

Avers (nahore) a revers (dole) německého listu Ondřeje Stubnera (Stubmera ?) z roku 1408; SOKA Tábor, fond Archiv města Tábora, sign. E III z Rožmberka č. 2.

A dieu cyllimo qua mo p bjo
 Charlesy ayles annal p bjo
 p bjo p bjo p bjo p bjo
 p bjo p bjo p bjo p bjo
 p bjo p bjo p bjo p bjo
 p bjo p bjo p bjo p bjo
 p bjo p bjo p bjo p bjo
 p bjo p bjo p bjo p bjo
 p bjo p bjo p bjo p bjo
 p bjo p bjo p bjo p bjo

Zlomek účtu (tři papírové proužky) z roku 1416, vyňatý z rukopisu knihovny Husitského muzea v Táboře, sign. H - A - 5855. (Zlomek A/1).

Registra Manastery
in Trebora

Constitutione...
1421.

Dobruzdunge pernis p...
T. ...

lyota lapiden...
Synck...

Zahradka...
Det...

Bezige...
Det...

Purkrabský účet panství Příběnice a Příběničky, svatohavelský termín 1421; SOA Třeboň, f. Tř, sign. I. A 3 K alfa, fol. 9^b - 10^a.

Berkovsko...
Truhonstige...
Dymy...
Moplachow...
Bozuleg...
Redikowice...

Om...
Om...

Zepet...
Oblesige...
Bozetige...
Zalstie...
Dztkow...
Przeff...

Pfpu...
Pudenzob...
Drukmetige...
Kuzowolige...

m. hopy...

Om hopy...

Zalstie...
Swini...
Borkowice...
Dymy...
Wlastow...

Om...
Om...

Om...
Om...

Om...

Ovesní rejstřík přiběnického panství, 1423; SOA Třeboň, f. Tř, sign. I. A 3 K alfa, fol. 9^b - 10^a. (TA 2, 1989, s. 96 - 97).

